

**OCENA ZASOBÓW
POMOCY SPOŁECZNEJ
W KRAKOWIE
ZA ROK 2023**

1	WSTĘP	13
2	ANALIZA LOKALNEJ SYTUACJI SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW	14
2.1	Miasto Kraków – ogólne	14
2.2	Struktura demograficzna ludności Krakowa	14
2.3	Struktura demograficzna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych	18
2.4	Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych.....	24
2.5	Beneficjenci świadczeń rodzinnych w Krakowie	33
2.6	Osoby pobierające świadczenia z funduszu alimentacyjnego	36
3	ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW – PRACA SOCJALNA	38
3.1	Praca socjalna prowadzona z osobami i rodzinami oraz działania pomocowe	38
3.2	Organizowanie społeczności lokalnej – rewitalizacja społeczna	39
3.2.1	Najważniejsze inicjatywy zrealizowane w ramach Programów Aktywności Lokalnej	40
3.2.2	Wybrane Programy Aktywności Lokalnej	41
3.3	Organizacja i koordynacja wolontariatu w MOPS	42
3.4	Praca socjalna prowadzona w ramach projektów socjalnych	43
4	ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ – PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE, TERAPIA RODZIN ORAZ INTERWENCJA KRYZYSOWA	44
4.1	Poradnictwo specjalistyczne, terapia	44
4.1.1	Infrastruktura	44
4.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	44
4.1.3	Kadra.....	44
4.1.4	Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń w formie poradnictwa specjalistycznego i terapii	45
4.1.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	45
4.1.6	Wnioski.....	46
4.2	Poradnictwo specjalistyczne: usługi wzmacniające lub odbudowujące naturalny system wsparcia tj. rodzinę.....	46
4.2.1	Infrastruktura	46
4.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	46
4.2.3	Kadra.....	46
4.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	46
4.2.5	Wnioski.....	46
4.3	Interwencja kryzysowa	47
4.3.1	Infrastruktura	47
4.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	47
4.3.3	Kadra.....	47
4.3.4	Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach interwencji kryzysowej	47

4.3.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	48
4.3.6	Wnioski.....	49

5 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM STARSZYM 50

5.1	Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków	50
5.2	Świadczenia na rzecz osób starszych.....	59
5.2.1	Praca socjalna z osobami starszymi.....	59
5.2.2	Usługi opiekuńcze na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych	59
5.2.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	60
5.2.2.2	Kadra	60
5.2.2.3	Osoby korzystające ze świadczeń w formie usług opiekuńczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	60
5.2.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	62
5.2.2.5	Wnioski	63
5.2.3	Ośrodki Wsparcia dla osób w podeszłym wieku, osób chorych.....	64
5.2.3.1	Infrastruktura.....	64
5.2.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	65
5.2.3.3	Kadra	65
5.2.3.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w ośrodkach wsparcia dla osób w podeszłym wieku oraz osób chorych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	65
5.2.3.5	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	67
5.2.3.6	Wnioski	68
5.2.4	Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych	68
5.2.4.1	Infrastruktura.....	69
5.2.4.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	72
5.2.4.3	Kadra	72
5.2.4.4	Osoby skierowane do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	72
5.2.4.5	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	74
5.2.4.6	Wnioski	75
5.2.5	Rodzinny Dom Pomocy	75
5.2.5.1	Infrastruktura.....	75
5.2.5.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	75
5.2.5.3	Kadra	76
5.2.5.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	76
5.2.5.5	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	76
5.2.5.6	Wnioski	76
5.2.6	Mieszkania chronione dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle chorych	76
5.2.6.1	Infrastruktura.....	77
5.2.6.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	77
5.2.6.3	Kadra	77
5.2.6.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu wspomaganym dla osób w podeszłym wieku i przewlekle chorych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	77
5.2.6.5	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	77
5.2.6.6	Wnioski	78
5.2.7	Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	78
5.2.7.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	78
5.2.7.2	Kadra	78

5.2.7.3	Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	78
5.2.7.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	79
5.2.7.5	Wnioski	79

6 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI 80

6.1	Osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne w społeczności Krakowa	80
6.2	Świadczenia skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi	82
6.2.1	Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	82
6.2.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	82
6.2.1.2	Kadra	83
6.2.1.3	Osoby korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	83
6.2.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	85
6.2.1.5	Wnioski	85
6.2.1	Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi	86
6.2.1.1	Infrastruktura	87
6.2.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	87
6.2.1.3	Kadra	87
6.2.1.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu treningowym oraz mieszkaniu wspomagającym dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	87
6.2.1.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	88
6.2.1.6	Wnioski	88
6.2.2	Środowiskowe Domy Samopomocy	88
6.2.2.1	Infrastruktura	89
6.2.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	90
6.2.2.3	Kadra	91
6.2.2.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w środowiskowym domu samopomocy, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	91
6.2.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	92
6.2.2.6	Wnioski	92
6.2.3	Klub Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	93
6.2.3.1	Infrastruktura	93
6.2.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	93
6.2.3.3	Kadra	93
6.2.3.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	94
6.2.3.5	Wnioski	94
6.2.4	Domy Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz osób uzależnionych od alkoholu	94
6.2.4.1	Infrastruktura	94
6.2.4.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	98
6.2.4.3	Kadra	98
6.2.4.4	Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, dla osób uzależnionych od alkoholu, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	98
6.2.4.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	101
6.2.4.6	Wnioski	101
6.2.5	Warsztaty terapii zajęciowej	101
6.2.5.1	Infrastruktura	102
6.2.5.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	103
6.2.5.3	Kadra	103
6.2.5.4	Osoby korzystające z uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej	103

6.2.5.5	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	104
6.2.5.6	Wnioski	105

7 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ.....106

7.1	Osoby z niepełnosprawnością w społeczności Miasta Krakowa.....	106
7.2	Świadczenia na rzecz osób z niepełnosprawnością.....	109
7.2.1	Praca socjalna z osobami z niepełnosprawnością	109
7.2.2	Usługa asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej.....	109
7.2.2.1	Osoby korzystające ze świadczenia w formie usługi asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	110
7.2.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	110
7.2.2.3	Kadra	110
7.2.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	110
7.2.2.5	Wnioski	111
7.2.3	Indywidualny trening kompetencji i umiejętności społecznych dla osób z orzeczoną niepełnosprawnością.....	111
7.2.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	111
7.2.3.2	Kadra	111
7.2.3.3	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	111
7.2.3.4	Wnioski	112
7.2.4	Mieszkania wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi	112
7.2.4.1	Infrastruktura.....	112
7.2.4.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	112
7.2.4.3	Kadra	112
7.2.4.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu wspomagany dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	112
7.2.4.5	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	113
7.2.4.6	Wnioski	113
7.2.5	Zasiłek stały	113
7.2.5.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	114
7.2.5.2	Kadra	114
7.2.5.3	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku stałego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	114
7.2.5.4	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	116
7.2.5.5	Wnioski	116
7.2.6	Turnusy rehabilitacyjne	117
7.2.6.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	117
7.2.6.2	Kadra	117
7.2.6.3	Osoby korzystające z dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych	117
7.2.6.4	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	118
7.2.6.5	Wnioski	118
7.2.7	Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnością	119
7.2.7.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	119
7.2.7.2	Kadra	120
7.2.7.3	Osoby korzystające z dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnością	120
7.2.7.4	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	121
7.2.7.5	Wnioski	121
7.2.8	Pozostałe formy pomocy osobom z niepełnosprawnością	121
7.2.8.1	Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny	121
7.2.8.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	122

7.2.8.1.2	Kadra.....	122
7.2.8.1.3	Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny ...	122
7.2.8.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	123
7.2.8.1.5	Wnioski.....	123
7.2.8.2	Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego – tłumacza przewodnika.....	123
7.2.8.3	Program „Aktywny Samorząd”	123
7.2.8.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	124
7.2.8.3.2	Kadra.....	124
7.2.8.3.3	Nakłady finansowe.....	125
7.2.8.3.4	Wnioski.....	125
7.2.8.4	Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełnosprawnością.	125
7.2.8.4.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	125
7.2.8.4.2	Kadra.....	125
7.2.8.4.3	Nakłady finansowe.....	126
7.2.8.4.4	Wnioski.....	126
7.2.8.5	Inne Programy Rady Nadzorczej PFRON.....	126
7.2.8.5.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	126
7.2.8.5.2	Kadra.....	126
7.2.8.5.3	Nakłady finansowe.....	127
7.2.8.6	System Obsługi Wsparcia	127

8 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE WSPIERANIA RODZINY I PIECZY ZASTĘPCZEJ 128

8.1	Praca socjalna z rodzinami z dziećmi	128
8.2	Usługa „Pomoc w domu”	128
8.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	128
8.2.2	Kadra.....	128
8.2.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	128
8.2.4	Wnioski.....	129
8.3	Usługa asystenta rodziny	129
8.3.1	Rodziny korzystające z usługi asystenta rodziny.....	129
8.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	130
8.3.3	Kadra.....	130
8.3.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	130
8.3.5	Wnioski.....	131
8.4	Placówki wsparcia dziennego	131
8.4.1	Infrastruktura	131
8.4.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	132
8.4.3	Kadra.....	132
8.4.4	Dzieci i młodzież korzystająca ze świadczeń w formie pobytu w placówkach wsparcia dziennego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	132
8.4.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	133
8.4.6	Wnioski.....	133
8.5	Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością.....	133
8.5.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	135
8.5.2	Kadra.....	135
8.5.3	Rodziny korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	135
8.5.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	136
8.5.5	Wnioski.....	136
8.6	Usługa asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością.....	136

8.6.1	Rodziny korzystające z usługi asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	136
8.6.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	137
8.6.3	Kadra.....	137
8.6.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	137
8.6.5	Wnioski.....	138
8.7	Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku	138
8.7.1	Wnioski.....	139
8.8	Kluby Rodziców.....	139
8.9	Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów: stypendia szkolne, zasiłki szkolne	139
8.9.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	141
8.9.2	Kadra.....	141
8.9.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	141
8.9.4	Wnioski.....	141
8.10	Realizacja rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2023–2025. (W latach ubiegłych program funkcjonował pod nazwą „Wyprawka szkolna”)	142
8.10.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	142
8.10.2	Kadra.....	142
8.10.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	143
8.10.4	Wnioski.....	143
8.11	Prowadzenie na oddziałach ginekologiczno–położniczych oraz w szkołach rodzenia usługi „przewodniczki” dla kobiet w ciąży i rodziców nowo narodzonych dzieci mieszkających w Krakowie	143
8.11.1	Osoby objęte usługą „przewodniczki”, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	144
8.11.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	144
8.11.3	Kadra.....	144
8.11.4	Nakłady finansowe na realizację zadania.	144
8.11.5	Wnioski.....	144
8.12	Specjalistyczne usługi wspierania rodziny	144
8.12.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	145
8.12.2	Kadra.....	145
8.12.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	145
8.12.4	Wnioski.....	145
8.13	Rodziny wspierające	145
8.13.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	146
8.13.2	Nakłady finansowe na realizację zadania	146
8.13.3	Wnioski.....	146
8.14	Rodzina Piecza Zastępcza.....	146
8.14.1	Rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem	148
8.14.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	149
8.14.1.2	Kadra.....	150
8.14.1.3	Rodziny korzystające ze świadczeń dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	150
8.14.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	151
8.14.1.5	Wnioski	152
8.14.2	Rodziny zastępcze zawodowe i rodzinne domy dziecka	153

8.14.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	154
8.14.2.2	Kadra	154
8.14.2.3	Dzieci umieszczone w zawodowych rodzinach zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	154
8.14.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	155
8.14.2.5	Wnioski	156
8.15	Placówki opiekuńczo-wychowawcze	156
8.15.1	Infrastruktura	157
8.15.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	157
8.15.3	Kadra.....	158
8.15.4	Dzieci i młodzież skierowana do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	158
8.15.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	159
8.15.6	Wnioski.....	160
8.16	Pomoc dla osób usamodzielnianych	160
8.16.1	Infrastruktura	161
8.16.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	161
8.16.3	Kadra.....	161
8.16.4	Osoby objęte pomocą na usamodzielnienie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy 161	
8.16.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	164
8.16.6	Wnioski.....	164
9	ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ.....	165
9.1	Przeciwdziałanie przemocy domowej	165
9.1.1	Infrastruktura	166
9.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	166
9.1.3	Kadra.....	166
9.1.4	Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie	166
9.1.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	168
9.1.6	Wnioski.....	169
9.2	Działalność Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej.....	169
9.2.1	Infrastruktura	170
9.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	170
9.2.3	Kadra.....	170
9.2.4	Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia 170	
9.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	171
9.2.6	Wnioski.....	171
9.3	Mieszkania chronione dla kobiet i kobiet z dziećmi	171
9.3.1	Infrastruktura	172
9.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	172
9.3.3	Kadra.....	172
9.3.4	Osoby i rodziny korzystające z mieszkań chronionych treningowych dla kobiet i kobiet z dziećmi 172	
9.3.5	Nakłady finansowe.....	172
9.3.6	Wnioski.....	172

10 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM BEZROBOTNYM173

10.1	Bezrobocie w Krakowie.....	173
10.2	Świadczenia na rzecz osób bezrobotnych	176
10.2.1	Praca socjalna z osobami bezrobotnymi.....	176
10.2.2	Zatrudnienie socjalne.....	176
10.2.2.1	Kluby Integracji Społecznej (KIS)	177
10.2.2.1.1	Infrastruktura.....	177
10.2.2.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	177
10.2.2.1.3	Kadra.....	177
10.2.2.1.4	Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	177
10.2.2.1.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	180
10.2.2.2	Zadania realizowane przez Centra Integracji Społecznej	180
10.2.2.2.1	Infrastruktura.....	181
10.2.2.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	181
10.2.2.2.3	Kadra.....	181
10.2.2.2.4	Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	181
10.2.2.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	183
10.2.2.2.6	Wnioski.....	183

11 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM I RODZINOM O NISKICH DOCHODACH.....185

11.1	Ubóstwo	185
11.2	Świadczenia dla osób i rodzin o niskich dochodach.....	185
11.2.1	Zasiłek okresowy.....	185
11.2.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	185
11.2.1.2	Kadra	185
11.2.1.3	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku okresowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	185
11.2.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	189
11.2.1.5	Wnioski	190
11.2.2	Zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy	191
11.2.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	191
11.2.2.2	Kadra	191
11.2.2.3	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	191
11.2.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	194
11.2.2.5	Wnioski	195
11.2.3	Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku	195
11.2.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	196
11.2.3.2	Kadra	196
11.2.3.3	Osoby i rodziny korzystające z posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	196
11.2.3.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	200
11.2.3.5	Wnioski	200
11.2.4	Współpraca z organizacjami dystrybuującymi żywność w ramach Programu Żywnościowego dla osób najbardziej potrzebujących w Unii Europejskiej.....	201
11.2.4.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	201
11.2.4.2	Kadra	201
11.2.4.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	202

11.2.5	Sklep socjalny „Dobry sklep”	202
11.2.5.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	202
11.2.5.2	Kadra	202
11.2.5.3	Osoby i rodziny korzystające ze sklepu socjalnego	202
11.2.5.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	203
11.2.5.5	Wnioski	203
11.2.6	Lokalny Program Ostonowy dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych	203
11.2.6.1	Organizacje pozarządowe realizujące projekt	204
11.2.6.2	Kadra	204
11.2.6.3	Osoby i rodziny korzystające z lokalnego programu ostonowego rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	204
11.2.6.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	206
11.2.6.5	Wnioski	206

12 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM W KRYZYSIE BEZDOMNOŚCI.....207

12.1	Osoby w kryzysie bezdomności w społeczności Miasta Krakowa	207
12.2	Świadczenia na rzecz osób bezdomnych	214
12.2.1	Zapewnienie usług związanych z zabezpieczaniem schronienia i noclegu osobom bezdomnym	214
12.2.1.1	Infrastruktura	214
12.2.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	217
12.2.1.3	Kadra	217
12.2.1.4	Osoby objęte pomocą w formie schronienia, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	218
12.2.1.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	221
12.2.1.6	Wnioski	221
12.2.2	Mieszkania chronione dla osób bezdomnych	222
12.2.2.1	Infrastruktura	222
12.2.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	223
12.2.2.3	Kadra	223
12.2.2.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu treningowym dla bezdomnych mężczyzn, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	223
12.2.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	223
12.2.2.6	Wnioski	224
12.2.3	Praca socjalna z osobami bezdomnymi metodą streetworkingu	224
12.2.3.1	Organizacje pozarządowe	225
12.2.3.2	Kadra	225
12.2.3.3	Wnioski	225
12.2.4	Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej	225
12.2.4.1	Infrastruktura	225
12.2.4.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	225
12.2.4.3	Kadra	225
12.2.4.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	226
12.2.4.5	Wnioski	226
12.2.5	Pomoc w formie gorącego posiłku	226
12.2.5.1	Infrastruktura	226
12.2.5.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	227
12.2.5.3	Kadra	227
12.2.5.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	227
12.2.5.5	Wnioski	227
12.2.6	Łaźnia dla osób bezdomnych	227
12.2.6.1	Infrastruktura	228

12.2.6.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	228
12.2.6.3	Kadra	228
12.2.6.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	228
12.2.6.5	Wnioski	228
12.2.7	Zapewnienie pomocy medycznej i zaopatrzenia w leki dla osób bezdomnych	229
12.2.7.1	Infrastruktura	229
12.2.7.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	229
12.2.7.3	Kadra	230
12.2.7.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	230
12.2.7.5	Wnioski	230
12.2.8	Wigilia dla bezdomnych i samotnych.....	230
12.2.8.1	Infrastruktura i organizacje pozarządowe realizujące zadanie	230
12.2.8.2	Kadra	231
12.2.8.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	231
12.2.8.4	Wnioski	231
12.2.9	Streetbus dla osób bezdomnych	231
12.2.9.1	Infrastruktura i organizacje pozarządowe realizujące zadanie	231
12.2.9.2	Kadra	231
12.2.9.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	232
12.2.9.4	Wnioski	232
12.2.10	Aktywizacja zawodowa osób bezdomnych – Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością , bez pracy	232

13 DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „ŚRODOWISKOWE CENTRUM ZDROWIA PSYCHICZNEGO DLA DZIECI I MŁODZIEŻY KRAKÓW POŁUDNIE” 233

13.1	Organizacje współrealizujące projekt.....	233
13.2	Kadra	233
13.3	Beneficjenci projektu	233
13.4	Nakłady finansowe w ramach projektu Środowiskowe Centrum Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży Kraków Południe”	234
13.5	Wnioski.....	234

14 DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „SAMI – DZIELNI! NOWE STANDARDY MIESZKALNICTWA WSPOMAGANEGO DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI SPRZĘŻONYMI” 235 |

14.1	Infrastruktura	235
14.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	235
14.3	Kadra	235
14.4	Beneficjenci projektu	235
14.5	Nakłady finansowe w ramach projektu „Sami – Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi”	236
14.6	Wnioski.....	236

15	DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „ZAWSZE RODZINA”	237
15.1	Organizacje współrealizujące projekt.....	237
15.2	Kadra.....	237
15.3	Beneficjenci projektu.....	237
15.4	Nakłady finansowe w ramach projektu „Zawsze Rodzina”	238
15.5	Wnioski.....	238
16	PROJEKT „MOC RELACJI – WDROŻENIE ZINTEGROWANEGO MODELU PROFILAKTYKI PRZEMOCY DOMOWEJ” – CENTRUM DLA RODZIN	239
16.1	Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Centrum dla Rodzin, beneficjenci projektu.....	239
16.2	Infrastruktura	240
16.3	Organizacje realizujące projekt	240
16.4	Kadra.....	240
16.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	240
16.6	Wnioski.....	240
17	PROJEKT „WZMOCNIENIE SYSTEMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE WOBEC SENIORÓW I OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W KRAKOWIE”	241
17.1	Organizacje współrealizujące projekt.....	241
17.2	Kadra.....	241
17.3	Beneficjenci projektu.....	241
17.4	Nakłady finansowe w ramach projektu „Wzmocnienie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec seniorów i osób niepełnosprawnych w Krakowie”.....	242
17.5	Wnioski.....	242
18	POMOC UCHODźCOM Z UKRAINY	243
19	MIEJSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE	247
19.1	Kadra Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie	248
19.2	Plan wydatków Sytemu Pomocy Społecznej w latach 2021 – 2023.....	249
19.3	Infrastruktura lokalowa w zarządzie MOPS oraz zadania inwestycyjne	256

1 Wstęp

Art. 16a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej nakłada na gminy, powiaty i województwa obowiązek przygotowywania corocznie oceny zasobów pomocy społecznej i przedstawienia jej odpowiednio: radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa. Ocena zasobów wraz z rekomendacjami stanowi podstawę do planowania budżetu na rok następny.

Ocena zasobów pomocy społecznej w Gminie Miejskiej Kraków za rok 2023 powstała w oparciu o dane i materiały, które były dostępne w momencie przygotowania niniejszego dokumentu. Dla zobrazowania stanu i trendów zmian w strukturze społeczności lokalnej Krakowa przywołano dane liczbowe uzyskane : z banku danych lokalnych GUS, w wyniku Narodowych Spisów Powszechnych Ludności i Mieszkań w 2011 roku i w 2021 roku przeprowadzanych przez Główny Urząd Statystyczny, danych sprawozdawczych Grodzkiego Urzędu Pracy, jak również z danych wydziałów Urzędu Miasta Krakowa, miejskich jednostek organizacyjnych oraz instytucji i firm działających na terenie Krakowa, zawartych w raportach i dokumentach statystycznych.

Zgodnie z intencją ustawodawcy, dokonując oceny uwzględniono infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej. Sporządzona ocena obejmuje ponadto osoby i rodziny korzystające w 2023 roku z pomocy społecznej, rodzaje występujących problemów oraz ich rozkład ilościowy.

W rozdziale 2 dokonano analizy sytuacji społeczno-demograficznej Gminy Miejskiej Kraków, z perspektywy potrzeb pomocy społecznej. Przedstawiono podstawowe cechy demograficzne społeczności Krakowa, strukturę rodzin krakowskich i ich zasobność oraz dostępne prognozy w tym zakresie.

Rozdziały 3 i 4 charakteryzują świadczenia pomocy społecznej wspólne dla wszystkich grup osób i rodzin, korzystających z pomocy. Tematem rozdziału 3 jest praca socjalna jako istotne świadczenie pomocy społecznej, w rozdziale 4 skupiono się na poradnictwie specjalistycznym, terapii rodzin i interwencji kryzysowej.

W rozdziałach 6–12 dokonano oceny zasobów pomocy społecznej wg świadczeń charakterystycznych dla poszczególnych kategorii klientów: osób starszych, osób z zaburzeniami psychicznymi, osób z niepełnosprawnością, rodzin z dziećmi, osób dotkniętych przemocą w rodzinie, osób bezrobotnych, osób i rodzin o niskich dochodach oraz osób bezdomnych.

W rozdziale 13 opisano działania w ramach projektu pn.: „Środowiskowe Centrum Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży Kraków Południe”, w rozdziale 14 działania w ramach projektu pn.: „Sami – Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi”, w rozdziale 15 działania w ramach projektu pn.: „Zawsze rodzina”, w rozdziale 16 działania w ramach projektu pn.: „Moc Relacji – wdrożenie zintegrowanego modelu profilaktyki przemocy domowej”, w rozdziale 17 działania w ramach projektu pn.: „Wzmocnienie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec seniorów i osób niepełnosprawnych w Krakowie”.

W związku z wybuchem, w dniu 24 lutego 2022 r., wojny w Ukrainie i nagłym napływem uchodźców wojennych do Krakowa, rozdział 18 poświęcono zorganizowaniu systemowej pomocy dla uchodźców.

W ostatnim rozdziale przedstawiono najważniejsze informacje dotyczące kadry, infrastruktury oraz planów wydatków Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

2 Analiza lokalnej sytuacji społeczno-demograficznej Gminy Miejskiej Kraków

2.1 Miasto Kraków – ogólne

Kraków jest drugim co do wielkości miastem w Polsce, zarówno pod względem ludności jak i powierzchni. Zajmuje obszar 327 km² i jest podzielony na 18 pomocniczych dzielnic (I–XVIII). Jest stolicą województwa małopolskiego, z siedzibą Wojewody Małopolskiego oraz Marszałka Województwa Małopolskiego, Starosty Krakowskiego.

Miasto Kraków jest jednym z najważniejszych ośrodków miejskich w kraju. Pełni rolę regionalnego i międzynarodowego centrum życia społecznego, kulturalnego i gospodarczego.

Mieszkańcy Miasta Krakowa tworzą wspólnotę samorządową – gminę miejską. Kraków jest miastem na prawach powiatu. Gmina wykonuje zadania publiczne własne gminy i powiatu oraz zadania zlecone gminie i powiatowi z zakresu administracji rządowej. Organami Gminy Miejskiej Kraków są: Rada Miasta, która sprawuje władzę uchwałodawczą i kontrolną oraz Prezydent Miasta sprawujący władzę wykonawczą. O ustroju gminy stanowi jej statut. Prezydent wykonuje swoje zadania przy pomocy Urzędu Miasta Krakowa oraz miejskich jednostek organizacyjnych i powiatowych służb, inspekcji i straży.

2.2 Struktura demograficzna ludności Krakowa

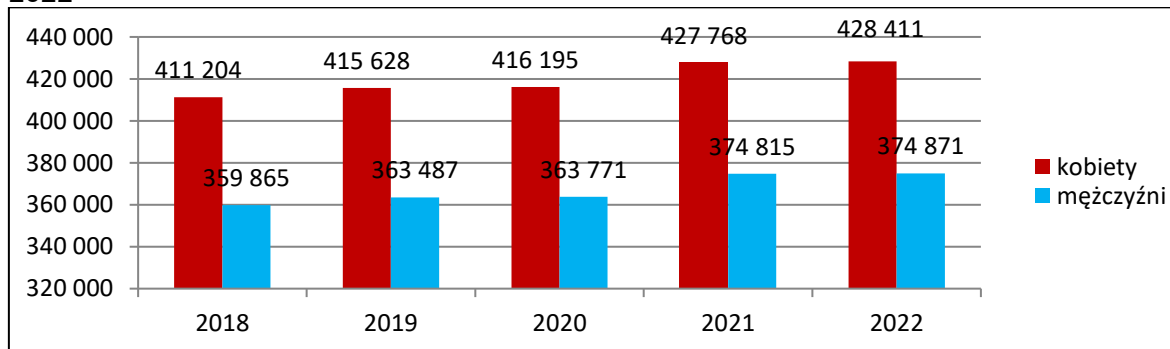
Podstawowe cechy demograficzne społeczności lokalnej Krakowa takie, jak: wykształcenie, struktura rodzin i gospodarstw domowych, sytuacja ekonomiczna zostały określone na podstawie danych spisowych z 2011 r. oraz z 2021 r., interpolacji tychże danych oraz w sytuacji dostępności, danych z lat 2012 – 2023.

Według stanu na koniec roku 2022 populacja Krakowa wyniosła 803 282 i wzrosła o 699 osób, w stosunku do 2021 roku¹.

Według danych z rejestru mieszkańców Krakowa, w 2022 roku liczba mieszkańców zameldowanych na stałe wynosiła 702 653 i zmalała w stosunku do roku 2021 o 3412 osób (2021 – 706 065). Najwięcej (72 041) mieszkańców zameldowanych było w Dzielnicy IV – Prądnik Biały, najmniej (15 234) mieszkańców zameldowanych było w Dzielnicy IX – Łagiewniki – Borek Fałęcki.

W 2022 roku mieszkańcy Krakowa stanowili 2,1% ludności Polski i 23,4% mieszkańców województwa małopolskiego². Średnia gęstość zaludnienia w roku 2022 wynosiła 2 458 mieszkańców na 1 km². Dla porównania średnia gęstość zaludnienia dla województwa w tym samym okresie wyniosła 226. Kobiety stanowiły 53,3% populacji Krakowa, w województwie małopolskim 51,5%, w kraju – 51,7%.

Wykres: Rozkład populacji społeczności Miasta Krakowa ze względu na płeć w latach 2018–2022

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych z *Kraków w liczbach 2022 r.*

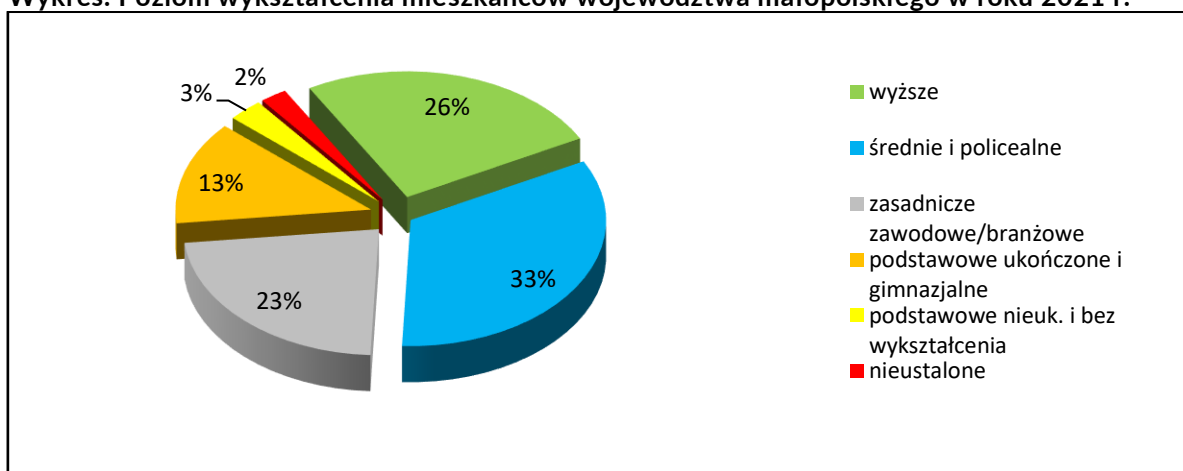
¹ *Kraków w liczbach 2022 r.*, UMK, Kraków 2023 r.

² *Sytuacja demograficzna województwa małopolskiego w 2022*, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2023, strona 23.

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań³ przeprowadzonego w roku 2021 wskazują na wzrost poziomu wykształcenia ludności w skali całego kraju. Odsetek osób z wykształceniem co najmniej średnim wyniósł w Polsce 58,8% (w 2011 r.⁴ – 48,6%) tj. wzrósł o 10 p. proc. Wzrost został odnotowany również w odniesieniu do osób o wykształceniu wyższym, których udział zwiększył się z 17% w 2011 r. do 24,5% w 2021 r. (wzrost o 7,5 p. proc.) wśród ogółu ludności w wieku 13 lat i więcej. Absolwenci szkół średnich (łącznie z policealnymi) zajmują nadal dominującą pozycję w strukturze ludności według poziomu wykształcenia – odsetek takich osób wyniósł w 2021 r. 34,3% (w 2011 r. – 31,6%). Wykształcenie zasadnicze zawodowe/branżowe nadal zajmuje znaczące miejsce w strukturze ludności według poziomu wykształcenia – w 2021 r. udział osób o tym poziomie wykształcenia wyniósł 21,3%, w 2011 r. kształtował się podobnie 21,7%. W okresie międzypisowym znacząco obniżył się udział osób z wykształceniem podstawowym z 18,3% w 2011 r. do poziomu 11,8% w 2021 r. oraz osób z wykształceniem gimnazjalnym – z 4,9% do poziomu 2,8%. Dla 2,4% nie ustalono poziomu wykształcenia.

Poziom wykształcenia mieszkańców Małopolski niewiele różni się od średniej krajowej.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców województwa małopolskiego w roku 2021 r.

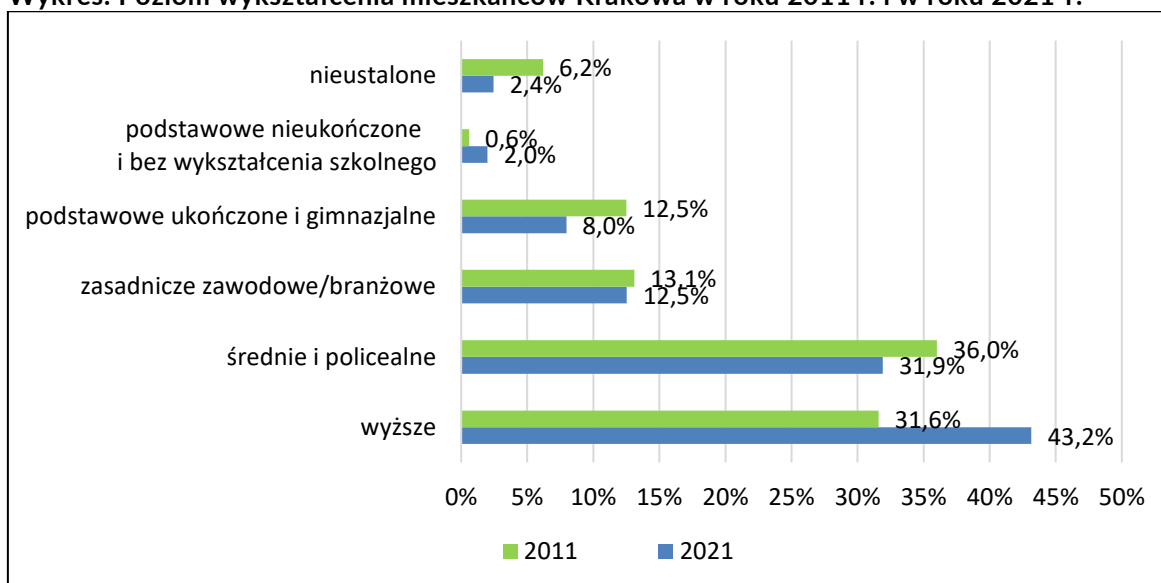
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, NSP 2021, Ludność – Ludność w wieku 13 lat i więcej wg płci i poziomu wykształcenia), aktualizacja 21.09.2023 r.

Porównanie aktualnych wyników NSP 2021 z danymi pochodzącymi z NSP 2011 wykazało iż, podobnie jak to miało miejsce w województwie małopolskim i Polsce, także w Krakowie nastąpił istotny wzrost odsetka osób z wykształceniem wyższym – o 11,6%, co wskazuje poniższy wykres. Z badań wynika, że ponad 75% mieszkańców Krakowa posiada co najmniej średnie wykształcenie. W 2011 r. liczba ta wynosiła ponad 67%.

³ GUS, BDL, NSP 2021, Ludność – Ludność w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia i płci, ostatnia aktualizacja 21.09.2023 r.

⁴ GUS, BDL, NSP 2011, Ludność, Ludność w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia i płci, ostatnia aktualizacja 10.01.2015 r. (Nie podano informacji o osobach z nieustalonym poziomem wykształcenia).

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa w roku 2011 r. i w roku 2021 r.

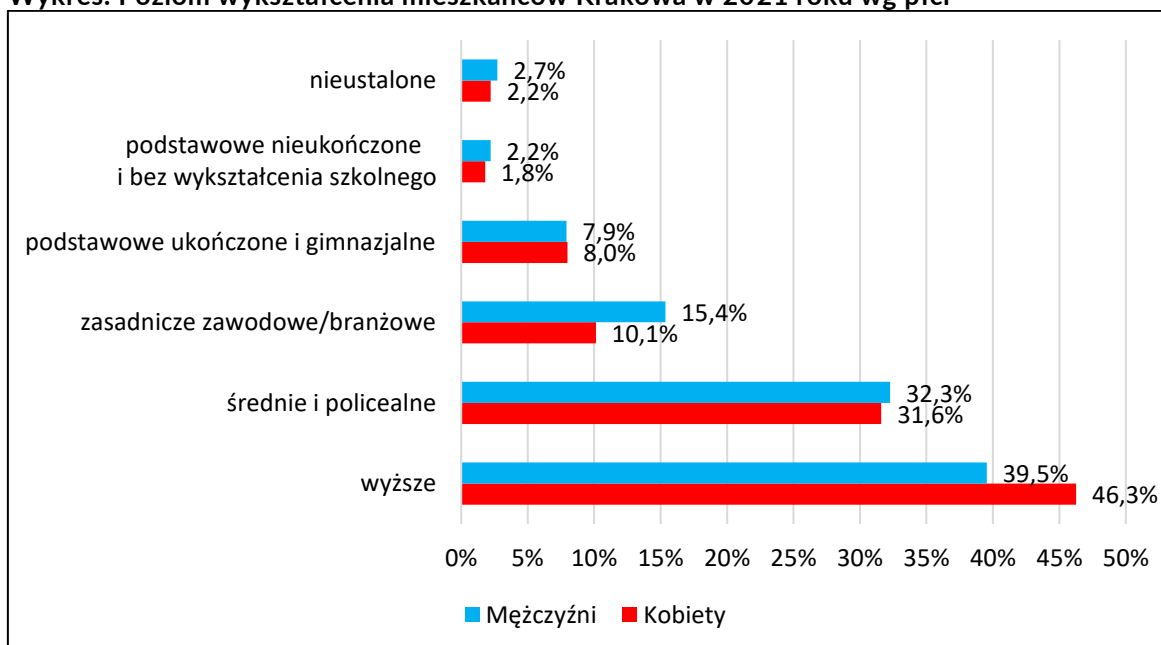

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, NSP 2021, Ludność – Ludność w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia i wg płci), aktualizacja 21.09.2023 r. oraz GUS, BDL, NSP 2011, Ludność, Ludność w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia i płci, ostatnia aktualizacja 10.01.2015 r.

Struktura ludności według poziomu wykształcenia różni się w zależności od płci. W 2021 roku w Polsce wśród ogółu mężczyzn 20,3% ukończyło szkoły wyższe, a wśród ogółu kobiet 28,3% było absolwentkami szkół wyższych. W 2011 r. udziały dla obu płci o tym poziomie wykształcenia były niższe i wynosiły odpowiednio: 19,2% dla kobiet, 14,8% dla mężczyzn⁵.

W Krakowie pod względem płci można również zaobserwować większy odsetek kobiet z wyższym wykształceniem (46,3%) niż mężczyzn (39,5%) oraz większy odsetek mężczyzn z wykształceniem zawodowym (15,4%) niż kobiet (10,1%).

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa w 2021 roku wg płci

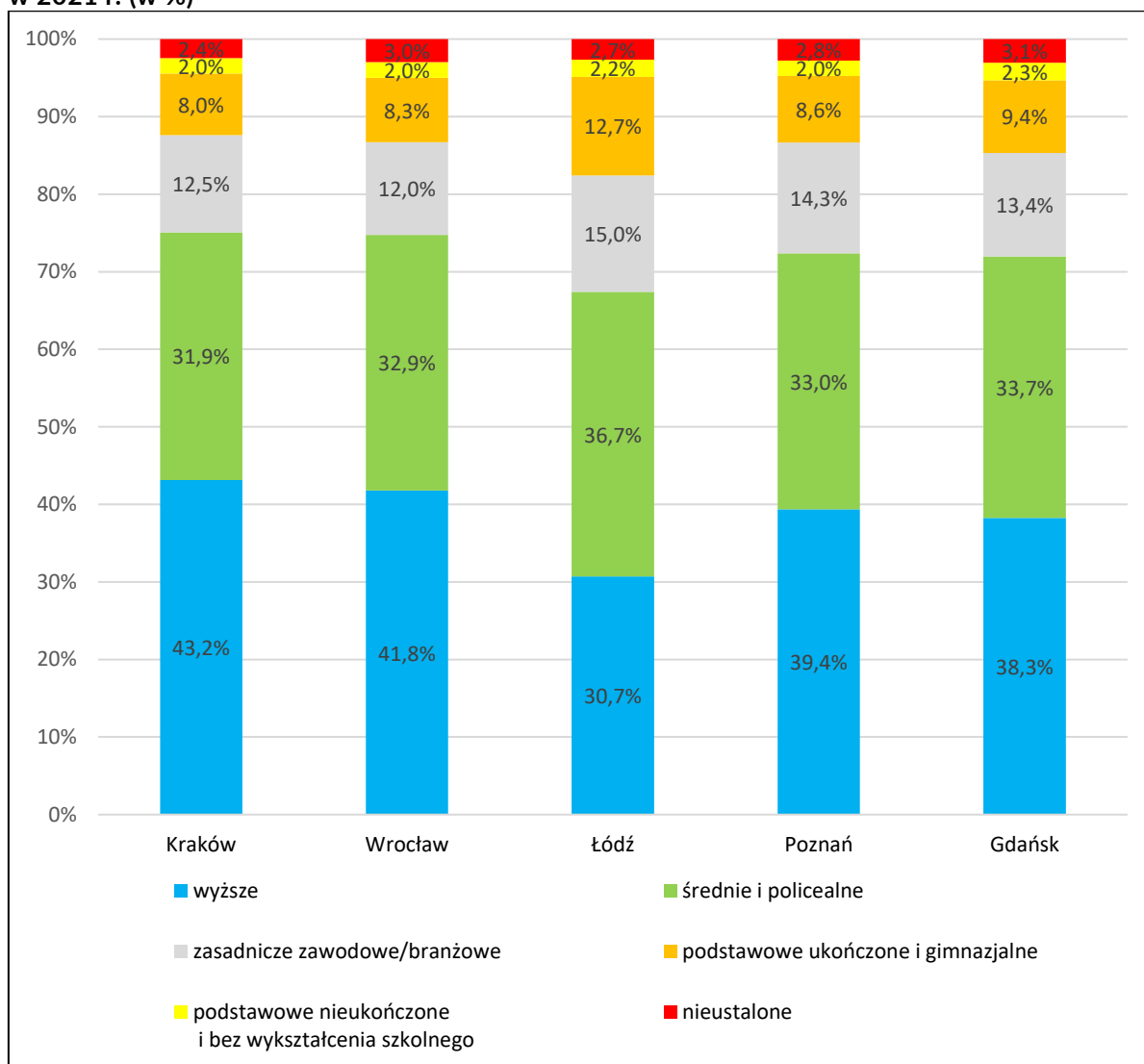
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, NSP 2021, Ludność – Ludność w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia i płci), ostatnia aktualizacja 21.09.2023 r.

⁵ Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021 Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna w świetle wyników NSP 2021, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023, strona 78.

Wyniki NSP 2021 wskazują zróżnicowanie regionalne poziomu wykształcenia ludności. Najwyższy odsetek osób z wykształceniem wyższym odnotowano w województwie mazowieckim – 32,4% i był on wyższy od średniego wskaźnika dla Polski aż o 7,9 p. proc. Kolejnymi województwami o stosunkowo wysokim udziale osób o tym wykształceniu są województwa: małopolskie (25,6%) i pomorskie (25,4%). Dla porównania najniższymi odsetkami osób posiadających wykształcenie wyższe charakteryzowały się województwa: lubuskie, opolskie i warmińsko-mazurskie z około 20% udziałem.

W porównaniu z wybranymi miastami wojewódzkimi, Kraków charakteryzuje się najwyższym odsetkiem osób z wykształceniem wyższym, które stanowią 43,2% populacji osób wykształconych⁶. Najbardziej zbliżona do krakowskiej struktura wykształcenia występuje we Wrocławiu. Biorąc pod uwagę stopień wykształcenia mieszkańców Krakowa należy stwierdzić, iż Kraków jest jedną z najlepiej wykształconych społeczności miejskich w Polsce.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa, Wrocławia, Łodzi, Poznania i Gdańska w 2021 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, NSP 2021, Ludność, Ludność w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia i płci), aktualizacja 21.09.2023 r.)

⁶ GUS, BDL, NSP 2021, Ludność, Ludność w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia i płci.

2.3 Struktura demograficzna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych

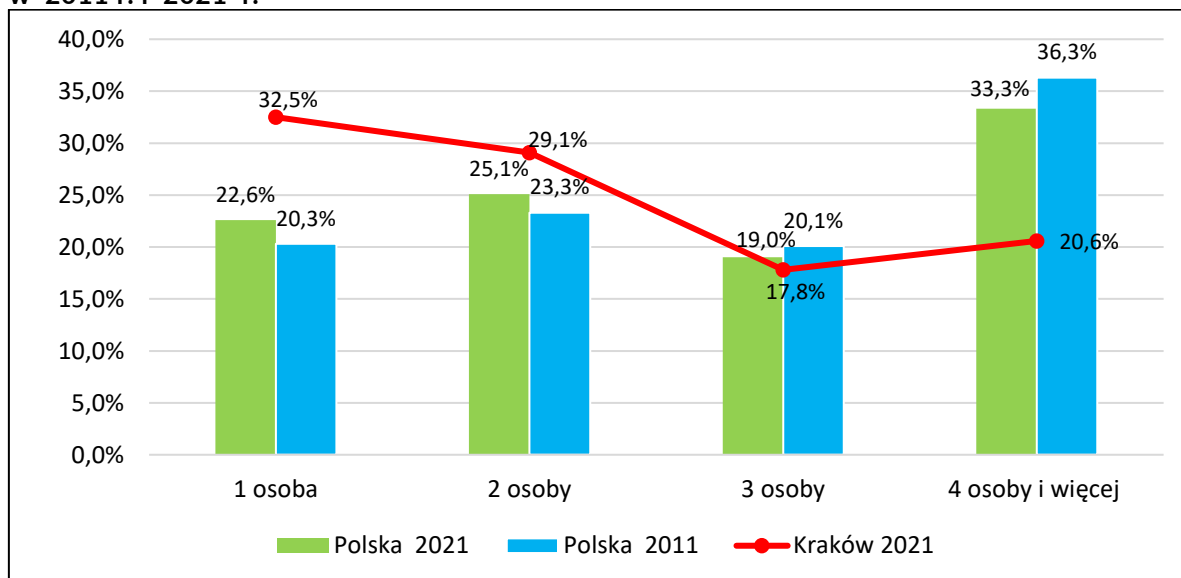
Poniższe informacje opisują strukturę demograficzną krakowskich rodzin i gospodarstw domowych na podstawie dostępnych w tym zakresie danych. Większość danych pochodzi z Narodowego Spisu Powszechny Ludności i Mieszkań w 2021 r. oraz z 2011 r.

W NSP 2021 przy wyodrębnianiu gospodarstw domowych zastosowano kryterium mieszkaniowe, oznacza to, że wszystkie osoby mieszkające w jednym mieszkaniu są uważane za członków tego samego gospodarstwa domowego. Natomiast w spisie z 2011 r. dla wyodrębniania gospodarstw domowych w mieszkaniach stosowane było kryterium ekonomiczne, tj. wspólnego utrzymywania się osób zamieszkujących. Jednak dla celów porównań wyników obu spisów dane o liczbie gospodarstw domowych z 2011 r. przeliczono w oparciu o koncepcję mieszkaniową.

Według wyników NSP 2021⁷ było 12 516 459 gospodarstw domowych tj. o 1 125 mniej niż w 2011 r. Zmniejszeniu uległa również średnia liczba osób w gospodarstwach domowych z 3,05 w roku 2011 do 2,99 w roku 2021. Zmniejszenie się przeciętnej liczby osób w gospodarstwie domowym wpływa również na wielkość gospodarstwa domowego. W latach 2011–2021 zwiększyła się liczba najmniejszych, a zmniejszyła się liczba największych gospodarstw domowych. W 2021 r. udział gospodarstw jednoosobowych wyniósł 22,6% wśród ogółu gospodarstw domowych (w 2011 r. – 20,3%), a składających się z cztero i więcej osób – 33,3% (w 2011 r. – 36,3%).

Dostępne informacje wskazują⁸, że w Krakowie liczba gospodarstw domowych wynosiła w roku 2021 ponad 320 tys. Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym wynosiła 2,43 przy średniej dla województwa małopolskiego wynoszącej 3,29 (dla kraju, jak wyżej wskazano 2,99).

Wykres: Struktura gospodarstw domowych wg liczby osób dla Krakowa w 2021 r. i dla Polski w 2011 r. i 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, NSP 2021 – Gospodarstwa domowe i rodziny – Gospodarstwa domowe wg liczby osób, ostatnia aktualizacja 15.06.2023 r.)

Jak wskazuje powyższy wykres, w Krakowie dominują jednoosobowe gospodarstwa domowe, które stanowią ponad 32% ogółu oraz gospodarstwa tworzone przez dwie osoby, których jest ponad 29%. W porównaniu do danych krajowych, na uwagę zwraca dużo wyższy odsetek gospodarstw jedno i dwuosobowych w Krakowie – 61,6% w stosunku do

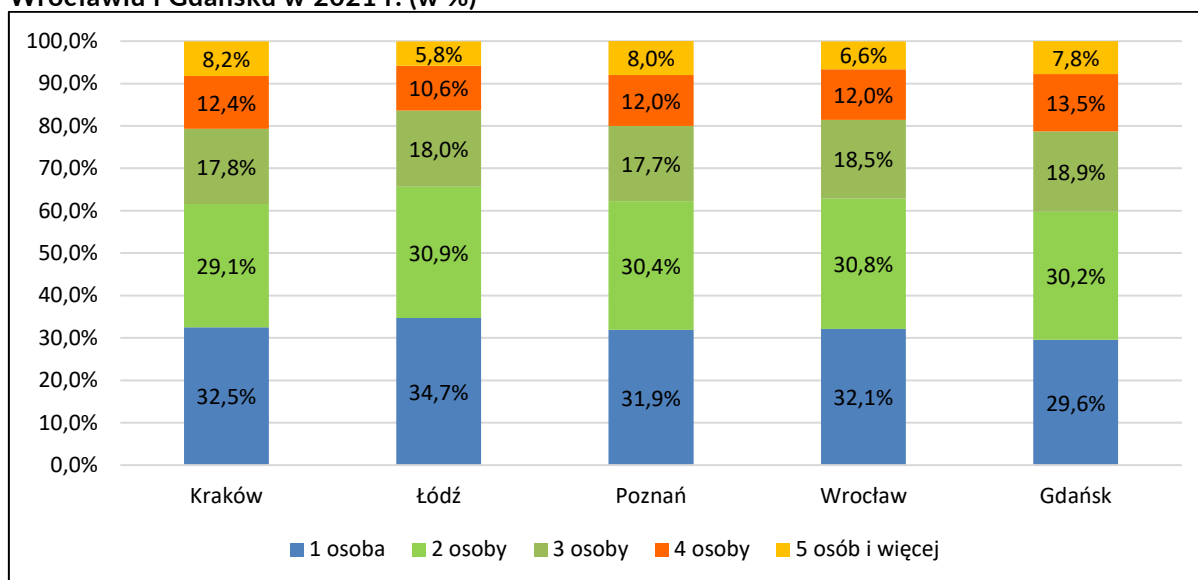
⁷ Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Rodziny w Polsce w świetle wyników NSP 2021 Rodziny w Polsce 2021, GUS, Warszawa 2023, strona 27.

⁸ GUS, BDL, NSP 2021 – Gospodarstwa domowe i rodziny – Gospodarstwa domowe wg liczby osób, ostatnia aktualizacja 15.06.2023 r.

średniej krajowej – 47,7%. Jednocześnie można zauważyć w Krakowie dużo mniejszy odsetek gospodarstw domowych 4 i więcej osobowych – 20,6% w stosunku do danych w Polsce – 33,3%. Wynika to między innymi z faktu, iż w Krakowie występuje duża liczba osób owdowiałych, w podeszłym wieku, mieszkających samotnie. Natomiast powstawaniu gospodarstw dwuosobowych sprzyja przede wszystkim odkładanie przez młodych ludzi decyzji o posiadaniu potomstwa.

Poniższy wykres obrazuje strukturę gospodarstw domowych wg liczby osób dla Krakowa, Łodzi, Poznania, Wrocławia i Gdańska.

Wykres: Struktura gospodarstw domowych wg liczby osób w Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Wrocławiu i Gdańsku w 2021 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, NSP 2021 – Gospodarstwa domowe i rodziny – Gospodarstwa domowe wg liczby osób, ostatnia aktualizacja 15.06.2023 r.)

Z wykresu wynika, iż struktura gospodarstw domowych Krakowa nie odbiega znacząco od tej występującej w pozostałych poddanych analizie miastach. Najwięcej 1- osobowych gospodarstw domowych występuje w Łodzi – 34,7%, najmniej w Gdańsku – 29,6%. Gdańsk przoduje pod względem liczby gospodarstw 3 i więcej osobowych, gdzie łącznie stanowią one 40,2% wszystkich gospodarstw domowych.

Według wyników NSP 2021 liczba rodzin w Polsce liczyła 10 618 535, w porównaniu z wynikami spisu w 2011 r. była niższa o 354 012, tj. 3,2%⁹.

Wyniki spisu w 2021 roku pokazują zmiany, jakie zaszły w strukturze ludności według stanu cywilnego w stosunku do spisu 2011. Najbardziej liczną grupą wśród osób w wieku 15 lat i więcej są nadal osoby pozostające w związku małżeńskim, które stanowią nieco ponad połowę tej populacji. Spadek odsetka osób pozostających w małżeństwie zarówno dla mężczyzn jak i kobiet, spowodowany jest niską liczbą corocznie zawieranych małżeństw. Kolejną grupą są kawalerowie i panny, a strukturę dopełniają osoby owdowiałe oraz osoby rozwiedzione, przy czym w przypadku tej ostatniej grupy odnotowano znaczny wzrost, tj. o ponad 800 tys.¹⁰

W porównaniu z danymi spisu z 2011 r., w 2021 znacznie obniżyła się liczba małżeństw (zarówno z dziećmi, jak i bez dzieci) – w 2021 r. było ich ok. 7 156 193., tj. ponad 67% ogółu rodzin (w 2011 r. odpowiednio 8 153 180 tys. co stanowiło 74,3% ogółu rodzin). Pomimo znacznego spadku liczby małżeństw z dziećmi, niezmiennie ta grupa pozostawała najczęstszym typem rodziny. W 2021 r. rodzin takich było 4 663 677 i stanowiły prawie

⁹ Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Rodziny w Polsce w świetle wyników NSP 2021, GUS, Warszawa 2023, strona 43,44.

¹⁰ Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021, Starzenie się ludności Polski w świetle wyników narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań 2021, strona 14

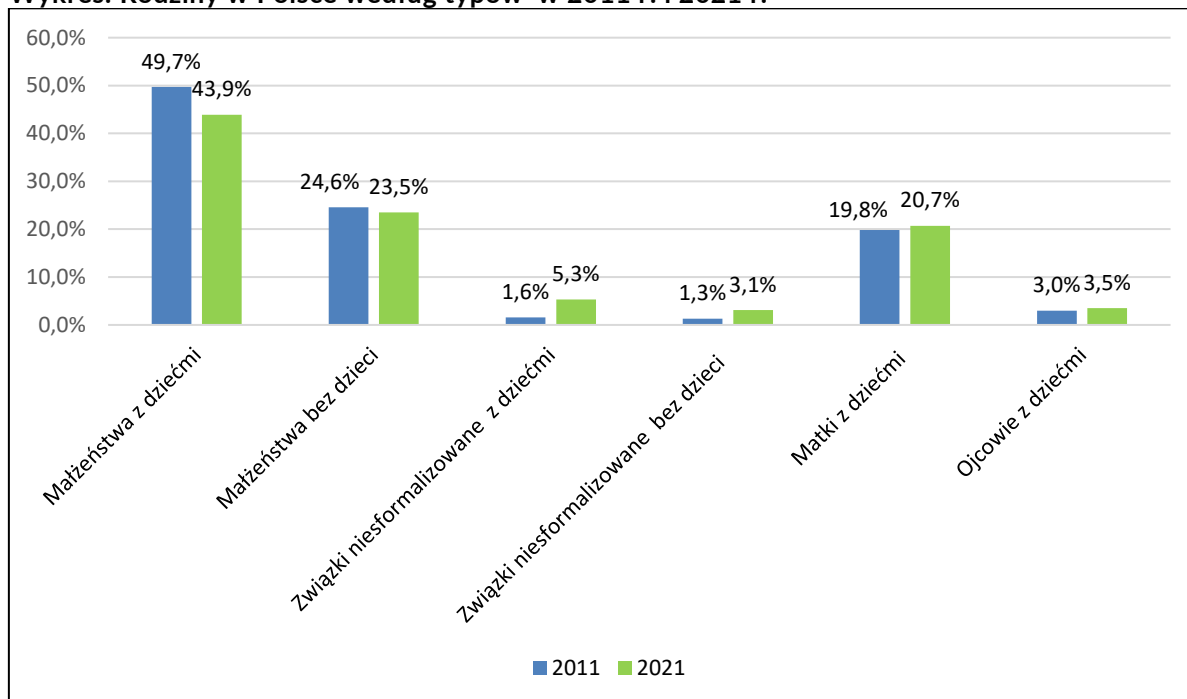
44% ogółu rodzin. W porównaniu z 2011 r. liczba małżeństw dzieci zmniejszyła się o 793,1 tys. tj. o 14,5%.

Natomiast dynamicznie (3 – krotnie) wzrosła liczba par pozostających w związkach niesformalizowanych – w 2021 r. odnotowano ich 895 443 (w 2011 r. – odpowiednio 316 505). Jednakże w strukturze rodzin według typów stanowiły one nadal niewielki udział ponad 8%.

W omawianym okresie zwiększyła się o ponad 64 tys. w odniesieniu do wyników z 2011 r. liczba rodzin niepełnych (matki z dziećmi i ojcowie z dziećmi). W 2021 r. wyodrębniono 2 566 899 tego typu rodzin, co oznacza, że prawie co czwarta rodzina była tworzona przez samotnego rodzica z dziećmi, a samotne matki stanowiły ponad 85% ogółu rodzin niepełnych. Należy zwrócić uwagę na wzrost liczby ojców samodzielnie wychowujących dzieci. W 2021 r. ich liczba wyniosła 371 370 (wzrost o 13% w odniesieniu do 2011 r.); jakkolwiek w dalszym ciągu jest to najmniej liczny – stanowiący 3,5% udział w strukturze rodzin – typ rodziny w Polsce.

Obserwowane w okresie międzypisowym zmiany w strukturze rodzin mogą wynikać m.in. z malejącej liczby zawieranych małżeństw na korzyść pozostawania w związkach niesformalizowanych oraz rosnącej dość dynamicznie w okresie międzypisowym liczby rozwodów¹¹.

Wykres: Rodziny w Polsce według typów w 2011 r. i 2021 r.

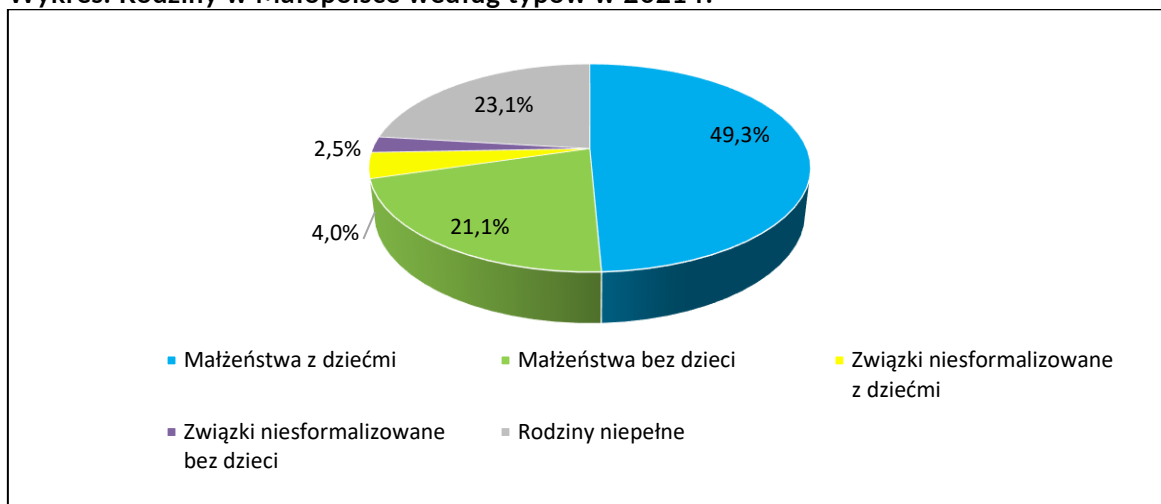
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS(Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021 Rodziny w Polsce w świetle wyników NSP 2021 Rodziny w Polsce 2021, Warszawa 2023)

Według wyników spisu 2021 r. największy udział rodzin z dziećmi (par małżeńskich i związków niesformalizowanych) odnotowano w województwach: podkarpackim (54,3%), małopolskim (53,3%) i wielkopolskim i (51,7%) przy ogólnym wskaźniku dla kraju 49,2%. Natomiast najniższy udział odnotowano w woj. dolnośląskim (45,5%), łódzkim (46,4%) i zachodniopomorskim (45,8%)¹².

¹¹ Tamże.

¹² Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021 Rodziny w Polsce w świetle wyników NSP 2021, GUS, Warszawa 2023, strona 46

Wykres: Rodziny w Małopolsce według typów w 2021 r.

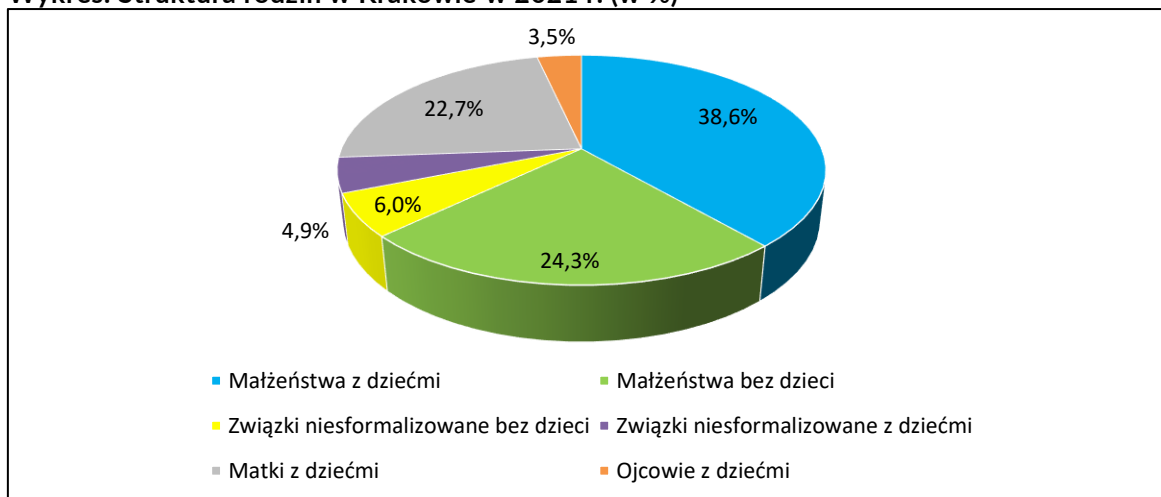

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, NSP 2021 – Gospodarstwa domowe i rodziny – Rodziny według typów, 4.01.2024 r.)

W Krakowie, w roku 2021, liczba rodzin wyniosła ponad 206 225 i w stosunku do roku 2011 zmniejszyła się o 2 419 rodzin.

W skład rodziny pełnej wchodzi małżonkowie z dziećmi lub bez dzieci oraz osoby tworzące związek partnerski z dziećmi lub bez dzieci i mieszkające w tym samym gospodarstwie domowym. Pod względem struktury dominują rodziny pełne, w tym małżeństwa z dziećmi 38,6%. Ponad 26% stanowią rodziny niepełne, w tym 3,5% to ojcowie wychowujący samotnie dzieci. W porównaniu do wyniku spisu liczby rodzin w 2011 roku, znacznie zwiększyła się liczba związków niesformalizowanych o ponad 170%, z ponad 8 tysięcy do ponad 22 tysięcy.

Wykres: Struktura rodzin w Krakowie w 2021 r. (w %)

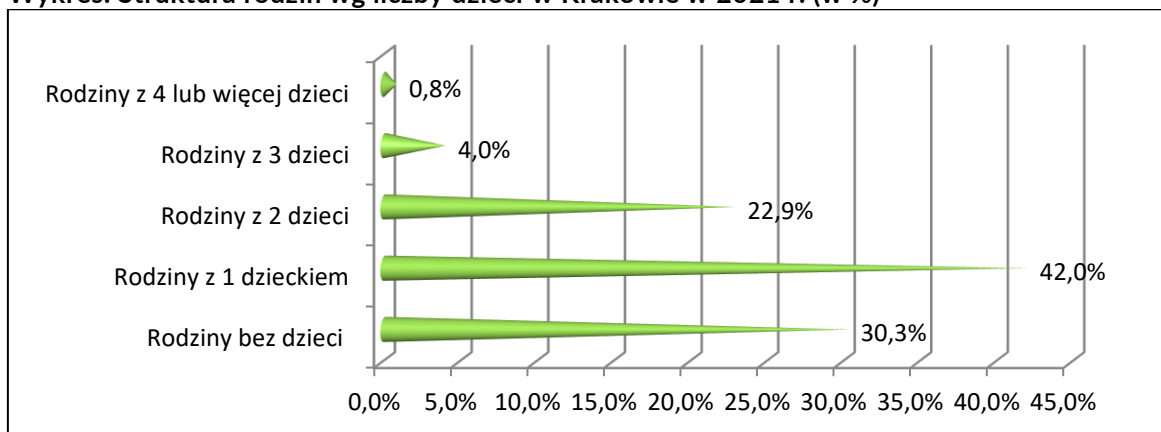

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, NSP 2021 – Gospodarstwa domowe i rodziny – Rodziny według typów, 4.01.2024 r.)

Informacje demograficzne wskazują, że ponad 143 tysięcy rodzin w Krakowie (69% ogółu rodzin) to rodziny z dziećmi. Łączna liczba dzieci w rodzinach¹³ to ponad 212,5 tys. Przeciętna liczba dzieci w krakowskich rodzinach wynosi 1,48 (w województwie małopolskim 1,69, w Polsce 1,60).

¹³ GUS – definicja dziecka w rodzinie: osoba w każdym wieku, która pozostaje w gospodarstwie domowym (lub przebywa w gospodarstwie zbiorowym) wraz z obojgiem lub jednym z rodziców i nie tworzy odrębnej rodziny. Do dzieci zalicza się również pasierbów oraz dzieci przysposobione.

Wykres: Struktura rodzin wg liczby dzieci w Krakowie w 2021 r. (w %)

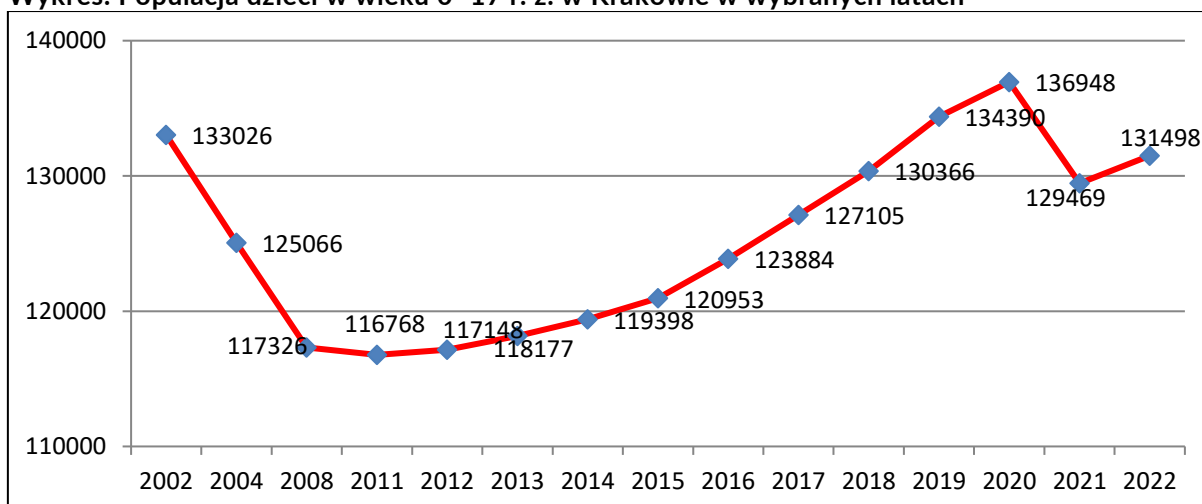
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, NSP 2021 – Gospodarstwa domowe i rodziny – Rodziny według liczby dzieci, 04.01.2024 r.)

W Krakowie wśród grupy rodzin dominują rodziny z jednym dzieckiem, które stanowią 42%. rodziny z 2 dziećmi stanowią 22,9%, rodziny wielodzietne (3 i więcej dzieci) stanowią zaledwie 4,8% ogółu rodzin.

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego 2021 wskazują na duże zmiany w strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku. W wyniku niekorzystnych trendów demograficznych zmniejszył się odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym. W spisie w roku 2021 udział w ogólnej populacji ludności w wieku 0–17 lat wynosił 18,4% wobec 18,7% z roku 2011. Podstawowy wpływ na zmniejszenie liczebności grupy osób w wieku przedprodukcyjnym miała niska liczba urodzeń żywych, która oscylowała od 386 tys. urodzeń w 2012 r. do 355 tys. w 2020 r.¹⁴.

Dane statystyczne udostępniane przez GUS wskazują, że w Krakowie populacja dzieci w przedziale wiekowym 0–17 lat systematycznie malała w okresie 2002–2011 (ubytek o około 16 tys. osób), począwszy jednak od 2012 roku nastąpiła zmiana trendu i lekki wzrost liczby dzieci. Związane jest to zapewne z częstszym podejmowaniem decyzji o posiadaniu potomstwa przez osoby z wyżu demograficznego z początku lat osiemdziesiątych. W 2021 roku odnotowujemy spadek liczby dzieci w Krakowie o prawie 7,5 tys. W 2022 roku nastąpił ponowny wzrost liczby dzieci o ponad 2 tys. w stosunku do roku 2021.

Wykres: Populacja dzieci w wieku 0–17 r. ż. w Krakowie w wybranych latach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych znajdujących się w publikacjach *Kraków w liczbach*, UMK.

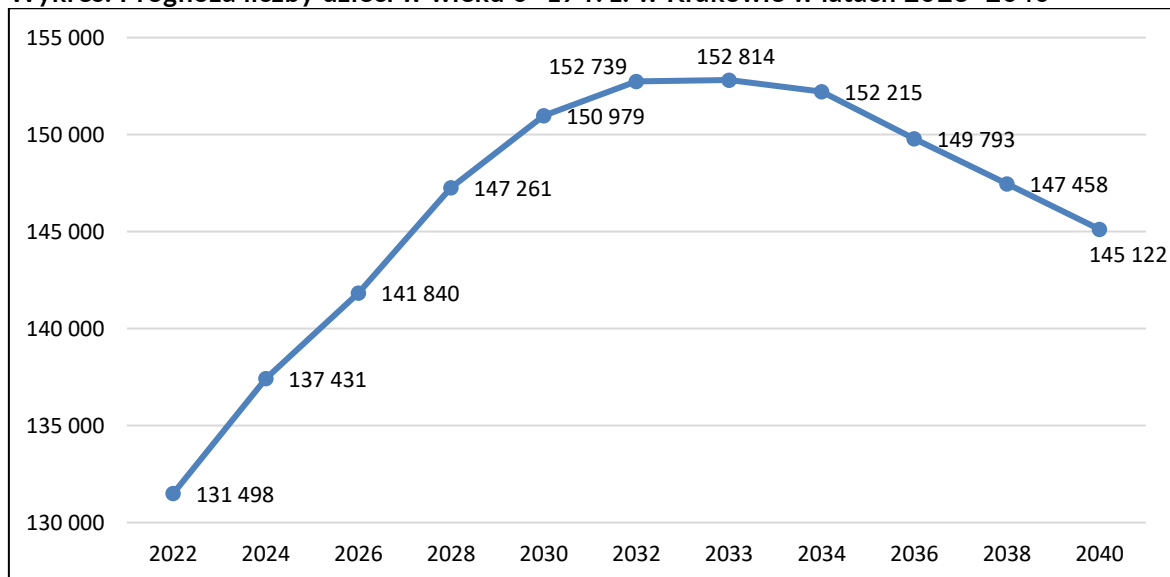
¹⁴ Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021 *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna w świetle wyników NSP 2021*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023, strona 42,43.

W 2023 roku Główny Urząd Statystyczny opublikował „Prognozę ludności na lata 2023–2060”¹⁵, gdzie zawarto analizę i założenia dotyczące przewidywanych trendów zmian w przebiegu procesów demograficznych. Nowością w prezentowanej prognozie jest znacznie szersze zaprezentowanie alternatywnych scenariuszy, które mogą obrazować inne możliwe ścieżki rozwoju demograficznego. Prognoza ma charakter deterministyczny. W związku z tym zostały przygotowane trzy scenariusze przewidywanych zmian ludności Polski w latach 2023–2060. Ze względu na wykorzystanie prognozy w oficjalnych analizach, scenariusz średni, uznany przez ekspertów z Rządowej Rady Ludnościowej za najbardziej prawdopodobny, został wskazany jako główny. Pozostałe scenariusze mają natomiast pokazywać alternatywne ścieżki rozwoju demograficznego, jakie mogą być obserwowane w przyszłości. Wyniki „Prognozy ludności na lata 2023–2060”¹⁶ wskazują na wyraźny ubytek ludności do 2060 r. W scenariuszu głównym przewiduje się spadek do 30,4 mln osób (natomiast w scenariuszach alternatywnych odpowiednio do 26,7 mln w niskim oraz do 34,8 mln w wysokim). Będzie postępował proces starzenia się ludności Polski, co oznacza wzrost odsetka osób w wieku 65 lat i więcej. Kurczyć będą się zasoby ludności w wieku produkcyjnym. Prognozowany jest (oprócz scenariusza wysokiego) wyraźny spadek liczby urodzeń, co związane będzie przede wszystkim ze spadkiem liczby kobiet w wieku prokreacyjnym. Przewiduje się, że pomiędzy 2022 r. a 2060 r. ich liczba spadnie z 8,7 do 6,3 mln w scenariuszu wysokim i do 4,8 mln w niskim.

Ww. prognozie dla Polski obserwujemy duży spadek liczby dzieci i młodzieży (0–17 lat) z 6 950 826 w roku 2022 do 5 273 239 w roku 2040 tj. o ponad 24%. Jedynie w scenariuszu wysokim przewiduje się utrzymanie liczby osób poniżej 18 lat na poziomie zbliżonym do 2022 r.¹⁷

Według przygotowanej przez GUS „Prognozy ludności dla gmin na lata 2023–2040”, która jest aneksem do publikacji „Prognoza ludności na lata 2023–2060”, liczba dzieci w Krakowie w wieku 0–17 będzie rosła do roku 2033 i wyniesie 152 814, a później zacznie spadać, aby w roku 2040 osiągnąć wartość 145 122.

Wykres: Prognoza liczby dzieci w wieku 0–17 r. ż. w Krakowie w latach 2023–2040

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Wyniki „Prognozy ludności na lata 2023–2060”, Warszawa 2023 r.)

¹⁵ „Prognoza ludności na lata 2023–2060,” Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023.

¹⁶ „Prognoza ludności na lata 2023–2060,” Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023, strona 13.

¹⁷ Tamże

2.4 Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych

Istotne znaczenie dla analizy ekonomicznych aspektów funkcjonowania gospodarstw domowych ma określenie źródeł ich utrzymania. Źródła utrzymania gospodarstwa domowego wynikają z indywidualnych źródeł dochodów uzyskiwanych przez poszczególnych członków gospodarstwa domowego. Jako główne źródło utrzymania przyjmuje się to źródło, z którego pochodzi przeważająca część środków w budżecie domowym, przeznaczana na potrzeby wszystkich członków gospodarstwa.

Poniższe informacje opisują sytuację ekonomiczną krakowskich rodzin i gospodarstw domowych na podstawie dostępnych danych. Część danych pochodzi z Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań 2011, ponieważ w momencie opracowania Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2023 nie zostały jeszcze opracowane najnowsze wyniki w tym zakresie.

Spośród wyodrębnionych ponad 320 tysięcy gospodarstw domowych w 2011 r. (w 2002 – 307 tys.), najliczniejszą grupę, bo liczącą około 181 tysięcy, stanowią gospodarstwa, których głównym źródłem utrzymania są dochody uzyskiwane z tytułu pracy (bez względu na charakter zatrudnienia)¹⁸. W ich obrębie zdecydowana większość – aż 52,9% gospodarstw utrzymuje się z dochodów z pracy świadczonej w sektorze prywatnym. Mniejszą ilościowo jest zbiorowość gospodarstw utrzymujących się z pracy świadczonej w sektorze publicznym – około 31,7%. Dane dotyczące udziału poszczególnych typów gospodarstw w ogólnej liczbie gospodarstw w Krakowie przedstawia poniższa tabela.

Tabela: Gospodarstwa domowe w Krakowie według głównego źródła utrzymania w 2011 r.

Praca				
	Najemna		Na rachunek własny	
	W sektorze publicznym	W sektorze prywatnym	Poza rolnictwem	W rolnictwie
Ogółem w tys.	57 348	95 763	27 529	508
% ogółu	17,9%	29,8%	8,6%	0,2%
Ogółem %	56,5%			

	Niezarobkowe źródło			Dochody z własności i inne	Na utrzymaniu	Nieustalone
	Emerytura	Renta	Pozostałe niezarobkowe źródło			
Ogółem w tysiącach	83 307	15 862	2 906	24 312	1 062	12 332
% ogółu	26,0%	4,9%	0,9%	7,6%	0,3%	3,8%
Ogółem %	31,8%			11,7%		

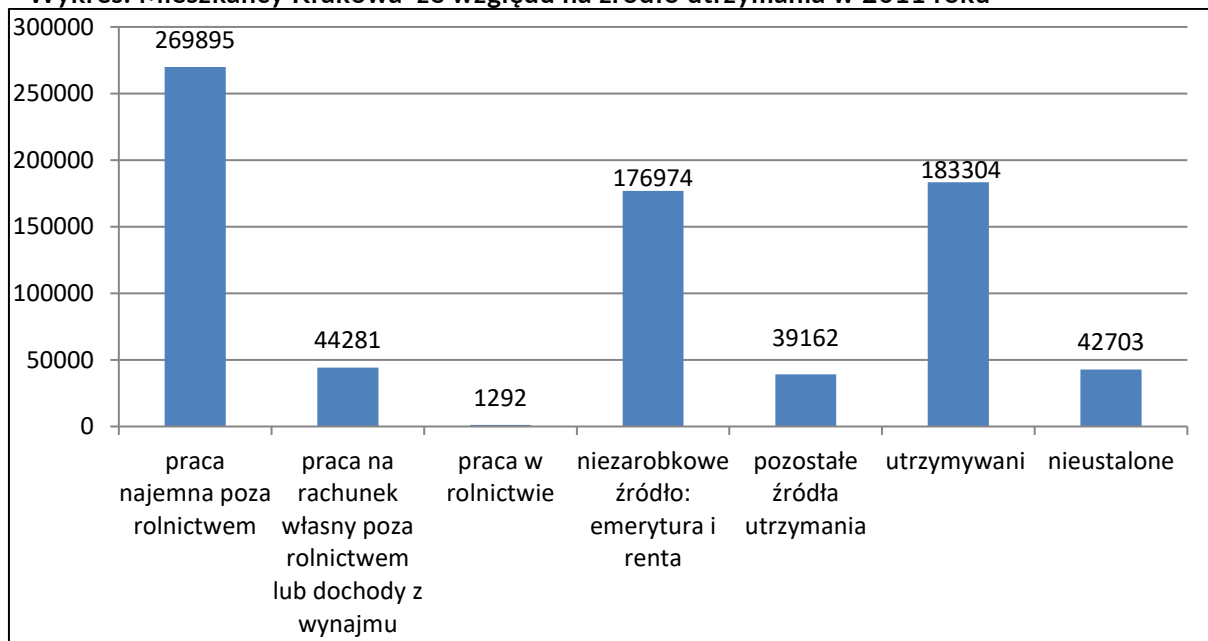
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Urząd Statystyczny w Krakowie

W oparciu o dostępne dane dotyczące sytuacji ekonomicznej krakowskich gospodarstw domowych można stwierdzić, że dla znaczącej większości gospodarstw domowych głównym źródłem utrzymania są dochody z pracy świadczonej poza rolnictwem – dotyczy to aż 56,3% gospodarstw domowych. Praca wykonywana w rolnictwie stanowi główne źródło utrzymania w znikomym odsetku gospodarstw domowych (0,2%). Liczną zbiorowość gospodarstw domowych stanowią gospodarstwa, których główne źródło utrzymania pochodzi z niezarobkowego źródła tj. emerytur, rent i pozostałych źródeł niezarobkowych (31,8%). Analiza niezarobkowych źródeł utrzymania wskazuje, że w Krakowie najliczniejszą

¹⁸ Urząd Statystyczny w Krakowie, *Ludność i gospodarstwa domowe w województwie małopolskim. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Kraków 2014, str. 210–211.

pod tym względem grupę stanowią gospodarstwa emerytów i rencistów – w stosunku do ogółu gospodarstw domowych stanowią 30,9%.

Wykres: Mieszkańcy Krakowa ze względu na źródło utrzymania w 2011 roku

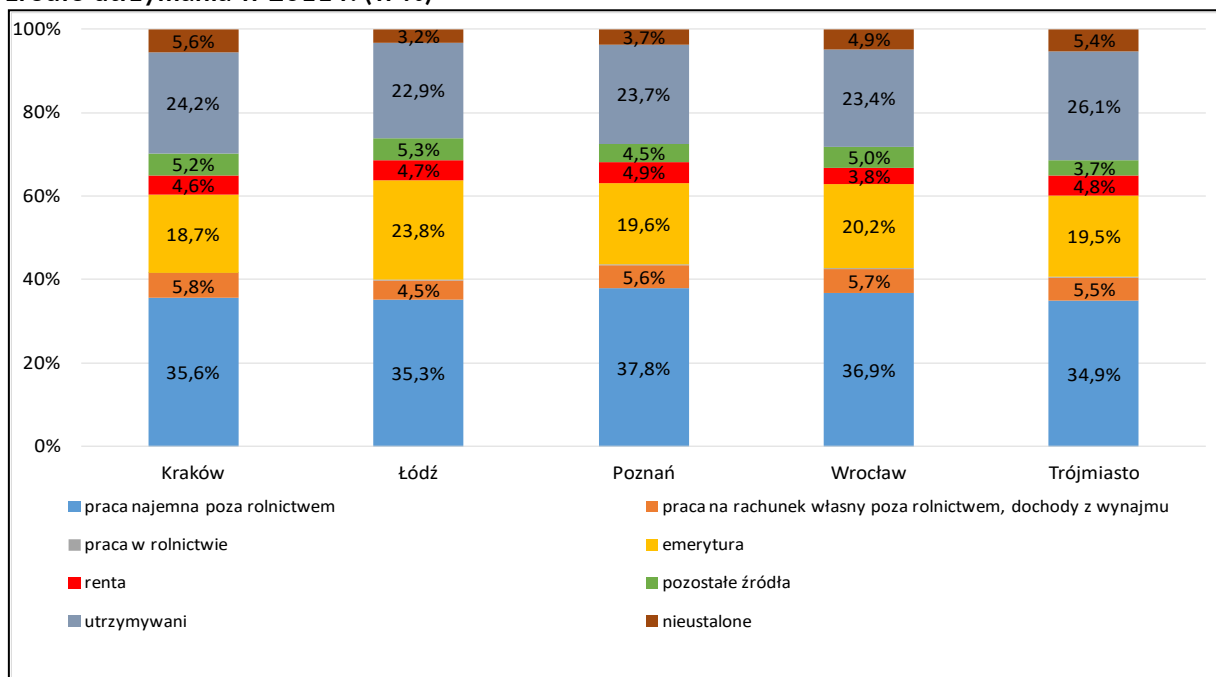

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, NSP 2011, Ludność, Ludność wg płci i głównego źródła utrzymania)

W oparciu o dane z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku należy stwierdzić, że najwięcej mieszkańców Krakowa – 35,6% utrzymywało się z pracy najemnej poza rolnictwem (przy średniej dla woj. małopolskiego wynoszącej 30,4%), 24,2% osób pozostawało na utrzymaniu innych osób (w woj. małopolskim średnio 31,6%), a dla 23,3% głównym źródłem utrzymania była renta lub emerytura (w woj. małopolskim średnio 22,5%).

Poniższy wykres prezentuje różnice dotyczące głównych źródeł utrzymania pomiędzy mieszkańcami Krakowa, oraz wybranymi miastami wojewódzkimi i Trójmiastem. Struktura dochodów najbardziej zbliżona do krakowskiej występuje w Poznaniu i Trójmieście.

Wykres: Mieszkańcy Krakowa, Łodzi, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta ze względu na główne źródło utrzymania w 2011 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, NSP 2011, Ludność, Ludność wg płci i głównego źródła utrzymania)

Z dostępnych badań budżetów gospodarstw domowych przeprowadzanych przez Główny Urząd Statystyczny¹⁹ wynika, że w roku 2022 sytuacja materialna gospodarstw domowych w Polsce pomimo wzrostu przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego, realnie pogorszyła się, co wynika z wysokiego poziomu inflacji.

Gospodarstwa domowe nominalnie miały wyższe dochody, jak i wydatki. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę ukształtował się w 2022 r. na poziomie 2 250 zł i był nominalnie wyższy o 11,4%, ale realnie niższy o 2,6 % od dochodu z 2021 r. .

Przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych na osobę w 2022 r. wyniosły 1475 zł, były wyższe nominalnie o 15,2%, a realnie o 0,7% od wydatków z roku 2021. Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne wyniosły 1420 zł i były wyższe nominalnie o 14,9%, a realnie o 0,4% w stosunku do 2021 r.

Należy jednocześnie zaznaczyć, że przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych zamieszkujących miasta był wyższy o 23,9% niż na wsi. Różnice te wynikały z wysokości dochodów uzyskiwanych przez gospodarstwa domowe, jak również związane były z większą liczbą osób wchodzących w skład gospodarstw domowych zamieszkujących wieś. Przeciętne miesięczne wydatki na osobę w gospodarstwach domowych zamieszkujących miasta były o 28,5% wyższe niż na wsi.

Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych w 2022 roku pogorszyła się we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych z wyjątkiem rolników, wśród których w ostatnim roku ocena ta nieznacznie poprawiła się. Jednak nadal we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych (poza gospodarstwami rencistów) wyraźnie przeważały oceny dobre lub raczej dobre nad złymi lub raczej złymi. W 2022 r. nastąpił spadek odsetka gospodarstw oceniających swoją sytuację materialną jako dobrą albo raczej dobrą (49,9% gospodarstw domowych ogółem wobec 53,3% w 2021 r.) oraz wzrost odsetka gospodarstw postrzegających ją jako raczej złą albo złą (5,9% wobec 4,9% w 2021 r.). Najlepiej swoją sytuację materialną, podobnie jak to było w latach poprzednich, postrzegali gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym (69,9% ocen

¹⁹ Główny Urząd Statystyczny, *Sytuacja gospodarstw domowych w 2022 r. w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych*, Informacje sygnałowe, 31.05.2023 r.

pozytywnych, wobec 75,8% w 2021 r.), najgorzej zaś gospodarstwa domowe rencistów (21,2% ocen pozytywnych wobec 24,0% w 2021 r.).

Podstawowe wskaźniki służące do opisywania poziomu ubóstwa w społeczeństwie to: relatywna granica ubóstwa, ustawowa granica ubóstwa oraz minimum egzystencji.

W 2022 roku zasięgi ubóstwa ekonomicznego w gospodarstwach domowych ogółem w Polsce pozostały na podobnym poziomie jak w 2021 r., choć przeciętna sytuacja materialna gospodarstw domowych realnie pogorszyła się, m.in. z powodu wysokiej inflacji. Podobnie jak rok wcześniej, stopa ubóstwa skrajnego wyniosła niecałe 5%, relatywnego ok. 12%, a ustawowego ok. 7%.

Wskaźnik relatywnej granicy ubóstwa określa się na poziomie 50% średnich miesięcznych wydatków ogółu gospodarstw domowych. Wskaźnik ten w roku 2022 wyniósł 1006 zł dla gospodarstwa jednoosobowego oraz 2 717 zł dla gospodarstwa 4-osobowego (średnio w miesiącu w IV kwartale 2022 r. – dwie osoby dorosłe + dwoje dzieci do lat 14)²⁰.

Ustawowa granica ubóstwa to kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do interwencji socjalnej. W 2022 roku kwota kryteriów dochodowych uprawniających do ubiegania się o pomoc wynosiła 776 zł dla gospodarstwa jednoosobowego i 600 zł na osobę w rodzinie, tj. 2 400 zł dla gospodarstwa 4-osobowego.

Z kolei minimum egzystencji, nazywane też minimum biologicznym, określane jako zasięg ubóstwa skrajnego, stanowi dolne kryterium ubóstwa i uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia. Takie ubóstwo nie wynika jedynie z krótkotrwałego pogorszenia się sytuacji rodzin, ale nabiera cech trwałości, przyczyniając się do długotrwałego pozbawienia możliwości korzystania z dóbr i usług, a tym samym prowadzi do wykluczenia społecznego. Minimum egzystencji uznaje się za dolną granicę obszaru ubóstwa. Wysokość minimum egzystencji ustala corocznie Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Dla jednoosobowego gospodarstwa wyniósł on w 2022 roku 835 zł, a dla gospodarstwa 4-osobowego (średnio w miesiącu w IV kwartale 2022 r. – dwie osoby dorosłe + dwoje dzieci do lat 14) – 2254 zł²¹.

Od 2016 roku stopa ubóstwa skrajnego pozostaje na podobnym poziomie 4–5%. W 2021 roku odnotowano niewielki spadek zasięgu ubóstwa skrajnego z 5,2% osób w 2020 r. do 4,7% oraz nieco większy – ubóstwa ustawowego z 9,1% do 7,4%. W 2022 r. nastąpił w dalszym ciągu spadek – do 7,1%. W 2022 roku nastąpiła też zmiana kryteriów dochodowych.

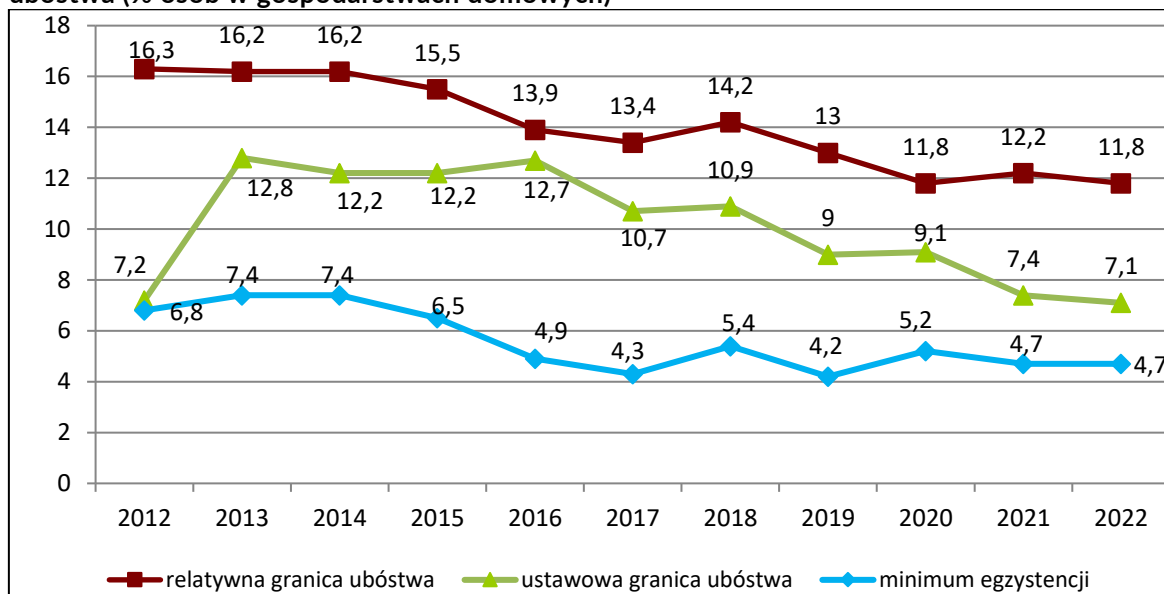
Na zbliżonym poziomie co w roku 2020, kształtowała się natomiast wartość stopy ubóstwa relatywnego 11,8%.

Ubóstwo w różnym stopniu dotyka poszczególne grupy ludności, jednak społeczna i terytorialna mapa zagrożenia ubóstwem w Polsce istotnie nie zmienia się od lat. Grupami szczególnie narażonymi na doświadczanie ubóstwa skrajnego były w 2021 r. gospodarstwa osób utrzymujących się przede wszystkim ze świadczeń społecznych (poza emeryturami), gospodarstwa domowe rolników, rodziny wielodzietne, a także gospodarstwa z osobami dotkniętymi niepełnosprawnością. Czynnikiem zwiększającym ryzyko ubóstwa skrajnego był brak lub niski poziom wykształcenia.

²⁰ Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2022 r., GUS, Informacje sygnałowe, 30.06.2023 r.

²¹ j. w.

Wykres: Zasięg ubóstwa w Polsce w latach 2012–2022 według przyjętych w danym roku granic ubóstwa (% osób w gospodarstwach domowych)

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najnowsze dostępne badania budżetów gospodarstw domowych w województwie małopolskim przeprowadzone w 2022 roku objęły 1982 gospodarstwa domowe w województwie (7,0% wielkości krajowej)²². Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym wyniosła 2,6 (w kraju – 2,5). Statystycznie na każde gospodarstwo domowe przypadła jedna osoba pracująca.

W strukturze dochodu gospodarstwa domowego dominowały dochody z pracy najemnej. W 2022 roku stanowiły one 57% ogółu (dla kraju – 53,9%). Drugim co do wielkości źródłem dochodów gospodarstw domowych były dochody ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pozostałych świadczeń społecznych, w tym ze świadczenia wychowawczego „Rodzina 500+”. Udział dochodu ze świadczenia wychowawczego „Rodzina 500+” w przeciętnym miesięcznym dochodzie rozporządzalnym na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł 5,9% (6,4% w 2021 r.). W kraju w omawianym roku wynosił on 5,6%.

Sytuacja materialna badanych gospodarstw domowych w województwie małopolskim w ujęciu rocznym w 2022 r. poprawiła się. Na przestrzeni roku nastąpił wzrost przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych. Zwiększyła się nadwyżka dochodu nad wydatkami.

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę wyniósł 2 236,67 zł i był wyższy o 12,7% niż przed rokiem.

Przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych na osobę wyniosły 1 263,21 zł tj. więcej o 20,4% w ujęciu rocznym.

Sytuację finansową gospodarstw domowych mieszkańców Krakowa obrazują raporty z badań zleczanych od 1999 roku przez Krakowski Holding Komunalny S.A. Badania są przeprowadzane wśród mieszkańców Krakowa i dotyczą oceny jakości wykonywanych usług komunalnych oraz stopnia obciążenia budżetów domowych wydatkami na te usługi, stąd dane dotyczące budżetów gospodarstw domowych krakowian nie są pełne.

Ostatnie badania przeprowadzono w 2023 r.²³ (z uwagi na stan epidemii w 2020 r. i 2021 r. badania nie zostały zrealizowane). Badaniem objęto 1308 losowo wyłonionych gospodarstw domowych z obszaru Krakowa. Badaną populację stanowili dorośli mieszkańcy Krakowa, reprezentujący proporcjonalnie każdą z osiemnastu dzielnic. Podobnie jak w latach

²² *Budżety gospodarstw domowych w województwie małopolskim w 2022 r.*, Urząd Statystyczny w Krakowie, Informacje sygnałowe, 11.10.2023 r.

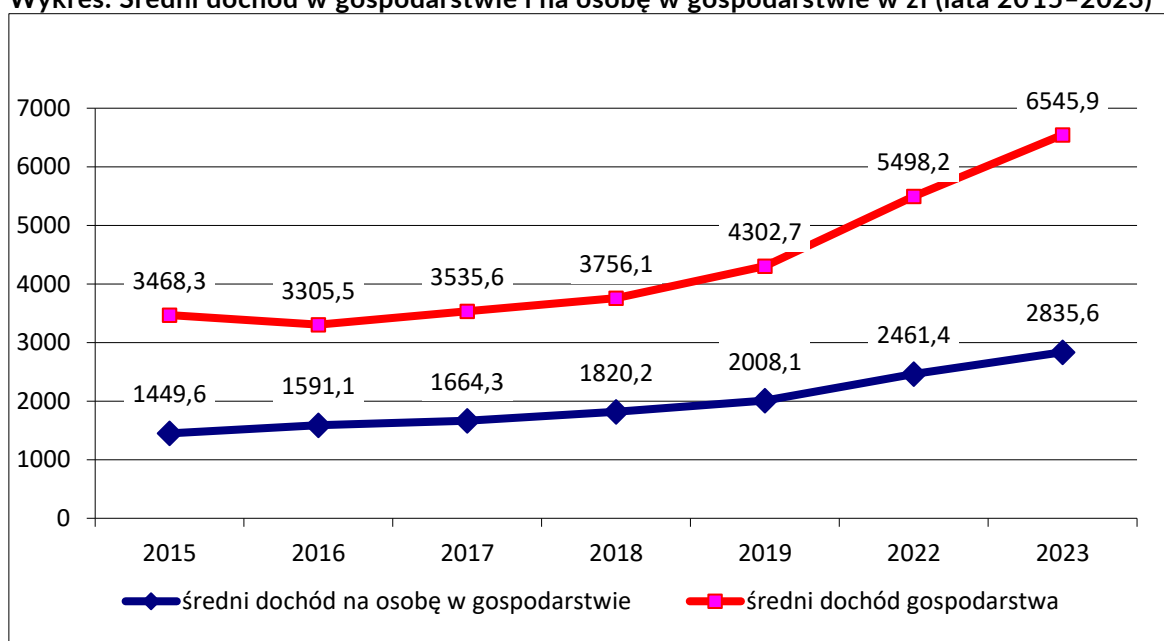
²³ *„Usługi komunalne w opiniach i budżetach mieszkańców Krakowa - Podsumowanie wyników - 2023”*, Krakowski Holding Komunalny S.A, Obserwator Biuro Badań Społecznych.

poprzednich w badaniu uczestniczył większy odsetek kobiet niż mężczyzn (60,2% kobiet i 39,8% mężczyzn). Średnia liczba osób w badanych gospodarstwach domowych wynosiła 2,64. 45% respondentów posiadało wykształcenie średnie, 36% wykształcenie wyższe. Najliczniejszą grupę respondentów – 59% stanowiły osoby nie mające na utrzymaniu dzieci, 19% stanowiły osoby posiadające – 1 dziecko, 15% – 2 dzieci, 6% – 3 dzieci i więcej. 77% pracuje zawodowo.

Ankietowani zostali poproszeni m.in. o oszacowanie łącznych dochodów wszystkich członków ich gospodarstwa domowego. Średnia wartość dochodu miesięcznego na osobę, obliczona dla wszystkich gospodarstw domowych ogółem, wyniosła w roku 2023 – 2835,6 zł. W badaniach z roku 2022 analogiczna średnia wyniosła 2461,4 zł, zaś w roku 2019 r. 2008,1 zł.

Analizując poniższy wykres widoczny jest jednocześnie wzrost średniego dochodu na gospodarstwo oraz wzrost średniego dochodu na osobę. Wskazuje to na poprawę sytuacji finansowej krakowskich gospodarstw domowych. Można przypuszczać, że ta tendencja będzie utrzymywać się w najbliższych latach.

Wykres: Średni dochód w gospodarstwie i na osobę w gospodarstwie w zł (lata 2015–2023)

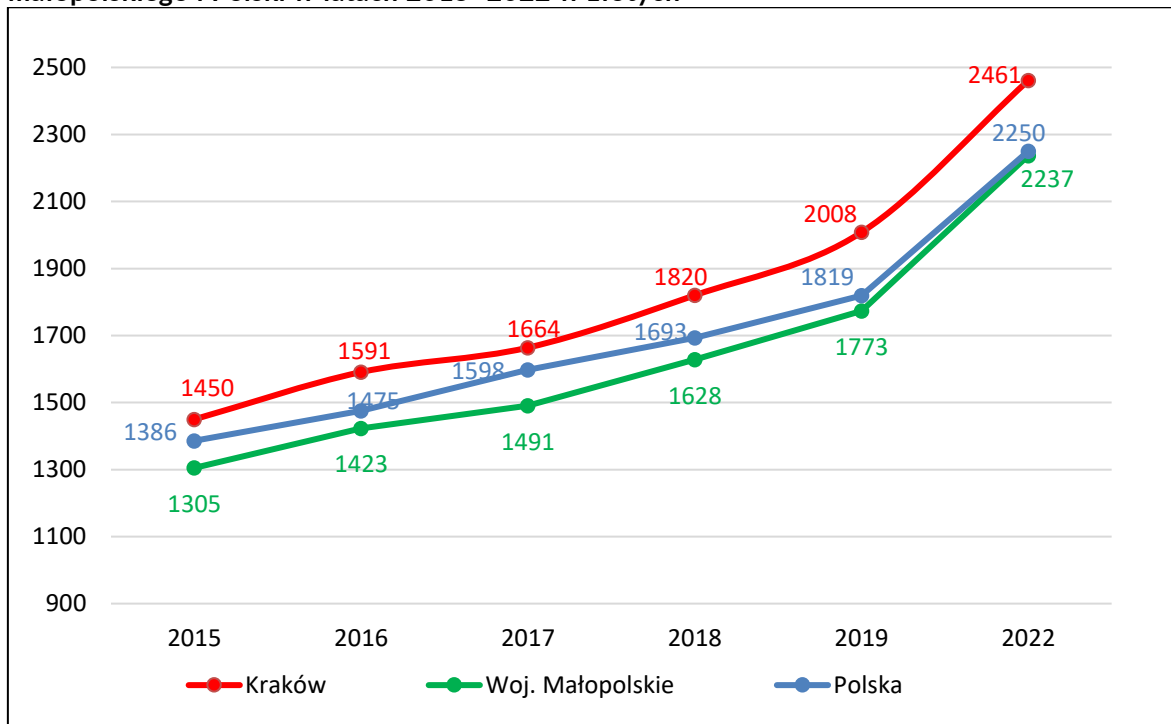

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: „Usługi komunalne w opiniach i budżetach mieszkańców Krakowa” Krakowski Holding Komunalny S.A.

Należy podkreślić, że w badaniach za dochód przyjęto miesięczne przychody gospodarstwa domowego, po odliczeniu należnego podatku i składek. Uzyskane wartości można jednak uznać za porównywalne z wartościami dochodu rozporządzalnego, którymi posługuje się Główny Urząd Statystyczny.

Zestawienie danych za rok 2022 wskazuje, że średnie miesięczne dochody krakowskich gospodarstw domowych przewyższają średnie miesięczne dochody gospodarstw domowych w Polsce i Małopolsce. Średnie miesięczne dochody 1 mieszkańca Krakowa (wg danych KHK) są o 211 zł wyższe niż w Polsce i o 224 zł wyższe niż średnia wojewódzka.

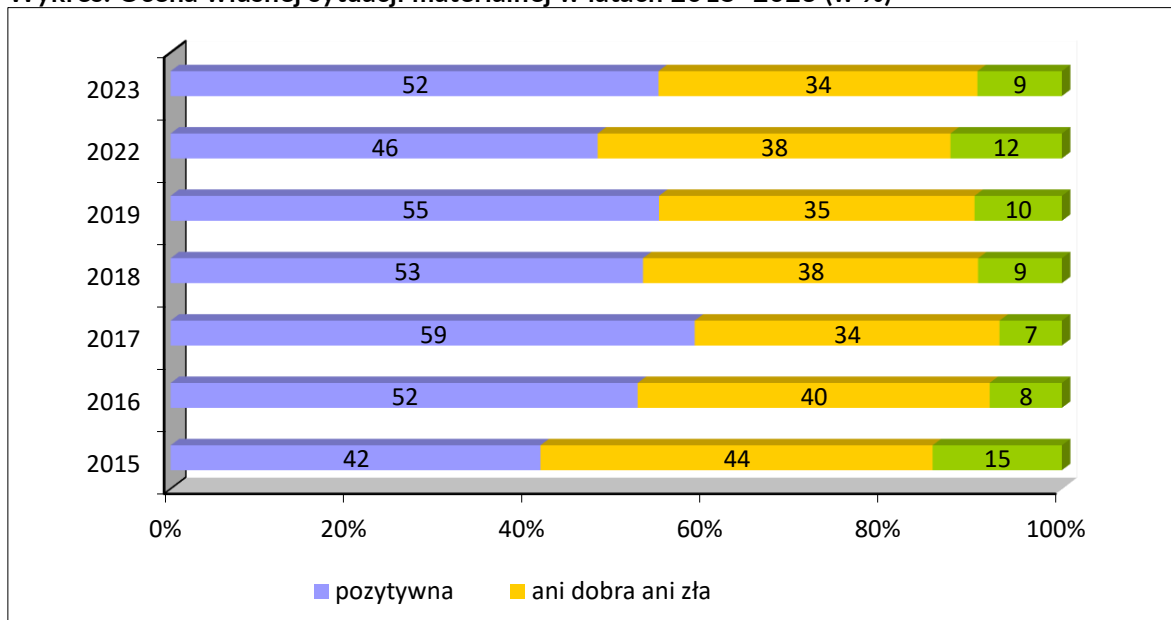
Wykres: Średni miesięczny dochód na osobę w gospodarstwie dla Krakowa, dla województwa małopolskiego i Polski w latach 2015-2022 w złotych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krakowskiego Holdingu Komunalnego S.A. (dane dla Krakowa), GUS (dane dla woj. małopolskiego i Polski).

Fakt, że większość krakowian nieźle ocenia swoją sytuację ekonomiczną potwierdzają wyniki subiektywnej oceny sytuacji materialnej. W roku 2023 – 52% respondentów oceniło swoją sytuację materialną pozytywnie. Osoby oceniające negatywnie swoją sytuację materialną stanowiły 9% badanych.

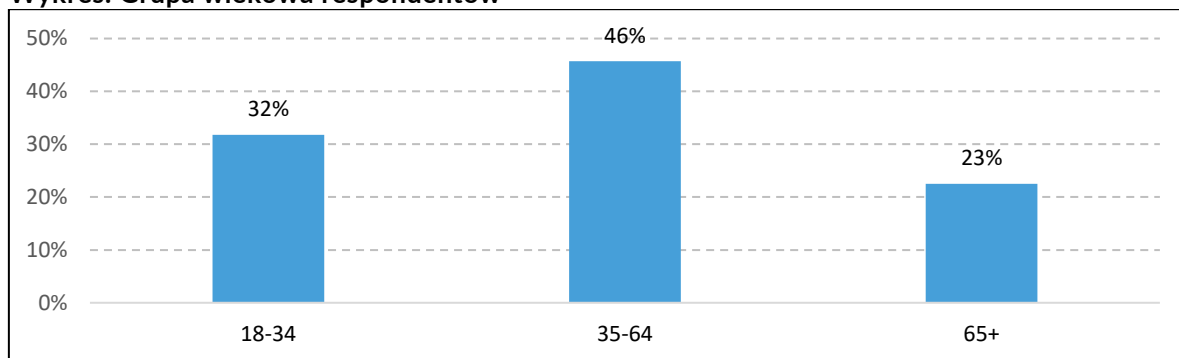
Wykres: Ocena własnej sytuacji materialnej w latach 2015-2023 (w %)

Źródło: „Usługi komunalne w opiniach i budżetach mieszkańców Krakowa” Krakowski Holding Komunalny S.A.

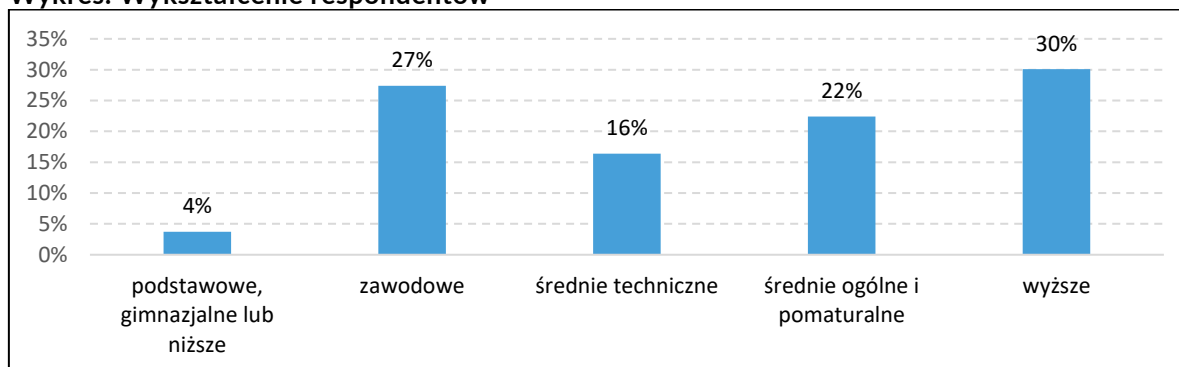
Informacje dotyczące zadowolenia z życia mieszkańców Krakowa można znaleźć w raporcie pt. „Barometr Krakowski 2022”²⁴, który został przeprowadzony na zlecenie Urzędu Miasta Krakowa w drugim kwartale 2022 roku. Raport został opracowany na podstawie badań wśród mieszkańców Krakowa w wieku powyżej 18 lat. Założono, że dobór uczestników badania miał charakter doboru losowego, zapewniającego reprezentatywność wyników badania dla opinii i postaw mieszkańców całego miasta. Łącznie przeprowadzono 1109 wywiadów. Poniżej znajduje się charakterystyka respondentów biorących udział w badaniu:

Wykres: Grupa wiekowa respondentów

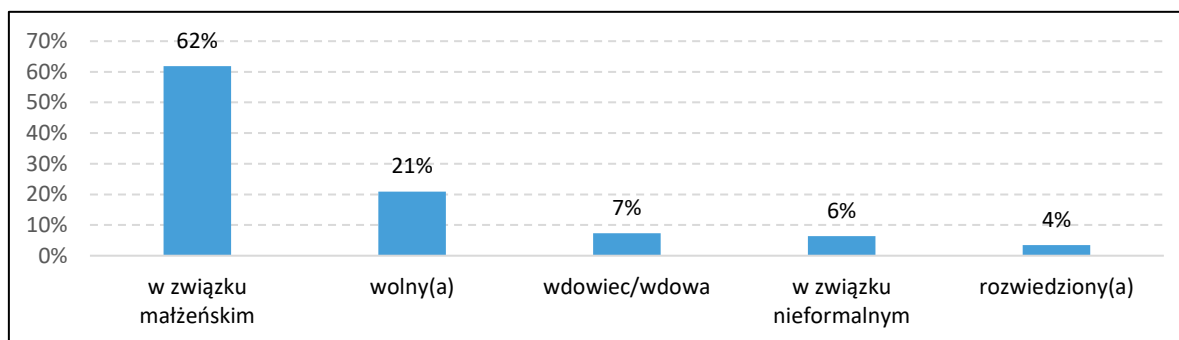
Źródło: „Barometr Krakowski 2022” UMK

Wykres: Wykształcenie respondentów

Źródło: „Barometr Krakowski 2022” UMK

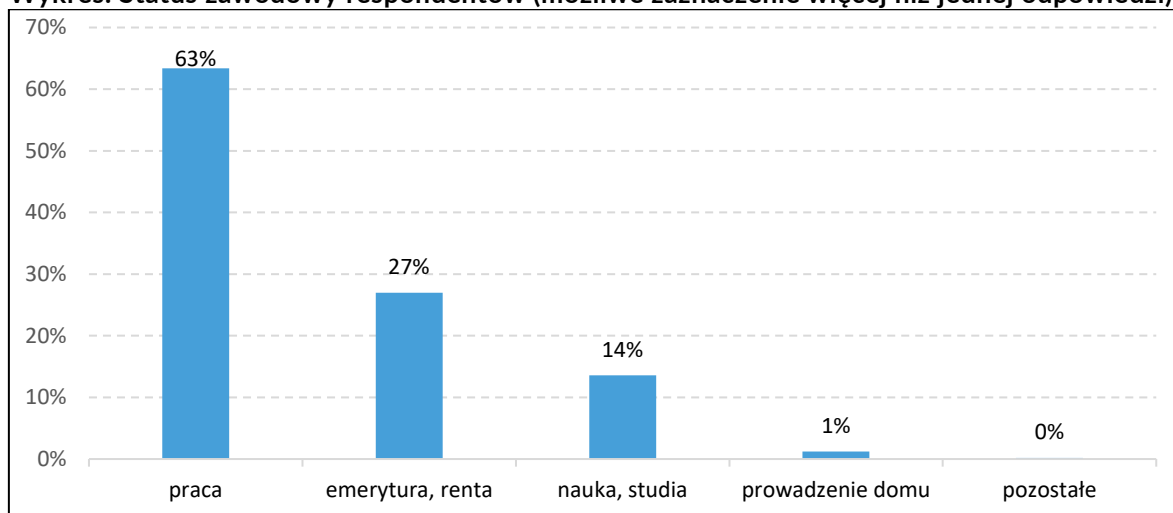
Wykres: Stan cywilny respondentów

Źródło: „Barometr Krakowski 2022” UMK

²⁴ Raport badawczy: „Barometr Krakowski 2022” badanie społeczne jakości życia oraz jakości usług publicznych w Krakowie, edycja 2022, Opracowanie wyników: Michał Chrzanowski INQUISIO, Urząd Miasta Krakowa, Kraków, lipiec 2022.

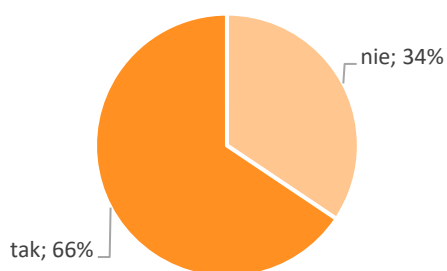
Wykres: Status zawodowy respondentów (możliwe zaznaczenie więcej niż jednej odpowiedzi)

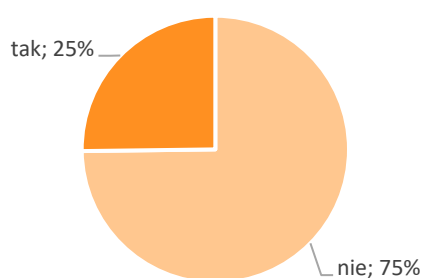
Źródło: „Barometr Krakowski 2022” UMK

Wykres: Posiadanie przez respondentów dzieci i dzieci na utrzymaniu

Posiadanie dzieci

Posiadanie dzieci na utrzymaniu

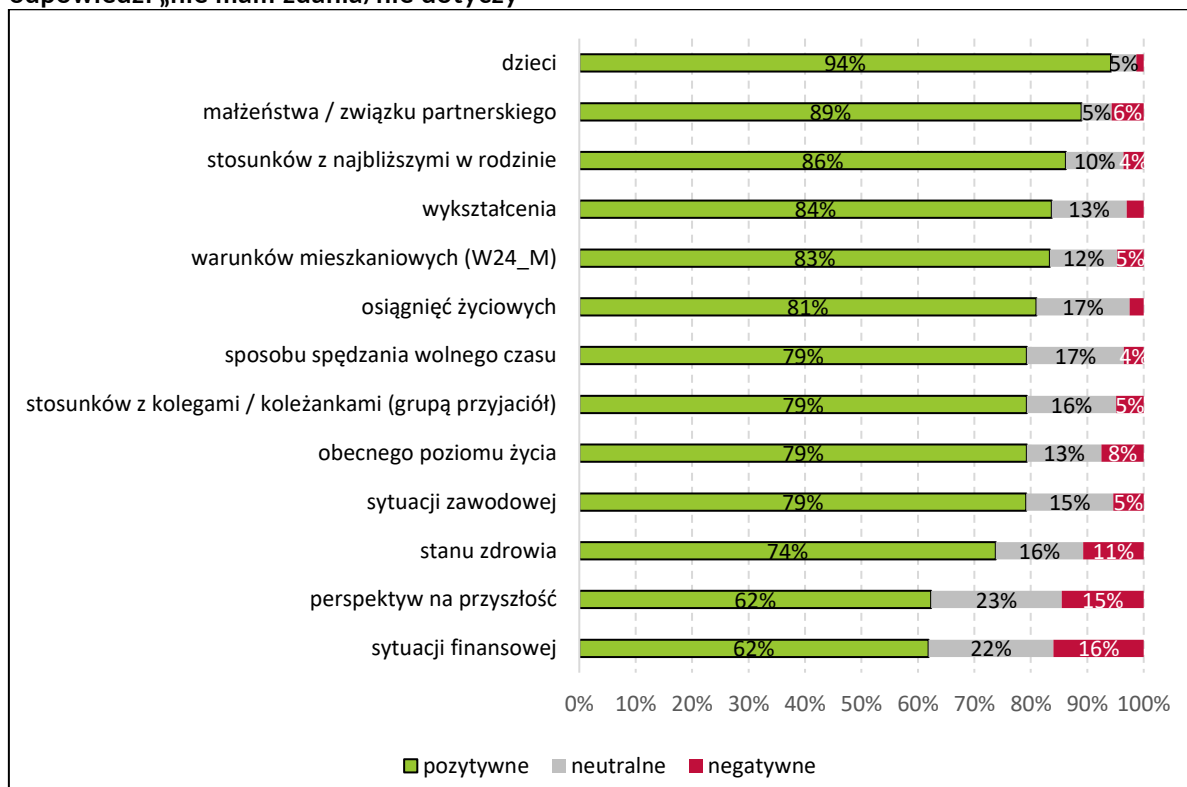

Źródło: „Barometr Krakowski 2022” UMK

Podczas przeprowadzania badań zadano mieszkańcom pytanie: *biorąc wszystko pod uwagę, w jakim stopniu jest Pan(i) zadowolony(a) ze swojej(ego/ich)...*

Według badań największy odsetek respondentów jest zadowolony z dzieci (94%), małżeństwa lub związku partnerskiego (89%) oraz stosunków z najbliższymi w rodzinie (86%). Najmniejszy odsetek mieszkańców wskazał zadowolenie ze swojej sytuacji finansowej (62%), perspektyw na przyszłość (62%) oraz stanu zdrowia (74%). Prezentowane wyniki nie uwzględniają odpowiedzi „nie mam zdania/nie dotyczy” (np. 94% zadowolonych z dzieci to odsetek osób, które wskazały, że ta kategoria ich dotyczy).

Wykres: Zadowolenia mieszkańców Krakowa z życia oraz różnych jego aspektów (bez odpowiedzi „nie mam zdania/nie dotyczy”)

Źródło: „Barometr Krakowski 2022” UMK

2.5 Beneficjenci świadczeń rodzinnych w Krakowie

Informacji na temat krakowskich rodzin, w tym również odnoszących się do ich sytuacji ekonomicznej, dostarczają także dane dotyczące świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych.

W 2023 r. świadczenia rodzinne w Krakowie otrzymało 18 798 rodzin. Ze świadczeń skorzystało 25 987 dzieci.

Rodziny z dziećmi na utrzymaniu, w których dochód w przeliczeniu na członka rodziny nie przekracza kwoty 674 zł, a w przypadku rodzin, w skład których wchodzi dziecko z niepełnosprawnością – kwoty 764 zł²⁵, otrzymywały świadczenia rodzinne uzależnione od dochodu, czyli zasiłki rodzinne z dodatkami²⁶. Z zasiłku rodzinnego mogą korzystać wszystkie dzieci do ukończenia 18 lat oraz starsza młodzież ucząca się w szkole lub w szkole wyższej. Górna granica wieku określona jest na „nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, albo 24 roku życia, jeżeli kontynuuje naukę w szkole lub w szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności”²⁷.

Według stanu na koniec grudnia 2022 r. zasiłek rodzinny wypłacono 4 410 rodzinom dla 8 829 dzieci.

W przypadku dodatków do zasiłku rodzinnego, z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej wypłacono świadczenie dla 1306 rodzin (1923 dzieci), z tytułu samotnego

²⁵ Dziennik Ustaw RP Warszawa, dnia 7 sierpnia 2018 r. poz. 1497 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 lipca 2018 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny i specjalny zasiłek opiekuńczy, wysokości świadczeń rodzinnych oraz wysokości zasiłku dla opiekuna.

²⁶ W przypadku przekroczenia kwoty uprawniającej daną rodzinę do zasiłku rodzinnego, o której mowa w ust. 3, zasiłek rodzinny i dodatki do zasiłku rodzinnego przysługują w wysokości różnicy między łączną kwotą zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami, o której mowa w ust. 3, a kwotą, o którą został przekroczony dochód rodziny – Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 390 z późn. zm.).

²⁷ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 390 z późn. zm.).

wychowywania dziecka dla 780 rodzin (1020) oraz z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka z niepełnosprawnością zarówno do jak i powyżej 5 lat dla 837 rodzin (904 dzieci).

Bardziej szczegółową analizę świadczeniobiorców zasiłków rodzinnych przeprowadzono na podstawie danych za miesiąc październik 2023 r. (jest to najbardziej reprezentatywny miesiąc w roku, jeżeli chodzi o liczbę świadczeniobiorców zasiłków rodzinnych).

Tabela: Rodziny pobierające zasiłki rodzinne wg stanu - październik 2023 r.

Wyszczególnienie	Wykonanie miesięczne				
	Liczba rodzin				
	z 1 dzieckiem	z 2 dzieci	z 3 dzieci	z 4 i więcej dzieci	Suma
Liczba rodzin pełnych bez dziecka niepełnosprawnego, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	429	762	468	232	1 891
bez dochodu	57	58	25	14	154
do 400 zł	184	304	186	111	785
od 400,01 do 574 zł	73	230	132	50	485
od 574,01 do 674 zł	82	126	81	32	321
od 674,01 do 754 zł	24	35	33	15	107
od 754,01 do 1 100 zł	7	5	10	10	32
od 1 100,01 do 1500 zł	2	2	1	0	5
od 1500,01 do 1922 zł	0	1	0	0	1
pow. 1922 zł	0	1	0	0	1
Liczba rodzin pełnych z dzieckiem niepełnosprawnym, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	78	146	84	55	363
bez dochodu	10	11	3	3	27
do 400 zł	31	46	23	27	127
od 400,01 do 664 zł	21	54	36	18	129
od 664,01 do 764 zł	12	22	13	3	50
od 764,01 do 844 zł	3	9	7	4	23
od 844,01 do 1 100 zł	0	2	2	0	4

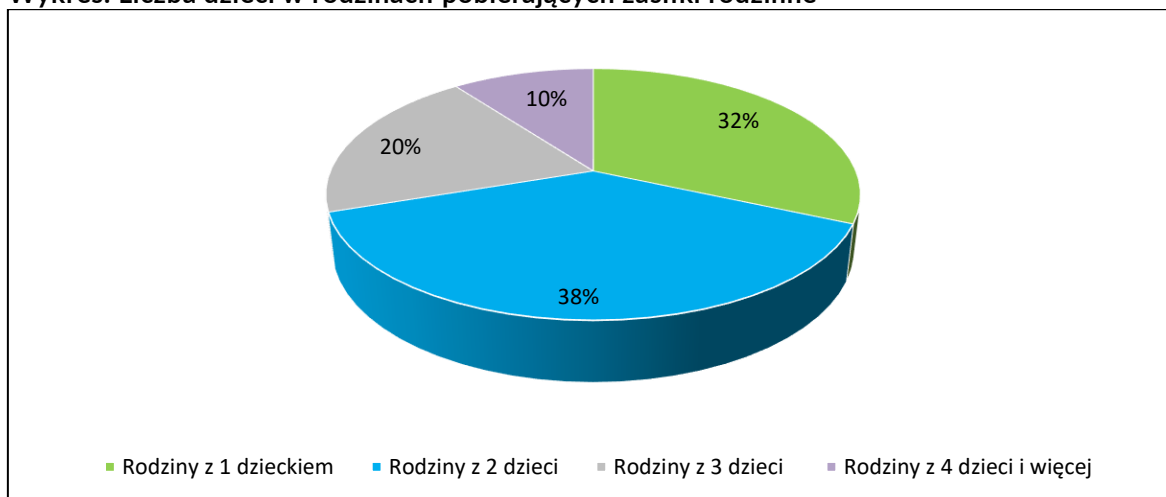
od 1 100,01 do 1500 zł	0	1	0	0	1
od 1500,01 do 1922 zł	0	1	0	0	1
pow. 1922 zł	1	0	0	0	1
Liczba rodzin niepełnych bez dziecka niepełnosprawnego, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	585	452	176	70	1 283
bez dochodu	91	32	9	3	135
do 400 zł	286	214	84	34	618
od 400,01 do 574 zł	118	104	38	16	276
od 574,01 do 674 zł	47	51	26	13	137
od 674,01 do 754 zł	29	37	11	2	79
od 754,01 do 1 100 zł	10	9	5	2	26
od 1 100,01 do 1500 zł	2	4	3	0	9
od 1500,01 do 1922 zł	2	0	0	0	2
pow. 1922 zł	0	1	0	0	1
Liczba rodzin niepełnych z dzieckiem niepełnosprawnym, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	111	94	30	33	268
bez dochodu	22	8	3	1	34
do 400 zł	49	52	14	15	130
od 400,01 do 664 zł	19	25	7	10	61
od 664,01 do 764 zł	12	9	5	5	31
od 764,01 do 844 zł	4	0	1	2	7
od 844,01 do 1 100 zł	4	0	0	0	4
od 1 100,01 do 1500 zł	0	0	0	0	0
od 1500,01 do 1922 zł	1	0	0	0	1
pow. 1922 zł	0	0	0	0	0

*obliczone zgodnie z Ustawą o świadczeniach rodzinnych
Źródło: Wydział Spraw Społecznych UMK

W rodzinach pobierających zasiłki rodzinne ponad 59% stanowią rodziny pełne. Wśród ogółu rodzin największy odsetek stanowią rodziny z jednym lub dwójką dzieci – odpowiednio po 32% i 38%. Rodziny z trojgiem dzieci stanowią 20%, a rodziny z czworgiem i więcej dzieci 10%. Ogółem rodzin wychowujących dziecko z niepełnosprawnością pobierających zasiłki rodzinne jest 17%.

W zbiorowości rodzin pełnych, w kontekście liczby dzieci, najwyższy jest odsetek rodzin z dwójką dzieci, natomiast w przypadku rodzin niepełnych najczęściej jest rodziców wychowujących jedno dziecko.

Wykres: Liczba dzieci w rodzinach pobierających zasiłki rodzinne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

Analiza sytuacji dochodowej rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne wskazuje, że największy odsetek rodzin – 47% wykazuje dochód między 400,01 zł a 1100 zł. Rodziny w najtrudniejszej sytuacji finansowej, tj. bez dochodu stanowią 9%.

W porównaniu z rokiem 2022 widoczny jest spadek świadczeniobiorców zasiłków rodzinnych - o ponad 21% zmniejszyła się liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne.

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne dla Krakowa dotyczące liczby dzieci, zgodnie z którymi w najbliższych latach będzie się zwiększać ich liczba, mając jednocześnie na uwadze poprawiającą się sytuację ekonomiczną mieszkańców Krakowa, można przypuszczać, że liczba rodzin spełniających kryteria dochodowe uprawniające do pobierania zasiłków rodzinnych będzie się utrzymywać na zbliżonym poziomie.

2.6 Osoby pobierające świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznawane są na warunkach określonych w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów²⁸. Do świadczenia z funduszu alimentacyjnego ma prawo osoba uprawniona do alimentów od rodzica na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, jeżeli egzekucja okazała się bezskuteczna. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobie uprawnionej do ukończenia przez nią 18 roku życia albo w przypadku gdy uczy się w szkole lub szkole wyższej do ukończenia przez nią 25 roku życia, albo w przypadku posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności – bezterminowo. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 1209 zł.

W 2023 r. liczba rodzin otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego wyniosła 1586, natomiast liczba osób uprawnionych 2056.

²⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 1993

Analizę świadczeniobiorców otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego przeprowadzono na podstawie danych za miesiąc wrzesień 2023 r. (jest to najbardziej reprezentatywny miesiąc w roku, jeżeli chodzi o liczbę świadczeniobiorców pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego).

Wśród rodzin, które pobierają świadczenia z funduszu alimentacyjnego 772 rodzin jest z jedną osobą uprawnioną do tego świadczenia. Rodzin wielodzietnych, tj. z trojgiem i więcej dzieci było 106.

W odniesieniu do sytuacji dochodowej rodzin widoczne jest, że dominują rodziny bez dochodu – 16,9% oraz o dochodzie w przeliczeniu na osobę w rodzinie mieszczącym się w przedziale pomiędzy 0,01 zł do 252 zł – 25,1% oraz pomiędzy 252,01 do 504 zł – 18,8%.

W 2023 r. liczba rodzin otrzymujących świadczenie z funduszu alimentacyjnego zmniejszyła się w stosunku do roku 2022 o 13%.

3 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna

3.1 Praca socjalna prowadzona z osobami i rodzinami oraz działania pomocowe

Celem pracy socjalnej jest tworzenie warunków, które sprzyjają pozytywnej zmianie sytuacji życiowej osoby/rodziny lub zapobiegają obniżaniu się poziomu jej funkcjonowania. Charakterystyczny element pracy socjalnej stanowi nawiązywanie i podtrzymywanie relacji pomocowej. Bazując na wzajemnej interakcji i maksymalnym dostosowaniu do specyfiki potrzeb odbiorców usługi, planowane są rozwiązania umożliwiające przezwyciężanie doświadczanych trudności. Praca socjalna, oferując różnorodny katalog działań, przyczynia się do wzmocnienia potencjału osób i rodzin objętych tego rodzaju wsparciem oraz zwiększenia stopnia ich zdolności do samodzielnego pokonywania życiowych problemów i kryzysów. W 2023 roku odnotowano 558 sytuacji pozytywnego zakończenia pracy socjalnej, w tym 278 przypadków usamodzielnienia się oraz osiągnięcie ustalonych celów współpracy przez osoby/rodziny.

Ponadto, pracownicy Zespołów ds. pracy socjalnej szczególną uwagę poświęcają takim obszarom problemowym, jak przeciwdziałanie przemocy domowej i ochrona osób jej doświadczających, monitorowanie sytuacji życiowej dzieci z rodzin zagrożonych kryzysem, podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych na rzecz osób chorujących psychicznie oraz ich rodzin, organizowanie wszechstronnego wsparcia dla seniorów, osób z niepełnosprawnościami, diagnozowanie sytuacji i wdrażanie rozwiązań adekwatnych do potrzeb rodzin przeżywających trudności w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. W takim przypadku, celem rozpoznania specyfiki problemów, identyfikacji przyczyn i źródeł ich występowania, pracownicy socjalni wykorzystują wywiad środowiskowy jako narzędzie służące zebraniu niezbędnych informacji oraz dokonaniu na ich podstawie analizy sytuacji rodziny, poziomu kompetencji rodzicielskich, obszarów wymagających wzmocnienia lub uzasadniających wdrożenie oddziaływań korekcyjnych i naprawczych. W 2023 roku, w związku z sygnałami o przeżywaniu przez rodziny trudności w procesie opieki i wychowania dzieci, zostały przeprowadzone 853 wywiady środowiskowe.

Pracownicy socjalni realizują również działania pomocowe o doraźnym charakterze, w ramach których, adekwatnie do identyfikowanych potrzeb i oczekiwań odbiorców, udzielają informacji, wskazówek, porad i pomocy, w zakresie rozwiązywania spraw życiowych, pomagają w uzyskaniu specjalistycznego poradnictwa, terapii lub innych form pomocy, podejmują współpracę z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania problemów oraz skutków negatywnych zjawisk społecznych, łagodzeniu konsekwencji ubóstwa.

W 2023 roku w ramach działań pomocnych oraz procesów pracy socjalnej świadczonych na rzecz osób/rodzin zaewidencjonowano 2225 pozytywnych rezultatów, w przypadku których precyzyjnie wskazano rodzaj osiągniętego efektu.

Poniższa tabela prezentuje dane liczbowe obrazujące wybrane kategorie osiągniętych rezultatów:

Wykres: Rezultaty pracy socjalnej prowadzonej z osobą i rodziną w 2023 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Reasumując, praca socjalna i działania pomocowe stanowią efektywne wsparcie w pokonywaniu problemów o charakterze mającym bezpośredni, determinujący wpływ na całokształt funkcjonowania społecznego osób i rodzin, w istotny sposób zapobiegając pogorszeniu się ich sytuacji życiowej i służąc ochronie dzieci, seniorów, osób z niepełnosprawnościami.

3.2 Organizowanie społeczności lokalnej – rewitalizacja społeczna

W MOPS jedna z metod pracy socjalnej – metoda środowiskowa – realizowana jest w formie Programów Aktywności Lokalnej (PAL), których cele szczegółowe są dostosowane do zdiagnozowanych potrzeb konkretnej społeczności. Natomiast cele takie, jak m.in. zwiększenie kompetencji społecznych mieszkańców oraz motywacji do działania głównie na rzecz społeczności lokalnej, wzrost poczucia sprawczości oraz odpowiedzialności za miejsce zamieszkania, wzmocnienie więzi międzypokoleniowych, zbudowanie i konsolidacja współpracy między partnerami lokalnymi, działania o charakterze edukacyjnym, integracyjnym, aktywizującym, informacyjnym, wzrost kompetencji rodzicielskich i wychowawczych, są wspólne dla większości PAL.

W 2023 r. w Krakowie funkcjonowało 11 Programów Aktywności Lokalnej:

- „Ugorek” dla mieszkańców os. Ugorek oraz osiedli sąsiadujących – Dzielnica III,
- „Stare Podgórze – Zabłocie” dla mieszkańców wyodrębnionego fragmentu Dzielnica XIII,

- „Na Olszy” dla mieszkańców Dzielnicy III,
- „Zesławice i Kantorowice” dla mieszkańców Dzielnicy XVII,
- „Na Skarpie” dla mieszkańców Dzielnicy XVIII,
- „Żabiniec” dla mieszkańców Dzielnicy IV,
- „Prokocim” dla mieszkańców Dzielnicy XII Prokocim i Bieżanów,
- „Mistrzejowice” dla mieszkańców Dzielnicy XV oraz Dzielnicy XVI (w szczególności os. Złotej Jesieni),
- „Wróżeńce” dla mieszkańców Dzielnicy XVII,
- „Streetwork - odkryj potencjał osiedla” dla młodzieży do 25. roku życia, zagrożonej wykluczeniem społecznym z terenu Dzielnicy III, IV i XVIII Gminy Miejskiej Kraków,
- „Znaczenie Rodziny” dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz ich rodzin.

Zrealizowano 10 709,50 godzin animacji lokalnej, 10 797 godzin treningów kompetencji społecznych (m.in. warsztaty, wyjścia grupowe), 1200 godzin wsparcia w postaci konsultacji psychologicznych. Łączna liczba uczestników wyniosła 1410 osób.

W poszczególnych PAL-ach cele założone na 2023 zostały zrealizowane poprzez działania takie, jak: prowadzenie animacji lokalnej na rzecz uczestników, spotkania ze społecznością, organizacja i prowadzenie zajęć i warsztatów, współpraca z wolontariuszami, diagnoza środowiska lokalnego, wspomaganie grup inicjatywnych, współpraca z instytucjami, organizacjami, konsultacje psychologiczne czy udzielanie informacji i wskazówek.

Kwota środków finansowych wydatkowanych na realizację zadań PAL wyniosła 215 248,65 zł.

3.2.1 Najważniejsze inicjatywy zrealizowane w ramach Programów Aktywności Lokalnej

Najważniejsze inicjatywy podejmowane w ramach Programów Aktywności Lokalnej:

- w ramach projektu UNICEF „Kraków bez granic” skierowanego do rodzin i dzieci z Ukrainy i Polski zamieszkałych na terenie Krakowa, odbył się kurs języka polskiego dla dorosłych, warsztaty rękodzieła, zajęcia relaksacyjne, zajęcia zdrowy kręgosłup, warsztaty baristyczne i florystyczne dla dorosłych, wyjścia integracyjne do instytucji kultury; w ramach projektu organizowane były również zajęcia dla dzieci: warsztaty rękodzieła i legorobotyka, wyjazd integracyjny, przygotowano paczki świąteczne dla uczestników,
- projekt „Przestrzeń dla sąsiedztwa” zakładał zakup wyposażenia dla PAL Na Żabińcu, PAL Nad Potokiem oraz PAL Ugorek w celu stworzenia przestrzeni do integracji polsko-ukraińskiej,
- w ramach PAL Na Olszy, w okresie od lipca do listopada, zrealizowana została Inicjatywa Lokalna „Spotkania taneczne dla mieszkańców Dzielnicy III”, która polegała na organizacji i przeprowadzeniu 4 spotkań tanecznych. Pomysł inicjatywy powstał wśród mieszkańców Dzielnicy III Prądnik Czerwony, w szczególności osób starszych, osób z niepełnosprawnościami uczestniczących i angażujących się w działania lokalne. Realizacja inicjatywy przyczyniła się do wzrostu zaangażowania mieszkańców w działania na rzecz społeczności, integracji mieszkańców i możliwości aktywnego spędzenia czasu wolnego,
- partnerstwo lokalne, które działa w PAL Na Żabińcu i tworzone jest przez Centrum Aktywności Seniora „Nie dzieli nas Wiek”, Stowarzyszenie Międzykulturowe AFS Polska, Szkołę Podstawową nr 119 oraz XIV LO im. Mikołaja Kopernika wspólnie zrealizowało Piknik na Azorach, wigilię międzykulturową i międzypokoleniową, a także podejmowało działania w ogrodzie społecznym,
- PAL Na Olszy, w ramach partnerstwa z Fundacją Inicjatyw Twórczych i Społeczno-Edukacyjnych Kurdybanek, zrealizował projekt „Teatr ze społecznością: od integracji do wspólnoty”; celem projektu było zapewnienie aktywizacji społecznej, adaptacji osób pochodzenia ukraińskiego poprzez zaangażowanie się w warsztaty Teatru ze Społecznością, Wieczór Opowieści oraz przygotowanie finalnego efektu – spektaklu prezentowanego przed publicznością,

- prowadzenie zajęć w ramach Akademii Młodego Krakowianina dla uczniów klas I–III krakowskich szkół podstawowych z tematu „Nie przemoc”; odbyło się 11 spotkań warsztatowych, w których uczestniczyło 231 osób,
- zbiórka na rzecz Krakowskiego Schroniska dla Zwierząt – wydarzenie zainicjowane przez uczestniczkę PAL,
- akcja krwiodawstwa,
- spotkania okolicznościowe dla grupy osób z niepełnosprawnościami „Przyjaciele” – we współpracy z Filią Nr 1,
- udział w Festiwalu Kultury i Tradycji Romskiej,
- „Sprzątanie Świata” w ramach polskiej edycji Clean up The World, pod patronatem Fundacji Nasza Ziemia, w którym hasłem przewodnim było „Sprzątanie świata łączy ludzi”,
- PAL Mistrzejowice współpracował z Radą Dzielnicy XV w zakresie organizacji spotkań dla mieszkańców oraz ze strażą miejską, organizując konkurs plastyczny dla dzieci „Dekalog Bezpiecznych Wakacji” – nagrody w konkursie ufundowała Straż Miejska,
- realizowano przedsięwzięcie pn. „Trzy kolory”, dotyczące poprawy warunków mieszkaniowych osoby bezdomnej, przebywającej na terenie ogródków działkowych,
- współorganizowano turniej piłkarski „Huta Champions League 2023”, skierowany do młodzieży, realizowany ze środków Inicjatywy Lokalnej Miasta Krakowa we współpracy z Klubem Sportowym Wanda.

Ponadto w Programach Aktywności Lokalnej realizowano:

zajęcia stałe: nauka programowania – prowadzone przez wolontariusza PAL, Qigong – zajęcia prowadzone przez certyfikowaną instruktorkę – uczestniczkę PAL, joga, siatkówka, brydż, spotkania z praktyką wdzięczności, rękodzieło dla dzieci i dorosłych, zajęcia z logopedii dla dzieci, warsztaty z pozytywnej dyscypliny dla rodziców, zajęcia ruchowo relaksacyjne w klubie fitness, spotkania w ramach Klubu Młodych, warsztaty ceramiczne, konsultacje psychologiczne oraz zajęcia prowadzone przez uczestników: konwersacje z języka hiszpańskiego, Klub Podróżnika oraz Wieczory z Poezją;

zajęcia cykliczne: wymiana ubrań, wyjazdy integracyjne, warsztaty rozwojowe dla kobiet, warsztaty oddechowe, warsztaty relaksacyjno-rozwojowe, gry planszowe dla młodzieży, turniej FIFA dla młodzieży, spotkania brydżowe, warsztaty z technik wizażu i pielęgnacji cery, spotkania grupy muzycznej, warsztaty relaksacyjne, warsztaty dla rodziców i dzieci, slajdowiska – opowieści o podróżach, kwartalne sąsiedzkie wymianki, warsztaty tworzenia wieńców świątecznych, akcja „Wakacje w PAL”, obejmująca mini seanse bajkowe oraz zajęcia świetlicowe połączone z kreatywną organizacją czasu wolnego, spotkania ogrodnicze w Społecznym Ogrodzie Osiedlowym.

3.2.2 Wybrane Programy Aktywności Lokalnej

Program Aktywności Lokalnej „Znaczenie rodziny”

Szczególne miejsce wśród przedsięwzięć, realizowanych w ramach rewitalizacji społecznej, zajmuje PAL „Znaczenie Rodziny”, skierowany do osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin, którego głównym celem jest podniesienie aktywności i wzrost integracji społecznej. W 2023 roku z oferty PAL skorzystało 60 osób. Uczestnicy wzięli udział w różnorodnych zajęciach, umożliwiających rozwój osobisty i podnoszenie własnych kompetencji. Oferta stała PAL „Znaczenie Rodziny” to: trening pamięci i koncentracji, trening komunikacji społecznej, spotkania edukacyjne, warsztaty ceramiczne, warsztaty plastyczne, warsztaty szycia na maszynie, warsztaty ogrodnicze, warsztaty funkcjonowania w grupie – wyjścia do instytucji kultury.

W odpowiedzi na potrzeby i oczekiwania uczestników PAL powstała grupa wsparcia, odbywają się indywidualne spotkania z psychologiem w formie konsultacji dla osób

wymagających wsparcia krótkoterminowego oraz dłuższe spotkania realizowane przez wolontariuszkę.

Program Aktywności Lokalnej skierowany do rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka z terenu Gminy Miejskiej Kraków

Program realizowany był przez organizację pozarządową. Zlecone w ramach PAL działania miały na celu wyrównywanie szans rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka poprzez:

- zwiększenie kompetencji rodzin zastępczych,
- integrację rodzin zastępczych z terenu Gminy Miejskiej Kraków,
- rozwój pasji i zainteresowań dziecięcych,
- pomoc w nauce,
- poprawę warunków funkcjonowania społeczności rodzin w Krakowie,
- zaoferowanie rodzinom możliwości dostępu do usług specjalistycznych.

W zajęciach organizowanych przez PAL w 2023 r. uczestniczyły 162 osoby (102 rodziny). W sumie przeprowadzono 1868 godzin zajęć. Łączna kwota środków Gminy Miejskiej Kraków wydatkowanych na realizację zadania w 2023 r. wyniosła 200 000 zł.

W ramach PAL dla rodzin zastępczych realizowane były:

- konsultacje logopedyczne,
- konsultacje dietetyczne,
- konsultacje psychiatryczne,
- pomoc w nauce i odrabianiu zadań domowych, realizowana w pierwszej kolejności dla dzieci, w przypadku których brak jest możliwości zapewnienia pomocy wolontaryjnej,
- jazda konna,
- nauka pływania,
- zajęcia rozwijające talenty (taneczne, językowe, szybkiego czytania i zapamiętywania, plastyczne, karate),
- cykl przedsięwzięć o charakterze ogólnorozwojowym realizowanych w okresie wakacji i ferii zimowych.

W ramach zajęć rodziny wychodziły między innymi do kina, teatru, muzeum, filharmonii, Ogrodu Świąteł, Ogrodu Botanicznego, Ogrodu Doświadczeń im. S. Lema, ZOO, parku trampolin. Rodziny brały również udział w wyjeździe integracyjno-edukacyjnym do Czernichowa oraz pikniku zorganizowanym z okazji Dnia Rodzicielstwa Zastępczego.

3.3 Organizacja i koordynacja wolontariatu w MOPS

W 2023 r. MOPS kontynuował prowadzenie organizacji wolontariatu na rzecz podopiecznych ośrodka. Wspólne działania podjęto z 63 wolontariuszami. Podobnie, jak w latach ubiegłych, podtrzymywana była współpraca ze środowiskami studenckimi, szkolnymi i Uniwersytetem III Wieku. Wolontariat podejmowali uczniowie i uczennice liceów, techników, studenci, osoby pracujące, emeryci i emerytki.

W obszarze pomocy osobom z niepełnosprawnością, starszym i samotnym, korzystającym ze wsparcia, angażowało się 13 wolontariuszy, którzy pomagali 13 osobom. Działania obejmowały m.in. wsparcie emocjonalne, towarzyszenie, zakupy, wspólne spacerowanie, czytanie prasy i książek, pomoc w drobnych czynnościach domowych, których ze względu na schorzenie lub wiek osoby objęte wolontariatem nie mogły wykonać samodzielnie.

W obszarze pomocy dzieciom w nauce (prowadzonej również zdalnie) angażowało się 28 wolontariuszy, którzy objęli wsparciem 34 dzieci i młodzieży.

W ramach działań środowiskowych 22 wolontariuszy angażowało się w pomoc animatorom lokalnym PAL poprzez prowadzenie m.in. zajęć językowych dla młodzieży i dorosłych, zajęć taneczno-ruchowych, plastycznych, rękodzieła, współprowadzenie zajęć w grupach wsparcia i warsztatach. Swym wsparciem objęli 290 uczestników.

Wolontariusze wspierali także pracę streetworkerów Działu Pomocy Bezdomnym. Wolontariusze byli pomocni w pracy z uchodźcami z Ukrainy ubiegającymi się o wsparcie,

udzielali wskazówek na temat praw i uprawnień, pomagali w tłumaczeniu z języka ukraińskiego na polski i z języka polskiego na ukraiński.

W Klubie Integracji Społecznej wolontariusz pomagał przy realizacji Warsztatów Integracji Społecznej, z których skorzystało 47 osób. W 2023 r. nadal prowadzono współpracę ze Stowarzyszeniem Mali Bracia Ubogich, które realizowało wolontariat towarzyszący, dedykowany 25 osobom powyżej 60. roku życia, stanowiący wsparcie dla osób samotnych. Łączna liczba objętych pomocą wolontaryjną to 409 osób.

3.4 Praca socjalna prowadzona w ramach projektów socjalnych

W ramach wsparcia osób i rodzin, obok pracy socjalnej, prowadzonej metodą indywidualnego przypadku, w MOPS realizowane są projekty socjalne oparte na oddziaływaniach grupowych.

Pracownicy socjalni na podstawie rozeznaczonych potrzeb osób objętych pomocą społeczną opracowywali i wdrażali działania mające na celu integrację, reintegrację społeczną i tworzenie sieci współpracy. Projekty służyły przełamywaniu stereotypu osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej, a poprzez angażowanie grup odbiorców niebędących klientami ośrodka, także poprawę wizerunku instytucji pomocy społecznej i zwiększenie wiedzy na temat jej roli i zadań. Projekty socjalne tworzone były z myślą o poszczególnych grupach odbiorców i kierowane do dzieci i młodzieży, osób starszych i niepełnosprawnych, rodzin (w tym niepełnych i wielodzietnych), a także lokalnych społeczności. Celem podejmowanych działań było zaktywizowanie osób i rodzin oraz zachęcanie ich do udziału w życiu społecznym.

Projekty socjalne realizowane w celu reintegracji społecznej dotyczyły w szczególności kształtowania i wzmacniania kompetencji społecznych, osobistych i komunikacyjnych osób korzystających z pomocy. Realizacja niektórych projektów w latach ubiegłych odbywała się w formie spotkań okolicznościowych, wycieczek oraz udziału w wydarzeniach o charakterze kulturalnym lub społecznym.

Rady dzielnic przeznaczyły, zgodnie z podjętymi uchwałami na realizację zadań przez MOPS w 2023 r., w tym na dofinansowanie realizacji projektów socjalnych oraz przyznanie pomocy finansowej na wypłatę zasiłków celowych i celowych specjalnych, łączną kwotę 374 223 zł.

W 2023 r. zrealizowano łącznie 24 projekty socjalne, które miały na celu reintegrację społeczną klientów MOPS i ich rodzin, tworzenie sieci współpracy z podmiotami działającymi w środowisku lokalnym, specjalistami innych instytucji, integrację ze środowiskiem oraz tworzenie grupy wsparcia. Łącznie wsparciem w ramach projektów socjalnych objęto 616 osób.

4 Zasoby pomocy społecznej – poradnictwo specjalistyczne, terapia rodzin oraz interwencja kryzysowa

4.1 Poradnictwo specjalistyczne, terapia

Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych. Poradnictwo jest ogólnodostępne, świadczone bez względu na dochód oraz bez rejonizacji. Poradnictwo psychologiczne realizowane jest poprzez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne obejmuje zaś szeroko rozumiane problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy wychowawcze w rodzinach naturalnych i zastępczych oraz problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną i grupową.

4.1.1 Infrastruktura

W 2023 roku zadanie to było realizowane przez psychologa zatrudnionego w MOPS (poradnictwo psychologiczne) oraz przez 4 ośrodki terapii i poradnictwa prowadzone na zlecenie Gminy Miejskie Kraków przez dwie organizacje pozarządowe.

Zakres świadczonych przez ww. ośrodki usług obejmował działania diagnostyczne, terapeutyczne oraz z zakresu poradnictwa specjalistycznego, w szczególności pomocy psychologicznej. Pomoc świadczona przez ośrodki terapii i poradnictwa skoncentrowana była głównie wokół złożonej problematyki wychowawczej, między innymi napotykanych przez rodziców trudności w postępowaniu z dziećmi, nieprawidłowych relacji rodzic – dziecko, problemu rozvodu rodziców, zachowań destrukcyjnych dzieci (wagary, uciezki, używki, itp.), a także wspieraniu osób znajdujących się w kryzysie psychicznym. Podmioty prowadzące ośrodki terapii i poradnictwa zapewniały funkcjonowanie ośrodków co najmniej 5 dni w tygodniu w wymiarze nie mniejszym niż 40 godzin tygodniowo, w godzinach pomiędzy 10.00 a 20.00. Z uwagi na trwający do 1 lipca 2023 r. stan zagrożenia epidemicznego ośrodki realizowały usługi również przy wykorzystaniu systemów teleinformatycznych.

Tabela: Wykaz ośrodków realizujących usługi poradnictwa i terapii

Nazwa jednostki	Adres jednostki
Krakowski Instytut Psychoterapii „Podbrzezie”, „Krakowiaków”, „Ptaszyckiego”	ul. Podbrzezie 6
	os. Krakowiaków 2
	ul. Ptaszyckiego 6
Ośrodek poradnictwa i terapii rodzin „Dobra Nadzieja”	ul. Batorego 5 i ul. Stoczniovców 7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Ośrodki poradnictwa i terapii prowadzone były przez Stowarzyszenie Siemacha oraz Stowarzyszenie Dobrej Nadziei w ramach zlecenia realizacji zadań.

4.1.3 Kadra

Poradnictwo specjalistyczne świadczone w ramach MOPS w 2023 r. realizowane było przez 1 pracownika (w ramach 0,25 etatu). Organizacje pozarządowe zatrudniały 46 pracowników.

4.1.4 Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń w formie poradnictwa specjalistycznego i terapii

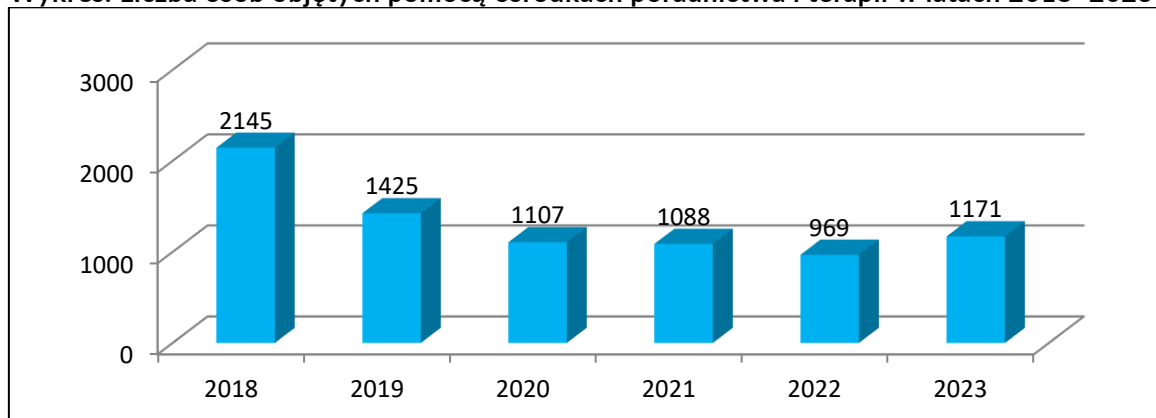
Podstawowym celem realizacji poradnictwa specjalistycznego jest poprawa jakości życia osób zwracających się o pomoc, ich rozwój i optymalizacja poczynań związanych z różnymi aspektami funkcjonowania indywidualnego, grupowego, rodzinnego, zawodowego, itp.

Ze wsparcia w ramach poradnictwa psychologicznego świadczonego przez pracownika MOPS skorzystało 101 osób. Udzielono łącznie 1724 porad psychologicznych. Porady psychologiczne natomiast udzielane były najczęściej z zakresu zdrowia psychicznego i zaburzeń psychicznych. Dotyczyły również rozwiązywania problemów rodzinnych i wychowawczych, funkcjonowania społecznego poza rodziną, problemów dotyczących przemocy w rodzinie, uzależnień.

Działania ośrodków poradnictwa i terapii obejmują rodziny i osoby zamieszkałe na terenie Gminy Miejskiej Kraków. W ramach prowadzonej działalności ośrodki poradnictwa i terapii udzielają wsparcia rodzinom, w których występują problemy związane z: przemocą, przeżywaniem żałoby, chorobą psychiczną, występującymi uzależnieniami w rodzinie, sytuacjami kryzysowymi. Ponadto prowadzone są terapie grupowe mające na celu wspieranie i rozwijanie kompetencji społecznych uczestników. Najczęstszą przyczyną korzystania ze wsparcia udzielanego przez ośrodki były kryzys i konflikt rodzinny, zaburzenia osobowości i zachowania, różnorakie zaburzenia nerwicowe oraz uzależnienia. W ośrodkach znajdują wsparcie również osoby z zaburzeniami lękowymi, zaburzeniami depresyjnymi, stanami po próbach samobójczych, zaburzeniami psychotycznymi.

W 2023 r. z pomocy ośrodków skorzystało 1171 osób. W ośrodkach przeprowadzono 1243 diagnoz oraz 7080 spotkań terapeutycznych (indywidualne, rodzinne, grupowe). Ponadto udzielono 2804 porady specjalistyczne.

Wykres: Liczba osób objętych pomocą ośrodków poradnictwa i terapii w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania polegającego na prowadzeniu ośrodków poradnictwa i terapii przekazano dotację w wysokości:

- w 2018 r.: 1 621 131,76 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2019 r.: 1 675 040 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2020 r.: 1 685 765,20 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2021 r.: 1 839 660,39 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2022 r.: 1 962 000 zł;
- w 2023 r.: 1 962 000 zł.

4.1.6 Wnioski

Liczba osób korzystających ze wsparcia ośrodków poradnictwa i terapii w przeciągu ostatnich trzech lat utrzymuje się na podobnym poziomie. Zaznaczyć należy, że liczba osób, przedstawiona jest jako liczba osób narastająco w skali roku. Spośród osób zgłaszających się o pomoc w 2023 r. najwięcej osób skorzystało ze wsparcia udzielonego w formie poradnictwa specjalistycznego. Powyższe świadczy o tym, że w 2023 r. w większości osoby korzystające ze wsparcia ośrodka oczekiwały porad z zakresu wiedzy psychologicznej pomocnej w rozwiązywaniu problemów dnia codziennego w tym również problemów opiekuńczo-wychowawczych, czy konfliktów w rodzinie.

Liczba usług realizowanych przez ośrodki poradnictwa i terapii utrzymuje się na stałym poziomie, co świadczy o tym, że wśród mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków istnieje zapotrzebowanie na tę formę pomocy.

4.2 Poradnictwo specjalistyczne: usługi wzmacniające lub odbudowujące naturalny system wsparcia tj. rodzinę

4.2.1 Infrastruktura

Poradnictwo i terapia prowadzone są również w ramach usług wzmacniających lub odbudowujących naturalny system wsparcia, tj. rodzinę. Usługi te skierowane są do osób i rodzin, które utraciły lub są zagrożone utratą dziecka, przeżywających trudności życiowe, wychowawcze i opiekuńcze, usamodzielnianych wychowanków. Realizacja zadania obejmuje:

- sporządzenie pisemnej diagnozy określającej potrzeby beneficjentów zadania,
- indywidualne poradnictwo psychologiczne,
- grupowe poradnictwo psychologiczne,
- poradnictwo rodzinne,
- terapię indywidualną, rodzinną i grupową,
- mediacje.

W 2023 r., z usług wzmacniających lub odbudowujących naturalny system wsparcia, tj. rodzinę, skorzystało 97 rodzin.

4.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków, w 2023 r. zadanie realizowane było przez Stowarzyszenie Dobrej Nadziei.

4.2.3 Kadra

Zadanie realizowane było przez kadrę zatrudnioną przez Stowarzyszenie Dobrej Nadziei - 26 osób.

4.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

W 2022 r. na realizację zadania Stowarzyszenie Dobrej Nadziei przeznaczyło 294 604,39 zł dotacji.

W 2023 r. na realizację zadania Stowarzyszenie Dobrej Nadziei przeznaczyło 265 860,00 zł dotacji.

4.2.5 Wnioski

Usługi wzmacniające lub odbudowujące naturalny system wsparcia, tj. rodzinę stanowią istotne wsparcie dla odbiorców, do których są skierowane. Zadanie finansowane jest ze środków własnych Gminy Miejskiej Kraków. W 2023 r. zrealizowanych zostało 82,86%

z 1 800 godzin usług zaplanowanych na ten rok. Na 2024 r. zaplanowano również realizację usług na poziomie 1 800 godzin.

4.3 Interwencja kryzysowa

W stosunku do osób i rodzin znajdujących się w sytuacji kryzysu konieczne jest podjęcie szeregu działań interdyscyplinarnych zwanych interwencją kryzysową. Jej celem jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb, poradnictwa socjalnego lub prawnego oraz, w szczególnych sytuacjach, schronienia do 3 miesięcy²⁹.

4.3.1 Infrastruktura

Zadanie interwencji kryzysowej w Krakowie realizowane jest przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej. (Szczegółowe informacje dotyczące SOW znajdują się w podrozdziale 9.2).

Ośrodek Interwencji Kryzysowej zapewnia kompleksową pomoc psychologiczną dla osób i rodzin w sytuacji kryzysu, poprzez prowadzenie pomocy w ramach interwencji kryzysowej w siedzibie Ośrodka oraz w miejscu pobytu, prowadzenie interwencji telefonicznych, długoterminową pomoc psychologiczną w sytuacjach skrajnie urazowych, a także poradnictwo prawne i pomoc socjalną. Celem interdyscyplinarnych działań, podejmowanych przez specjalistów ośrodka jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie. W sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa osoby z uwagi na doświadczany kryzys, Ośrodek zapewnia interwencyjne miejsca całodobowego pobytu. Ośrodek Interwencji Kryzysowej realizował również zadanie interwencji kryzysowej dla mieszkańców powiatu krakowskiego, na podstawie porozumienia Gminy Miejskiej Kraków z powiatem krakowskim z dnia 15 grudnia 2022 roku, na lata 2023–2025.

4.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie było realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie prowadzenia Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej (szerzej zob. podrozdział 9.2).

4.3.3 Kadra

Zadanie interwencji kryzysowej realizowane było w 2023 roku przez 27 pracowników Ośrodka Interwencji Kryzysowej (w ramach 24,5 etatu).

4.3.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach interwencji kryzysowej

W roku 2023 ze wsparcia świadczonego przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej dla mieszkańców Krakowa skorzystało 4 595 osób, dla których była to pomoc świadczona po raz pierwszy w okresie sprawozdawczym. W ramach porozumienia pracownicy OIK realizowali też zadania na rzecz powiatu krakowskiego. Spośród mieszkańców powiatu krakowskiego z pomocy OIK skorzystały 198 osób.

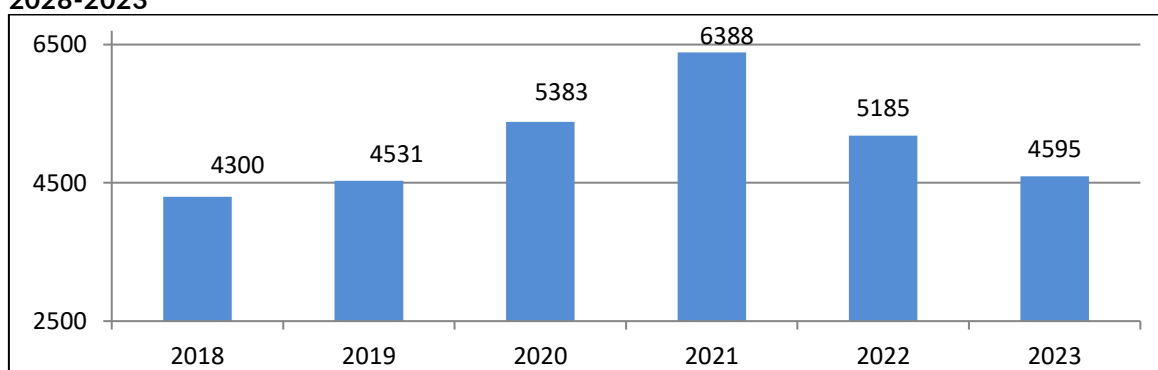
Od stycznia 2016 roku Ośrodek Interwencji Kryzysowej realizuje Program korekcyjno – edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będący elementem Programu Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej

²⁹ Art. 47 ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.)

Kraków. W 2023 r. 15 osób zostało zakwalifikowanych do udziału w grupie korekcyjno – edukacyjnej, a 6 osób ukończyło cykl spotkań.

Od 1 lipca 2020 r. Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie realizował projekt pn.: „Rozszerzenie zakresu pomocy psychologicznej dla osób zagrożonych przemocą i doświadczających przemoc” finansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020. Beneficjentami projektu były osoby zagrożone przemocą oraz osoby doświadczające przemoc w bliskich relacjach rodzinnych i partnerskich, które mieszkają, pracują lub uczą się na terenie Krakowa. Pomoc skierowana jest do osób dorosłych, młodzieży i dzieci. W ramach działań projektowych dla uczestników zapewnione jest bezpłatne wsparcie terapeutyczne, indywidualne dla dorosłych i dzieci, dla par lub rodzin, grupowe dla dorosłych, psychoedukacyjne grupowe dla dzieci, konsultacje psychiatryczne.

Wykres : Liczba osób korzystających ze wsparcia Ośrodka Interwencji Kryzysowej³⁰ w latach 2018-2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Koszty realizacji zadania interwencji kryzysowej przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej wyniosły:

- w 2018 r.: 2 482 817 zł, w tym środki w wysokości 247 714 zł na realizację projektu „Rozszerzenie usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach trudnych i kryzysowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014–2020”;
- w 2019 r.: 2 501 801 zł, w tym środki w wysokości 241 883 zł na realizację projektu „Rozszerzenie usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach trudnych i kryzysowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014–2020”;
- w 2020 r.: 2 512 006 zł, w tym środki w wysokości 124 351 zł na realizację projektu „Rozszerzenie zakresu pomocy psychologicznej dla osób zagrożonych przemocą i doświadczających przemoc” finansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020;
- w 2021 r.: 2 841 568 zł, w tym środki w wysokości 233 357 zł na realizację projektu „Rozszerzenie zakresu pomocy psychologicznej dla osób zagrożonych przemocą i doświadczających przemoc” finansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu

³⁰ Mieszkańcy Krakowa, którzy w danym roku po raz pierwszy skorzystali z pomocy w OIK.

- Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 oraz 69 891 zł na modernizację budynku;
- w 2022 r.: 3 260 354 zł, w tym środki w wysokości 312 353 zł na realizację projektu „Rozszerzenie zakresu pomocy psychologicznej dla osób zagrożonych przemocą i doświadczających przemoc” finansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020;
 - w 2023 r.: 3 284 834 zł, w tym środki w wysokości 2 993 062 zł na realizację projektu „Rozszerzenie zakresu pomocy psychologicznej dla osób zagrożonych przemocą i doświadczających przemoc” finansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014 – 2020.

4.3.6 Wnioski

Analiza dostępnych danych wskazuje, że w 2023 roku liczba osób korzystających z pomocy w obszarze interwencji kryzysowej ukształtowała się na poziomie z 2019 r. Potrzeba realizacji tej formy pomocy dla mieszkańców Krakowa jest zasadna, na co odpowiedzią jest realizacja projektu pn. „Rozszerzenie zakresu pomocy psychologicznej dla osób zagrożonych przemocą i doświadczających przemoc” finansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014 – 2020. Dzięki temu możliwe jest rozszerzenie zakresu realizowanego wsparcia poprzez realizację zadań na rzecz rodzin z dziećmi oraz osób starszych.

5 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom starszym

5.1 Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków

Proces starzenia się społeczeństw europejskich jest wynikiem wydłużania się długości życia, a także spadającego od lat 70 XX wieku wskaźnika urodzeń. Polska należy do krajów, w których proces ten jest już zaawansowany³¹.

W ciągu ostatniej dekady znacznie zmieniła się struktura wieku ludności, co jest przede wszystkim efektem przesuwania się w czasie wyżów i niżów demograficznych przez kolejne grupy wieku ludności.

Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021, w Polsce w ciągu 10 lat wyraźnie zwiększył się udział ludności w wieku poprodukcyjnym – z 16,9% w 2011 r. do 22,3% w 2021 tj. o ponad 5 p. proc. Oznacza to, że w ciągu dekady przybyło blisko 2 miliony osób w grupie wieku 60–65 i więcej lat, a tym samym już więcej niż co 5 mieszkańców Polski ma ponad 60 lat³².

Porównując wyniki spisów powszechnych z roku 2011 i z roku 2021 można zauważyć bardzo szybki proces starzenia się ludności, który ma miejsce obecnie w Polsce. Odsetek osób w wieku 65 i więcej lat w 2011 r. był wyższy niż 20% w zaledwie 51 gminach (tj. około 2%). Gminy te były położone przede wszystkim w województwie lubelskim i podlaskim. W 2021 r. liczba gmin z udziałem osób starszych przekraczającym 20% wzrosła dziesięciokrotnie, stanowiły one ponad 1/5 wszystkich gmin w Polsce. Warto również zaznaczyć, że w 2011 r. liczba gmin, gdzie udział osób w wieku 65 lat i więcej nie przekraczał 10%, wynosiła aż 221. Dziesięć lat później takich gmin pozostało zaledwie siedem³³.

Wyniki spisu 2021 wykazały, że w ciągu dekady liczba ludności Polski zmniejszyła się o 476 tys. Mediana wieku statystycznego mieszkańca Polski to obecnie prawie 42 lat i w ciągu minionych 10 lat polskie społeczeństwo postarzało się średnio o 4 lata. Mieszkańcy miast są starsi od mieszkańców wsi średnio o ponad 3 lata³⁴.

Wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym ma bezpośredni wpływ na stan i strukturę rodzin i gospodarstw domowych zamieszkujących także Kraków.

Ludność Krakowa, podobnie jak ludność Polski i Europy, charakteryzuje wzrastający odsetek osób w wieku poprodukcyjnym.

Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w Krakowie (powyżej 60 roku życia w przypadku kobiet i powyżej 65 lat dla mężczyzn) w ogólnej populacji mieszkańców Krakowa w 2022 roku wyniósł 22,4% (w roku 2017–23,1%, w roku 2018–23,5%, w roku 2019–23,6%, w roku 2020 –23,8%, w roku 2021–22,3%)³⁵.

W 2022 roku w Krakowie ludność w wieku poprodukcyjnym wynosiła 179 622 osoby. Pod koniec 2021 roku ludność w wieku poprodukcyjnym liczyła 178 979 osób (prawie 7 tys. osób mniej niż w 2020 roku). Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców Krakowa wzrósł z 19,4% w 2010 roku do poziomu 23,8% w 2020 r. W roku 2021 obserwujemy po raz pierwszy od wielu lat zmniejszenie liczby osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców Krakowa. Stan ten wynika niewątpliwie z pandemii wywołanej przez wirusa SARS-CoV-2, która spowodowała ogromne straty w zdrowiu ludności w całej Polsce i przyczyniła się bezpośrednio i pośrednio do dużego

³¹ Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za rok 2022, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2023 r.

³² Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021, Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna w świetle wyników NSP 2021, GUS, Warszawa 2023, strona 44.

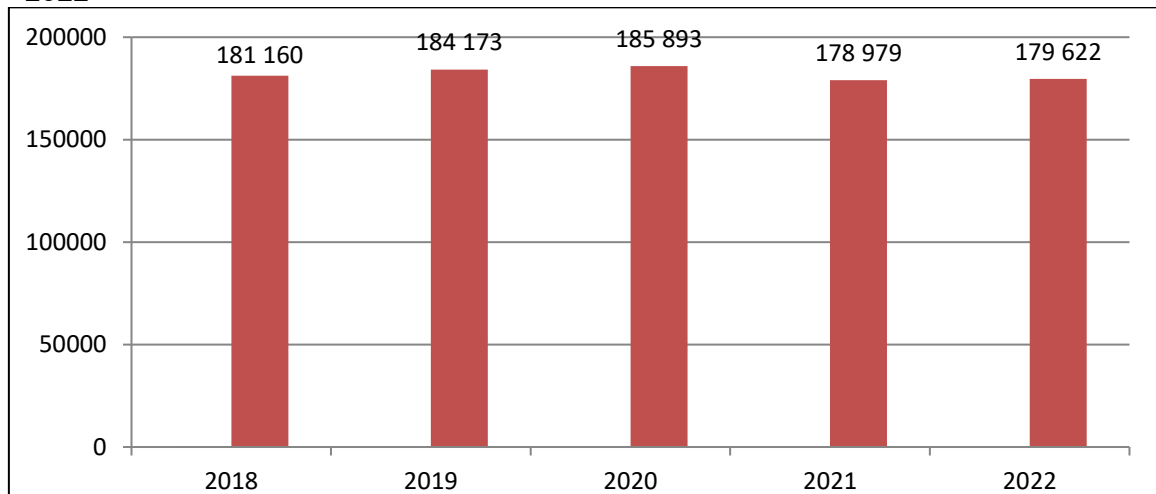
³³ Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021, Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna w świetle wyników NSP 2021, GUS, Warszawa 2023, strona 45,46.

³⁴ Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Starzenie się ludności Polski w świetle wyników narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań 2021, GUS, Warszawa 2023, strona 14

³⁵ GUS, Bank Danych Lokalnych, Stan Ludności, Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem, ostatnia aktualizacja 31.05.2023 r.

wzrostu umieralności i w konsekwencji do skrócenia długości życia ludności Polski, w szczególności osób starszych. Większa liczba zgonów związana była z zachorowaniem na COVID-19, jak również z przeciążeniem systemu ochrony zdrowia, zaburzeniami w jego działaniu, ale także z unikaniem korzystania z niego przez pacjentów.

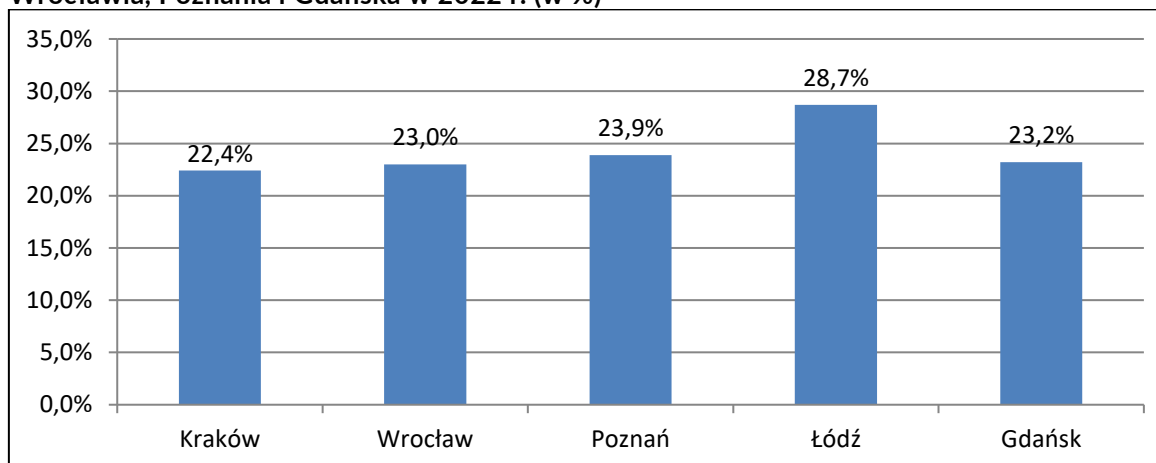
Wykres: Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2018 -2022

Źródło: Kraków w liczbach 2022, UMK Kraków 2023

Wobec powyższego Kraków już obecnie jest miastem, które znacznie przekracza próg starości zaawansowanej, podobnie jak duże miasta Polski ujęte na wykresie poniżej.

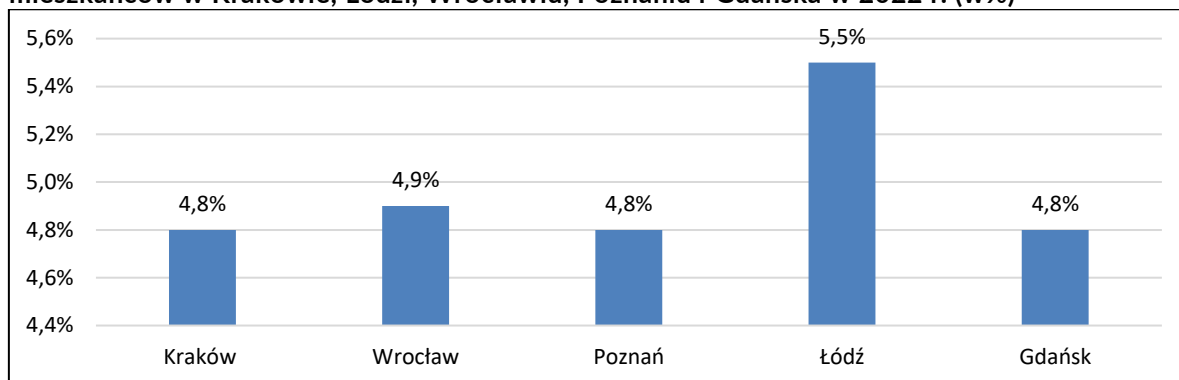
Wykres: Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców Krakowa, Łodzi, Wrocławia, Poznania i Gdańska w 2022 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, Ludność, Stan Ludności, Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem, ostatnia aktualizacja 31.05. 2023 r.)

Kraków posiada także podobną jak Poznań i Gdańsk liczbę seniorów powyżej 80 r. ż. w ogólnej liczbie mieszkańców. Największa ich liczba występuje w Łodzi – 5,5%.

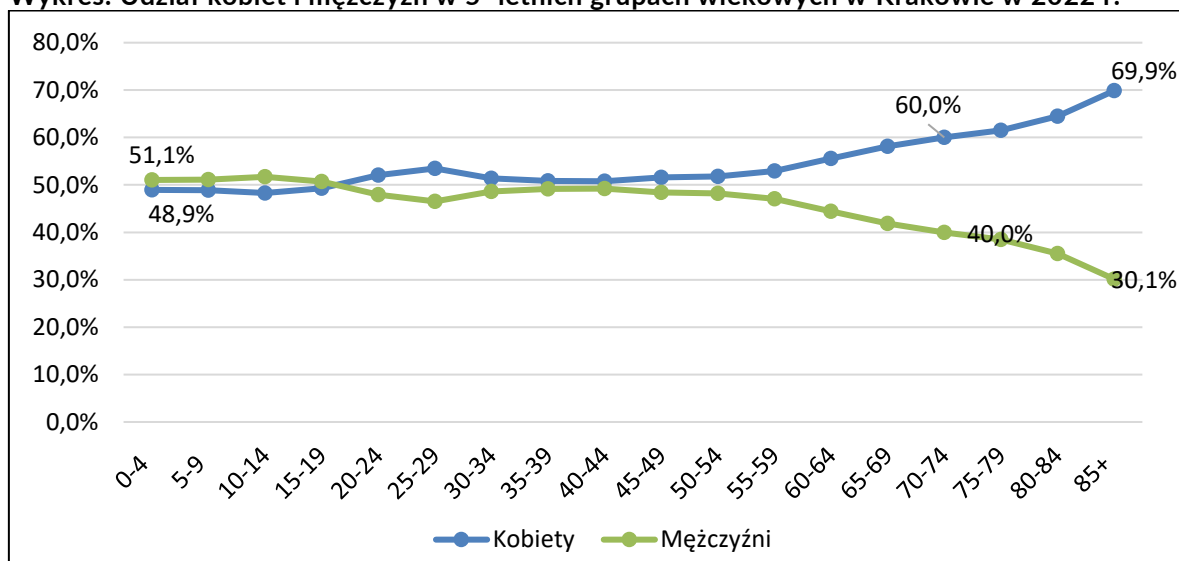
Wykres: Udział seniorów tzw. sędziwych starców (osoby powyżej 80 r. ż.) w ogólnej liczbie mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Wrocławiu, Poznaniu i Gdańsku w 2022 r. (w%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, Stan ludności, Ludność wg grup wieku i płci, ostatnia aktualizacja 31.05.2023 r.)

Należy podkreślić, że w grupie mieszkańców Krakowa w wieku poprodukcyjnym w roku 2022 66,4% stanowiły kobiety. Przewagę liczebną kobiet odnotowuje się również we wszystkich rocznikach powyżej 20 roku życia. Wraz z wiekiem ta dysproporcja staje się coraz większa. W grupie wiekowej 65–69 lat populacja kobiet liczyła 27 558 osób, a populacja mężczyzn wynosiła 19 854 osób (nadwyżka liczby kobiet nad liczbą mężczyzn wynosiła 7 704 osób).

Wykres: Udział kobiet i mężczyzn w 5-letnich grupach wiekowych w Krakowie w 2022 r.

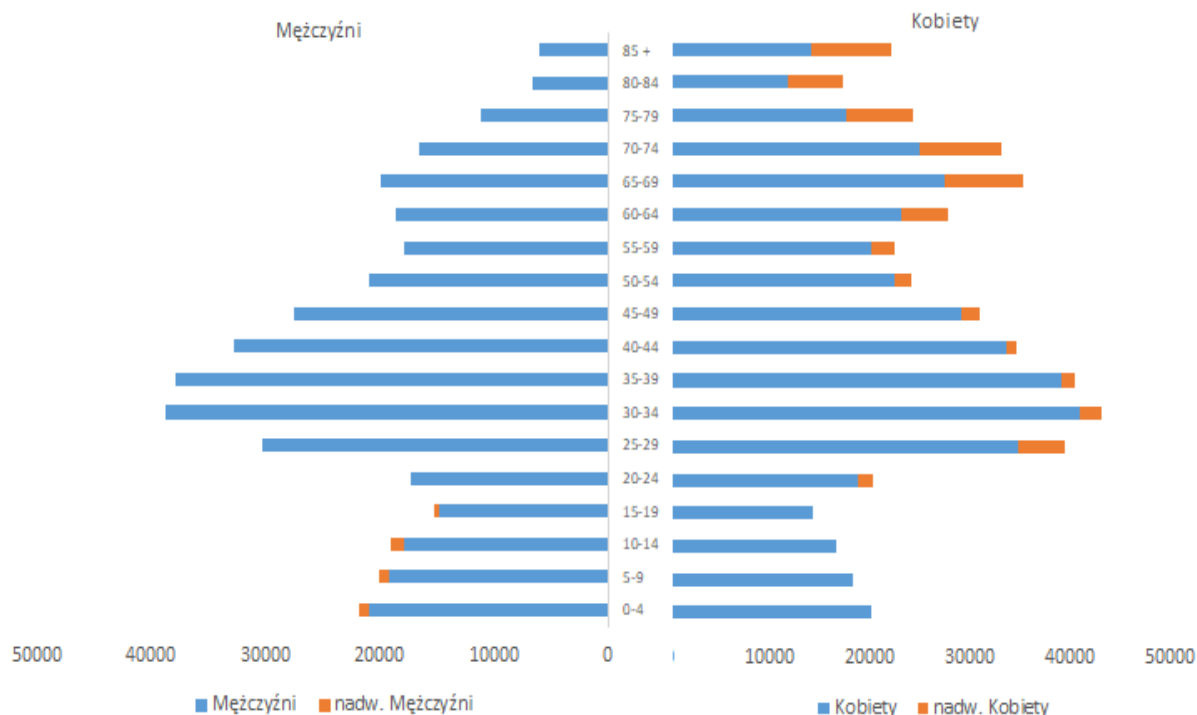

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, Stan ludności, Ludność wg grup wieku i płci)

Największa liczba ludności występowała w przedziale wiekowym 30–34 lata i wynosiła 38 731 osób w populacji mężczyzn oraz 40 930 kobiet.

Piramida wieku dla Krakowa w 2022 roku wskazuje ponadto na niski potencjał pielęgnacyjny społeczności, czyli proporcję liczby kobiet w wieku 45–64 do liczby osób w wieku 80 lat i więcej, co może stanowić zagrożenie dla osób wchodzących obecnie i w przyszłości w wiek poprodukcyjny oraz wyzwanie dla polityki społecznej.

Wykres: Piramida wieku dla Krakowa w 2022 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, Stan ludności, Ludność wg grup wieku i płci)

Coraz później podejmowane są również decyzje o założeniu rodziny i posiadaniu dzieci. Obserwowane po 1990 roku zmiany w Polsce spowodowały przesunięcie najwyższej płodności kobiet z grupy wieku 20–24 lata do grupy 25–29, a obecnie także do grupy 30–34 lata. W latach 1990–2022 udział matek w wieku co najmniej 30 lat podwoił się i stanowią one 55% kobiet, które urodziły dziecko w 2022 r. Zmiany wzorca płodności kształtują średni wiek matek w chwili rodzenia. W konsekwencji wzrostu płodności, w starszych grupach wieku rodzącego nastąpiło podwyższenie mediany wieku kobiet rodzących dziecko, która w 2022 r. wyniosła 31 lat wobec około 26 lat w latach 1990–2000. W tym okresie zwiększył się także – o 6 lat średni wiek urodzenia pierwszego dziecka – w 2022 r. wyniósł prawie 29 lat³⁶.

Obserwowane od prawie 30 lat trendy procesów demograficznych wskazują, że sytuacja ludnościowa Polski jest trudna. W najbliższej perspektywie nie można spodziewać się znaczących zmian gwarantujących stabilny rozwój demograficzny. Nadal niski poziom dzietności będzie miał negatywny wpływ także na przyszłą liczbę urodzeń, ze względu na zdecydowanie mniejszą w przyszłości liczbę kobiet w wieku rodzącym. Z drugiej strony będzie powodować – przy jednoczesnym korzystnym zjawisku, jakim jest stosunkowo długie trwania życia – zmniejszanie podaży pracy oraz coraz szybsze starzenie się społeczeństwa poprzez przede wszystkim wzrost liczby i udziału w ogólnej populacji ludności w najstarszych rocznikach wieku³⁷.

Liczba młodych, mogących zastąpić osoby w wieku reprodukcyjnym będzie maleć, natomiast liczba starych wymagających wsparcia i opieki – rosnąć. W opinii badaczy Polska jest krajem, w którym ta zmiana będzie szczególnie drastyczna³⁸.

Dokonując analizy wskaźników dotyczących liczby ludności społeczności Miasta Krakowa warto odnotować pozytywne zjawisko, jakim jest dodatnie saldo migracji – więcej osób

³⁶ Sytuacja demograficzna Polski do 2022 r. Analizy statystyczne, GUS, Warszawa, 2023 r. strona 12

³⁷ Sytuacja demograficzna Polski do 2022 r. Analizy statystyczne, GUS, Warszawa, 2023 r. strona 9.

³⁸ Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Starzenie się ludności Polski w świetle wyników narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań 2021, GUS, Warszawa 2023, strona 12

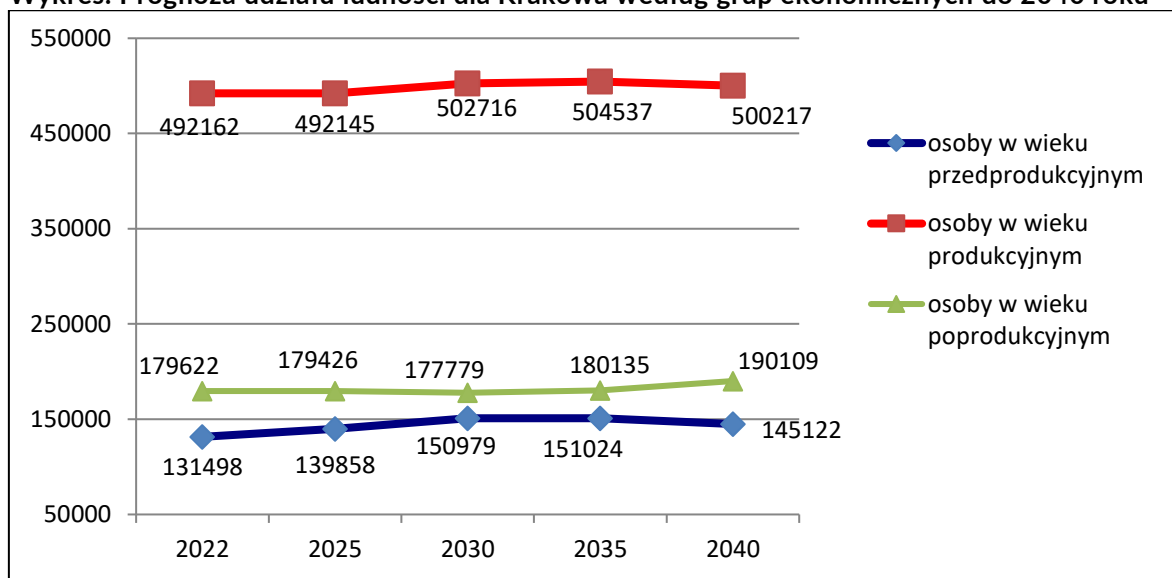
przyjeżdża na pobyt stały do Krakowa z innych rejonów Polski niż się z niego wyprowadza. Za rok 2022 roku saldo migracji wynosiło 1886 osób.

W obliczu prognoz demograficznych istotny jest również fakt, że po raz pierwszy od 13 lat w 2020 r. przyrost naturalny w Krakowie okazał się ujemny – o 65 osób. W 2021 roku oraz w 2022 roku przyrost naturalny również był ujemny – odpowiednio o 798 osób i o 367 osób.

Według „Prognozy ludności dla gmin na lata 2023–2040”³⁹, opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny w 2023 r., liczba ludności Krakowa będzie wolno rosta i wyniesie w 2030 roku 831 474 osoby. Od 2033 roku do 2040 roku liczba mieszkańców Krakowa będzie utrzymywać się na podobnym poziomie tj. około 835 000 osób.

Wykres poniżej obrazuje prognozę ludności dla Krakowa według grup ekonomicznych. Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy (od 18 r. ż. do wieku emerytalnego). Prognozy według ekonomicznych grup wieku zostały oszacowane zgodnie z obowiązującymi zasadami w momencie opracowania prognozy.

Wykres: Prognoza udziału ludności dla Krakowa według grup ekonomicznych do 2040 roku

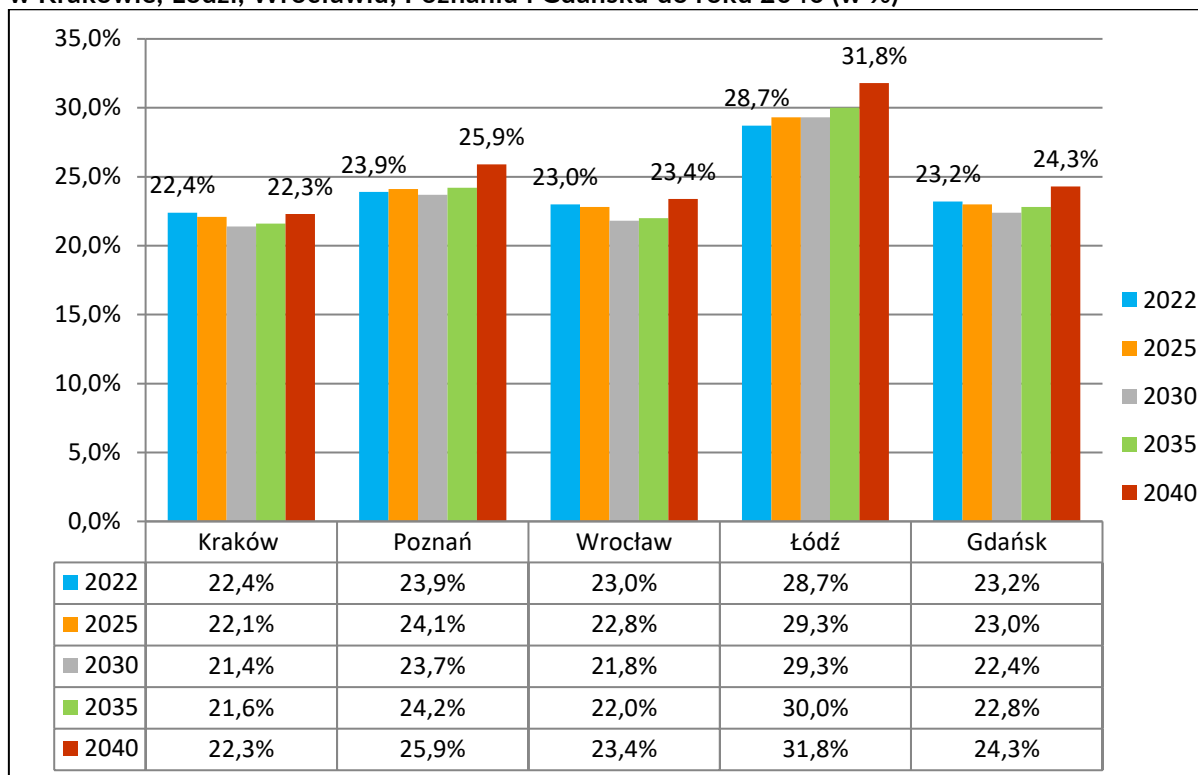
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według prognoz liczba osób w wieku poprodukcyjnym w najbliższych latach będzie oscylować na podobnym poziomie tj. ponad 179 tys. osób. W 2030 roku liczba ta spadnie do 177 779 osób, a w 2040 roku będzie wynosić 190 109 osób. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców Krakowa będzie na podobnym poziomie w latach 2022–2040 i będzie oscylował w okolicach około 21%–22%. Szacuje się, że w 2040 roku 22,3% mieszkańców Krakowa będzie w wieku poprodukcyjnym.

W dużych miastach Polski obserwujemy również wzrosty udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców. Szczególnie w Poznaniu i Łodzi można zaobserwować znaczny wzrost ww. ludności do 2040 roku.

³⁹ Prognoza ludności dla gmin na lata 2023-2040, GUS, Warszawa, 2023 r.

Wykres: Prognoza udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Wrocławiu, Poznaniu i Gdańsku do roku 2040 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wzrost odsetka ludzi starszych w społeczeństwach jest nieuniknioną konsekwencją długookresowych przemian dwóch składowych ruchu naturalnego – rozrodczości i umieralności. Dla pełniejszego obrazu tego procesu należy dodać jeszcze zjawisko systematycznego wydłużania się przeciętnego dalszego trwania życia (tabela poniżej).

Tabela: Przeciętne dalsze trwanie życia mieszkańców Krakowa

Przeciętna liczba lat dalszego trwania życia dla osób w wieku lat					
	0	15	30	45	60
2000					
Kobiety	79,9	65,5	50,8	36,4	23,1
Mężczyźni	73,2	58,8	44,1	30,2	18,3
2017					
Kobiety	82,7	68,2	53,3	38,7	24,9
Mężczyźni	76,8	62,1	47,5	33,3	21,0
2018					
Kobiety	83,2	68,4	53,6	39	25,2
Mężczyźni	76,7	62,1	47,5	33,3	20,8
2019					
Kobiety	83,0	68,2	53,4	38,8	25,0
Mężczyźni	76,5	61,9	47,4	33,3	20,9
2020					

Kobiety	82,0	67,3	52,4	37,8	24,1
Mężczyźni	75,4	60,7	46,1	32,1	19,7
2021					
Kobiety	81,8	67	52,2	37,7	24,1
Mężczyźni	74,8	60	45,5	31,4	19,1
2022					
Kobiety	82,5	67,7	52,9	38,2	24,3
Mężczyźni	75,8	61,1	46,6	32,5	20

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Trwanie życia w 2022 r., tablica C, średnie dalsze trwanie życia według podregionów w 2022 r., strona 66)

Korzyści wynikające z rozwoju nowych technologii medycznych i nowoczesnych metod diagnostycznych oraz poprawa kondycji zdrowotnej mieszkańców Polski realizowana przez prozdrowotny styl życia, wpływają na trwający już od ponad dwudziestu lat spadek natężenia zgonów, a tym samym wydłużanie przeciętnego trwania życia. Jednakże analiza danych o długości życia i umieralności mieszkańców Polski w 2020 i 2021 r. wskazuje, że w latach pandemii COVID-19 nastąpiło zasadnicze pogorszenie stanu zdrowia Polaków, w szczególności osób starszych. Pandemia spowodowała także niespotykane w okresie powojennym skrócenie długości życia ludności Polski⁴⁰.

Na skutek pandemii COVID-19 i związanej z nią zwiększonej liczby zgonów, trwanie życia w latach 2020 i 2021 r., uległo znacznemu skróceniu w porównaniu do roku 2019 r. o 2,3 roku w przypadku mężczyzn oraz o 2,1 roku w przypadku kobiet. Ta niekorzystna tendencja uległa odwróceniu w 2022 r. i trwanie życia ponownie wzrosło (w porównaniu do 2021 r. o 1,7 roku dla mężczyzn i 1,4 dla kobiet). Należy jednak podkreślić, iż dla obu płci jest ciągle niższe o 0,7 r. niż było w roku 2019⁴¹.

W 2022 r. przeciętne trwanie życia mężczyzn w Polsce wyniosło 73,4 roku, natomiast kobiet 81,1 roku. Biorąc pod uwagę rok 1990 trwanie życia w Polsce wydłużyło się o odpowiednio 7,2 i 5,9 roku⁴².

W Polsce występuje duże zróżnicowanie przeciętnego trwania życia w przekroju wojewódzkim. W 2022 roku rozpiętość między skrajnymi wartościami wskaźnika dla mężczyzn wynosiła 2,8 roku. Najkrócej żyli mężczyźni mieszkający w województwie łódzkim (72,1 roku), natomiast najdłużej w województwie małopolskim (74,9 roku). Wśród kobiet zróżnicowanie jest niewiele mniejsze i wynosi 2,6 roku. Kobiety żyły najkrócej w województwie łódzkim (80 lat), a najdłużej w podlaskim (82,6 roku)⁴³.

W Krakowie przeciętna długość życia dla mężczyzn wynosi 75,8 lat, dla kobiet 82,5 lata (jest to najdłuższe trwanie życia wśród w miastach w Polsce)⁴⁴.

Tak duża różnica pomiędzy długością trwania życia u mężczyzn i kobiet, jest skutkiem występującej zarówno w Polsce jak i województwie wysokiej nadumieralności mężczyzn. Mimo pozytywnych zmian przeciętnego trwania życia, Polska nadal wypada niekorzystnie na tle czołówki krajów europejskich.

Na terenie Europy występuje duże zróżnicowanie przeciętnej długości trwania życia (dane za 2021 r. na podstawie danych opublikowanych przez Eurostat). Najdłuższe trwanie życia mężczyzn odnotowano w Szwajcarii i Islandii – 81,8 lat, najkrótsze w Bułgarii – 68 lat. Wśród

⁴⁰ *Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania 2022*, pod redakcją Bogdana Wojtyniaka i Pawła Goryńskiego, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego PZH – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2022.

⁴¹ *Trwanie życia w 2022 r.* GUS, Warszawa 2023, strona 11.

⁴² *Trwanie życia w 2022 r.* GUS, Warszawa 2023, strona 7.

⁴³ *Trwanie życia w 2022 r.* GUS, Warszawa 2023, strona 14.

⁴⁴ *Trwanie życia w 2022 r.* GUS, Warszawa 2023, strona 17.

kobiet najwyższe oczekiwane trwanie życia odnotowano w Hiszpanii – 86,2 lat, najkrótsze w Bułgarii – 75,1 roku⁴⁵.

Z charakterystyki społeczno-demograficznej osób w podeszłym wieku w Polsce, opracowanej przez MRPIPS⁴⁶, wynika że w końcu 2022 roku 25,9% ludności Polski stanowiły osoby w wieku 60 lat i więcej (blisko 9,8 mln). W stosunku do 2021 r. liczba ta wzrosła o 67,6 tys. osób tj. o 0,7%.

W subpopulacji osób w starszym wieku najliczniejszą grupę (25,7%) stanowią osoby 65–69 - letnie. Drugą pod względem liczebności grupę stanowią osoby w wieku 60–64 – 24,9%. 16,3% osób starszych stanowią osoby w wieku co najmniej 80 lat.

Wraz z wiekiem zwiększa się również współczynnik feminizacji. W populacji osób w starszym wieku (powyżej 60 lat) większość stanowią kobiety. W 2022 r. stanowiły one 58,1%. Na 100 mężczyzn przypadało ich 139 (dla ludności Polski wskaźnik feminizacji wyniósł 107). Przewaga liczebna kobiet wzrasta wraz z przechodzeniem do kolejnych grup wieku, np. w grupie 60–64 lata kobiety w 2022 r. stanowiły 52,9% zbiorowości, a współczynnik feminizacji wyniósł 112. Wśród osób co najmniej 85-letnich 72,3% to kobiety, a na 100 mężczyzn przypadało ich 261.

W strukturze ludności według stanu cywilnego najbardziej liczną grupą stanowią osoby pozostające w związku małżeńskim. Jednakże wraz ze wzrostem wieku tendencja ta ulega znaczącym zmianom. Wśród osób w wieku sędziwym – aż 2/3 to osoby owdowiałe, w tym ponad 80% to samotnie żyjące kobiety. Przedstawione tendencje wynikają ze zjawiska wyższej umieralności mężczyzn, która w konsekwencji powoduje częstsze owdowienia kobiet. W rezultacie najczęściej starsi mężczyźni do końca życia pozostają żonaci, a starsze kobiety są wdowami.

Zgodnie z wynikami badania budżetów gospodarstw domowych w 2022 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych zamieszkiwanych wyłącznie przez osoby starsze wyniósł 2 622,69 zł i był o 16,1% wyższy niż w gospodarstwach, w skład których wchodziły wyłącznie osoby młodsze, mające poniżej 60 lat.

Gospodarstwa domowe wyłącznie z osobami w wieku 60 lat i więcej utrzymywały się przede wszystkim z emerytur lub rent, które stanowiły 80,2% ich dochodów.

Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyłącznie z osobami starszymi w 2022 roku wyniosły 1896,44 zł i były o 26,3% wyższe niż w gospodarstwach, w skład których wchodziły wyłącznie osoby młodsze.

W 2021 r. zbiorowość gospodarstw, w skład których wchodziły osoby starsze – w tym osoby powyżej 65-tego roku życia, liczyła 5 148,8 tys. tj. 41,1% ogółu gospodarstw domowych i wzrosła w porównaniu do 2011 r. o 1 016,3 tys. tj. o 25%. Gospodarstwa domowe tworzone przez jedną osobę w wieku 65 lat i więcej stanowiły w 2021 r. ponad 45%. Z kolei wśród ogółu gospodarstw dwuosobowych, te tworzone wyłącznie przez dwie osoby w wieku 65 lat i więcej stanowiły prawie 25%⁴⁷.

Gospodarstwa domowe wyłącznie z osobami starszymi, w porównaniu z gospodarstwami bez osób starszych, rzadziej oceniały swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą (38,7% wobec 57,4%), a częściej jako przeciętną (52,9% wobec 38,1%). Najgorzej swoją sytuację materialną oceniały osoby w wieku 60 lat i więcej mieszkające samotnie, w szczególności na wsi – 17% z nich oceniło swoją sytuację jako raczej złą lub złą.

Czynnikiem istotnie różnicującym poziom, dynamikę i strukturę dochodów oraz wydatków jest miejsce zamieszkania gospodarstwa domowego. Sytuacja dochodowa gospodarstw domowych zamieszkujących w miastach jest lepsza niż gospodarstw domowych na wsi.

W miastach gospodarstwa domowe wyłącznie z osobami w wieku 60 lat i więcej miały dochody o 19,1% wyższe niż gospodarstwa na wsi. Również wydatki gospodarstw

⁴⁵ *Trwanie życia w 2022 r.* GUS, Warszawa, 2023, strona 20.

⁴⁶ *Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za rok 2022*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2023 r.

⁴⁷ *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Starzenie się ludności Polski w świetle wyników narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań 2021*, GUS, Warszawa 2023, strona 14.

domowych wyłącznie osób starszych zamieszkujących w miastach były wyższe (o 13,0%), niż gospodarstw na wsi.

Charakteryzując gospodarstwa domowe według pokoleniowych grup wieku osób w nich zamieszkujących zaobserwowano, że największy udział (30,1%) stanowiły gospodarstwa domowe, w skład których wchodziła osoba starsza. Należy zwrócić uwagę, że w 2021 r. przeszło co czwarte gospodarstwo domowe składało się wyłącznie z osób starszych⁴⁸.

Cechą charakterystyczną starzejącego się organizmu ludzkiego jest zmniejszająca się sprawność zarówno fizyczna, jak i psychiczna. Po przekroczeniu 75 roku życia, proces starzenia postępuje stosunkowo szybko, co jednocześnie wymusza zapotrzebowanie na świadczenia zdrowotne i usługi opiekuńcze. W przedziale wiekowym 80–85 lat znaczny odsetek osób potrzebuje już najczęściej stałej opieki. Grupa osób starszych wymagających opieki będzie stale wzrastać, a liczba potencjalnych opiekunów stopniowo maleć.

Proces starzenia się ludności postrzegany w wymiarze jednostkowym i społecznym stawia trudne wyzwania o wielopłaszczyznowym wymiarze, a więc nie tylko w sferze ekonomicznej, lecz również zdrowotnej i socjalnej. Polska, dla której prognozy rozwoju ludności są obecnie niesprzyjające, będzie musiała zmierzyć się ze wszystkimi problemami wynikającymi z niekorzystnych trendów demograficznych. Dotyczy to także regionów i mniejszych jednostek terytorialnych, szczególnie tych o najstarszej strukturze wieku mieszkańców, w których dodatkowo proces starzenia będzie się najbardziej pogłębiał się⁴⁹.

Zgodnie z wnioskami i rekomendacjami znajdującymi się w dokumencie przygotowanym przez MRPiPS „Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za 2022”⁵⁰ r. zmiany demograficzne zachodzące w polskim społeczeństwie, wymagają dostosowania prowadzonej polityki publicznej do stale zmieniających się potrzeb i oczekiwań osób starszych.

Odpowiedzią na ten proces jest aktywna polityka społeczna wobec seniorów prowadzona zarówno na poziomie centralnym jak i regionalnym.

W nadchodzących latach niezbędny jest więc dalszy rozwój oferty usług i zajęć skierowanych do osób starszych, w szczególności przeciwdziałających marginalizacji, separacji i samotności, wzmacniających samodzielność oraz gwarantujących pełne uczestnictwo w życiu społecznym.

Wyzwaniem jest także zadbanie o dobrą kondycję psychofizyczną seniorów – zintensyfikowanie działań z zakresu profilaktyki zdrowotnej, a generalnie – przedłużanie, w miarę możliwości, okresu niezależności seniorów i zachowania umiejętności radzenia sobie przez osoby starsze w sytuacjach stresowych i kryzysowych.

Kraków wyróżnia się pozytywnie na tle innych miast pod względem rozwoju demograficznego. Liczba jego ludności rośnie na skutek relatywnie wysokiej dzietności kobietw stosunku do innych metropolii, aczkolwiek ciągle jest to dużo poniżej prostej zastępowalności pokoleń. Dzieje się to dzięki atrakcyjności dawnej stolicy Polski, dużej sile przyciągania, a w rezultacie dodatniemu saldu migracji. Należy podkreślić, że znaczny wpływ na ten korzystny rozwój Krakowa ma wysokie trwanie życia kobiet i mężczyzn, jedno z najwyższych w Polsce. Przy tym należy mocno podkreślić, że jest to wynik dobrej koniunktury demograficznej utrzymującej się od dłuższego czasu oraz mocnego oparcia Krakowa w swoim regionie, który również charakteryzuje się wysoką, jak na polskie warunki, płodnością i trwaniem życia⁵¹.

⁴⁸ Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021 Rodziny w Polsce w świetle wyników NSP 2021 Rodziny w Polsce 2021, GUS, Warszawa 2023, strona 41.

⁴⁹ Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021, Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna w świetle wyników NSP 2021, GUS, Warszawa 2023, strona 56.

⁵⁰ Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za rok 2022, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2023 r.

⁵¹ J. Paradysz, *Hybrydowa prognoza demograficzna dla Krakowa na lata 2020–2050 według 18 pomocniczych dzielnic – etap I*, raport na zlecenie Wydziału Strategii, Planowania i Monitorowania Inwestycji UMK, Kraków 2020, s. 25.

5.2 Świadczenia na rzecz osób starszych

Podstawowym założeniem systemu wsparcia osób starszych w Krakowie jest umożliwienie im jak najpełniejszego i najdłuższego funkcjonowania w środowisku rodzinnym, sąsiedzkim, w miejscu zamieszkania. Instytucjonalne, całodobowe formy opieki są formą pomocy, która powinna być stosowana tylko w przypadku niemożności rozwiązywania problemów innymi sposobami. Jednocześnie działania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej zmierzają do tego, aby system wsparcia osób starszych był na tyle zróżnicowany, by zapewniał ofertę dostosowaną do stanu zdrowia oraz sytuacji rodzinnej i bytowej każdej osoby wymagającej wsparcia.

5.2.1 Praca socjalna z osobami starszymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest podeszły wiek. Podeszły wiek jest stanem, który nie wynika z zakłócenia funkcjonowania osobistego czy społecznego. Jego nadejście jest naturalne i obszar zmiany nie dotyczy „wyjścia z sytuacji podeszłego wieku”, jak w przypadku innych wyróżnionych obszarów problemowych. Zmiana polegać ma na zmianie podejścia do siebie, postrzeganiu siebie i swojej sytuacji. Praca socjalna w tym obszarze skupia się przede wszystkim na utrzymywaniu, wspieraniu i poszerzaniu niezależności osobistej oraz aktywności poprzez wzmacnianie jej zdolności sprawczej, a także rozwiązywaniu (lub pomocy w rozwiązywaniu) problemów w osobistych związkach z innymi osobami oraz szerszym otoczeniu.

5.2.2 Usługi opiekuńcze na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych

Pomoc w formie usług przyznawana jest osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni, nie mogą takiej pomocy zapewnić. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem⁵².

Kwestie dotyczące szczegółowych zasad przyznawania pomocy w formie usług opiekuńczych w Krakowie, zakresu czynności wchodzących w skład usług opiekuńczych oraz szczegółowych zasad ustalania wysokości odpłatności za usługi opiekuńcze reguluje Uchwała Rady Gminy. Do 27 grudnia 2023 roku w Krakowie obowiązywała Uchwała Nr XXI/272/07 Rady Miasta Krakowa z dnia 26 września 2007 roku (tekst jedn. Dz. Urz. Woj. Małop. z 2021 r. poz. 4957 ze zm.). 6 grudnia 2023 r. Rada Miasta Krakowa podjęła Uchwałę Nr CXXIV/3394/23 w sprawie określenia szczegółowych zasad przyznawania przez Gminę Miejską Kraków pomocy w formie usług opiekuńczych, zakresu czynności wchodzących w skład usług opiekuńczych oraz szczegółowych zasad ustalania wysokości odpłatności za usługi opiekuńcze. Uchwała weszła w życie 28 grudnia 2023 r. i z tym dniem moc straciła Uchwała Nr XXI/272/07. Realizacja zadania odbywa się w oparciu o umowę zlecenia realizacji zadania publicznego zawarte z podmiotami świadczącymi usługi.

Liczba godzin dziennie oraz liczba dni w tygodniu, w których świadczone są usługi jest określana indywidualnie, w zależności od sytuacji i potrzeb danej osoby. Zakres przyznawanych usług wynika z indywidualnej sytuacji: stanu zdrowia, sytuacji rodzinnej, potrzeb zgłaszanych przez samą osobę objętą usługami bądź jej rodzinę.

⁵² Art. 17 ust.1 pkt 11, art. 50 ust. 1-3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2023 r. poz. 901 ze zm.)

W przypadku, gdy dochód osoby lub na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej (776 zł „netto” dla osoby samotnie gospodarującej oraz 600 zł „netto” na osobę w rodzinie), świadczeniobiorcy korzystają z usług nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach stosuje się tabele odpłatności zamieszczone w w/w uchwale. Odpłatność maksymalna (tj. 100%) wynosiła w 2023 roku 32,20 zł.

Usługi opiekuńcze mogą być świadczone w dni robocze w godzinach od 7.00 do 20.00, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach w godzinach od 6.00 do 21.00 oraz w soboty, niedziele i święta w uzgodnionych godzinach. W przypadku osób samotnych, w szczególnie uzasadnionych okolicznościach, w tym zwłaszcza w przypadku osób wymagających opieki w większym zakresie ze względu na stan zdrowia, czas świadczenia usług może zostać wydłużony maksymalnie do 10 godzin dziennie. Maksymalny czas świadczenia usług może przekroczyć 10 godzin dziennie tylko w przypadku osób, wobec których wydana została decyzja administracyjna o skierowaniu do domu pomocy społecznej, oczekujących na jej realizację.

Usługi opiekuńcze na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych w 2023 r. świadczone były przez trzy podmioty niepubliczne oraz przez dwa domy pomocy społecznej. DPS Radziwiłłowska oraz DPS Łanowa 39 realizowały usługi opiekuńcze dla osób niebędących mieszkańcami DPS, a wymagających opieki w miejscu ich zamieszkania na terenie Gminy Miejskiej Kraków.

Ze względu na zwiększenie udziału osób starszych w populacji, a tym samym rosnące potrzeby wsparcia w zakresie opieki nad osobami starszymi, obszar ten staje się kluczowy w procesie deinstytucjonalizacji. Szacuje się, że około 20% obecnych mieszkańców placówek całodobowych nie musiałyby do nich trafić gdyby otrzymali wcześniej odpowiednie wsparcie w środowisku⁵³. Rozwój środowiskowych form wsparcia oraz realizacja przez Domy Pomocy Społecznej usług opiekuńczych w środowisku pozwoli na skuteczną profilaktykę i jak najpóźniejsze umieszczanie osób starszych w instytucjach opieki całodobowej.

5.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usługi opiekuńcze świadczone są przez podmioty wyłonione w drodze otwartych konkursów ofert, którymi były w 2023 roku Fundacja na Rzecz Chorych na SM im. Bł. Anieli Salawy, Małopolski Zarząd Wojewódzki Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej oraz Małopolski Oddział Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża.

5.2.2.2 Kadra

W realizację zadania polegającego na świadczeniu usług opiekuńczych w roku 2023 bezpośrednio zaangażowanych było w organizacjach pozarządowych wskazanych powyżej oraz przez DPS Radziwiłłowska i DPS Łanowa 39: 559 osób (opiekunów) świadczących usługi opiekuńcze w ramach umowy zlecenia oraz 20 osób (18,5 etatu) koordynujących realizację usług opiekuńczych.

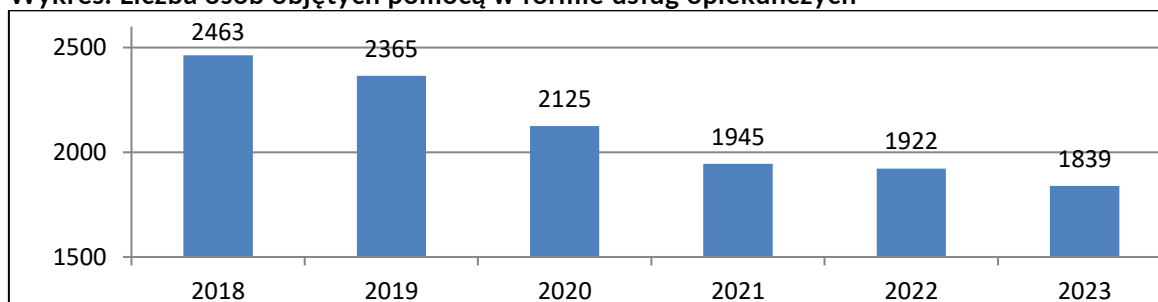
5.2.2.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie usług opiekuńczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych w 2023 roku jest najniższa z obserwowanych w ostatnich 10 latach. W latach 2015-2017 miała miejsce tendencja wzrostowa. W 2015 r. był to wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 10,2%, a w 2017 r. nastąpił kolejny wzrost liczby osób objętych usługami opiekuńczymi o 6,2% w stosunku do roku poprzedniego; w 2018 r. i 2019 r. nastąpił niewielki spadek liczby osób odpowiednio

⁵³ *Ogólnopolska diagnoza w zakresie deinstytucjonalizacji usług społecznych na terenie 16 województw Polski*, Uczelnia Korczaka, Warszawa 2024 r., str. 281.

o 2,2% i 4%. Natomiast w 2020 r. spadek wyniósł 10%, w 2021 r. 9,2%. W 2022 r. liczba osób utrzymała się na poziomie porównywalnym do roku poprzedniego, natomiast w 2023 r. miał miejsce kolejny spadek o 4,3%. Świadczeniobiorcy usług opiekuńczych to przede wszystkim kobiety, które stanowią ponad 76% ogółu.

Wykres: Liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych⁵⁴

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOPS w Krakowie

Zdecydowana większość odbiorców usług opiekuńczych to osoby w starszym wieku tj. 65 lat i więcej. Zbiorowość ta obejmuje 87% ogółu świadczeniobiorców. 91,4% kobiet oraz 73,2% mężczyzn objętych usługami opiekuńczymi to osoby powyżej 65 roku życia. Kobiety korzystające z usług opiekuńczych to przede wszystkim wdowy 55,6% oraz panny 23,2%, natomiast mężczyźni to głównie kawalerowie 32,5%, osoby pozostające w związku małżeńskim 23,6% i wdowcy 22,3%. W populacji świadczeniobiorców usług opiekuńczych największą grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim blisko 40% ogółu. Kolejne, co do wielkości grupy stanowią osoby legitymujące się wykształceniem wyższym 18,8%, podstawowym lub niższym 18,7% oraz zasadniczym zawodowym 15,2%. Odnosząc te dane do płci świadczeniobiorców można stwierdzić, że wykształceniem średnim legitymuje się więcej kobiet niż mężczyzn, natomiast więcej mężczyzn posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe. W porównaniu z rokiem 2022 cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych nie uległy znaczącym zmianom.

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0-34	0,5%	0,2%	0,4%
35-44	0,7%	1,1%	0,8%
45-59	3,6%	12,1%	5,7%
60-64	3,8%	13,4%	6,1%
65 i więcej	91,4%	73,2%	87,0%
stan cywilny			
panna/kawaler	23,2%	32,5%	25,4%
rozwidziona/rozwidziony	11,4%	21,4%	13,8%
separowana/separowany	0,4%	0,2%	0,3%
wdowa/wdowiec	55,6%	22,3%	47,7%
zamężna/żonaty	9,4%	23,6%	12,8%
wykształcenie			
podstawowe i poniżej	18,9%	18,2%	18,7%
zasadnicze zawodowe	12,5%	23,7%	15,2%

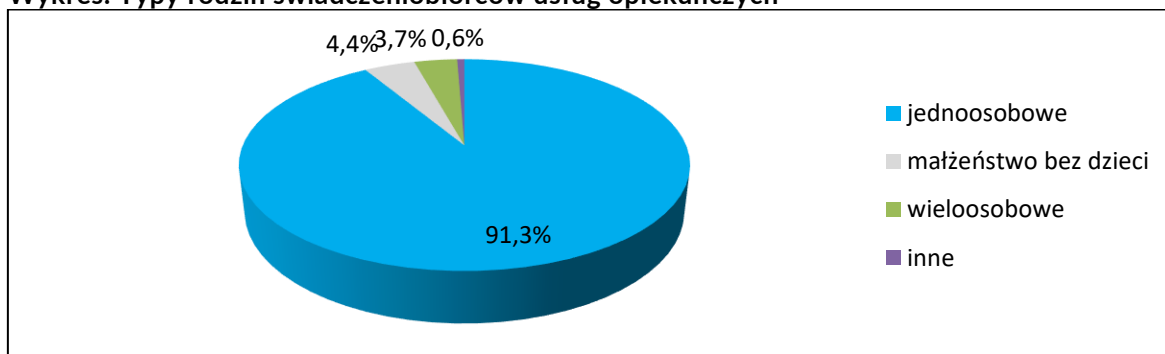
⁵⁴ Źródło: Pomost Std.

średnie ogólne i zawodowe	42,6%	30,9%	39,8%
policealne	2,0%	1,1%	1,8%
wyższe	19,1%	17,7%	18,8%
nieustalony poziom wykształcenia	4,9%	8,4%	5,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy usług opiekuńczych to przede wszystkim osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe (91,3%). Procent tych gospodarstw w stosunku do roku 2022 wzrósł o 2%).

Wykres: Typy rodzin świadczenioborców usług opiekuńczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Osoby korzystające z pomocy w formie usług opiekuńczych żyją w większości w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta – ponad 92% ogółu. Generalnie wysokość dochodu na osobę w rodzinie świadczenioborców usług opiekuńczych kształtuje się w przedziale pomiędzy 2 000 – 2 999 zł miesięcznie (blisko 56%), z tego 32,4% rodzin osiąga dochód w przedziale 2 000 – 2 599 zł miesięcznie, a 23,4% w przedziale 2 500 – 2 999 zł miesięcznie. 16,5% rodzin osiąga dochód powyżej 3 000 zł, 15,5% w przedziale 1 500 – 1 999 zł miesięcznie, a 12,2% to rodziny z dochodem poniżej 1 500 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinie (w zł)

0-499	1,0%
500-999	5,4%
1000-1499	5,8%
1500-1999	15,5%
2000-2499	32,4%
2500-2999	23,4%
3000 i powyżej	16,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najczęstszych problemów występujących w rodzinach świadczenioborców usług opiekuńczych należy długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

5.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków na świadczenie usług opiekuńczych wyniosły:

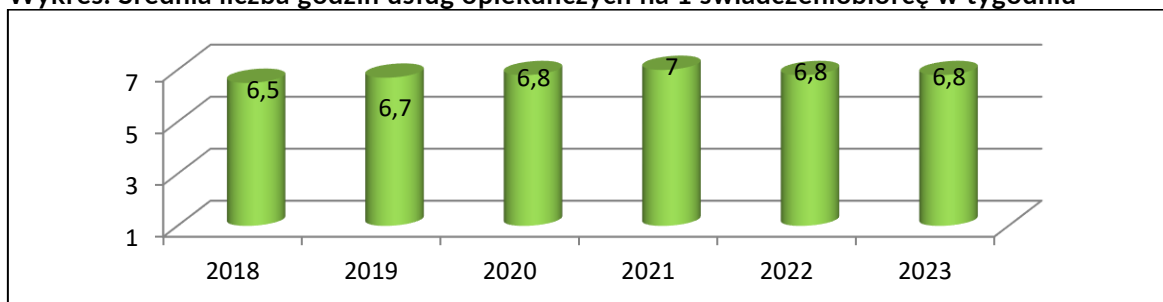
- w roku 2018: 16 312 962 zł;
- w roku 2019: 18 520 621 zł, w tym 280 353 zł to środki pozyskane w ramach Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych;

- w roku 2020: 19 087 803 zł, w tym 388 875 zł to środki pozyskane w ramach Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych;
- w roku 2021: 19 029 160,95 zł;
- w roku 2022: 19 529 303,42 zł;
- w roku 2023: 20 671 348,01 zł.

5.2.2.5 Wnioski

W związku ze wzrostem kosztów pracy osób świadczących usługi opiekuńcze oraz w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu świadczenia usług opiekuńczych w 2015 r. przeprowadzono proces zwiększania stawki za godzinę usług – w październiku 2015 r. podpisano umowę na świadczenie usług opiekuńczych na terenie Dzielnic IV–VII w okresie od 1.X.2015 r. do 30.IX.2019 r., zgodnie z którą koszt 1 godziny usługi wynosił 18 zł, a zleceniobiorca miał obowiązek zapewnienia osobom wykonującym czynności opiekuńcze minimalnego wynagrodzenia w wysokości 10 zł brutto. Na terenie pozostałych Dzielnic Gminy Miejskiej Kraków wzrost stawki za godzinę usług oraz wzrost wynagrodzenia opiekunek obowiązywał od 1 stycznia 2016 r. W 2017 r. w związku z wprowadzeniem minimalnej stawki godzinowej dla osób pracujących w ramach umów cywilnoprawnych płaca opiekunek nie mogła być niższa niż 13 zł za godzinę, co wiązało się ze wzrostem stawki za 1 godz. usług opiekuńczych do kwoty 19,20 zł. W kolejnych latach z uwagi na waloryzację minimalnej stawki godzinowej koszt 1 godz. usług opiekuńczych wzrósł do kwoty 19,90 zł w 2018 r., 22,60 zł w 2019 r., 25,5 zł w 2020 r., 27,2 zł w 2021 r., 29 zł w 2022 r. i 32,2 zł w 2023 roku.

Wykres: Średnia liczba godzin usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Biorąc pod uwagę aktualną średnią tygodniową liczbę godzin usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę w kontekście cech charakteryzujących grupę adresatów świadczenia (osoby starsze o ograniczonej możliwości funkcjonowania), można postawić tezę, że ogólna liczba godzin usług powinna zostać zwiększona, zwłaszcza uwzględniając ogólnie przyjęty kierunek działań polegający na podejmowaniu działań, mających na celu zapewnienie możliwości jak najdłuższego funkcjonowania w środowisku i zapobieganie instytucjonalizacji.

W celu poszerzenia diagnozy potrzeb i barier osób objętych usługami zaangażowano przedstawicieli Podmiotów realizujących usługi w proces diagnozy sytuacji osób ubiegających się o wsparcie w formie usług opiekuńczych polegający na udziale przedstawiciela Zleceniobiorcy w spotkaniu diagnostycznym przeprowadzanym u osoby objętej usługami. W okresach największych ograniczeń związanych z pandemią zrezygnowano z przeprowadzania spotkań diagnostycznych w miejscu zamieszkania osoby objętej usługami, tak, aby nie narażać podopiecznego.

W 2023 r. liczba zrealizowanych godzin usług opiekuńczych wyniosła 656 730 godzin i była niższa o ponad 25,7 tys. godzin niż w roku 2022. Wpływ na zmniejszenie liczby godzin usług opiekuńczych miały inne formy pomocy realizowane przez MOPS Kraków.

Jak wskazano w podrozdziale 5.1 Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków, prognoza ludności dla Krakowa opracowana przez GUS

wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji spowoduje dalsze zwiększanie się liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku, głównie kobiet. Już teraz znajduje to odzwierciedlenie w populacji świadczeniobiorców usług opiekuńczych, którymi w zdecydowanej większości są kobiety prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe. Starzenie się przynosi również pogorszenie stanu zdrowia, a w konsekwencji potencjalny wzrost liczby osób wymagających ze względu na wiek zintensyfikowanej opieki. Ze względu na obniżający się potencjał pielęgnacyjny rodziny, w przyszłości można spodziewać się zwiększania liczby osób wymagających przyznania i dofinansowania pomocy w tej formie.

5.2.3 Ośrodki Wsparcia dla osób w podeszłym wieku, osób chorych

Podstawową formą pomocy, dzięki której osoby w podeszłym wieku mogą zaspokajać potrzebę kontaktu i integracji społecznej, bez ostatecznego zerwania więzi z rodziną i środowiskiem lokalnym są ośrodki wsparcia dziennego pobytu. Ich uczestnikami mogą być osoby, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych⁵⁵. Placówki te świadczą szeroką ofertę usług w tym m.in.: terapię zajęciową, porady, organizację czasu wolnego. Wszystkie zajęcia odbywają się pod opieką specjalistów. Prowadzenie i zapewnienie miejsc w ośrodkach wsparcia o zasięgu gminnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki należy do zadań własnych gminy.

5.2.3.1 Infrastruktura

W 2023 r. funkcjonował Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej (MDDPS) będący jednostką budżetową, w skład którego wchodziło:

- 12 Domów, w tym 10 Domów Aktywizacyjnych oraz 2 Domy Specjalistyczne, w ramach realizacji efektu trwałości projektu „W sile wieku” zapewniających wsparcie dla osób z chorobą Alzheimera, zespołem otępiennym i po udarze;
- 5 Klubów Samopomocy, w tym: Klub „Senior+”.

Dodatkowo należy zaznaczyć, że infrastruktura MDDPS wykorzystywana była do przygotowywania posiłków dla Domu Pomocy Społecznej Nowa Huta, Domu Pomocy Społecznej ul. Radziwiłłowska 8 (filia ul. Ułanów 25), Domu Pomocy Społecznej ul. Rozrywka 1, klientów Filii MOPS i noclegowni dla osób w kryzysie bezdomności.

Ponadto, Gmina Miejska Kraków zlecała organizacjom pozarządowym prowadzenie 4 ośrodków wsparcia – klubów samopomocy dla osób starszych oraz 1 ośrodka wsparcia – klubu samopomocy przeznaczonego dla 30 osób wymagających częściowej pomocy ze względu na chorobę.

Powyższe ośrodki wsparcia w 2023 r. dysponowały w sumie 823 miejscami. Z pomocy w tej formie skorzystało łącznie 1 415 osób.

Tabela: Wykaz ośrodków wsparcia dla osób w podeszłym wieku oraz osób chorych, funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2018– 2023 wraz z liczbą miejsc*

Nazwa i adres jednostki	Liczba miejsc 2018	Liczba miejsc 2019	Liczba miejsc 2020	Liczba miejsc 2021	Liczba miejsc 2022	Liczba miejsc 2023
Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej**	385	385	385	385	385	503
Niepubliczne Ośrodki Wsparcia – Kluby Samopomocy	184	185	155	125	125	155
Kluby Samopomocy znajdujące się w strukturze MDDPS w	130	160	190	320	338	165

⁵⁵ Art. 51 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm).

tym: Klub Senior + oraz Klubu Samopomocy „W sile Wieku”****						
Kluby Samopomocy**	100	100	100	0	0	0
Klub Samopomocy – Specjalistyczny „W sile wieku 2” ****	-	-	18	18	0	
Łączna liczba miejsc	799	830	848	848	848	823

*wg danych na 31 grudnia danego roku

**Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej od roku 2023 - 12 Domów, w tym 2 Domy Specjalistyczne w ramach realizacji efektu trwałości projektów „W sile wieku” i „W sile wieku 2”

***Kluby Samopomocy „W sile wieku” w latach 2018–2020 funkcjonowały w strukturach MOPS. Od roku 2021 znajdują się w strukturze MDDPS

****Klub Samopomocy „W sile wieku 2” w latach 2020–2021 funkcjonował w strukturach MOPS, natomiast w latach 2022–2023 w strukturze MDDPS.

Tabela: Ośrodki wsparcia dla osób w podeszłym wieku oraz osób chorych

Adres	Liczba miejsc (wg stanu na 31.12.2023 r.)	Liczba korzystających w 2023 r.
Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej os. Szkolne 20, w tym: Klub Senior +, Kluby Samopomocy „W sile wieku”, os. Krakowiaków 2, ul. Grzegórzecka 19/1-2, ul. Gdańska 5, ul. Okulickiego 51/279, ul. Bronowicka 19/5 oraz Klub Samopomocy „W sile wieku 2”, ul. Naczelną 12a	668	1145
Ośrodki wsparcia – kluby samopomocy dla osób starszych oraz osób wymagających częściowej pomocy ze względu na chorobę	155	270
SUMA	823	1415

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

5.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych ośrodków wsparcia dla osób w podeszłym wieku oraz osób chorych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków wg stanu na 31 grudnia 2023 r. były: Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego, Stowarzyszenie Pomocy Społecznej Gaudium et Spes, Stowarzyszenie Unicorn oraz Polski Związek Głuchych Oddział Małopolski.

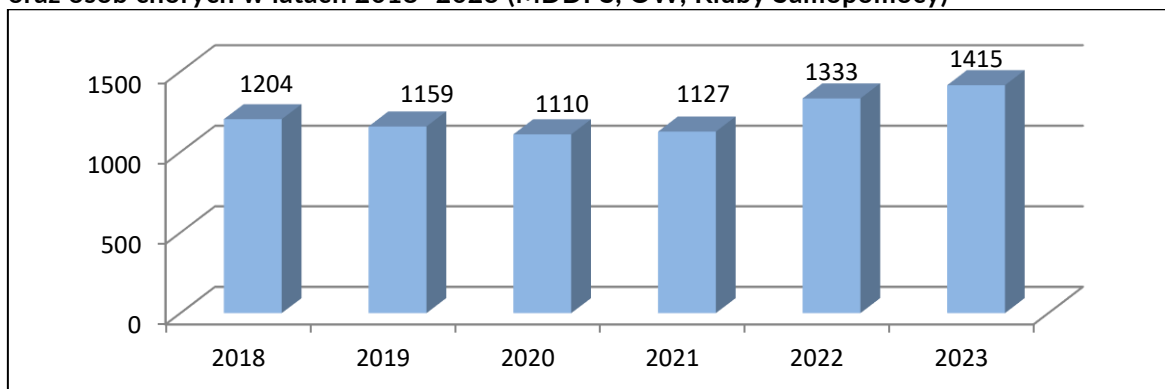
5.2.3.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2023 zaangażowanych było 10 osób (w wymiarze 7,27 etatu) w organizacjach pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 126 pracowników (w wymiarze 114,23 etatów) Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej (wg stanu na dzień 31.12.2023 r.).

5.2.3.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w ośrodkach wsparcia dla osób w podeszłym wieku oraz osób chorych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze świadczeń oferowanych przez ośrodki w latach 2018–2023 średniorocznie korzystało około 1200 osób. W roku 2023 ze świadczeń skorzystały 1 415 osoby.

Wykres: Liczba uczestników krakowskich ośrodków wsparcia dla osób w podeszłym wieku, oraz osób chorych w latach 2018–2023 (MDDPS, OW, Kluby Samopomocy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Do opisu charakterystyki uczestników ośrodków wsparcia dla osób w podeszłym wieku oraz osób chorych w Krakowie wykorzystano informacje z próby 612 osób⁵⁶, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2023. Ponad 71% uczestników ośrodków wsparcia stanowią kobiety. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy wymienić można niepełnosprawność i długotrwałą lub ciężką chorobę.

W analizowanej grupie prawie 84,5% osób prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. W grupie kobiet najwięcej jest wdów 63,1% i rozwiedzionych 13,8%. Wśród mężczyzn korzystających z tej formy pomocy najwięcej 37,5% jest wdowcami oraz 33,5% pozostaje w związkach małżeńskich. Ponad 43% uczestników ośrodków wsparcia legitymuje się wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym.

Głównym źródłem utrzymania ponad 98% osób jest świadczenie emerytalno-rentowe. Ponad 78% uczestników ośrodka wsparcia dla osób starszych jest w wieku między 70 a 89 rokiem życia. 90 i więcej lat ma 8,5% uczestników. W porównaniu z rokiem 2022 cechy demograficzno-społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób w podeszłym wieku, chorych i z niepełnosprawnościami pozostają na podobnym poziomie, jedynie w znaczący sposób wzrósł miesięczny dochód na osobę w rodzinach uczestników ośrodków wsparcia dla osób w podeszłym wieku, chorych.

Tabela: Uczestnicy ośrodków wsparcia dla osób w podeszłym wieku oraz osób chorych według cech demograficzno-społecznych

Cechy demograficzno-społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób w podeszłym wieku oraz osób chorych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 60 r.ż.	1,1%	2,3%	1,5%
60–69	11,7%	12,5%	11,9%
70–79	40,6%	39,2%	40,2%
80–89	38,8%	35,8%	37,9%
90 i więcej	7,8%	10,2%	8,5%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	15,8%	5,1%	12,7%
zasadnicze zawodowe	15,6%	26,7%	18,8%
średnie ogólne i zawodowe	45,0%	38,1%	43,0%
policealne	1,1%	0,0%	0,8%
wyższe	15,4%	25,0%	18,1%

⁵⁶ Źródło: Pomost Std.

nieustalony poziom wykształcenia	7,1%	5,1%	6,5%
stan cywilny			
panna/kawaler	10,1%	13,1%	10,9%
rozwidziona/rozwidziony	13,8%	14,8%	14,1%
separowana/separowany	0,2%	1,1%	0,5%
wdowa/wdowiec	63,1%	37,5%	55,7%
zamężna/żonaty	12,8%	33,5%	18,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Dla prawie 61% uczestników ośrodków wsparcia dla osób w podeszłym wieku oraz osób chorych wysokość dochodu na osobę w rodzinach przekracza 2500 zł. U 12,9% uczestników ten dochód nie przekracza kwoty 2000 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach uczestników ośrodków wsparcia dla osób w podeszłym wieku oraz osób chorych (w zł)

do 499	0,5%
500-999	0,8%
1000-1499	2,5%
1500-1999	9,2%
2000-2499	26,1%
2500 i powyżej	60,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

5.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność dziennych ośrodków wsparcia dla osób w podeszłym wieku oraz osób chorych w ostatnich 6 latach wyniosły:

Tabela: Wydatki na bieżącą działalność dziennych ośrodków wsparcia

Rok	Środki GMK	Środki pochodzące z budżetu państwa	Suma
2018 r.	6 853 600,01 zł	99 828,00 zł	6 953 428,01 zł
2019 r.	7 060 385,65 zł	150 000,00 zł	7 210 385,65 zł
2020 r.	7 692 581,53 zł	54 857,29 zł	7 747 438,82 zł
2021 r.	10 542 037,41 zł	0,00 zł	10 542 037,41 zł
2022 r.	12 583 687,13 zł	58 281,08 zł	12 641 968,21 zł
2023 r.	14 555 511,09 zł	61 199,47 zł	14 616 710,56 zł

Tabela: Wydatki w ramach projektu „W sile wieku” oraz „W sile wieku 2”

Rok	Środki UE	Środki GMK	Suma
2017 r.	2 677 458,16 zł	0,00 zł	2 677 458,16 zł
2018 r.	2 809 665,62 zł	250 853,52 zł	3 060 519,14 zł
2019 r.	2 725 748,41 zł	224 110,41 zł	2 949 858,82 zł
2020 r.	1 003 234,09 zł	1 752 709,56 zł	2 755 943,65 zł
2021 r.	1 662 153,56 zł	174 304,20 zł	1 836 457,76 zł
2022 r.	2 548 947,70 zł	191 968,66 zł	2 740 916,36 zł
2023 r.	978 846,31 zł	84 410,06 zł	1 063 256,37 zł

5.2.3.6 Wnioski

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonują dzienne domy oraz kluby samopomocy dla osób starszych i chorych zlokalizowane w różnych dzielnicach Krakowa. Jednakże wychodząc naprzeciw potrzebom mieszkańców i ich rodzin zasadny jest sukcesywny rozwój infrastruktury w zakresie tworzenia nowych miejsc w ośrodkach wsparcia, w których znajdują dzienną opiekę i wsparcie osoby starsze wymagające opieki specjalistycznej np. po przebyciu udaru, z chorobą Alzheimera lub zespołami otępiennymi. Utworzenie specjalistycznych domów przyczyni się do wydłużenia funkcjonowania osób starszych w ich środowisku, pozwoli na utrzymanie ich optymalnego poziomu sprawności psychofizycznej, zapewni wsparcie opiekunom faktycznym oraz wpłynie na wzrost świadomości na temat chorób otępiennych w środowisku lokalnym.

Należy jednocześnie podkreślić, że na terenie Krakowa funkcjonują również inne formy wspierania aktywności seniorów, np. Centra Aktywności Seniorów. Na dzień 31 grudnia 2023 r. funkcjonowało w Krakowie 55 Centrów Aktywności Seniorów.

5.2.4 Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych

Podstawową formą instytucji zapewniających całodobową opiekę są domy pomocy społecznej. Prawo do uzyskania pomocy w tej formie przysługuje osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w środowisku, której nie można zapewnić takiej opieki w miejscu zamieszkania⁵⁷.

Głównym zadaniem domów pomocy społecznej jest świadczenie usług bytowych, opiekuńczych, wspomagających i edukacyjnych, na poziomie obowiązującego standardu, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb mieszkańców. Organizacja domu oraz świadczonego zakresu usług musi uwzględniać w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności⁵⁸.

Kierowanie do domów pomocy społecznej osób tego wymagających i ponoszenie odpłatności za pobyt należy do zadań własnych gminy, natomiast do zadań własnych powiatu należy prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób⁵⁹. Pobyt w domu pomocy społecznej jest odpłatny, a obowiązek opłaty za pobyt ciąży w kolejności na mieszkańcu domu, małżonku, zstępnych i wstępnych mieszkańca, gminie kierującej do domu pomocy

⁵⁷ Art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm).

⁵⁸ Art. 55 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm).

⁵⁹ Art. 17 ust. 1 pkt 16 i art. 19 pkt 10 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm).

społecznej, która wnosi opłatę w wysokości różnicy między średnim miesięcznym kosztem utrzymania, a opłatą wnoszoną przez mieszkańca i jego rodzinę⁶⁰.

Domy Pomocy Społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone dzielą się na następujące typy:

- dla osób w podeszłym wieku,
- dla osób przewlekle somatycznie chorych,
- dla osób przewlekle psychicznie chorych,
- dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
- dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie,
- dla osób uzależnionych od alkoholu,
- dla osób niepełnosprawnych fizycznie⁶¹.

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonują wszystkie wymienione typy placówek poza jednostkami przeznaczonymi dla osób niepełnosprawnych fizycznie.

W roku 2023 w domach pomocy społecznej wszystkich typów umieszczono 407 osób, z czego 394 w domach zlokalizowanych na terenie Gminy Miejskiej Kraków, a 13 osób w domach znajdujących się na terenie innych powiatów. W 2023 r. poniesiona została odpłatność za 172 osoby umieszczone w domach pomocy społecznej poza Gminą Miejską Kraków, a wydatki związane z pobytem tych osób wyniosły 7 401 771,45 zł.

5.2.4.1 Infrastruktura

Domy pomocy społecznej są jedyną formą pomocy społecznej świadcząca całodobową opiekę nad osobami niezdolnymi do samodzielnego egzystowania z uwagi na schorzenia, wiek, niepełnosprawność. Są placówkami przeznaczonymi dla osób, które nie kwalifikują się do leczenia szpitalnego, lecz z uwagi na podeszły wiek, schorzenia, warunki rodzinne, niepełnosprawność oraz sytuację życiową wymagają stałej opieki. Aby sprawnie pełnić swoją funkcję, domy pomocy społecznej realizują zadania w oparciu o obowiązujące standardy.

Na terenie Krakowa w 2023 r. funkcjonowało 9 domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych, które wg stanu na 31 grudnia 2023 r. dysponowały 1 149 miejscami. 6 domów to miejskie jednostki organizacyjne, natomiast prowadzenie 3 placówek zlecono organizacjom pozarządowym.

Tabela: Wykaz domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków w latach 2018 -2023 wraz z liczbą miejsc*

	nazwa i adres jednostki	typ Domu	liczba miejsc 2018 r.	liczba miejsc 2019 r.	liczba miejsc 2020 r.	liczba miejsc 2021 r.	liczba miejsc 2022 r.	liczba miejsc 2023 r.
1	DPS ul. Łanowa 39	dla osób przewlekle somatycznie chorych	140	140	140	130	130	130
2	DPS ul. Radziwiłłowska 8		55	55	79	79	79	79
3	DPS ul. Helclów 2		387	387	387	387	387	387
4	DPS ul. Nowaczyńskiego 1		175	175	175	175	175	175
5	DPS os. Sportowe 9**		45	45	45	45	45	45
6	DPS ul. Praska 25		81	81	81	81	81	80
7	DPS ul. Kluzeka 6		-	-	50	50	50	50
8	DPS ul. Ułanów 25***		24	24	0	0	0	0
9	DPS ul. Łanowa 1B***		46	46	46	46	46	46

⁶⁰ Art. 60 i art. 61 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm).

⁶¹ Art. 56 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm).

10	DPS ul. Podgórkki Tynieckie 96****		50	50	50	50	50	50
			1003	1003	1053	1043	1043	1042
11	DPS ul. Praska 25	dla osób w podeszłym wieku	0	0	0	0	0	0
12	DPS ul. Kluzeka 6		90	90	40	40	40	40
13	DPS ul. Sołtysowska 13d***		67	67	67	67	67	67
			157	157	107	107	107	107
Łączna liczba miejsc			1160	1160	1160	1150	1150	1149

*wg danych na 31 grudnia danego roku

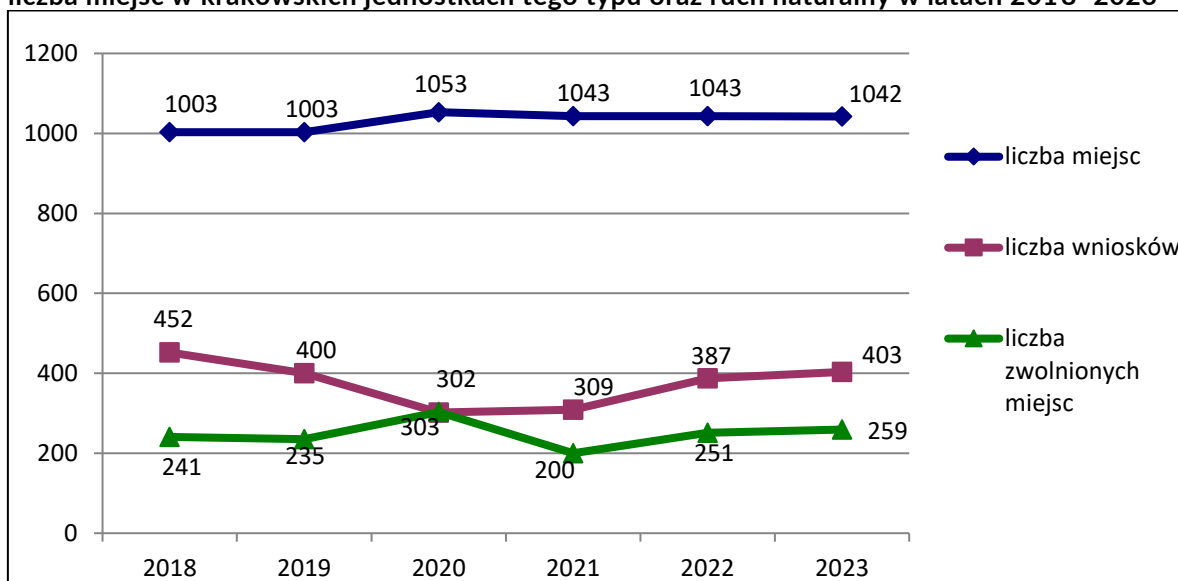
** DPS os. Sportowe 9-w strukturze DPS Nowa Huta

***jednostki prowadzone na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Liczba wniosków o skierowanie do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych w roku 2023 wzrosła w porównaniu do roku 2022. W ogólnej liczbie wniosków o skierowanie do domu pomocy społecznej, zdecydowana większość dotyczy przyznania pomocy w formie pobytu w DPS tego typu. Jest to tendencja utrzymująca się od kilku lat. W roku 2018 wnioski te stanowiły – 65% ogólnej liczby wniosków o skierowanie do domu pomocy społecznej, w latach 2019 - 2021 odsetek ten wyniósł – 60%, w roku 2022 – 67%, natomiast w roku 2023 – 72%

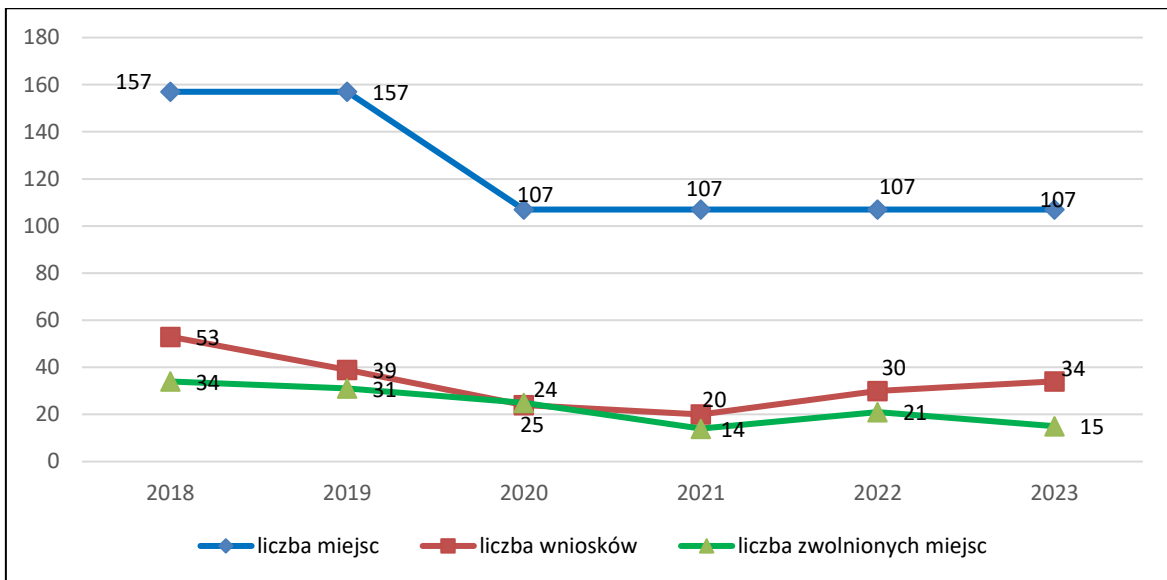
Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2018-2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wnioski osób skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku stanowiły 6% ogółu złożonych wniosków w roku 2023. Ilość wpływających wniosków w roku 2023 w porównaniu do roku 2022 zwiększyła się.

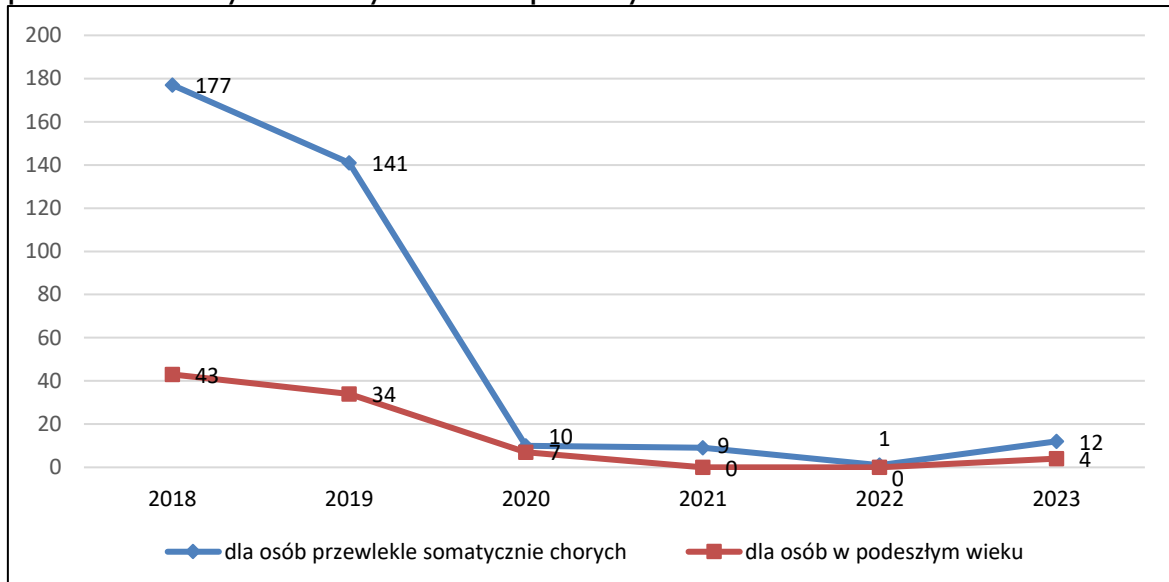
Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób w podeszłym wieku, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2018-2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Od roku 2018 do 2020 liczba wniosków osób wymagających pomocy w formie umieszczenia w domach dla osób przewlekle somatycznie chorych stopniowo spada. Ponadto w roku 2018 uruchomiono nowe miejsca co miało bezpośredni wpływ na liczbę osób oczekujących na miejsce. Dodatkowo od roku 2021 w związku z mniejszą ilością wniosków osób ubiegających się o skierowanie do DPS oraz rezygnacjami z umieszczenia, wynikającymi w znacznej części z obawy przed zakażeniem COVID-19, osoby przewlekle somatycznie chore i w podeszłym wieku umieszczane były w dps na bieżąco. Wg stanu na 31 grudnia 2018 r. liczba oczekujących na miejsca w placówkach dla osób przewlekle somatycznie chorych i dla osób w podeszłym wieku wyniosła 220 osób, natomiast wg stanu na 31.12.2023 r. na umieszczenie w dps tego typu oczekiwało 16 osób.

Wykres: Liczba osób oczekujących na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku w latach 2018-2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Tabela: Średni okres oczekiwania na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku w latach 2018–2023

Typ placówki	Średni okres oczekiwania na miejsce w danym roku											
	2018 r.		2019 r.		2020 r.		2021 r.		2022 r.		2023 r.	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
dla osób w podeszłym wieku	6 miesiące	6 miesiące	6 miesiące	6 miesiące	1 miesiąc	1 miesiąc	0 miesiące	0 miesiące	0 miesiące	0 miesiące	0 miesiące	0 miesiące
dla osób przewlekle somatycznie chorych	10 miesiące	10 miesiące	8 miesiące	8 miesiące	0 miesiące	0 miesiące	0 miesiące	0 miesiące	0 miesiące	0 miesiące	0 miesiące	0 miesiące

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

5.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi w 2023 r zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP NP Prowincja Krakowska, Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych „Wspólna Radość”, oraz Zakon Przenajświętszej Trójcy OO. Trynitarzy.

5.2.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2023 zaangażowanych było 956 osób (w ramach 884,21 etatu), w tym 127 osób (w ramach 111,40 etatu) w organizacjach pozarządowych (według stanu na dzień 31.12.2023 r.). Wszystkie jednostki spełniają wymagany wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo-terapeutycznego, który dla DPS przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku wynosi nie mniej niż 0,4 na jednego mieszkańca, a w przypadku DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych – 0,5 na jednego mieszkańca domu.

5.2.4.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Dla scharakteryzowania osób przewlekle somatycznie chorych, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej tego typu, posłużono się danymi z próby 312 osób⁶², które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2023 r.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych, kobiety stanowią 56% ogółu. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy wymienić można długotrwałą lub ciężką chorobę i niepełnosprawność.

W analizowanej grupie ponad 92% prowadziło jednoosobowe gospodarstwo domowe. Wśród kobiet największy odsetek stanowią osoby owdowiałe – 58,6%, a wśród mężczyzn – kawalerowie 31,2% oraz rozwiedzeni 30,4%. Najwięcej osób posiada wykształcenie średnie ogólne i zawodowe 34,5%. Najwięcej osób, które zostały skierowane do DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych znajduje się w wieku powyżej 80 lat – 42,6%. Kobiet w tym przedziale wiekowym jest najwięcej – 54%, a mężczyzn – 28,3%. 42% mężczyzn w chwili

⁶² Źródło: Pomost Std.

złożenia wniosku nie miało ukończonego 70. roku życia. U kobiet analogiczny odsetek wynosi 14,4%. Głównym źródłem dochodu rodziny dla ponad 94% osób są niezarobkowe źródła utrzymania, w tym dla 81% stanowi emerytura lub renta.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych według cech demograficzno-społecznych

Cechy demograficzno-społeczne osób przewlekle somatycznie chorych skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 60 r. ż.	5,2%	11,6%	8,0%
60-69	9,2%	30,4%	18,6%
70-79	31,6%	29,7%	30,8%
80-89	36,2%	16,7%	27,5%
90 i więcej	17,8%	11,6%	15,1%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	23,0%	18,8%	21,2%
zasadnicze zawodowe	9,7%	35,5%	21,2%
średnie ogólne i zawodowe	42,5%	24,7%	34,5%
wyższe	14,4%	13,8%	14,1%
policealne	0,6%	1,4%	1,0%
nieustalony poziom wykształcenia	9,8%	5,8%	8,0%
stan cywilny			
panna/kawaler	22,4%	31,2%	26,3%
rozwidziona/rozwidziony	12,1%	30,4%	20,2%
wdowa/wdowiec	58,6%	21,7%	42,3%
zamężna/żonaty	6,9%	15,2%	10,6%
separowana/separowany	0,0%	1,4%	0,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największy odsetek osób skierowanych do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych – 44,9% wykazuje dochód powyżej 2500 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych (w zł)

0-499	5,1%
500-999	9,9%
1000-1499	5,8%
1500-1999	10,9%
2000-2499	23,4%
2500 i więcej	44,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Dla scharakteryzowania grupy osób skierowanych do DPS dla osób w podeszłym wieku wykorzystano dane z próby 25 osób⁶³, które otrzymały decyzję o skierowaniu do tego typu jednostek.

Wśród skierowanych do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku 76% stanowią kobiety. Najczęstszą przyczyną wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy jest:

⁶³ Źródło: Pomost Std.

długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność. 92% analizowanej grupy prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Największą grupę stanowią osoby owdowiałe 52%. Największy odsetek badanych to osoby posiadające wykształcenie średnie ogólne i zawodowe 44%. Wśród kobiet 36,8% stanowią zarówno osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz osoby z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym. Największą grupę wśród mężczyzn ponad 66% stanowią osoby z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym. Ponad 88% skierowanych do DPS dla osób w podeszłym wieku to osoby znajdujące się w wieku powyżej 70. roku życia.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku według cech demograficzno-społecznych

Cechy demograficzno-społeczne osób w podeszłym wieku skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 70 r. ż.	10,5%	16,7%	12,0%
70-79	26,3%	50,0%	32,0%
80-89	42,1%	16,7%	36,0%
90 i więcej	21,1%	16,6%	20,0%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	36,8%	16,7%	32,0%
zasadnicze zawodowe	10,6%	0,0%	8,0%
średnie ogólne i zawodowe	36,8%	66,6%	44,0%
wyższe	15,8%	16,7%	16,0%
stan cywilny			
panna/kawaler	31,6%	16,7%	28,0%
rozwidziona/rozwidziony	15,8%	33,3%	20,0%
wdowa/wdowiec	52,6%	50,0%	52,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największy odsetek osób skierowanych do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku – 60% wykazuje dochód powyżej 2500 zł i więcej.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku (w zł)

1000-1499	4,0%
1500-1999	16,0%
2000-2499	20,0%
2500 i wyżej	60,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

5.2.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Pobyt w domu pomocy społecznej jest najbardziej kosztownym świadczeniem z pomocy społecznej. Wydatki na bieżącą działalność domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych z roku na rok stopniowo się zwiększają, a w ostatnich 6 latach kształtowały się na następującym poziomie:

Rok	Środki GMK	Środki pochodzące z budżetu państwa	Suma
2018 r.	63 258 182,44 zł	6 820 592,43 zł	70 078 774,87 zł
2019 r.	71 234 712,25 zł	6 481 815,00 zł	77 716 527,25 zł

2020 r.	74 670 270,15 zł	5 797 871,43 zł	80 468 141,58 zł
2021 r.	81 935 686,20 zł	5 409 585,43 zł	87 345 271,63 zł
2022 r.	92 021 046,27 zł	5 030 703,29 zł	97 051 749,56 zł
2023 r.	99 364 919,84 zł	11 652 243,65 zł	111 017 163,49 zł

5.2.4.6 Wnioski

W roku 2023 złożono 437 wniosków o umieszczenie w domach pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i somatycznie chorych – o 20 wniosków więcej niż w roku 2022. Większa liczba wniosków w roku 2023 spowodowała utworzenie się kolejki osób oczekujących na miejsce, pomimo to osoby wymagające pomocy nadal umieszczane były w jednostkach na bieżąco.

Jednocześnie mając na uwadze procesy demograficzne oraz tendencję wzrostową liczby wpływających wniosków, można założyć, że liczba osób wymagających skierowania do DPS będzie stale rosła. Dlatego też Gmina Miejska Kraków rozbudowuje infrastrukturę w tym obszarze oraz podejmuje działania w zakresie podwyższania standardów, celem poprawy jakości świadczonych usług.

5.2.5 Rodzinny Dom Pomocy

Szczególnym przykładem placówki zapewniającej pomoc całodobową, jest rodzinny dom pomocy. Z usług opiekuńczych i bytowych świadczonych w jednostkach mogą korzystać osoby wymagające z powodu wieku lub niepełnosprawności pomocy innych osób, w przypadku braku możliwości zapewnienia opieki w miejscu zamieszkania. Placówki te przeznaczone są dla bardzo małej liczby mieszkańców – co najmniej 3 i maksymalnie 8 osób⁶⁴.

Mieszkańcy rodzinnego domu pomocy, w efekcie prowadzonej działalności mają zapewnioną całodobową opiekę, w warunkach zbliżonych do domowych. Wszystkim umożliwia się dostęp do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej oraz zapewnia pomoc w zakupie leków i załatwianiu spraw osobistych. Seniorzy mają również zorganizowany czas wolny. Ważnym aspektem różnicującym rodzinny dom pomocy i dom pomocy społecznej, poza poziomem sprawności psychofizycznej osób skierowanych, jest podejmowanie przez mieszkańców placówek rodzinnych aktywności na rzecz domu i jego użytkowników. Seniorzy przebywający w rodzinnych domach pomocy uczestniczą w przygotowaniu posiłków, pomagają w utrzymaniu czystości, prowadzą przydomowe ogródki. Formy aktywności dostosowane są do indywidualnych możliwości.

5.2.5.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonował 1 rodzinny dom pomocy przeznaczony dla 8 osób, który zakończył działalność z dniem 31 października 2023 r.

5.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Funkcjonujący w Krakowie Rodzinny Dom Pomocy prowadzony był na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

⁶⁴Art. 52 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm).

5.2.5.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2023 zaangażowane były 2 osoby (1,5 etatu) oraz 2 osoby w ramach umowy zlecenie.

5.2.5.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze względu na małą liczbę osób, które korzystają ze świadczenia w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy przyjęto, że charakterystyki seniorów, kwalifikujących się do przyznania pomocy w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy i domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku są zbliżone. Z całodobowych usług opiekuńczych w rodzinnym domu pomocy w 2023 roku skorzystały 4 osoby.

5.2.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość przekazanych środków Gminy Miejskiej Kraków w poszczególnych latach wyniosła:

Rok	Środki GMK	Środki pochodzące z budżetu państwa	Suma
2018 r.	255 034,00 zł	0,00 zł	255 034,00 zł
2019 r.	268 800,00 zł	0,00 zł	268 800,00 zł
2020 r.	268 800,00 zł	0,00 zł	268 800,00 zł
2021 r.	273 135,32 zł	0,00 zł	273 135,32 zł
2022 r.	285 679,00 zł	50 321,00 zł	336 000,00 zł
2023 r.	255 829,24 zł	24 170,76 zł	280 000,00 zł

5.2.5.6 Wnioski

Wsparcie w formie skierowania do tego rodzaju placówki jest formą pośrednią pomiędzy świadczeniem pomocy w postaci usług opiekuńczych, realizowanych w miejscu zamieszkania, a skierowaniem do domu pomocy społecznej, przy czym miesięczny koszt utrzymania osoby w rodzinnym domu pomocy jest niższy niż wysokość nakładów finansowych niezbędnych na zapewnienie pomocy usługowej w wymaganym wymiarze godzinowym. Jednocześnie rozwój alternatywnych form pomocy takich jak mieszkania wspomagane spowodował brak zainteresowania seniorów pomocą w formie rodzinnego domu pomocy, czego konsekwencją było zakończenie działalności placówki.

5.2.6 Mieszkania chronione dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle chorych

(od 1 listopada 2023, w związku z nowelizacją ustawy o pomocy społecznej, zmianie uległa nazwa na mieszkanie treningowe i wspomagane)

Zmiany w ustawie o pomocy społecznej przekształciły mieszkania chronione w mieszkania treningowe oraz mieszkania wspomagane. W mieszkaniu wspomagany świadczy się usługi bytowe, pracę socjalną oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w codziennym funkcjonowaniu i realizacji kontaktów społecznych, w celu utrzymania lub rozwijania niezależności osoby na poziomie jej psychofizycznych możliwości. Pobyt w w/w mieszkaniach może zastępować pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Pod opieką specjalistów mieszkańcy otrzymują istotne wsparcie w codziennym życiu.

5.2.6.1 Infrastruktura

Na koniec 2023 roku na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowało 5 mieszkań przeznaczonych łącznie dla 24 osób w podeszłym wieku prowadzonych przez jednostki organizacyjne oraz na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków oraz 1 mieszkanie przeznaczone dla 6 osób przewlekle chorych.

Tabela: Liczba miejsc w mieszkaniach wspomaganych dla osób w podeszłym wieku i przewlekle chorych w latach 2018–2023

mieszkania wspomagane dla osób w podeszłym wieku i przewlekle chorych*	Liczba miejsc					
	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.	2023 r.
	13	17	17	23	30	30

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

*od roku 2023 zmiana mieszkań chronionych na mieszkania wspomagane

5.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotem realizującym zadanie prowadzenia mieszkań wspomaganych dla osób w podeszłym wieku było Stowarzyszenie „Być”.

5.2.6.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2023 zaangażowane były 3 osoby (w ramach 1,26 etatu) z organizacji pozarządowej. Ponadto zadanie realizowało 11 pracowników (2,34 etatu) jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31 grudnia 2023 r.).

5.2.6.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu wspomagany dla osób w podeszłym wieku i przewlekle chorych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze względu na małą liczbę osób, które korzystają ze świadczenia w formie pobytu w mieszkaniu wspomagany dla osób w podeszłym wieku i przewlekle chorych można przyjąć, że charakterystyki seniorów, kwalifikujących się do przyznania pomocy w formie pobytu w mieszkaniach i ośrodkach wsparcia są zbliżone.

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu wspomagany dla osób w podeszłym wieku oraz przewlekle chorych w roku 2023 skorzystało 32 osoby.

5.2.6.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków wyniosły:

Rok	Środki GMK – bieżące funkcjonowanie	Remont i wyposażenie	Suma
2018 r.	83 983,26 zł	87 995,01 zł	171 978,27 zł
2019 r.	122 180,69 zł	135 200,00 zł	257 380,69 zł
2020 r.	159 734,31 zł	0,00 zł	159 734,31 zł
2021 r.	230 115,43 zł	0,00 zł	230 115,43 zł
2022 r.	246 139,42 zł	190 477,31 zł	436 616,73 zł

2023 r.	344 350,10 zł	0,00 zł	344 350,10 zł
---------	---------------	---------	---------------

5.2.6.6 Wnioski

Pomoc w formie mieszkań wspomaganych wpisuje się w procesy deinstytucjonalizacji wsparcia mającego na celu zapewnienie opieki osobom starszym w warunkach zbliżonych do domowych. Mieszkania wspomagane dla osób w podeszłym wieku i przewlekle chorych są alternatywą dla instytucjonalnych form pomocy dla osób mniej samodzielnych, którzy, w codziennym funkcjonowaniu wymagają wsparcia innych osób. Tworzenie nowych mieszkań przyczynia się do zmiany statusu społecznego, poprawy trudnej sytuacji osób w podeszłym wieku, zwiększenia poczucia bezpieczeństwa wyrównania ich szans życiowych, nabycia umiejętności dbania o drugiego człowieka i budowania prawidłowych relacji między ludzkich oraz utrzymania i poprawy stanu psychofizycznego. Powstawanie nowych mieszkań w sposób istotny przyczynia się do deinstytucjonalizacji usług w odniesieniu do wsparcia realizowanego na rzecz osób starszych, a trwający od kilku lat sukcesywny rozwój infrastruktury, wpływa pozytywnie na zabezpieczenie potrzeb w tym zakresie.

5.2.7 Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze

Przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze objęte dofinansowaniem ujęte są w katalogu, który jest załącznikiem do Rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie⁶⁵.

Osoby z niepełnosprawnością, które otrzymały dofinansowanie z Narodowego Funduszu Zdrowia (dalej: NFZ) mogą starać się również o dofinansowanie z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (dalej: PFRON), w przypadku, gdy otrzymane z NFZ dofinansowanie nie pokryło całkowitego kosztu zakupu. Wysokość dofinansowania dla osób z niepełnosprawnością wynosi do 150% limitu przyznanego w ramach NFZ oraz udziału własnego osoby z niepełnosprawnością, jeżeli taki udział był wymagany.

5.2.7.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

5.2.7.2 Kadra

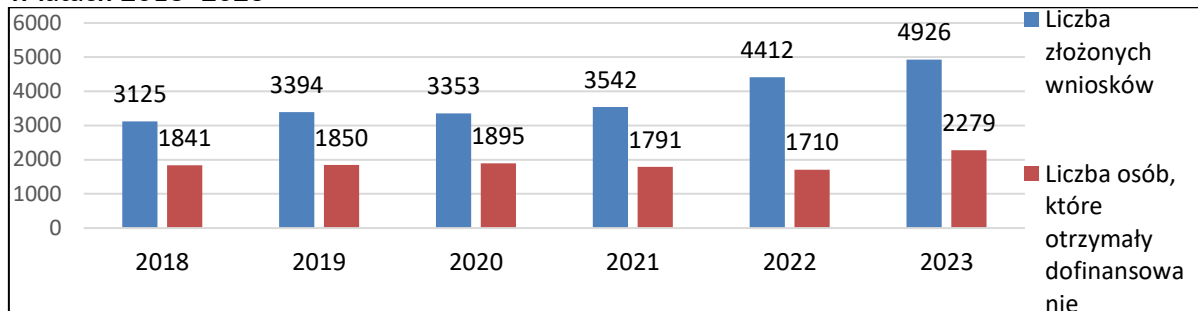
Zadanie było realizowane przez 2 pracowników MOPS (w ramach 1,5 etatu).

5.2.7.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2023 r. złożonych zostało 4 926 wniosków o dofinansowanie do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze. Dofinansowanie otrzymały 2 504 osoby z niepełnosprawnością, w tym 2 338 osób dorosłych i 166 dzieci i młodzieży. Średnia wartość dofinansowania wyniosła 2 335 zł na rok na osobę i była wyższa o 26 zł od roku poprzedniego. Dofinansowano zakupy między innymi: wózków inwalidzkich, protez, ortez, pieluchomajtek, cewników, obuwia ortopedycznego, aparatów słuchowych itp.

⁶⁵ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 września 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie.

Wykres: Wnioski na zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Duża różnica między liczbą złożonych wniosków, a liczbą osób objętych dofinansowaniem wynika z faktu, że jedna osoba z niepełnosprawnością ubiegała się o dofinansowanie kilka razy (najczęstszą formą wsparcia w tym przypadku są pieluchomajtki).

5.2.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze wyniosła:

- w roku 2018: 2 656 322 zł;
- w roku 2019: 3 184 911 zł;
- w roku 2020: 2 859 161 zł,
- w roku 2021: 3 470 197 zł;
- w roku 2022: 5 262 064 zł;
- w roku 2023: 5 846 857 zł.

5.2.7.5 Wnioski

Począwszy od 2012 roku zwiększa się roczna kwota dofinansowania do zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych. Wzrost środków przeznaczonych na dofinansowanie w 2023 r. wynikał ze zwiększonej liczby złożonych wniosków, co mogło być spowodowane wstrzymaniem dofinansowania do aparatów słuchowych od 1 lipca 2022 r. W 2023 roku wydatkowano w ramach zadania kwotę wyższą o 584 793 zł w porównaniu do roku poprzedzającego.

Pomimo, iż zadanie traktowane jest jako priorytetowe, pod koniec każdego roku brakuje środków finansowych, aby wszystkie złożone wnioski mogły być objęte dofinansowaniem. Aby zapewnić jak największej liczbie osób z niepełnosprawnością pomoc finansową przy zakupie podstawowych środków ułatwiających codzienne funkcjonowanie od 2024 r. zmniejszono kwoty dofinansowania do poszczególnych przedmiotów [w przypadku dofinansowania do zakupu aparatu słuchowego: - do 800 zł (do 1 600 zł dla dwóch aparatów słuchowych) dla osób, które nie mają wskazanego w orzeczeniu o niepełnosprawności symbolu przyczyny niepełnosprawności „03-L” (tj. zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu), - do 2 000 zł (do 4 000 zł dla dwóch aparatów słuchowych) dla osób, które w orzeczeniu o niepełnosprawności mają wskazany symbol przyczyny niepełnosprawności „03-L” oraz w przypadku dzieci niepełnosprawnych do 18 roku ich życia, w przypadku dofinansowania do materiałów chłonnych (pieluchomajtki i zamienniki): - do 100% limitu NFZ oraz udziału własnego, jeżeli taki udział jest wymagany a cena zakupu jest wyższa niż ustalony limit, - w przypadku pozostałych przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych: - do 150% limitu NFZ oraz udziału własnego, jeżeli taki udział jest wymagany, a cena zakupu jest wyższa niż ustalony limit, w przypadku gdy cena zakupu jest niższa niż ustalony limit dofinansowanie przedmiotów wskazanych w wyżej-c ustala się w wysokości do 100% udziału własnego osoby niepełnosprawnej].

6 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi

6.1 Osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne w społeczności Krakowa

Zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, pojęcie „osoba z zaburzeniami psychicznymi” odnosi się do osób, które są:

- chore psychiczne (wykazujące zaburzenia psychotyczne);
- upośledzone umysłowo;

wykazujące inne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoby te wymagają świadczeń zdrowotnych lub innych form pomocy i opieki niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym lub społecznym⁶⁶.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami ochronę tę winny zapewnić organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane, w szczególności poprzez działania polegające na:

- promocji zdrowia psychicznego i zapobieganiu zaburzeniom psychicznym,
- zapewnieniu osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym,
- kształtowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałaniu ich dyskryminacji.

Opieka nad osobami z zaburzeniami psychicznymi jest sprawowana głównie w ramach podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej, zwłaszcza psychiatrycznej opieki zdrowotnej – w formie opieki doraźnej, ambulatoryjnej, dziennej, szpitalnej oraz w ramach świadczeń pomocy społecznej poprzez: m.in.: pracę socjalną, specjalistyczne usługi opiekuńcze, uczestnictwo w środowiskowych domach samopomocy, pobyt w mieszkaniach chronionych czy, w ostateczności, w domach pomocy społecznej.

Działania zapobiegawcze w zakresie ochrony zdrowia psychicznego powinny być podejmowane przede wszystkim wobec dzieci, młodzieży, osób starszych oraz wobec osób znajdujących się w sytuacjach stwarzających zagrożenie dla ich zdrowia psychicznego.

Brak aktualnych, wyczerpujących danych statystycznych dotyczących liczby osób chorujących psychicznie będących mieszkańcami Krakowa wynika z faktu, iż w zakresie leczenia psychiatrycznego Kraków nie jest poddawany odrębnym, pełnym analizom lub też niektóre dane w tym zakresie nie są gromadzone systematycznie, a jedynie na potrzeby jednorazowych opracowań, a niektóre z gromadzonych informacji prezentowane są ze znacznym opóźnieniem.

Z danych Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego PZH – Państwowy Instytut Badawczy⁶⁷ wynika, że liczba pacjentów psychiatrycznej opieki ambulatoryjnej leczonych ogółem w Polsce wynosi ponad 1,6 mln osób. Liczba leczonych w okresie 2017–2020 charakteryzowała się niewielkimi zmianami, choć daje się zaobserwować pewien wzrost, w tym wśród pacjentów leczonych po raz pierwszy. Od wielu lat utrzymują się tendencje polegające na tym, że kobiety leczą się o ponad jedną piątą częściej niż mężczyźni, a w samych poradniach zdrowia psychicznego aż o 50% częściej. Mieszkańcy miast są leczeni zdecydowanie częściej niż mieszkańcy wsi – w psychiatrycznej opiece ambulatoryjnej w 2020 r. nadwyżka ta wynosiła aż 128%. Różnica ta wskazuje na niejednakowe zaspokojenie potrzeb zdrowotnych populacji miast i wsi. Do najczęstszych problemów

⁶⁶ Art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (j.t.: Dz. U. z 2022 r. poz. 2123 z późn. zm.).

⁶⁷ *Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania 2022*, pod redakcją Bogdana Wojtyniaka i Pawła Goryńskiego, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego PZH – Państwowy Instytut Badawczy Warszawa 2022, strony 23, 24, 313.

zdrowotnych wśród osób leczonych w ramach psychiatrycznej opieki ambulatoryjnej należą, niezmiennie od kilku lat, zaburzenia nerwicowe związane ze stresem i somatoformiczne oraz zaburzenia nastroju (afektywne). W latach 2011–2020 liczba mieszkańców Polski leczonych w oddziałach psychiatrycznej opieki całodobowej wzrastała, wyjątkiem jest tu 2020 r., w którym z powodu pandemii ograniczono przyjęcia. W 2020 r. z powodu zaburzeń psychicznych leczono 142 tys. osób. Mężczyźni byli aż o 103% częściej leczeni niż kobiety, a mieszkańcy miast byli leczeni częściej niż mieszkańcy wsi o 28%. Różnica ta była znacznie mniejsza niż w przypadku leczenia ambulatoryjnego, jednak powiększyła się w ostatnich 10 latach prawie dwukrotnie. Zdecydowanie najczęstszym rozpoznaniem wśród osób leczonych w oddziałach całodobowych były zaburzenia psychiczne spowodowane używaniem alkoholu. Liczba leczonych w pierwszym roku pandemii była niższa o około jedną trzecią niż rok wcześniej.

Dane dotyczące województwa małopolskiego oraz Krakowa pochodzą z publikacji Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego⁶⁸. W 2021 roku w województwie małopolskim w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi i uzależnionych 124 212 osób stanowili leczeni z powodu zaburzeń psychicznych (bez uzależnień). Wśród tej grupy najwięcej osób leczyło się z powodu: zaburzeń nerwicowych związanych ze stresem i somatoformicznych – 45 005 osób, zaburzeń organicznych – 15 254 osoby, depresji nawracających i zaburzeń dwubiegunowych – 14 610 osób, schizofrenii – 12 357 osób. Wśród leczonych z zaburzeniami psychicznymi (bez uzależnień) 9% pacjentów stanowiły osoby w wieku 0 do 18 lat. Liczba leczonych po raz pierwszy wynosiła ponad 25 tys., co stanowi ponad 20% ogółu leczonych. Mężczyźni stanowili 38% leczonych. W porównaniu z rokiem 2020 ogólna liczba leczonych z powodu zaburzeń psychicznych (bez uzależnień) w 2021 roku zwiększyła się o 15 031 osób, a liczba leczonych po raz pierwszy w życiu – o 5 156 pacjentów.

Ze względu na zaburzenia spowodowane używaniem środków psychoaktywnych w 2021 roku leczyły się 3 744 osoby (z czego 1250 osób po raz pierwszy w życiu), z powodu zaburzeń psychicznych spowodowanych używaniem alkoholu leczyło się 9624 pacjentów (w tym po raz pierwszy w życiu – 2 848)⁶⁹.

W Krakowie wśród osób leczonych z powodu zaburzeń psychicznych (bez uzależnień) w roku 2021 r. (68 631 osób ogółem) najczęstszymi rozpoznaniem były: zaburzenia nerwicowe związane ze stresem i somatoformiczne – 41%, epizody afektywne, depresje, zaburzenia dwubiegunowe i inne zaburzenia nastroju – 20%, zaburzenia organiczne – 8%, schizofrenia – 7% oraz zaburzenia schizoafektywne i urojeniowe – 1,5%⁷⁰.

Ze względu na zaburzenia spowodowane używaniem środków psychoaktywnych w 2021 roku w Krakowie leczyło się 2 921 osób, z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem alkoholu leczyło się 3 426 pacjentów⁷¹.

U części chorych głębokość zaburzenia wymaga trwałego bądź okresowego wsparcia, nie tylko służb psychiatrycznych, ale również zróżnicowanych służb społecznych. Ta grupa osób powinna zostać objęta świadczeniami pomocy społecznej ze względu na narastające zagrożenie trwałym społecznym wykluczeniem.

Ponadto na uwagę zasługuje fakt, iż w problem niepełnej sprawności psychicznej jednej osoby, niejednokrotnie uwikłana jest cała rodzina, którą choroba dotyka, zniekształcając podstawowe jej funkcje we wszystkich wymiarach egzystencji. W związku z powyższym, wsparciem w postaci pracy socjalnej, ułatwiającej radzenie sobie z trudnościami, powinny zostać objęte całe rodziny, dotknięte problemem choroby psychicznej jednego z członków.

⁶⁸ Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie Wydział Polityki Społecznej, *Biuletyn statystyczny ochrony zdrowia województwa małopolskiego w 2021 roku*, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2022 r.

⁶⁹ *Biuletyn statystyczny ochrony zdrowia województwa małopolskiego ...*, op. cit., strona 162, 163.

⁷⁰ *Biuletyn statystyczny ochrony zdrowia województwa małopolskiego ...*, op. cit., strona 173.

⁷¹ *Biuletyn statystyczny ochrony zdrowia województwa małopolskiego ...*, op. cit., strona 174, 176.

6.2 Świadczenia skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi

6.2.1 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym⁷². Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi obejmują czynności polegające na:

- 1) uczeniu i rozwijaniu umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia:
 - a) kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania, motywowanie do aktywności, leczenia i rehabilitacji, prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych, wspieranie w codziennych czynnościach życiowych,
 - b) binterwencje i pomoc w życiu w rodzinie,
 - c) pomoc w załatwianiu spraw urzędowych,
 - d) pomoc w gospodarowaniu pieniędzmi,
- 2) pielęgnacji, jako wspierania procesu leczenia:
 - a) pomoc w dostępie do świadczeń zdrowotnych,
 - b) uzgadnianie i pilnowanie wizyt lekarskich, badań diagnostycznych, kontakt z lekarzem w sprawach dotyczących zdrowia osoby objętej opieką,
 - c) pomoc w wykupywaniu lub zamawianiu leków oraz obserwowanie ewentualnych skutków ubocznych ich stosowania,
 - d) w szczególnie uzasadnionych przypadkach zmiana opatrunków, pomoc w użyciu środków pomocniczych i materiałów medycznych, przedmiotów ortopedycznych, a także w utrzymaniu higieny,
 - e) pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia,
 - f) pomoc w dotarciu do placówek rehabilitacyjnych.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być świadczone przez 7 dni w tygodniu. Liczba godzin dziennie oraz liczba dni w tygodniu, w których świadczone są usługi, jest określona indywidualnie, zależnie od sytuacji i potrzeb danej osoby.

Szczegółowe zasady realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym również zasady ustalania wysokości odpłatności za usługi, określa rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. (z późn. zm.) w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych⁷³. W przypadku, gdy dochód osoby lub na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego, określonego w ustawie o pomocy społecznej (art. 8 ust. 1 pkt. 1 ustawy) specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone są nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach wysokość odpłatności ustalana jest na podstawie tabeli zawartej w rozporządzeniu. Odpłatność maksymalna (tj. 100%) wynosiła w 2023 r. 39,00 zł za godzinę.

6.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi świadczone były przez podmiot wyłoniony w drodze otwartego konkursu ofert. W 2023 roku zadanie realizowane było przez Fundację na Rzecz Chorych na SM im. Bł. Anieli Salawy.

⁷² Art. 18 ust.1 pkt 3, art. 50 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.).

⁷³Dz. U. Nr 189 poz. 1598 z późn. zm.

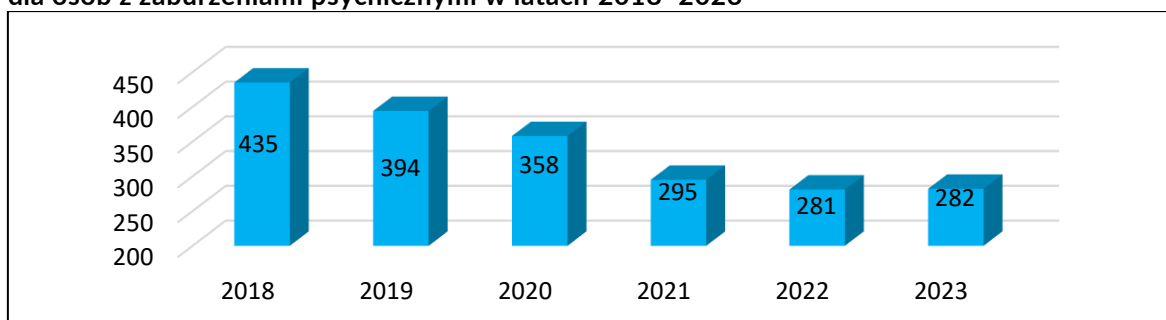
6.2.1.2 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania polegającego na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych w roku 2023 zaangażowanych było 68 opiekunów oraz 4 koordynatorów.

6.2.1.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2020-2023 kształtowała się na względnie stałym poziomie około 300 osób w skali roku. W roku 2023 wykonano 75 971 godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Wykres: Liczba świadczeniobiorców pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOPS w Krakowie

Do opisu charakterystyki osób korzystających ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Krakowie wykorzystano informacje dotyczące próby 282 osób, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2023⁷⁴. Wśród świadczeniobiorców 55% stanowią kobiety.

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0-25	1,9%	4,0%	2,8%
26-35	3,3%	8,8%	5,8%
36-45	9,6%	19,8%	14,2%
46-55	16,7%	20,6%	18,4%
56-65	25,6%	27,0%	26,2%
66 i więcej	42,9%	19,8%	32,6%
wykształcenie			
gimnazjalne i niższe	22,4%	31,0%	26,2%
zasadnicze zawodowe	19,2%	19,8%	19,5%
średnie ogólne i zawodowe	30,8%	27,8%	29,4%
policealne	2,6%	2,4%	2,5%
wyższe	14,7%	8,7%	12,1%
nieustalony poziom wykształcenia	10,3%	10,3%	10,3%

⁷⁴ Źródło: Pomost Std.

stan cywilny			
konkubinat	0,0%	0,8%	0,4%
panna/kawaler	49,4%	81,7%	63,8%
rozwidziona/rozwidziony	16,7%	11,9%	14,5%
separowana/separowany	1,2%	0,0%	0,7%
wdowiec/wdowa	19,2%	2,4%	11,7%
zamężna/żonaty	13,5%	3,2%	8,9%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotni	6,4%	4,8%	5,7%
bierni zawodowo	92,9%	93,7%	93,3%
pracujący	0,7%	1,5%	1,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najliczniejszej grupy odbiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi należą osoby w starszym wieku tj. 66 lat i więcej 32,6%. Stosunkowo liczną grupą świadczeniobiorców są również osoby w przedziale wiekowym 56–65 lat. Analizując zmienną jaką jest wiek w odniesieniu do płci w przypadku kobiet największa jest grupa osób w wieku 66 lat i więcej 42,9%, natomiast w przypadku mężczyzn najliczniejsza jest grupa osób w przedziale wiekowym 56-65 lat 27%. Kobiety korzystające ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi to przede wszystkim panny 49,4%, natomiast mężczyźni to głównie kawalerowie 81,7%. W populacji świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi najbardziej liczebną grupę tworzą osoby z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym 29,4% oraz bierne zawodowo 93,3%.

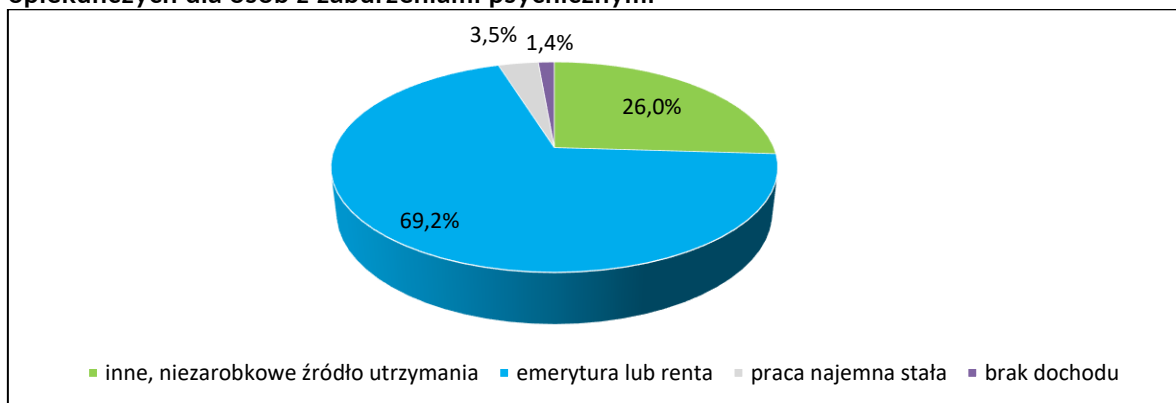
Tabela: Typy rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Jednoosobowe	69,9%
Małżeństwo bez dzieci	4,7%
Wieloosobowe	4,2%
Matka z jednym dzieckiem	7,5%
Małżeństwo z jednym dzieckiem	8,3%
Inne	5,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Większość osób korzystających z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe 69,9%. Świadczeniobiorcy specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi żyją w większości w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta 69,2% ogółu.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

56% rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi osiąga dochód w przedziale 1000 zł–2499 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinie (w zł)

0 *	1,4%
0,1–499 zł	1,4%
500–999 zł	21,8%
1000–1499 zł	13,1%
1500–1999 zł	19,7%
2000–2499 zł	23,2%
2500–2999 zł	12,5%
3000 zł i więcej	6,9%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

6.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przekazanej podmiotom świadczącym specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ramach środków z budżetu państwa kształtuje się następująco:

- w roku 2018: 2 894 742 zł;
- w roku 2019: 2 891 635 zł;
- w roku 2020: 2 904 582,95 zł;
- w roku 2021: 2 930 249,93 zł;
- w roku 2022: 2 874 304,09 zł;
- w roku 2023: 2 909 068,93 zł.

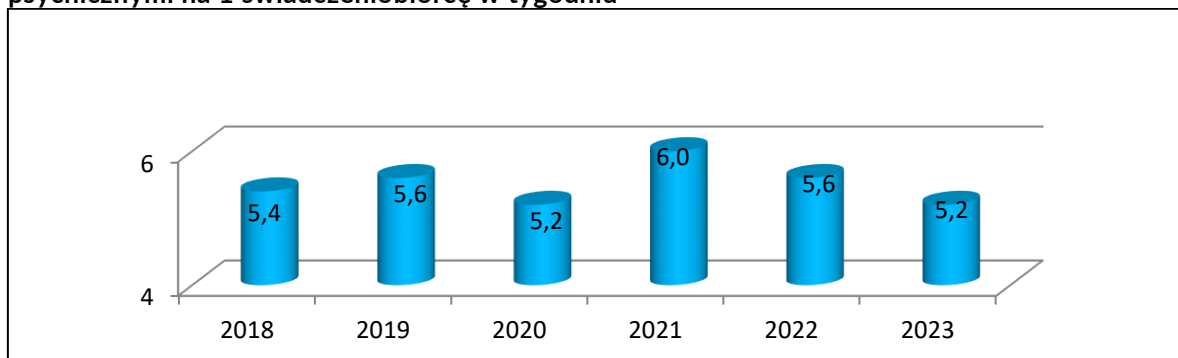
6.2.1.5 Wnioski

Liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi do 2020 roku utrzymywała się na względnie stałym poziomie (średnia liczba osób korzystających z pomocy w tej formie 311). W roku 2020, z uwagi na panujący stan epidemii, zanotowano spadek liczby świadczeniobiorców, co przyczyniło się także do mniejszej liczby zrealizowanych specjalistycznych usług opiekuńczych. Stan ten utrzymywał się również w kolejnych latach.

Podobnie jak w przypadku usług opiekuńczych, przy ustalaniu wartości wynagrodzenia za 1 godzinę specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi założono, że powinno być ono adekwatne do poziomu wynagrodzeń oczekiwanych przez

osoby wykwalifikowane, stosownie do specyfiki usług. W związku z powyższym, z roku na rok stawka za godzinę usług jest konsekwentnie podnoszona. Koszt za godzinę specjalistycznych usług w 2020 r. wyniósł 30 zł, w roku 2021 – 32 zł, w 2022 r. – 34 zł, a w 2023 r. – 39 zł. Wzrost kosztu jednej godziny usług ma na celu zapewnienie stabilizacji w sferze zatrudnienia osób świadczących specjalistyczne usługi opiekuńcze, gwarantując tym samym zatrudnienie osób z odpowiednim doświadczeniem i kwalifikacjami.

Wykres: Średnia liczba godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Średnia liczba godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu w okresie ostatnich czterech lat utrzymuje się w stałym przedziale między 5 a 6 godzin.

Na realizację świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi mają wpływ oprócz specyfiki przyznawania i realizacji pomocy, również czynniki niezależne od Gminy. Możliwość faktycznej realizacji przez zleceniobiorcę godziny usług osobie z zaburzeniami psychicznymi zależy także od indywidualnej sytuacji osób objętych pomocą. Brak realizacji usług najczęściej wynika z odwołania spowodowanego krótkotrwałym pobytem poza miejscem zamieszkania osoby np. pobyt w szpitalu, sanatorium, u rodziny; złym samopoczuciem czy chociażby terminem wizyty u lekarza. W 2023 r. częstym powodem rezygnacji z tej formy wsparcia było umieszczenie w DPS, oraz brak zgody Świadczeniobiorcy na realizację usług w ramach zastępstwa przez innego specjalistę.

Zadanie polegające na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi zamieszkałych na terenie Gminy Miejskiej Kraków jest zlecane do realizacji w trybie otwartego konkursu ofert organizacji pozarządowej. Wartość umowy równa jest kwocie środków z dotacji otrzymanej przez Wojewodę.

Wsparcie w postaci specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi przyczynia się do osiągnięcia poprawy jakości życia, wzrostu samodzielności i aktywności świadczeniobiorców, co jednoznacznie wskazuje na poprawę funkcjonowania w społeczeństwie osób objętych pomocą w formie usług.

6.2.1 Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi

(od 1 listopada 2023, w związku z nowelizacją ustawy o pomocy społecznej, zmianie uległa nazwa na mieszkanie treningowe i wspomagane)

W mieszkaniu treningowym świadczy się usługi bytowe, pracę socjalną oraz naukę w obszarze rozwijania lub utrwalania niezależności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia niezależnego życia. W mieszkaniu wspomagany świadczy się usługi bytowe, pracę socjalną oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w codziennym

funkcjonowaniu i realizacji kontaktów społecznych, w celu utrzymania lub rozwijania niezależności osoby na poziomie jej psychofizycznych możliwości.

Mieszkania treningowe oraz mieszkania wspomagane dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi są uzupełnieniem form wsparcia skierowanych do tej grupy osób, których celem nadrzędnym jest zapobieganie utrwalaniu zależności klientów od instytucji pomocowych. W trakcie pobytu w mieszkaniu treningowym osobom z zaburzeniami psychicznymi udziela się wsparcia w zakresie poprawy kontaktów społecznych, przywrócenia możliwości pełnienia satysfakcjonujących ról społecznych, zapewnienia bezpiecznego, całodobowego zakwaterowania. Wsparcie w wykonywaniu codziennych obowiązków połączone z treningiem umiejętności społecznych może pozwolić na częściowe lub całkowite usamodzielnienie.

6.2.1.1 Infrastruktura

W 2023 r. przeprowadzono kilka zmian w obrębie mieszkań w celu dostosowania systemu do aktualnych potrzeb społeczności Krakowa oraz utrzymania i dostosowania mieszkań do zmieniających się przepisów.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r., na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowało 12 mieszkań treningowych przeznaczonych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, które zapewniały 66 miejsc.

Prowadzenie 4 mieszkań treningowych Gmina Miejska Kraków zlecała organizacjom pozarządowym, 8 mieszkań prowadzonych było przez jednostki budżetowe – domy pomocy społecznej.

6.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W roku 2023 mieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzone były na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez podmioty niepubliczne: Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”, Stowarzyszenie Rodzin „Zdrowie Psychiczne” oraz Fundację Pomocy Chorym Psychiczenie im. Tomasza Deca .

6.2.1.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2023 zaangażowanych było 32 osoby (w ramach 7,04 etatu), w tym 12 osób w organizacjach pozarządowych (w ramach 2,39 etatu).

6.2.1.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu treningowym oraz mieszkaniu wspomaganim dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu treningowym oraz mieszkaniu wspomaganim (wcześnie w mieszkaniu chronionym wspieranym) dla osób przewlekle psychicznie chorych korzystało w latach 2018–2022 średniorocznie 68 osób. W roku 2023 z tej formy pomocy skorzystały 82 osoby.

Tabela: Liczba miejsc w mieszkaniach treningowych oraz mieszkaniach wspomaganych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2018–2023.

mieszkania treningowe dla osób z zaburzeniami psychicznymi	Liczba miejsc					
	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.	2023 r.
	60	60	60	57	73	66

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

*od roku 2023 zmiana mieszkań chronionych na mieszkania treningowe

6.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków oraz z budżetu państwa w latach 2018–2023 wynosiły:

Rok	Środki GMK – bieżące funkcjonowanie oraz remont i wyposażenie	Środki pochodzące z budżetu państwa w ramach Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin "Za życiem"	Suma
2018 r.	563 925,46 zł	55 000,00 zł	618 925,46 zł
2019 r.	525 045,83 zł	0,00 zł	525 045,83 zł
2020 r.	570 338,06 zł	0,00 zł	570 338,06 zł
2021 r.	589 370,75 zł	0,00 zł	589 370,75 zł
2022 r.	824 555,36 zł	121 600,00 zł	946 155,36 zł
2023 r.	725 757,37 zł	0,00 zł	725 757,37 zł

6.2.1.6 Wnioski

Z dostępnych danych wynika, że odsetek osób z zaburzeniami psychicznymi, którym udzielane są specjalistyczne usługi opiekuńcze w Krakowie, w ogólnej liczbie osób objętych pomocą utrzymuje tendencję wzrostową. Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne, można spodziewać się wzrostu zapotrzebowania na wsparcie środowiskowe dla tej grupy. Poza usługami opiekuńczymi, innymi formami wsparcia środowiskowego są m.in. mieszkania wspomagane i treningowe. Z analizy infrastruktury w zakresie mieszkań wspomaganych i treningowych dla osób z zaburzeniami psychicznymi wynika, że liczba miejsc w tych mieszkaniach sukcesywnie się zwiększała.

W związku z systematycznym rozwojem infrastruktury w zakresie mieszkań dla osób z zaburzeniami psychicznymi i tworzeniem nowych miejsc, można stwierdzić, że na dzień dzisiejszy potrzeby w tym zakresie są zabezpieczone.

6.2.2 Środowiskowe Domy Samopomocy

Środowiskowe domy samopomocy to ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi różnego typu, w tym przewlekle psychicznie chorych oraz niepełnosprawnych intelektualnie, działające w ramach zleconych gminie zadań z zakresu administracji

rządowej⁷⁵. ŚDS to jednostki organizacyjne pomocy społecznej zapewniające w systemie dziennym różnorodne formy pomocy, do których należą:

- trening umiejętności życia codziennego (np. pranie i higiena, przygotowywanie posiłków, gospodarowanie pieniędzmi),
- trening umiejętności społecznych i interpersonalnych (kontakty społeczne, aktywność, odpowiedzialność),
- terapia zajęciowa (rzeźbienie, malowanie, itp.),
- poradnictwo psychologiczne i socjalne, psychoedukacja.

Pomoc ta ma na celu utrzymanie osoby w jej naturalnym środowisku i przeciwdziałanie instytucjonalizacji, czyli umieszczaniu osoby w placówce całodobowej opieki. Specyfika środowiskowych domów samopomocy polega m.in. na tym, że uczestnictwo w oferowanych zajęciach może stanowić oparcie dla rehabilitacji psychiatrycznej w środowisku poprzez konkretne programy rehabilitacyjne. Usługi w środowiskowym domu samopomocy mogą też pomagać w utrzymaniu się osób w środowisku poprzez kształtowanie akceptowanych przez otoczenie zachowań, wyrabianie nawyków celowej aktywności, treningu w samodzielnym funkcjonowaniu, itp.

Szczególnym przykładem placówek tego typu są funkcjonujące w Krakowie dwa środowiskowe domy samopomocy dla osób z „zespołem otępiennym typu Alzheimera”. Jedna z nich prowadzona jest przez organizację pozarządową, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

Wysokość miesięcznej kwoty dotacji na jednego uczestnika środowiskowego domu samopomocy ustala Małopolski Urząd Wojewódzki, z tym, że dotacja nie może być niższa niż 250% kryterium dochodowego dla osoby samotnie gospodarującej.

W roku 2023 dotacja ze środków budżetu państwa na jednego uczestnika środowiskowego domu samopomocy wynosiła 2250,40 zł. Oprócz kwoty podstawowej, w ramach Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin „Za życiem” dla 159 osób z niepełnosprawnością sprzężoną lub spektrum autyzmu zostały przekazane dodatkowe środki w łącznej wysokości 1 174 371,24 zł.

Ogółem na funkcjonowanie środowiskowych domów samopomocy w 2023 r. wydatkowano z budżetu państwa kwotę 13 387 292,04 zł.

6.2.2.1 Infrastruktura

Według stanu na 31.12.2023 r. w Krakowie funkcjonowało 12 środowiskowych domów samopomocy: jeden działający w formie jednostki budżetowej (z Filią) oraz 11 (z 2 Filiami) prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. Łącznie placówki dysponowały 453 miejscami.

Wśród środowiskowych domów samopomocy:

- 5 dysponowały 180 miejscami dla osób z niepełnosprawnością intelektualną;
- 3 dysponowały 126 miejscami dla osób chorujących psychicznie;
- 2 dysponowały 44 miejscami dla osób z innymi rodzajami zaburzeń psychicznych;
- 3 domy łączące różne typy dysponowały 103 miejscami.

Ze świadczeń oferowanych przez ŚDS w latach 2018–2022 korzystało średniorocznie około 528 osób, w roku 2023 skorzystało 529 osób.

Tabela: Wykaz środowiskowych domów samopomocy, funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2018–2023 wraz z liczbą miejsc*

lp	nazwa i adres jednostki	typ ŚDS	Liczba miejsc 2018	Liczba miejsc 2019	Liczba miejsc 2020	Liczba miejsc 2021	Liczba miejsc 2022	Liczba miejsc 2023
1	ŚDS "Vita", os. Młodości 9*, z	dla osób przewlekłe psychicznie chorych	57	57	57	80	80	80

⁷⁵ Art. 18 ust. 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm)

	filią os. Szkolne 15**							
2	ŚDS, ul. Józefa 1	dla osób przewlekle psychicznie chorych	22	22	22	22	22	22
3	ŚDS, ul. Olszańska	dla osób przewlekle psychicznie chorych	47	47	47	47	47	47
4	ŚDS, ul. Pasteura 1 z filią ul. Komandosów 18	dla osób z upośledzeniem umysłowym i przewlekle psychicznie chorych	58	58	58	58	58	58
5	ŚDS, ul. Piekarska 3	dla osób z upośledzeniem umysłowym	48	48	48	48	48	48
6	ŚDS, os. Szkolne 30	dla osób z upośledzeniem umysłowym oraz dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych	30	30	30	30	30	30
7	ŚDS, os. Tysiąclecia 86	dla osób z upośledzeniem umysłowym	29	29	29	29	29	29
8	ŚDS, ul. Aleksandry 1 z filią ul. Teligi 26 b	dla osób z upośledzeniem umysłowym	60	60	60	60	60	60
9	ŚDS, al. Pokoju 7	dla osób z upośledzeniem umysłowym	21	21	21	21	21	21
10	ŚDS, ul. Grottgera 3	dla osób z upośledzeniem umysłowym, w tym cierpiących na autyzm	22	22	22	22	22	22
11	ŚDS, os. Stoneczne 15	dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (choroba Alzheimera)	23	23	23	0	0	0
12	ŚDS, ul. Żywiecka 16	dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (choroba Alzheimera)	22	22	22	22	21	21
13	ŚDS, os. Wandy 23	dla osób z upośledzeniem umysłowym, w tym cierpiących na autyzm lub schorzenia pokrewne oraz dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych	15	15	15	15	15	15
Łączna liczba miejsc			454	454	454	454	453	453

*wg danych na 31 grudnia danego roku

**jednostka budżetowa Gminy Miejskiej Kraków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków

w 2023 r. były: Krakowska Fundacja „Hamlet”, Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko”, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”, Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Przystanek Betlejem”, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Fundacja Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo” oraz Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci z Zespołem Downa „Tęcza”.

6.2.2.3 Kadra

Według stanu na 31.12.2023 r. w bezpośrednią realizację zadania zaangażowanych było 119 osób (w ramach 104,15 etatu) w organizacjach pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 19 pracowników (w ramach 17,50 etatu) jednostki budżetowej – ŚDS „VITA”.

6.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w środowiskowym domu samopomocy, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Do omówienia charakterystyki uczestników środowiskowych domów samopomocy w Krakowie wykorzystano informacje z próby 524 osoby⁷⁶, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2023.

W grupie osób korzystających z Środowiskowych Domów Samopomocy tyle samo było kobiet i mężczyzn. Najczęstszą przyczyną przyznania pomocy była niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Większość uczestników środowiskowych domów samopomocy nie założyła własnej rodziny, prawdopodobnie ze względu na występującą chorobę psychiczną lub upośledzenie umysłowe: 76,2% kobiet korzystających z tej formy pomocy to panny, 89,8% mężczyzn to kawalerowie. Głównym źródłem utrzymania ich jest świadczenie emerytalno-rentowe. Uczestnicy środowiskowych domów samopomocy to w większości osoby młode 40,2% ma do 39 lat i w średnim wieku 37,8% ma do 59 lat. Najwięcej osób posiada wykształcenie gimnazjalne i poniżej 29%, a u 24,4% nie został ustalony poziom wykształcenia. W porównaniu z rokiem 2022 cechy demograficzno-społeczne uczestników środowiskowych domów samopomocy pozostają na podobnym poziomie.

Tabela: Uczestnicy środowiskowych domów samopomocy według cech demograficzno-społecznych

Cechy demograficzno-społeczne uczestników środowiskowych domów samopomocy	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
do 29	10,0%	17,4%	13,7%
30-39	22,3%	30,7%	26,5%
40-49	27,3%	23,1%	25,2%
50-59	12,3%	12,9%	12,6%
60-69	10,0%	7,2%	8,6%
70-79	10,0%	3,8%	6,9%
80 i więcej	8,1%	4,9%	6,5%
poziom niepełnosprawności			
brak orzeczenia	15,0%	6,5%	10,7%
znaczny	49,6%	57,2%	53,3%
umiarkowany	32,3%	31,8%	32,1%
lekki	3,1%	3,0%	3,1%

⁷⁶ Źródło: Pomost Std.

dziecko z niepełnosprawnością	0,0%	1,5%	0,8%
stan cywilny			
kawaler/panna	76,2%	89,8%	83,0%
rozwódziona/rozwódziona	2,7%	0,8%	1,7%
wdowiec/wdowa	14,6%	0,8%	7,6%
żonaty/zamężna	6,2%	8,7%	7,4%
separowany/separowana	0,4%	0,0%	0,2%
główne źródło utrzymania			
inne, niezarobkowe źródło utrzymania: w tym emerytura lub renta	87,7%	86,4%	87%
praca najemna stała	9,3%	10,6%	9,9%
brak dochodu	1,5%	1,1%	1,3%
praca na własny rachunek poza rolnictwem indywidualnym; wykonywanie wolnego zawodu	1,5%	1,9%	1,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród świadczeniobiorców tej formy pomocy przeważają osoby posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, jednak ponad 20% osób jest ubezwłasnowolnionych całkowicie.

74,2% gospodarstw domowych uczestników środowiskowych domów samopomocy osiąga dochód na osobę powyżej 2000 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu na osobę w rodzinach uczestników środowiskowych domów samopomocy (w zł)

0-499	1,7%
500-999	4,0%
1000-1499	7,4%
1500-1999	12,7%
2000-2499	18,1%
2500 i powyżej	56,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

6.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na działalność środowiskowych domów samopomocy wydatkowano środki z budżetu państwa w wysokości:

Rok	Środki pochodzące z budżetu państwa
2018 r.	8 688 971,36 zł
2019 r.	10 294 968,64 zł
2020 r.	10 325 815,00 zł
2021 r.	10 248 785,26 zł
2022 r.	11 709 473,59 zł
2023 r.	13 387 292,04 zł

6.2.2.6 Wnioski

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowało w 2023 r. 12 środowiskowych domów samopomocy przeznaczonych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dla łącznej liczby 453 osób. Liczba ta od kilku lat utrzymuje się na jednakowym poziomie. Analizując liczbę

wniosków osób ubiegających się o możliwość uczestnictwa w zajęciach ŚDS czy WTZ oraz sprawdzając czas uczestnictwa osób z zaburzeniami psychicznymi w warsztatach terapii zajęciowej konieczne jest utworzenie nowych miejsc w ŚDS dla osób, które podczas dokonanej oceny kompleksowej w WTZ uzyskały opinię, iż wymagają skierowania do ośrodków wsparcia ze względu na brak postępów w rehabilitacji i złe rokowania, co do możliwości osiągnięcia postępów. Wg stanu na 31.12.2023 r. na liście osób oczekujących na przyznanie pomocy w formie ŚDS znajdowały się 42 osoby. Ponadto 24 osoby uczęszczały do WTZ warunkowo, ze względu na brak wolnych miejsc w ośrodkach wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Jednocześnie na przyznanie pomocy w formie uczestnictwa w WTZ na dzień 31.12.2023 r. oczekiwało 73 osoby. Ponadto obserwuje się zapotrzebowanie na udział w zajęciach ŚDS wśród osób spoza Gminy Kraków, które nie są w stanie otrzymać odpowiedniego wsparcia w miejscu swojego zamieszkania lub w obawie o stygmatyzację preferują leczenie i opiekę poza lokalną społecznością.

W roku 2023 z pomocy środowiskowych domów samopomocy skorzystało 137 osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz 22 osoby ze spektrum autyzmu, co stanowi niemal 30% korzystających z w/w placówek. Z uwagi na brak środowiskowych domów samopomocy typu D wskazane osoby muszą korzystać z pomocy ośrodków innych typów. Korzystając z możliwości jaką dał ustawodawca wprowadzając do przepisów prawa środowiskowe domy samopomocy typu D, a także wychodząc naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców i ich rodzin, zasadny jest sukcesywny rozwój infrastruktury w zakresie tworzenia placówek, w których wsparcie i specjalistyczną opiekę znajdą osoby z niepełnosprawnościami sprzężonymi lub ze spektrum autyzmu.

Utworzenie specjalistycznego środowiskowego domu samopomocy typu D, zapewniającego opiekę adekwatną do specyficznych potrzeb tej grupy, przyczyni się do poprawy funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi lub ze spektrum autyzmu w środowisku zamieszkania i pozwoli na utrzymanie ich optymalnego poziomu psychofizycznego oraz zapewni wsparcie opiekunom faktycznym.

6.2.3 Klub Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Klub Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi działa w oparciu o aktywność własną uczestników, wspieranych przez pracowników. W klubie można skorzystać z warsztatów kulinarnych, tanecznych, plastycznych, kulturalnych oraz komputerowych. Świadczone jest także poradnictwo psychologiczne. Z pomocy mogą skorzystać osoby, które ukończyły 18 lat, mają problem ze zdrowiem psychicznym i pozostają w stałym leczeniu.

6.2.3.1 Infrastruktura

Klub Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi funkcjonuje od 2017 roku. Przeznaczony jest dla 20 osób. W roku 2023 z oferty Klubu skorzystało 28 osób.

6.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie realizowane było w 2023 r. na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Krakowską Fundację „Hamlet”.

6.2.3.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2023 zaangażowana była 1 osoba zatrudniona na 0,5 etatu.

6.2.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na działalność klubu samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi zostały przekazane środki z budżetu państwa w wysokości:

Lata	Środki pochodzące z budżetu państwa
2018 r.	124 944,00 zł
2019 r.	134 952,00 zł
2020 r.	134 592,00 zł
2021 r.	134 592,00 zł
2022 r.	148 992,00 zł
2023 r.	154 075,68 zł

6.2.3.5 Wnioski

Tego rodzaju placówka jest alternatywą dla osób z zaburzeniami psychicznymi w stosunku do pomocy w formie skierowania do środowiskowego domu samopomocy.

6.2.4 Domy Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz osób uzależnionych od alkoholu

Szczegółową charakterystykę domu pomocy społecznej jako instytucjonalnej formy pomocy dla osób wymagających całodobowej opieki osób drugich, przedstawiono w podrozdziale 5.2.4 „Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych”. W niniejszym rozdziale skupiono się na placówkach przeznaczonych dla osób z zaburzeniami psychicznymi: przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz dla osób uzależnionych od alkoholu.

6.2.4.1 Infrastruktura

W roku 2023 krakowski system domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi tworzyło 6 domów pomocy społecznej. Wszystkie funkcjonujące w formie jednostek budżetowych. Ponadto na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonuje dom pomocy społecznej dla osób uzależnionych od alkoholu.

W roku 2023 zakończono dostosowanie oraz w pełni wyposażono budynek przy al. Modrzewiowej 25 na potrzeby domu pomocy społecznej przeznaczonego dla osób dorosłych oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie. Decyzją z 29 września 2023 r. znak: WP-III.9423.17.2023 Wojewoda Małopolski zezwolił Gminie Miejskiej Kraków na zwiększenie łącznej liczby miejsc w Domu Pomocy Społecznej im. św. Jana Pawła II w Krakowie, ul. Praska 25, przeznaczonym dla osób przewlekle somatycznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, do 100, z czego 80 miejsc w budynku przy ul. Praskiej 25, natomiast 20 miejsc w budynku przy al. Modrzewiowej 25. W budynku przy al. Modrzewiowej, który przeznaczony jest dla 18 osób dorosłych oraz 2 dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, w tym ze spektrum autyzmu pierwsi mieszkańcy zamieszkali w II połowie listopada.

Tabela: Wykaz domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz dla osób uzależnionych od alkoholu prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków w latach 2018–2023 wraz z liczbą miejsc*

	nazwa i adres jednostki	typ Domu	Liczba miejsc 2018 r.	Liczba miejsc 2019 r.	Liczba miejsc 2020 r.	Liczba miejsc 2021 r.	Liczba miejsc 2022r.	Liczba miejsc 2023 r.
1	DPS ul. Łanowa 43	dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	165	165	165	165	165	165
	DPS ul. Modrzewiowa 25**							20
			165	165	165	165	165	185
2	DPS ul. Krakowska 55	dla osób przewlekle psychicznie chorych	260	260	260	260	260	260
3	DPS ul. Łanowa 41		378	378	378	378	378	378
4	DPS os. Szkolne 28***		50	50	50	55	55	55
			688	688	688	693	693	693
5	DPS ul. Babińskiego 25	dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	87	87	87	87	87	87
6	DPS os. Hutnicze 5****		45	45	45	40	40	40
			132	132	127	127	127	127
7	DPS ul. Ułanów 25	dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie	25	25	0	0	0	0
			25	25	0	0	0	0
8	DPS ul. Rozrywka 1	dla osób uzależnionych od alkoholu	60	60	60	55	55	55
			60	60	60	60	55	55
Łączna liczba miejsc			1070	1070	1045	1040	1040	1060

*wg danych na 31 grudnia danego roku

** 20 miejsc w budynku al. Modrzewiowa 25 w strukturze DPS Praska 25

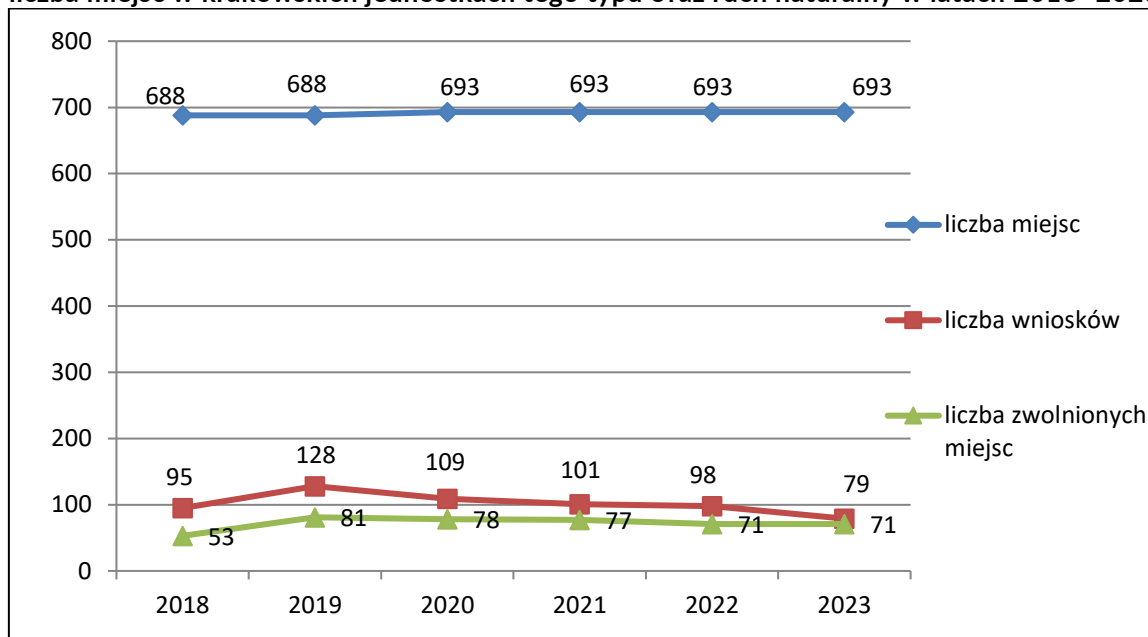
*** 55 miejsc w budynku os. Szkolne 28 w strukturze DPS Nowa Huta, os. Hutnicze 5

**** 40 miejsc w budynku os. Hutnicze 5 w strukturze DPS Nowa Huta, os. Hutnicze 5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

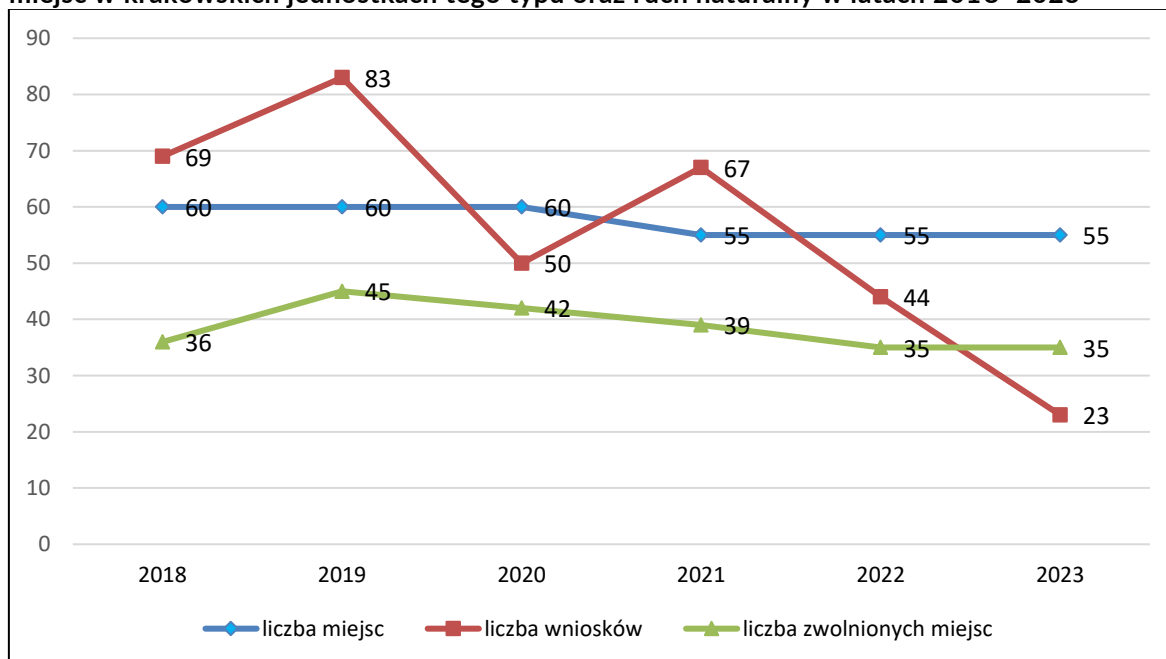
W roku 2023 pozytywnie rozpatrzono 79 wniosków w sprawie umieszczenia w dps osób przewlekle psychicznie chorych, co stanowi 14% wszystkich wniosków osób ubiegających się o umieszczenie w DPS-ach. Kolejną grupą są osoby uzależnione od alkoholu. W roku 2023 wpłynęły 23 wnioski o skierowanie do DPS ul. Rozrywka 1, co stanowi 4% wniosków osób wymagających wsparcia w formie umieszczenia w domu pomocy społecznej. W roku 2023 dps dla osób przewlekle psychicznie chorych opuściło 71 osób, natomiast dla osób uzależnionych od alkoholu 35 osób. Na jedno zwolnione miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych w roku 2023 przypadło 0,9 nowych wniosków. Natomiast dla osób uzależnionych od alkoholu 1,52. Osoby przyjęte do domu pomocy społecznej dla osób uzależnionych od alkoholu stanowiły w 2023 roku 9% ogółu osób przyjętych do domów pomocy społecznej.

Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

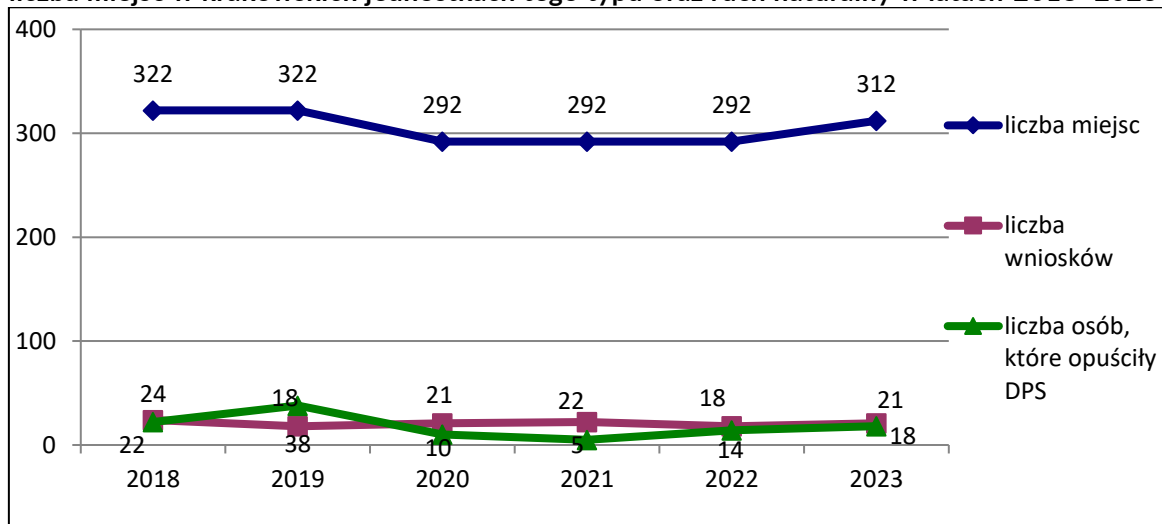
Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób uzależnionych od alkoholu, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby przyjęte do domów pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie (dzieci, młodzieży i dorosłych) stanowiły w 2023 roku 5% ogółu osób przyjętych do domów pomocy społecznej.

Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2018–2023

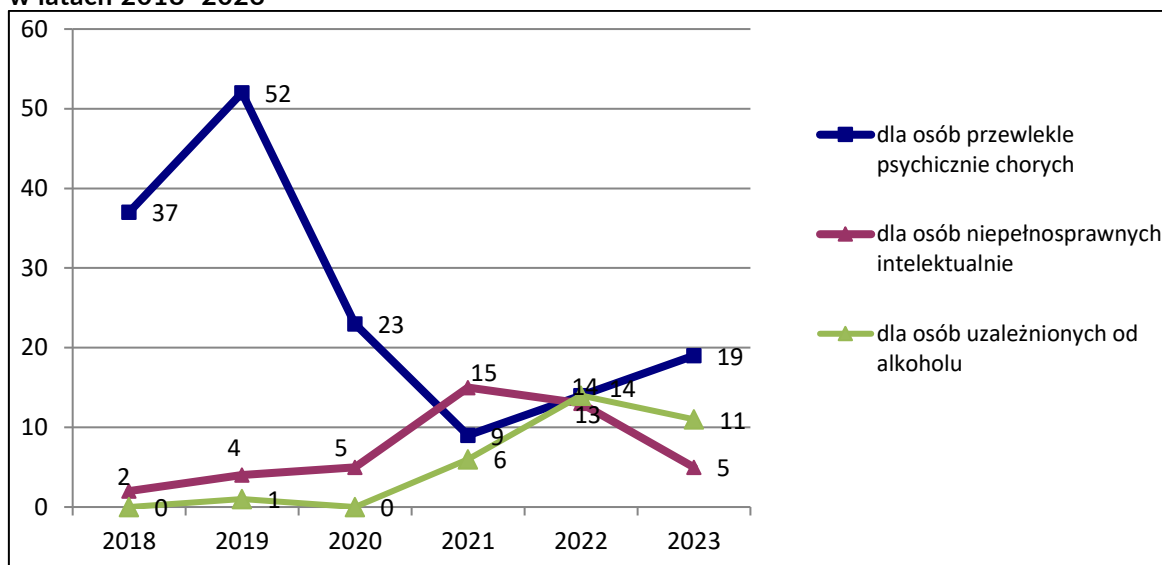
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W roku 2018 na umieszczenie w domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych czekało 37 osób. W roku 2019 nastąpił zauważalny wzrost liczby osób oczekujących na miejsce w tych domach. Według stanu na dzień 31.12.2019 r., na umieszczenie w DPS tego typu oczekiwały 52 osoby. W latach 2020–2021 liczba osób oczekujących spadła, natomiast od roku 2022 ponownie wzrastała. W roku 2022 na umieszczenie czekało 14 osób natomiast w 2023 r. – 19 osób.

Liczba osób niepełnosprawnych intelektualnie oczekujących na umieszczenie w latach 2018 –2020 utrzymywała się na podobnym poziomie. W roku 2021 nastąpił znaczny wzrost liczby osób oczekujących i ta tendencja utrzymała się również w roku 2022 wówczas na umieszczenie oczekiwało 13 osób. W roku 2023 dzięki utworzeniu nowych miejsc liczba oczekujących spadła do 5.

W latach 2021–2022 odnotowano wzrost liczby osób oczekujących do dps dla osób uzależnionych od alkoholu. W roku 2021 na liście oczekujących było 9 osób, w roku 2022 – 14, a wg stanu na 31.12.2023 r. – 11.

Wykres: Liczba osób oczekujących na miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, uzależnionych od alkoholu i niepełnosprawnych intelektualnie w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Średni czas oczekiwania na miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych wyniósł, zarówno dla kobiet jak i mężczyzn - 6 miesięcy, dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie bez względu na płeć - 12 miesięcy, natomiast w przypadku domu dla osób uzależnionych od alkoholu - 4 miesiące.

Tabela: Średni okres oczekiwania na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2018–2023 wg typów

Typ placówki	Średni okres oczekiwania na miejsce w danym roku											
	2018 r.		2019 r.		2020r.		2021r.		2022 r.		2023 r.	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
dla osób przewlekle psychicznie chorych	6 miesiące	6 miesiące	10 miesiące	10 miesiące	0 miesiące	0 miesiące	3 miesiące	3 miesiące	6 miesiące	6 miesiące	6 miesiące	6 miesiące
dla dorosłych niepełnosprawnych oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie	1 miesiąc	3 miesiące	3 miesiące	3 miesiące	6 miesiące	6 miesiące	12 miesiące	12 miesiące	12 miesiące	12 miesiące	12 miesiące	12 miesiące
dla osób uzależnionych od alkoholu	na bieżąco	na bieżąco	na bieżąco	na bieżąco	na bieżąco	na bieżąco	na bieżąco	na bieżąco	4 miesiące	4 miesiące	4 miesiące	4 miesiące

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W roku 2023 zadanie realizowały wyłącznie jednostki publiczne.

6.2.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2023 zaangażowanych było 854 pracowników (w ramach 813,13 etatu) jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2023 r.). Wszystkie jednostki spełniają wymagany standardem wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo – terapeutycznego, który dla DPS przeznaczonych dla osób przewlekle psychicznie chorych, osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz uzależnionych od alkoholu wynosi 0,5. Natomiast dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie wynosi on nie mniej niż 0,6 na jednego mieszkańca.

6.2.4.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, dla osób uzależnionych od alkoholu, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Dla scharakteryzowania osób przewlekle psychicznie chorych, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej posłużono się danymi z próby 96 osób⁷⁷, które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2023 r.

⁷⁷ Źródło: Pomost Std.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych było 54,2% mężczyzn. Najczęstszą przyczyną wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy jest tu niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Ponad 95% analizowanej grupy prowadziło jednoosobowe gospodarstwo domowe. Wśród kobiet najwięcej było panien 59,1% oraz wdów 20,5%, a wśród mężczyzn kawalerów 69,3%. Brak rodziny oznacza, że główny ciężar opieki nad osobami przewlekle psychicznie chorymi, zwłaszcza w poprodukcyjnej fazie życia, spoczywa na gminie.

W ogólnym rozkładzie kobiet i mężczyzn wg poziomu wykształcenia największą grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym 26% oraz z wykształceniem zasadniczym zawodowym 25%. Najbardziej liczna grupa osób skierowanych do DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych ma powyżej 60 lat – 52,1%. Głównym źródłem utrzymania dla 71,9% rodzin jest emerytura lub renta.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych według cech demograficzno-społecznych

Cechy demograficzno-społeczne osób przewlekle psychicznie chorych skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 30 r. ż.	2,2%	7,8%	5,2%
30-39	13,6%	11,5%	12,5%
40-49	11,4%	17,3%	14,6%
50-59	13,6%	17,3%	15,6%
60-69	27,3%	25,0%	26,0%
70-79	20,5%	19,2%	19,8%
80 i więcej	11,4%	1,9%	6,3%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	11,3%	25,0%	18,8%
zasadnicze zawodowe	22,7%	26,9%	25,0%
średnie ogólne i zawodowe	25,0%	26,9%	26,0%
policealne	2,3%	1,9%	2,1%
wyższe	27,3%	11,6%	18,8%
nieustalony poziom wykształcenia	11,4%	7,7%	9,3%
stan cywilny			
panna/kawaler	59,1%	69,3%	64,6%
rozwidziona/rozwidziony	9,1%	19,2%	14,6%
wdowa/wdowiec	20,5%	1,9%	10,4%
zamężna/żonaty	9,1%	9,6%	9,4%
separowana/separowany	2,2%	0,0%	1,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych (w zł)

brak dochodu*	6,3%
500-999	18,8%
1000-1499	15,6%
1500 i powyżej	57,3%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Miesięczny dochód na osobę w przypadku 40,7% badanych nie przekracza 1500 zł. 6,3% nie posiada żadnego dochodu.

Dla scharakteryzowania osób uzależnionych od alkoholu, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej, posłużono się danymi z próby 39 osób⁷⁸, które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2023 r.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej dla osób uzależnionych od alkoholu, przeważali mężczyźni. Było ich ponad 79,5%. Najczęstszą przyczyną wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy jest tu niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Cała analizowana grupa prowadziła jednoosobowe gospodarstwa domowe. Wśród kobiet najwięcej jest panien i wdów po 37,5%, a wśród mężczyzn kawalerów 38,7% oraz rozwiedzionych 29%.

W ogólnym rozkładzie kobiet i mężczyzn wg poziomu wykształcenia, największą grupę stanowią osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz z wykształceniem zasadniczym zawodowym 28,2%. Najbardziej liczną grupą osób skierowanych do DPS dla osób uzależnionych od alkoholu ma powyżej 60 lat – 69,3%. Głównym źródłem utrzymania dla 53,8% osób jest emerytura lub renta.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób uzależnionych od alkoholu według cech demograficzno-społecznych

Cechy demograficzno-społeczne osób uzależnionych od alkoholu skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
40-49	0,0%	9,7%	7,6%
50-59	25,0%	22,6%	23,1%
60-69	37,5%	38,7%	38,5%
70-79	37,5%	25,8%	28,2%
80 i więcej	0,0%	3,2%	2,6%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	12,5%	32,3%	28,2%
zasadnicze zawodowe	0,0%	35,5%	28,2%
średnie ogólne i zawodowe	37,5%	22,6%	25,6%
wyższe	25,0%	3,2%	7,7%
nieustalony poziom wykształcenia	12,5%	6,4%	7,7%
policealne	12,5%	0%	2,6%
stan cywilny			
panna/kawaler	37,5%	38,7%	38,5%
rozwiedziona/rozwiedziony	0,0%	29,0%	23,1%
wdowa/wdowiec	37,5%	12,9%	17,9%
zamężna/żonaty	25,0%	19,4%	20,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Miesięczny dochód na osobę w przypadku 38,5% badanych mieści się w przedziale 500-999, 48,7% przekracza dochód 1500 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób uzależnionych od alkoholu (w zł)

brak dochodu*	10,3%
---------------	-------

⁷⁸ Źródło: Pomost Std.

500-999	38,5%
1000-1499	2,5%
1500 i powyżej	48,7%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Z uwagi na małą liczebność próby, nie dokonano szczegółowej charakterystyki dzieci, młodzieży i dorosłych skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych intelektualnie. Ustalono jedynie najbardziej charakterystyczne cechy tej grupy świadczeniobiorców.

W grupie osób niepełnosprawnych intelektualnie, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej było 66% mężczyzn. Ponad 92% osób było stanu wolnego. Największą liczbę osób skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych intelektualnie stanowiły osoby młode do 29 roku życia 44,4%. Prawie 52% osób posiada wykształcenie gimnazjalne i poniżej, a utrzymują się głównie z emerytur lub rent.

6.2.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz dla osób uzależnionych od alkoholu wyniosły:

Rok	Środki GMK	Środki pochodzące z budżetu państwa	Suma
2018 r.	50 639 333,78 zł	13 933 406,79 zł	64 572 740,57 zł
2019 r.	53 352 040,64 zł	14 336 004,00 zł	67 688 044,64 zł
2020 r.	55 631 093,31 zł	13 684 500,57 zł	69 315 593,88 zł
2021 r.	64 576 358,95 zł	13 655 233,57 zł	78 231 592,52 zł
2022 r.	74 694 100,74 zł	14 553 344,71 zł	89 247 445,45 zł
2023 r.	82 195 871,98 zł	19 500 739,90 zł	101 696 611,88 zł

6.2.4.6 Wnioski

Osoby przewlekle psychicznie chore stanowią drugą, co do wielkości grupę, wymagającą zapewnienia całodobowej opieki w warunkach domu pomocy społecznej. Fakt ten wpływa bezpośrednio na liczbę osób oczekujących oraz czas oczekiwania na umieszczenie w domu pomocy społecznej. W związku z powyższym, koniecznym staje się rozszerzenie infrastruktury domów pomocy społecznej osób przewlekle psychicznie chorych.

Ponadto, ze względu na rosnące potrzeby w zakresie zapewnienia specjalistycznej opieki dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, w tym osób ze spektrum autyzmu, wymagających całodobowej opieki oraz ich opiekunów, postawiono na rozwój infrastruktury w tym zakresie.

6.2.5 Warsztaty terapii zajęciowej

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych jedną z podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnością jest uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej. Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej należy do zadań powiatu. W TZ oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę stwarzającą osobom z niepełnosprawnością niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskiwania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.

Uczestnikami Warsztatów mogą być osoby z niepełnosprawnością, ze wskazaniem do terapii zajęciowej. Celem funkcjonowania WTZ jest zdobycie samodzielności, umiejętności i kwalifikacji umożliwiających w efekcie podjęcie pracy przez korzystających z terapii uczestników.

W 2023 roku 4 WTZ oprócz ww. terapii w warsztatach prowadziły program „Zajęcia klubowe w okresie od 1 lutego 2023 r. do 31 stycznia 2024 r. Celem zajęć klubowych jest wsparcie osób z niepełnosprawnością w utrzymaniu samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym poprzez prowadzenie przez warsztaty terapii zajęciowej dodatkowych zajęć klubowych jako zorganizowanej formy rehabilitacji dla osób, które opuściły Warsztat i weszły na rynek pracy oraz osób z niepełnosprawnością przed rozpoczęciem procesu rehabilitacji w WTZ.

W ramach programu objęte wsparciem zostały 34 osoby z niepełnosprawnością: 5 w WTZ ul. Królowej Jadwigi 81; 11 w WTZ ul. Podchorążych 3, 8 w WTZ ul. Rondo Mogiłskie 1, 10 w WTZ ul. Wandy 18.

Miesięczna stawka na jednego uczestnika wynosiła 515 zł. Łączna kwota środków finansowych przeznaczona na realizację programu w 2023 roku wynosiła 207 030,00 zł. W październiku 2023 roku ogłoszony był nabór na kontynuację programu w 2024 roku. Do MOPS wpłynęły cztery wnioski złożone przez warsztaty. Wnioski dotyczyły kontynuacji programu przez warsztaty, które już prowadziły Zajęcia Klubowe w 2023 roku.

W 2023 roku Miasto Kraków przeznaczyło kwotę 24 225 zł na pokrywanie kosztów rehabilitacji w WTZ dla osób z niepełnosprawnością, mieszkańców Krakowa poza GMK. W tym zakresie zostało podpisane porozumienie w sprawie pokrywania kosztów rehabilitacji uczestników Warsztatu Terapii Zajęciowej w Konarach, Rzozowie oraz Pobiedniku Małym działających na terenie Powiatu Krakowskiego dla osób z niepełnosprawnością będących mieszkańcami Gminy Miejskiej Kraków w części nieobjętej dofinansowaniem ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Ze wsparcia skorzystało w sumie 11 osób.

6.2.5.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w roku 2023 roku funkcjonowało 12 WTZ: 2 publiczne oraz 10 niepublicznych prowadzonych przez organizacje pozarządowe.

Łączna liczba miejsc przeznaczonych dla osób z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności, posiadających wskazanie do uczestnictwa w WTZ w 2023 roku wynosiła 563, w tym 120 miejsc w podmiotach publicznych.

Z rehabilitacji społecznej i zawodowej w warsztatach terapii zajęciowej w 2023 r. skorzystało 616 osób niepełnosprawnych.

Tabela: Wykaz warsztatów terapii zajęciowej funkcjonujących w Gminie Miejskiej Kraków w latach 2018–2023

Lp.	Adres Warsztatu Terapii Zajęciowej	Liczba miejsc w poszczególnych latach:					
		2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.	2023
1	WTZ ul. Miodowa 9	75	75	75	75	75	75
2	WTZ os. Górali 19	70	70	70	70	70	70
3	WTZ ul. Basztowa 3	40	40	40	40	40	40
4	WTZ ul. Babińskiego 29*	40	40	40	40	40	40
5	WTZ os. Wandy 18	38	38	38	38	38	38
6	WTZ ul. Królowej Jadwigi 81	35	35	35	35	35	35

7	WTZ ul. Rondo Mogiłskie 1	35	35	35	35	35	35
8	WTZ os. Dywizjonu 303 nr 65	35	35	35	35	35	35
9	WTZ os. Centrum C 7	35	35	35	35	35	35
10	WTZ ul. Cechowa 142**	35	35	35	35/87	87/80	80
11	WTZ ul. Za Torem 22***	28	28	28	28/0	0	0
12	WTZ ul. Truskawkowa 4	25	25	25	25	25	25
13	WTZ ul. Łanowa 43****	24	24	24	24/0	0	0
14	WTZ ul. Podchorążych*****	48	48	48	48	48/55	55
łącznie liczba miejsc		563	563	563	563	563	563

*WTZ przy Szpitalu Klinicznym im. dr Józefa Babińskiego

**WTZ przy Domu Pomocy Społecznej ul. Łanowa 41, zmniejszenie liczby miejsc od 01.07.2022 r.

***WTZ przy Domu Pomocy Społecznej ul. Łanowa 43, WTZ funkcjonował do 21.09.2021 r.

**** WTZ funkcjonował do 21.09.2021 r.

***** WTZ przy ul. Podchorążych 3, zwiększenie liczby miejsc od 01.07.2022 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W 2023 roku Gmina Miejska Kraków dofinansowała prowadzenie WTZ, które były prowadzone przez następujące organizacje pozarządowe: Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko”, Oddział Miejski Krakowski Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, Stowarzyszenie Integracji oraz Aktywizacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych „EMAUS”, Fundacja im. Brata Alberta, Duszpasterskie Stowarzyszenie Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Katolickie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół „KLIKA”.

6.2.5.3 Kadra

W realizację zadania zaangażowanych było 160 pracowników (w ramach 153,49 etatu), w tym 127 pracowników (w ramach 122,49 etatów) WTZ w organizacjach pozarządowych oraz 33 pracowników (w ramach 31 etatów) WTZ prowadzonych przez jednostki publiczne (Szpital Kliniczny im. dr Józefa Babińskiego i Domy Pomocy Społecznej przy ul. Łanowej 41- stan na 31.12.2023 r.).

Koordinacją zadania z ramienia MOPS zajmowało się dwóch pracowników (w ramach 2 etatów).

W zależności od profilu warsztatu bezpośrednią opiekę nad uczestnikami sprawuje kadra WTZ, której rodzaj kwalifikacji zawodowych jest zgodny z danym profilem. Zgodnie z zapisami Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2004 roku w sprawie warsztatów terapii zajęciowej, na jedną osobę pracującą bezpośrednio z uczestnikami nie może przypadać więcej niż pięciu uczestników warsztatu.

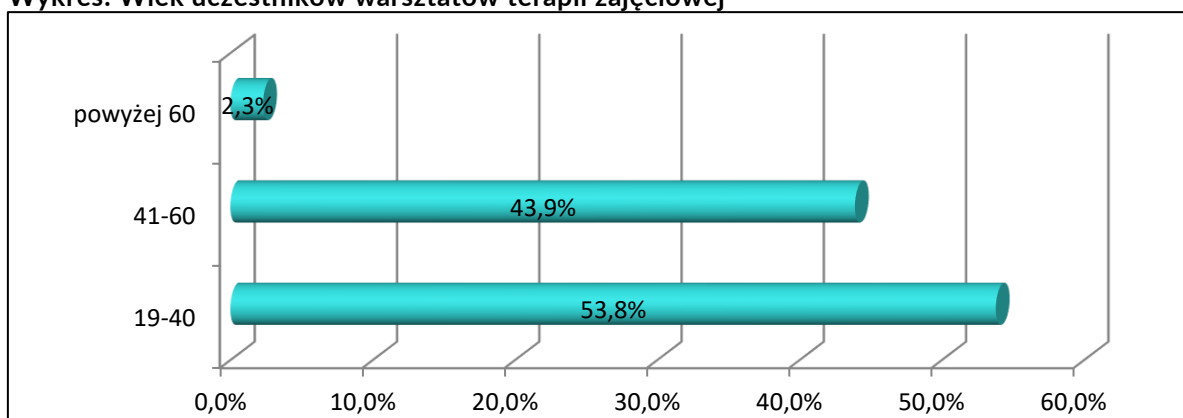
W warsztatach muszą znaleźć zatrudnienie kierownik warsztatu, specjaliści do spraw rehabilitacji lub rewalidacji, instruktorzy terapii zajęciowej oraz psycholog.

6.2.5.4 Osoby korzystające z uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej

Łączna liczba miejsc przeznaczonych dla osób z niepełnosprawnością, posiadających wskazanie do uczestnictwa w WTZ w GMK w 2023 roku wynosiła 563. Z rehabilitacji społecznej i zawodowej w warsztatach terapii zajęciowej w 2023 r. skorzystało 616 osób niepełnosprawnych.

Największy odsetek uczestników warsztatów terapii zajęciowej 53,8% stanowią osoby w wieku 19-40 lat. Drugą co do wielkości grupą są osoby w wieku od 41 do 60 roku życia, stanowią oni 43,9% uczestników warsztatów. Osoby powyżej 60 roku życia stanowią 2,3 % uczestników.

Wykres: Wiek uczestników warsztatów terapii zajęciowej

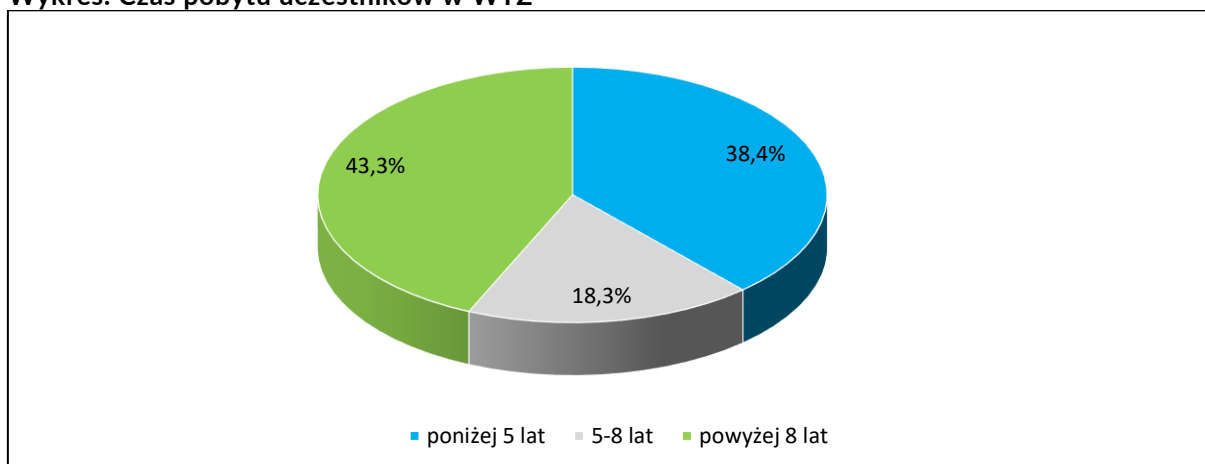

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Największą grupę 43,3% uczestników stanowią osoby uczestniczące w zajęciach WTZ – powyżej 8 lat. Z jednej strony zjawisko to może być odbierane negatywnie jako sprzeczne z ideą funkcjonowania Warsztatów Terapii Zajęciowej jako narzędzia aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością. Z drugiej jednak strony pokazuje, jak ważne jest to miejsce dla osoby z niepełnosprawnością oraz jej najbliższego otoczenia. Terapia, która jest realizowana w pracowniach warsztatów wpływa na poczucie podniesienia ich własnej wartości, a w konsekwencji jest czynnikiem zapobiegającym wykluczeniu społecznemu.

Równie duża grupa 38,4% uczestników to osoby korzystające z terapii zajęciowej poniżej 5 lat, co wskazuje na rotację uczestnictwa w WTZ. Rotacja spowodowana jest zmianą WTZ, rezygnacją z terapii, celem skorzystania z innej formy wsparcia środowiskowego lub co jest celem WTZ tj. wejściem lub powrotem na rynek pracy.

Wykres: Czas pobytu uczestników w WTZ

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Środki finansowe przyznane przez PFRON i GMK na działalność warsztatów w danym roku wynosiły:

Rok	Środki PFRON przyznane wg algorytmu	Środki należne PFRON	Środki należne GMK	Razem PFRON i GMK
2018 r.	9 343 548 zł	9 297 909 zł	1 565 907 zł	10 863 816 zł
2019 r.	10 019 148 zł	10 138 284 zł	1 709 304 zł	11 847 588 zł
2020 r.	11 539 248 zł	11 482 882 zł	1 853 676 zł	13 336 558 zł
2021 r.	12 214 848 zł	12 171 559 zł	2 095 095 zł	14 266 654 zł
2022 r.	14 579 448,00 zł	14 579 448,00 zł	2 160 622,00 zł	16 740 070,00 zł
2023 r.	16 606 248,00 zł	16 606 248,00 zł	2 599 036,00 zł	19 205 284,00 zł

Kwota dofinansowania ze środków PFRON rocznego pobytu uczestników w Warsztatach Terapii Zajęciowej obliczana jest na podstawie iloczynu liczby uczestników w WTZ według stanu na 31 grudnia roku poprzedniego oraz kwoty wskazanej w Rozporządzeniu w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym. Kwota dofinansowania Gminy musi stanowić co najmniej 10% łącznych kosztów działalności WTZ w danym roku.

W 2023 roku kwota ta stanowiła średnio 12,79% łącznych kosztów działalności WTZ (publicznych pomiędzy 11,93%, a 22,11% i niepublicznych pomiędzy 11,93% a 12,60%).

6.2.5.6 Wnioski

Warto zwrócić uwagę na potrzebę zmian legislacyjnych umożliwiających zwiększenie dostępności do Warsztatów Terapii Zajęciowej, poprzez kierowanie nowych osób na miejsca uczestników długotrwale nieobecnych w WTZ.

Alternatywne rozwiązanie zostało wprowadzone w umowach z jednostkami, celem uzyskania przez podmiot mechanizmu umożliwiającego wykreślenie z listy uczestników osób długotrwale nieobecnych. Dzięki temu następuje większa rotacja uczestników w WTZ i umożliwia się innym osobom z niepełnosprawnością korzystanie z terapii. W 2023 r. przyjęto do warsztatów 57 nowych uczestników.

Analiza danych z lat 2014–2023 pokazuje wzrost liczby osób, które są zainteresowane uczestnictwem w terapii w warsztatach. W 2023 roku 10 uczestników warsztatów podjęło zatrudnienie. Główny cel warsztatów w stosunku do ww. osób został osiągnięty.

7 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom z niepełnosprawnością

7.1 Osoby z niepełnosprawnością w społeczności Miasta Krakowa

Termin „niepełnosprawność” jest różnorodnie rozumiany i definiowany ze względu na fakt, iż do grupy osób z niepełnosprawnościami zalicza się jednostki o bardzo różnych zaburzeniach i różnym stopniu upośledzenia funkcji bio-psycho społecznych.

W definiowaniu niepełnosprawności wyróżnia się model medyczny i społeczny. W modelu medycznym (obecnie przemijającym) uznaje się niepełnosprawność za bezpośrednią konsekwencję choroby czy uszkodzenia, natomiast zgodnie z modelem społecznym oznacza niemożność pełnego i skutecznego udziału w różnych sferach życia, na zasadzie równości z innymi osobami, z powodu wielorakich barier, której doświadczają osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność organizmu⁷⁹. „W szczególności do osób z niepełnosprawnościami można zaliczyć osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, a także osoby z zaburzeniami psychicznymi w rozumieniu ustawy o ochronie zdrowia psychicznego⁸⁰”.

Ratyfikowana przez Polskę Konwencja o prawach osób z niepełnosprawnościami jest pierwszym międzynarodowym aktem prawnym, który odnosi się kompleksowo do osób z niepełnosprawnościami. Konwencja (w art. 1)⁸¹ zawiera definicję osób z niepełnosprawnościami (zgodnie z modelem społecznym): „Do osób niepełnosprawnych zalicza się te osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, psychiczną, intelektualną lub w zakresie zmysłów co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, na zasadzie równości z innymi osobami”. Ze względu na porządek prawny (wyższość ratyfikowanych umów międzynarodowych nad ustawami i aktami wykonawczymi) jest to definicja powszechnie obowiązująca w polskim systemie prawnym. Niezależnie od tego szczególne akty prawne mogą zawierać inne definicje jak Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Sytuację komplikuje równoległe funkcjonowanie różnych systemów orzecznich (o niepełnosprawności, o niezdolności do pracy, oświatowy, o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, tak zwany mundurowy itp.), które nie w pełni wdrażają społeczny model niepełnosprawności⁸².

Zgodnie z definicją przyjętą w spisach powszechnych za osobę niepełnosprawną uważa się osobę, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub osobę, która takiego orzeczenia nie posiada, lecz jej sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia wykonywanie codziennych czynności, czy też naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych⁸³.

⁷⁹ Załącznik do Uchwały NR CXII/3043/23 Rady Miasta Krakowa z dnia 14 czerwca 2023 r. w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2023 – 2026, Zespół Fundacji na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami (Fronia) oraz Inwestrada Sp. z o.o., Urząd Miasta Krakowa, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia – Referat do spraw Problematyki Osób z Niepełnosprawnościami, Kraków, listopad 2022 r., strona 17.

⁸⁰ jw, strona 7.

⁸¹ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., art.1 akapit 2 (Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, dnia 25 października 2012 r., poz. 1169).

⁸² Załącznik do Uchwały NR CXII/3043/23 Rady Miasta Krakowa z dnia 14 czerwca 2023 r. w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2023 – 2026, Zespół Fundacji na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami (Fronia) oraz Inwestrada Sp. z o.o., Urząd Miasta Krakowa, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia – Referat do spraw Problematyki Osób z Niepełnosprawnościami, Kraków, listopad 2022 r., strona 17.

⁸³ Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021 Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna w świetle wyników NSP 2021. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023, strona 86.

Dane uzyskane w trakcie Narodowego Spisu Powszechnego w 2021 roku⁸⁴ wykazały, że osoby z niepełnosprawnością stanowiły 14,3% ludności kraju (5 447,5 tys. osób z niepełnosprawnością). W porównaniu do przeprowadzonego w 2011 roku spisu – liczba osób z niepełnosprawnością zwiększyła się o 750,5 tys. tj. o 16,0% (w 2011 r. – 4 697 048)⁸⁵.

Według wyników spisu w 2021 roku wśród ogółu osób z niepełnosprawnością nadal przeważały kobiety – 54,9% wobec 45,1% mężczyzn, natomiast w 2011 roku udział kobiet z niepełnosprawnością był nieco niższy – 53,9%.

Istotne zmiany można zauważyć analizując poszczególne kategorie osób z niepełnosprawnością. Liczba osób niepełnosprawnych prawnie w 2021 r. wyniosła w Polsce 3 471,2 tys. i zwiększyła się w stosunku do 2011 r. o 339,7 tys. osób. Zwiększyła się też liczba osób niepełnosprawnych tylko biologicznie z 1 565,6 tys. w 2011 r. do 1 976,3 tys. w 2021 r.

Należy podkreślić, że zgodnie z przepisami ustawy o NSP 2021 informacja o stopniu posiadanych ograniczeń w codziennym funkcjonowaniu oraz rodzaju schorzeń była gromadzona na zasadzie dobrowolności (deklaracja i subiektywna ocena respondenta). W związku z dobrowolnym charakterem pytań o samoocenę dotyczącą ograniczenia zdolności wykonywania codziennych czynności spowodowaną problemami zdrowotnymi trwającymi 6 miesięcy lub dłużej oraz na pytania o grupy schorzeń powodujących te ograniczenia – 1 955,1 tys. osób odmówiło udzielenia odpowiedzi.

Ze względu na zastosowanie dokładnych wag przy uogólnianiu wyników z badania reprezentacyjnego w NSP 2011 mogły wystąpić rozbieżności w sumowaniu danych za 2011 r. na wyższe poziomy agregacji⁸⁶.

W NSP 2021 liczba gospodarstw domowych, w których zamieszkiwała przynajmniej jedna osoba niepełnosprawna wyniosła 4 140,3 tys. co stanowiło 33% ogółu gospodarstw domowych, natomiast liczba gospodarstw domowych z przynajmniej jedną osobą niepełnosprawną w wieku 65 lat i więcej wyniosła 2 358,2 tys. i ich udział stanowił 18,8% ogółu gospodarstw domowych⁸⁷.

W 2021 r. osoby z niepełnosprawnością w województwie małopolskim stanowili 13,7% z ogółu Małopolan z czego 55,4% stanowiły kobiety z niepełnosprawnością.

Według danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego w 2021 roku populacja osób z niepełnosprawnością w Krakowie liczyła 111 tys. osób tj. 13,8% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa. W porównaniu z wynikami z Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2011, liczba osób z niepełnosprawnością w Krakowie wzrosła z 107 460 osób do 111 000, choć w stosunku do ogółu ludności nieznacznie zmalała (w 2011 r. – 14%).

Sytuacja ta, może mieć wpływ na wysokość środków przeznaczonych przez PFRON na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Środki te wyliczane są na podstawie algorytmu, który obejmuje między innymi liczebność populacji osób z niepełnosprawnością w powiecie.

Wśród mieszkańców Krakowa z niepełnosprawnością kobiety stanowią 58,6%.

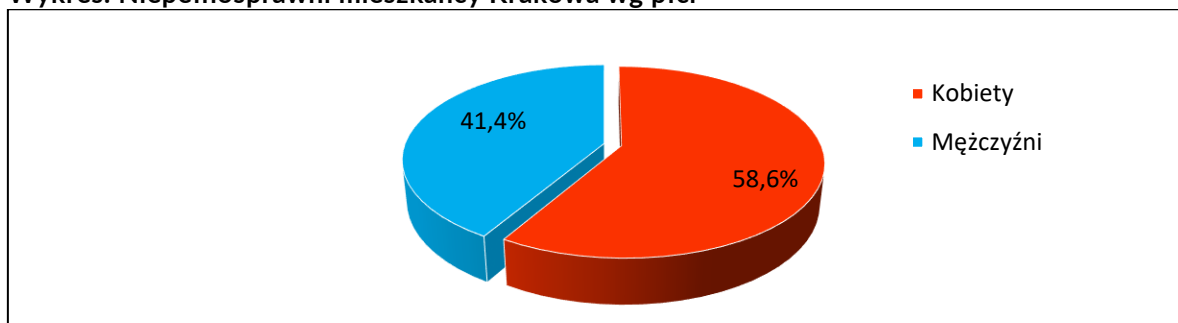
⁸⁴ GUS, BDL, NSP 2021 – Ludność – osoby niepełnosprawne wg płci i kategorii niepełnosprawności (aktualizacja 13.07.2023 r.).

⁸⁵ *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021 Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna w świetle wyników NSP 2021.* Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023, strona 86, 87.

⁸⁶ *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021 Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna w świetle wyników NSP 2021.* Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023, strona 86.

⁸⁷ *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Starzenie się ludności Polski w świetle wyników narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań 2021,* Warszawa 2023, strona 14.

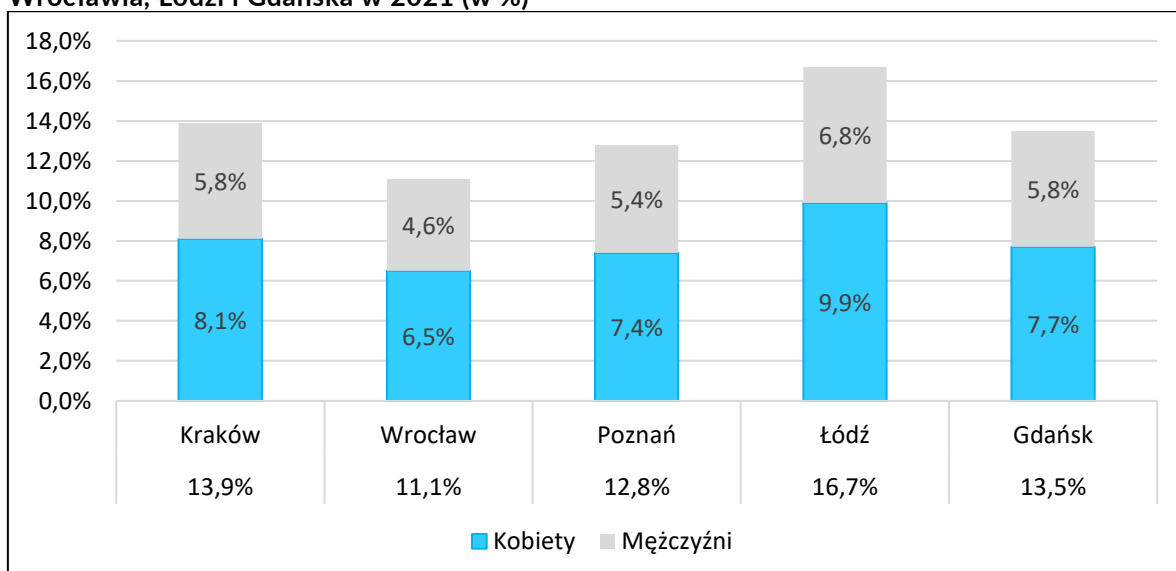
Wykres: Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, NSP 2021 – Ludność – Osoby niepełnosprawne wg płci i kategorii niepełnosprawności) – aktualizacja 13.07.2023 r.

Biorąc pod uwagę wskaźnik liczby osób z niepełnosprawnością w stosunku do ogólnej liczby ludności, Kraków plasuje się na drugim miejscu (po Łodzi) wśród największych miast w Polsce.

Wykres: Liczba osób z niepełnosprawnością w populacji mieszkańców Krakowa, Poznania, Wrocławia, Łodzi i Gdańska w 2021 (w %)

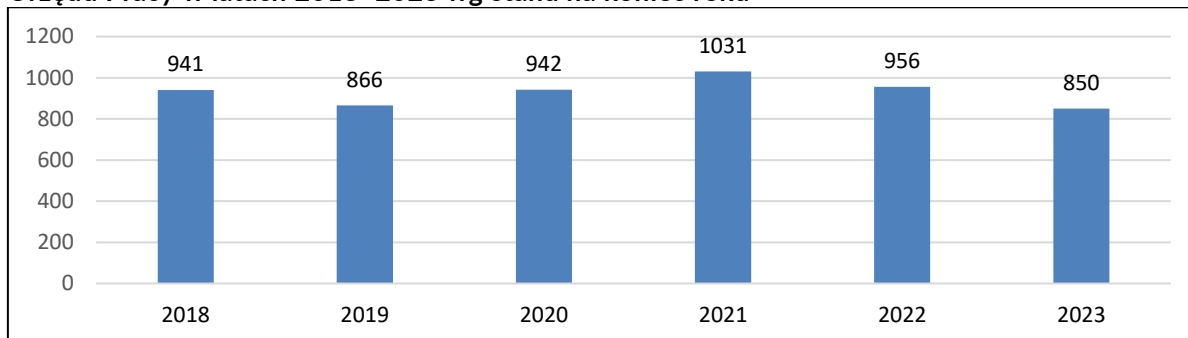
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL, NSP 2021 – Ludność – Osoby niepełnosprawne wg płci i kategorii niepełnosprawności) – aktualizacja 13.07.2023 r.

Na podstawie sprawozdań Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Krakowie za 2023 rok można zaobserwować wzrost liczby wydanych orzeczeń w stosunku do roku 2022 o 19,8%. W 2023 roku wydano 8 166 orzeczeń (w 2022 r. – 6 815), w tym: 1 529 o zaliczeniu do stopnia lekkiego, 4 760 do stopnia umiarkowanego i 1 877 do stopnia znacznego (osoby powyżej 16 roku życia).

W 2023 r. wydano 1 146 orzeczeń o zaliczeniu do osób z niepełnosprawnością (dot. osób, które nie ukończyły 16. roku życia). Jest to o prawie 4% więcej niż w roku 2022.

Znaczącym problemem osób z niepełnosprawnością jest pozostawanie bez pracy. Na dzień 31 grudnia 2023 r., liczba osób z niepełnosprawnością pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy uległa zmniejszeniu o 11%, tj. o 106 osób w stosunku do roku 2022.

Wykres: Liczebność osób z niepełnosprawnością pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy w latach 2018–2023 wg stanu na koniec roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Naturalną konsekwencją postępującego procesu starzenia się jest pojawiająca się z czasem niepełnosprawność. Wraz z wiekiem nasilają się procesy degeneracyjne i chorobowe, które skutkują ograniczeniem funkcji organizmu. Po osiągnięciu wieku starszego, wraz z dalszym upływem czasu, występuje nieuchronnie wcześniej czy później utrata sprawności⁸⁸.

Postępujący proces starzenia się społeczności Krakowa, przy uwzględnieniu towarzyszących tej fazie życia deficytów różnego typu, pozwala postawić tezę, że odsetek mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z niepełnosprawnością w najbliższych latach będzie wzrastał. Należy liczyć się z poważnym narastaniem problemu samodzielnej egzystencji wśród osób starszych, a szczególnie wśród seniorów wymagających pomocy – opieki, leczenia i rehabilitacji.

7.2 Świadczenia na rzecz osób z niepełnosprawnością

7.2.1 Praca socjalna z osobami z niepełnosprawnością

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest niepełnosprawność. Celem działań w tym obszarze jest dążenie do stanu, w którym osoba z niepełnosprawnością jest zdolna do samodzielnej egzystencji. Dotyczy to funkcjonowania w warunkach domowych, społecznych i w dziedzinach składających się na całość ludzkiego działania.

7.2.2 Usługa asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej

W 2023 roku Gmina Miejska Kraków przystąpiła do realizacji kolejnej edycji Programu Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej. Głównym celem Programu jest wprowadzenie usług asystencji osobistej jako formy ogólnodostępnego wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym, których adresatami są pełnoletnie osoby z orzeczoną niepełnosprawnością w stopniu znacznym lub umiarkowanym oraz dzieci w wieku do 16 r. ż. z orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Celem rozpowszechnienia usług asystencji osobistej jest zwiększenie szans osób z niepełnosprawnością na prowadzenie bardziej niezależnego i aktywnego życia oraz dążenie

⁸⁸ Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za rok 2020, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2021 r., 49 strona.

do poprawy funkcjonowania osób z niepełnosprawnością w jej środowisku, zwiększenia możliwości zaspokajania ich potrzeb oraz włączenia w życie społeczne.

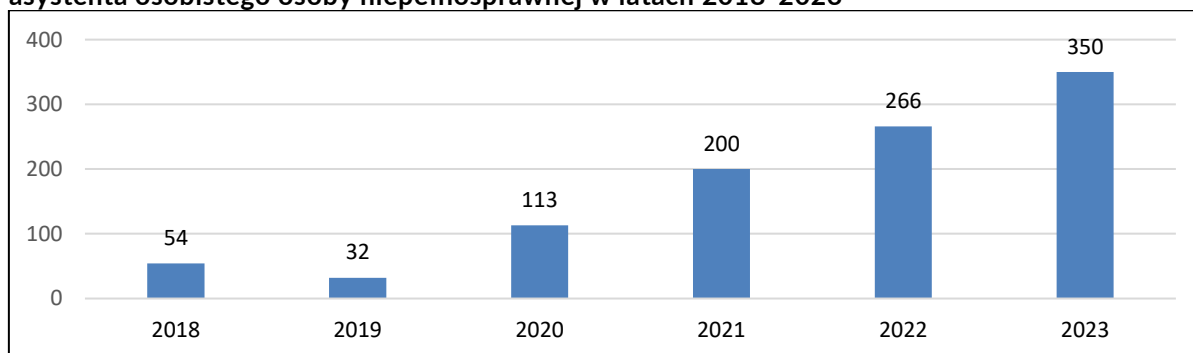
7.2.2.1 Osoby korzystające ze świadczenia w formie usługi asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2023 roku usługą objęto 350 osób z niepełnosprawnościami, realizując 46 031,25 godzin usługi. W stosunku do roku 2022 liczba osób korzystających z usługi wzrosła o ponad 31%.

Osoby z niepełnosprawnością nie ponosiły żadnych kosztów w związku z realizacją usługi. Usługi asystenta w 2023 roku polegały w szczególności na pomocy w:

- wykonywaniu przez uczestnika czynności dnia codziennego,
- wyjściu, powrocie lub dojazdach z uczestnikiem w wybrane przez niego miejsca,
- załatwianiu spraw urzędowych,
- korzystaniu z dóbr kultury (np. muzeum, teatr, kino, galerie sztuki, wystawy),
- zaprowadzaniu i odbieraniu dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności do/z placówki oświatowej.

Wykres: Liczba osób z niepełnosprawnością korzystających ze świadczenia w formie usługi asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej w latach 2018-2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOOPS w Krakowie

7.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków, w 2023 r. zadanie realizowane było przez Galicyjską Fundację „Wsparcie, Integracja, Rozwój”.

7.2.2.3 Kadra

Zadanie realizowane było w 2023 r. przez kadrę zatrudnioną przez Galicyjską Fundację „Wsparcie, Integracja, Rozwój” – w 2023 roku usługę świadczyło 241 asystentów osobistych.

7.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację usługi wydatkowano:

- w 2018 r.: 75 284,92 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2019 r.: 42 705,72 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2020 r.: łącznie 259 073,30 zł ze środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych;
- w 2021 r.: łącznie 1 231 001,01 zł, w tym ze środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych 1 146 001,01 zł;
- w 2022 r.: łącznie 2 173 183,92 zł, w tym ze środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych 1 946 183,92 zł;

- w 2023 r.: 1 863 519,01 zł ze środków Funduszu Solidarnościowego oraz 351 027,82 zł ze środków własnych Gminy Miejskiej Kraków.

7.2.2.5 Wnioski

Usługa asystenta osobistego osoby niepełnoprawnej stanowi ważną formę wsparcia, co obrazuje rosnące z roku na rok zainteresowanie ze strony odbiorców. Asystowanie w codziennych czynnościach, kształtowanie właściwych relacji z otoczeniem, tworzenie warunków sprzyjających korzystaniu przez osoby z niepełnosprawnościami z różnorodnych usług świadczonych na poziomie lokalnej społeczności (wydarzeń kulturalnych, rozrywkowych, sportowych, programów zdrowotnych, rehabilitacji medycznej) z uwzględnieniem szczególnych wymagań i potrzeb wynikających ze specyfiki stanu zdrowia efektywnie przyczynia się do przywrócenia możliwości funkcjonowania społecznego osoby z niepełnosprawnością i wskazuje na potrzebę rozwijania pomocy w tej formie.

7.2.3 Indywidualny trening kompetencji i umiejętności społecznych dla osób z orzeczoną niepełnosprawnością

Usługa indywidualnego treningu kompetencji i umiejętności społecznych skierowana jest do osób z orzeczoną niepełnosprawnością, znajdujących się w wieku aktywności zawodowej. Realizacja zadania polega na świadczeniu usług w formie bezpośrednich, osobistych spotkań trenerów z odbiorcami zadania, obejmujących w szczególności:

- uczenie i rozwijanie u beneficjentów umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia,
- towarzyszenie w czynnościach wspierających proces leczenia,
- wspomaganie kształtowania i utrzymywania właściwych relacji osoby z orzeczoną niepełnosprawnością z otoczeniem,
- wspomaganie procesu nawiązywania i utrzymywania kontaktu usługobiorców z instytucjami i organizacjami społecznymi, w celu zapewnienia optymalnych warunków do jej samodzielnej rehabilitacji;
- doradzanie w zakresie uzyskania specjalistycznej pomocy dotyczącej przekwalifikowania zawodowego, kontaktów społecznych, usług medycznych, rehabilitacyjnych, usług kulturalnych, rekreacji i integracji ze środowiskiem,
- wspomaganie beneficjentów w zrozumieniu i radzeniu sobie ze zmieniającymi się realiami życia społeczno-zawodowego.

W 2023 r. z usług skorzystały 73 osoby (w 2022 r. z usługi skorzystało 111 osób).

7.2.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków, zadanie realizowane było przez Fundację ARISE.

7.2.3.2 Kadra

W 2023 r. zadanie realizowane było przez kadrę zatrudnioną przez Fundację ARISE, składającą się z 20 osób.

7.2.3.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania wydatkowano łącznie :

- w 2022 r. 282 326,83 zł dotacji;
- w 2023 r. 524 734,55 zł dotacji.

7.2.3.4 Wnioski

Indywidualny trening kompetencji i umiejętności społecznych dla osób z orzeczoną niepełnosprawnością, w zakresie w jakim jest świadczony, stanowi istotne wsparcie dla odbiorców, do których jest skierowany. Usługa wzmacnia beneficjentów w zakresie ich samodzielności i podejmowanej aktywności, jak i pozwala na minimalizowanie barier psychospołecznych. Ten rodzaj wsparcia stanowi jedną z form wzmacniania pozycji osób z orzeczoną niepełnosprawnością w życiu społeczno-zawodowym. W 2023 r. zrealizowano 94,68% założonego na ten rok wskaźnika, który wynosił 14 520 godzin usług.

Mając na uwadze stałe zainteresowanie beneficjentów tą formą wsparcia, kontynuacja realizacji zadania wydaje się być w pełni uzasadniona.

7.2.4 Mieszkania wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi

Mieszkania wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi skierowane są do następującej grupy osób: osób z niepełnosprawnością fizyczną i intelektualną, głuchoniewidomych, niewidomych z niepełnosprawnością fizyczną, chorujących psychicznie z niepełnosprawnością fizyczną, które ze względu na swoje ograniczenia wymagają pomocy w codziennym życiu. Pobyt w mieszkaniu ma na celu stworzenie warunków, które umożliwią im niezależne funkcjonowanie w społeczności lokalnej. W mieszkaniach tego typu świadczone są usługi o charakterze społecznym, opiekuńczo – wspierającym, zawodowym oraz pomoc psychologiczna.

7.2.4.1 Infrastruktura

Według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r., na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowały 3 mieszkania wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, które zapewniały 16 miejsc, w tym:

- przy ul. Ludwisarzy 12 przeznaczony dla 5 osób;
- przy ul. Tokarskiej 16 przeznaczony dla 5 osób;
- przy ul. Ludwisarzy 22 przeznaczony dla 6 osób.

W/w mieszkania od lipca 2023 r. prowadzone były w ramach trwałości projektu „Sami-Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi”.

7.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W roku 2023 zadanie realizowane było przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

7.2.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2023 zaangażowanych było 8 osób (w ramach 5,5 etatu).

7.2.4.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu wspomaganym dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniach wspomaganym dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonym od lipca do grudnia 2023 r. skorzystało 16 osób.

Tabela: Liczba miejsc w mieszkaniach wspomaganych dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi w roku 2023

mieszkania wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi	Liczba miejsc
	2023 r.
	16

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

7.2.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków wynosiły:

Rok	Środki GMK - bieżące funkcjonowanie	Remont i wyposażenie	Suma
2023 r.	352 362,03 zł	0,00 zł	352 362,03 zł

7.2.4.6 Wnioski

Funkcjonujące obecnie mieszkania wspomagane przeznaczone dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, są rezultatem realizowanego w latach 2019-2023 projektu pn. „Sami–Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej. Szczegółowe informacje o realizacji projektu znajdują się w rozdziale 14: „Działania w ramach projektu „Sami – Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi”.

Dzięki projektowi udało się opracować i przetestować standardy funkcjonowania mieszkań dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w tym: z niepełnosprawnością fizyczną i intelektualną, głuchoniewidomych, niewidomych z niepełnosprawnością fizyczną, chorujących psychicznie z niepełnosprawnością fizyczną, dzięki czemu osoby te ze względu na swoje ograniczenia mają zapewnioną pomoc w codziennym życiu oraz odpowiednie warunki, które umożliwią im niezależne funkcjonowanie w społeczności lokalnej.

7.2.5 Zasiłek stały

Wypłacanie zasiłków stałych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek stały przysługuje:

- pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Zasiłek stały w 2023 r. ustalało się w wysokości:

- w przypadku osoby samotnie gospodarującej - różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie mogła być wyższa niż 719 zł miesięcznie
- w przypadku osoby w rodzinie - różnicy między kryterium dochodowym na osobę w rodzinie a dochodem na osobę w rodzinie.

Od 1 stycznia 2024 r. wysokość zasiłku stałego ustala się w wysokości:

1. w przypadku osoby samotnie gospodarującej - różnicy między kwotą stanowiącą 130 % kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 1 000 zł miesięcznie
2. w przypadku osoby w rodzinie - różnicy między kwotą stanowiącą 130 % kryterium dochodowego na osobę w rodzinie a dochodem na osobę w rodzinie.

Kwota zasiłku stałego nie może być niższa niż 100 zł miesięcznie. W przypadku zbiegu uprawnień do zasiłku stałego i renty socjalnej, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania, zasiłek stały nie przysługuje⁸⁹.

7.2.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.5.2 Kadra

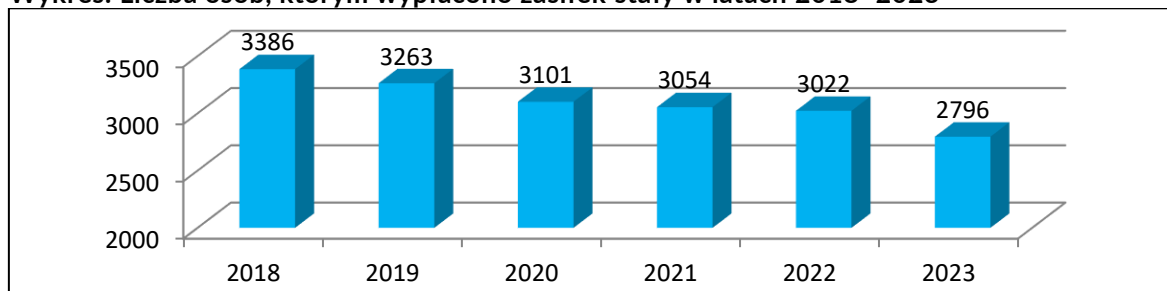
Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

7.2.5.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku stałego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W perspektywie wieloletniej, liczbę świadczeniobiorców zasiłku stałego cechuje tendencja spadkowa. Wyjątkiem jest tu rok 2017, gdzie w związku z wejściem w życie od 1 października 2017 r. ustawy, która przywróciła obniżony wiek emerytalny, kilka roczników uzyskało uprawnienie do emerytury/do zasiłku stałego z tytułu wieku.

W 2023 r. nastąpił dalszy spadek liczby świadczeniobiorców do poziomu najniższego od 2010 r., W 2023 r. spadek liczby osób w stosunku do roku poprzedniego wyniósł 7% i jest najwyższy od 2017 r., kiedy nastąpił ostatni wzrost liczby osób objętych pomocą w stosunku do roku poprzedniego.

Wykres: Liczba osób, którym wypłacono zasiłek stały w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Cechy demograficzno-społeczne tej grupy biorców rok do roku nie ulegają znaczącym zmianom, co wynika bezpośrednio ze specyfiki świadczenia (długiego okresu korzystania z tej formy pomocy).

⁸⁹Art. 17 ust. 1 pkt 19, art. 37 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.).

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0-24	1,7%	0,5%	0,9%
25-34	5,1%	4,4%	4,6%
35-44	11,9%	11,5%	11,6%
45-59	33,5%	32,0%	32,5%
60-64	18,1%	23,2%	21,5%
65 i więcej	29,7%	28,4%	28,9%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	15,9%	7,4%	10,2%
gimnazjalne i poniżej	26,8%	29,0%	28,2%
zasadnicze zawodowe	21,1%	34,1%	29,8%
średnie ogólne i zawodowe	25,1%	22,8%	23,6%
policealne	2,3%	0,8%	1,3%
wyższe	8,8%	5,9%	6,9%
stan cywilny			
panna/kawaler	35,6%	50,4%	45,5%
konkubina/konkubent	0,4%	0,1%	0,2%
rozwidziona/rozwidziony	27,1%	30,6%	29,5%
separowana/separowany	1,7%	2,6%	2,3%
wdowa/wdowiec	15,3%	3,8%	7,6%
zamężna/żonaty	19,9%	12,5%	14,9%

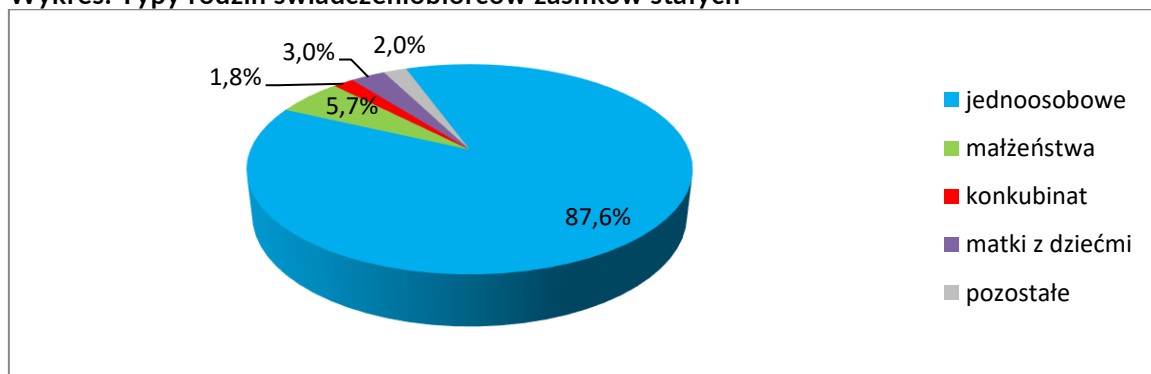
Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych to przede wszystkim mężczyźni stanowiący ponad 66% ogółu osób. Najliczniejszą grupę odbiorców, zarówno wśród kobiet jak i wśród mężczyzn, reprezentują osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w wieku 45-59 lat stanowią 33,5%, natomiast mężczyźni 32%.

Wśród ogółu świadczeniobiorców prawie 30% posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe, 28,2% gimnazjalne i poniżej. Odsetek osób z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym wynosi 23,6%, a łącznie policealnym i wyższym 8,2%.

Pod względem stanu cywilnego wśród kobiet dominują: panny 35,6% oraz osoby po rozwodzie 27,1%. W przypadku mężczyzn: kawalerowie 50,4% oraz osoby po rozwodzie 30,6%.

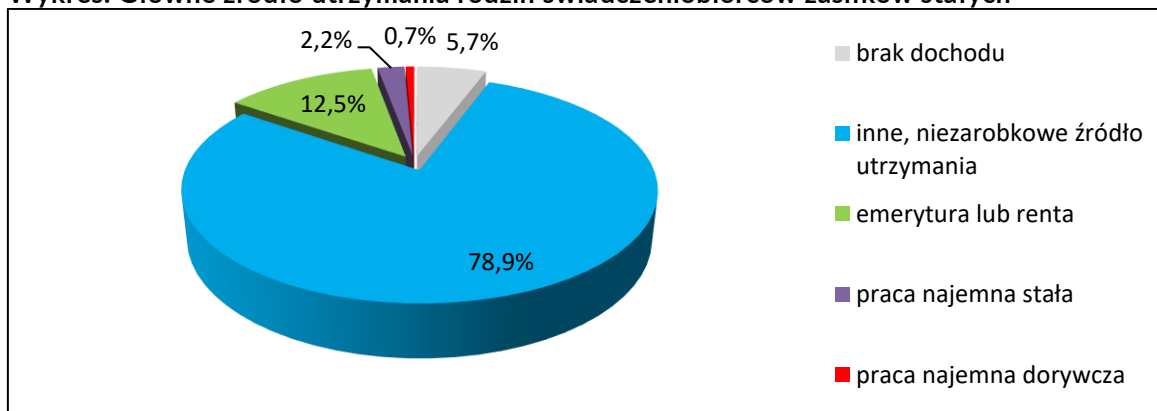
Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców zasiłków stałych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych to przede wszystkim osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe 87,6% ogółu świadczeniobiorców.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków stałych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych pochodzą najczęściej z gospodarstw domowych których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania 78,9% lub utrzymują się ze świadczeń emerytalno-rentowych 12,5%. 5,7% nie posiada żadnego własnego dochodu. Prawie 10,9% osób osiąga dochód nieprzekraczający 500 zł.

Poza niepełnosprawnością i długotrwałą ciężko chorobą, głównymi problemami występującymi w gospodarstwach domowych świadczeniobiorców zasiłków stałych są kolejno: ubóstwo, bezrobocie, bezdomność i alkoholizm.

W porównaniu z rokiem 2022 cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych pozostają na podobnym poziomie.

7.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania wydatkowano następujące środki z budżetu państwa:

- w 2018 r.: 16 669 734,61 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 498 zł;
- w 2019 r.: 17 203 879,20 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 520 zł;
- w 2020 r.: 16 902 190,29 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 524 zł;
- w 2021 r. – 16 372 331,41 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 526 zł;
- w 2022 r. – 17 401 228,08 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 584 zł;
- w 2023 r. – 16 479 951,95 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 580 zł.

7.2.5.5 Wnioski

W Gminie Miejskiej Kraków notowana jest tendencja spadkowa liczby osób objętych pomocą w formie zasiłku stałego.

Szacuje się, że na liczbę świadczeniobiorców zasiłków stałych w kolejnych latach będą wpływać następujące czynniki:

- skala uzyskiwania przez świadczeniobiorców kontynuacji uprawnień wynikających z posiadanych orzeczeń o niepełnosprawności w zakresie stopnia niepełnosprawności. W grupie osób pobierających zasiłek stały mniej niż połowa świadczeniobiorców legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności wydanym na czas nieokreślony.

- sytuacja demograficzna Gminy Miejskiej Kraków, głównie znaczący wzrost odsetka gospodarstw jednoosobowych w skali zbiorowości oraz wydłużanie się średniej długości życia. Prognoza ludności dla Krakowa opracowana przez GUS wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji spowoduje dalsze zwiększanie się liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku. Znajduje to odzwierciedlenie w populacji świadczeniobiorców zasiłków stałych, którymi w zdecydowanej większości są osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe. Ponadto wydłuża się przeciętne dalsze trwanie życia w związku z czym liczba osób starszych, niepełnosprawnych w populacji będzie wzrastać;
- skala aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, rozumiana jako odpływ świadczeniobiorców, zaktywizowanych zawodowo z powodu uzyskania własnego źródła dochodu z tytułu pracy zarobkowej.

Koszty udzielania świadczeń w formie zasiłków stałych w roku 2024 będą na poziomie wyższym niż w 2023 r. w związku z ustawowym podniesieniem maksymalnej kwoty zasiłku stałego.

7.2.6 Turnusy rehabilitacyjne

Formą wsparcia adresowaną do osób z niepełnosprawnością jest udział w turnusie rehabilitacyjnym. Turnus oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także poprzez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu. Czas trwania turnusów wynosi co najmniej 14 dni. Osoba z niepełnosprawnością, której przyznano dofinansowanie, dokonuje wyboru turnusu sama, zgodnie z zaleceniami lekarza zawartymi we wniosku lekarskim, biorąc pod uwagę wskazane w orzeczeniu lub we wniosku lekarskim dysfunkcje lub schorzenia.

7.2.6.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.6.2 Kadra

Zadanie realizowane było przez jednego pracownika MOPS (w ramach 1 etatu).

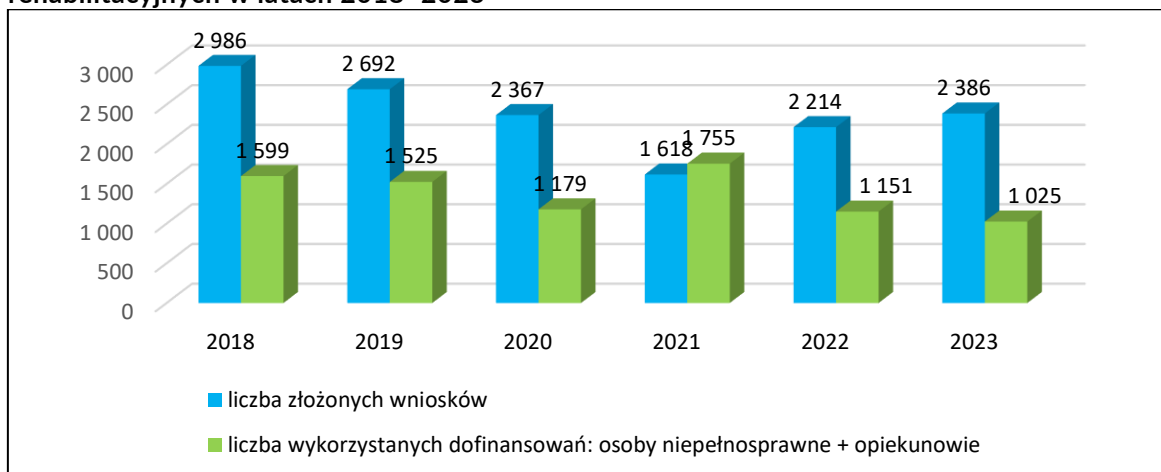
7.2.6.3 Osoby korzystające z dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych

Analiza danych z lat 2018 – 2023 pokazuje zróżnicowaną liczbę osób ubiegających się o dofinansowanie uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym.

Od roku 2021 można zauważyć wzrost liczby składanych wniosków. W 2023 r. wpłynęło 2 386 wniosków, tj. 172 więcej niż w roku 2022 (wzrost o ponad 7%).

W związku z limitem środków na realizację zadania, dofinansowanie do udziału w turnusie rehabilitacyjnym otrzymało łącznie 713 osób z niepełnosprawnością w tym 132 dzieci i młodzieży (plus 312 opiekunów).

Wykres: Wnioski osób z niepełnosprawnością o dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych wyniosła:

Rok	Kwota
2018 r.	1 799 999,00 zł
2019 r.	1 849 462,00 zł
2020 r.	1 349 161,00 zł
2021 r.	2 385 022,00 zł
2022 r.	1 700 000,00 zł
2023 r.	1 700 000,00 zł

Średnie dofinansowanie na osobę z niepełnosprawnością wyniosło 2 384 zł i było większe o 238 zł od poprzedniego roku. Limit środków przeznaczonych na realizację zadania wynosił 1 700 000 zł i został w pełni zrealizowany.

7.2.6.5 Wnioski

W 2023 r. wydatkowano w ramach zadania taką samą kwotę co w ubiegłym roku. Aby zapewnić możliwość udziału w turnusie co roku innej grupie osób, Ośrodek określa szczegółowe zasady przyznawania dofinansowania wg hierarchii dotyczącej stopnia niepełnosprawności uwzględniając przy tym ostatni rok przyznanego dofinansowania ze środków PFRON, przy czym dzieci i młodzież w wieku do 16 lat oraz osoby w wieku do 24 lat uczące się i nie pracujące dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych mogą otrzymać co roku. Liczba przyznanych dofinansowań do uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym uzależniona jest od wysokości środków przekazanych na realizację zadania przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

W związku z powyższym w 2023 roku osoby ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, które nigdy nie otrzymały dofinansowania lub ostatni raz otrzymały dofinansowanie do turnusu nie później niż w 2013 roku stanowiły prawie 69% wszystkich niepełnosprawnych, które w roku 2023 otrzymały pomoc. W roku 2023 z turnusów rehabilitacyjnych skorzystało 42,96% osób, które złożyły wnioski.

7.2.7 Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnością

Bariery architektoniczne to wszelkie utrudnienia występujące w budynku i jego elementach zewnętrznych, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub zmniejszają swobodę ruchu osobom z niepełnosprawnością. Likwidacja barier w miejscu zamieszkania osoby z niepełnosprawnością ma na celu umożliwienie jej lub w znacznym stopniu ułatwienie wykonywania podstawowych, codziennych czynności, a przede wszystkim poruszania się w miejscu zamieszkania.

W ramach tego zadania Ośrodek najczęściej przyznaje dofinansowanie do:

- dostosowania łazienki i innych pomoszczeń zgodnie z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnością, m.in. wolna przestrzeń kąpielowa, uchwyty, siedzisko prysznicowe, dostosowana umywalka, toaleta;
- likwidacji progów i ułożenia powierzchni antypoślizgowej;
- zakupu i montażu podnośników ściennych i sufitowych;
- zakupu i montażu krzeseł i platform schodowych oraz
- budowy pochylni umożliwiającej samodzielne poruszanie się.

Bariery w komunikowaniu się to ograniczenia uniemożliwiające lub utrudniające osobie z niepełnosprawnością swobodne porozumiewanie się lub przekazywanie informacji.

Bariery techniczne to przeszkody wynikające z braku zastosowania lub niedostosowania odpowiednich do rodzaju niepełnosprawności przedmiotów lub urządzeń.

Likwidacja barier w komunikowaniu się i technicznych ma na celu umożliwienie lub w znacznym stopniu ułatwienie osobie z niepełnosprawnością wykonywania podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem.

W ramach tych 2 zadań najczęściej Ośrodek przyznaje dofinansowanie do:

- oprogramowania do komunikacji wspomagającej i alternatywnej;
- programów logopedycznych;
- specjalistycznych myszek;
- oprogramowania do komunikacji za pomocą wzroku;
- sprzętu elektronicznego typu: komputery stacjonarne, laptopy, tablety;
- krzeseł toaletowych;
- wózków toaletowych;
- schodołazów;
- podnośników wannowo kąpielowych;
- uchwytów wspomagających;
- słuchawek wzmacniających słuch.

Dofinansowanie nie może obejmować kosztów zakupu sprzętu poniesionych przed przyznaniem środków finansowych i zawarciem umowy o dofinansowanie ze środków PFRON.

7.2.7.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.7.2 Kadra

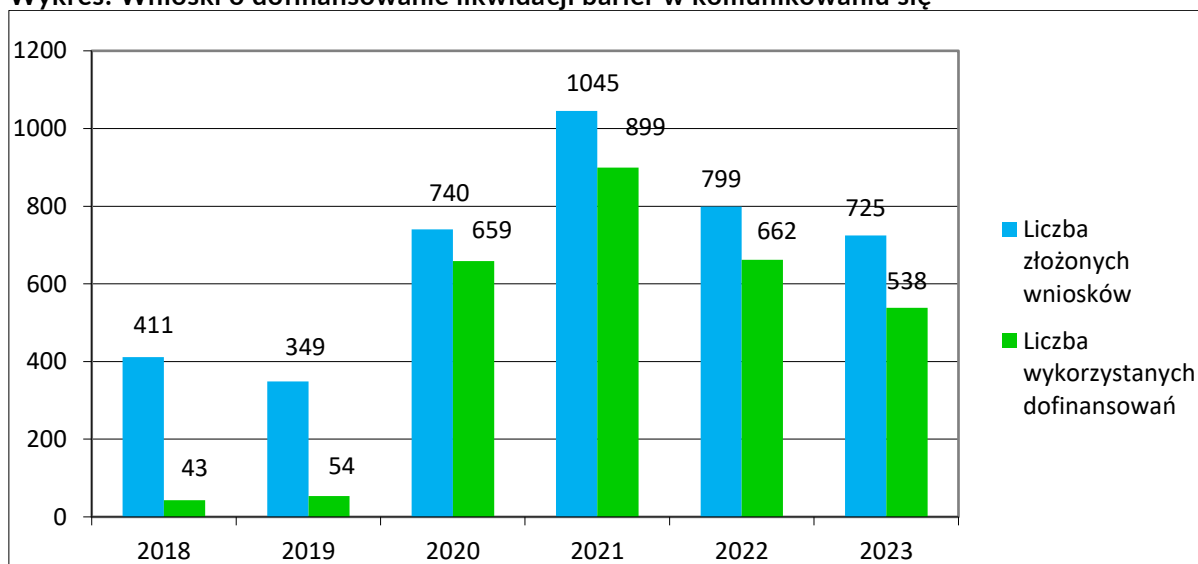
Zadanie realizowało 3 pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej (w ramach 2,375 etatów).

7.2.7.3 Osoby korzystające z dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnością

W roku 2023 liczba złożonych wniosków w ramach dofinansowania likwidacji barier: architektonicznych wyniosła 192, w komunikowaniu się wyniosła 725, technicznych wyniosła 212. W związku z ograniczonymi środkami na realizację zadania dofinansowanie otrzymało 751 osób, w tym 95 osób do likwidacji barier architektonicznych, 538 osoby do likwidacji barier w komunikowaniu się i 118 osób do likwidacji barier technicznych.

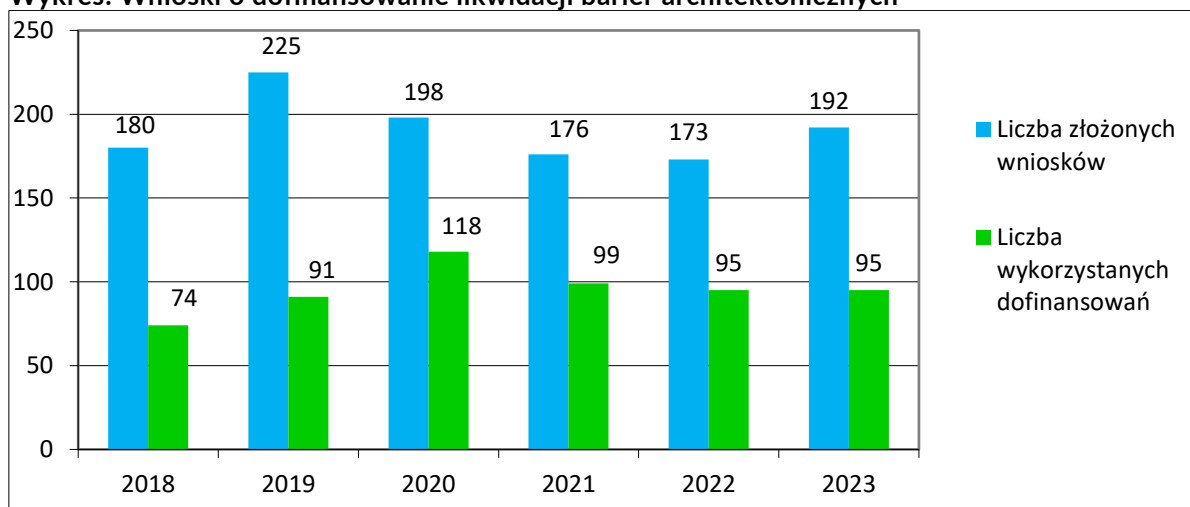
Najwięcej składanych wniosków z zakresu likwidacji barier dotyczyło barier w komunikowaniu się.

Wykres: Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się

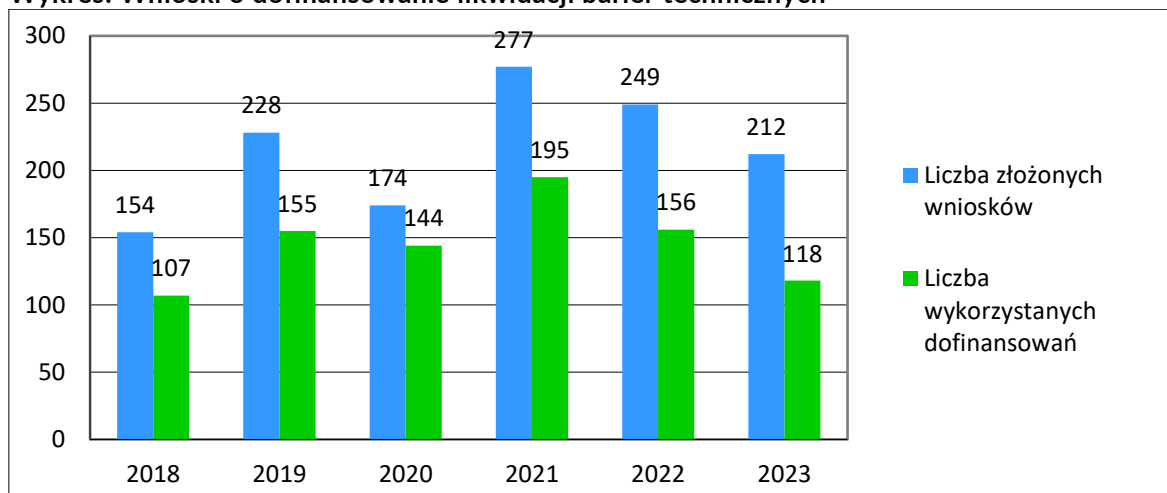

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres: Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres: Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier technicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość przeznaczonych środków na dofinansowania do likwidacji barier wyniosła:

Rok	likwidacja barier architektonicznych	likwidacja barier w komunikowaniu się	likwidacja barier technicznych	Razem
2018	1 417 576,00 zł	75 556,00 zł	569 905,00 zł	2 063 037,00 zł
2019	1 327 235,86 zł	78 378,75 zł	594 385,39 zł	2 000 000,00 zł
2020	1 612 749,00 zł	1 284 485,00 zł	768 766,00 zł	3 666 000,00 zł
2021	1 629 430,00 zł	2 545 854,00 zł	752 329,00 zł	4 927 613,00 zł
2022	1 648 565,00 zł	1 894 464,00 zł	755 841,00 zł	4 298 870,00 zł
2023	1 673 894,00 zł	1 559 187,00 zł	1 066 919,00 zł	4 300 000,00 zł

7.2.7.5 Wnioski

Dofinansowanie w zakresie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych realizowane jest na wniosek osób zainteresowanych tą formą pomocy. W latach 2016-2019 przeznaczone środki stanowiły około 2 miliony złotych, w latach 2020 i 2021 znacznie wzrosły kwoty przeznaczone na dofinansowanie. W 2023 roku kwota wydatkowana na likwidację barier była wyższa o 1 130 zł niż w roku poprzednim. Z uwagi na analizę procesów demograficznych można wnioskować, że grupa osób z niepełnosprawnością i starszych, wymagających przyznania tej formy pomocy będzie systematycznie wzrastać.

7.2.8 Pozostałe formy pomocy osobom z niepełnosprawnością

7.2.8.1 Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

Osoba z niepełnosprawnością może ubiegać się o dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, stosownie do potrzeb wynikających z jej niepełnosprawności, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny, w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych, podzielony przez liczbę osób we wspólnym gospodarstwie domowym, obliczony za kwartał poprzedzający miesiąc złożenia wniosku, nie przekracza kwoty:

- 65% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia – w przypadku osoby samotnej;
- 50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia na osobę we wspólnym gospodarstwie domowym oraz zachodzi potrzeba prowadzenia rehabilitacji w warunkach domowych przy użyciu danego sprzętu.

Wysokość dofinansowania wynosiła do 80% kosztów zakupu sprzętu, nie więcej jednak niż do wysokości pięciokrotnego przeciętnego wynagrodzenia. Minimum 20% kosztów ponosił sam zainteresowany.

Z uwagi na ograniczone środki finansowe Mops przyznawał dofinansowanie do 80% wnioskowanego sprzętu, jednak nie więcej niż 5 000 zł. Osoba niepełnosprawna mogła ubiegać się o dofinansowanie raz w roku. Dofinansowanie nie mogło obejmować kosztów zakupu sprzętu poniesionych przed przyznaniem środków finansowych i zawarciem umowy o dofinansowanie ze środków PFRON.

7.2.8.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.8.1.2 Kadra

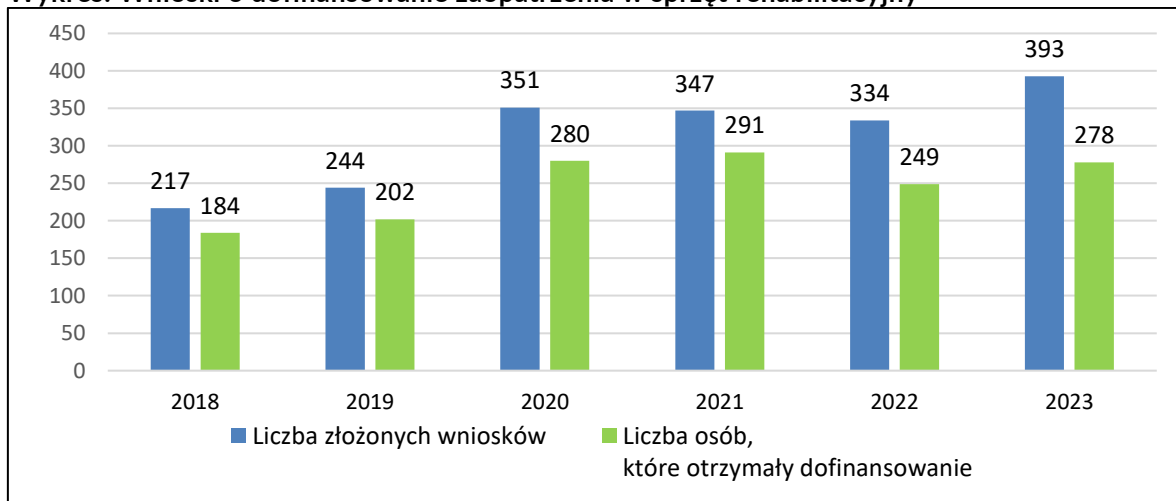
Zadanie realizowało 2 pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej (w ramach 0,75 etatu).

7.2.8.1.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

W 2023 r. złożono 393 wniosków. Dofinansowanie otrzymało 278 osób, w tym 251 to dorosłe osoby z niepełnosprawnością, a 27 dzieci i młodzież. W ramach dofinansowania do zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny – instytucje złożyły 17 wniosków i 1 uzyskała dofinansowanie.

Osoby z niepełnosprawnością w ramach zadania otrzymały między innymi dofinansowanie do zakupu: łóżek rehabilitacyjnych wraz z wyposażeniem, rowerów rehabilitacyjnych, rotorów, urządzenia typu orbitrek, mat masujących, drobnego sprzętu do wykonywania ćwiczeń i rehabilitacji w warunkach domowych (poduszki, linki, taśmy, kliny, piłki rehabilitacyjne itp.).

Wykres: Wnioski o dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.8.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON wyniosła:

Rok	Kwota
2018 r.	379 390,00 zł
2019 r.	350 000,00 zł
2020 r.	585 830,00 zł
2021 r.	729 314,00 zł
2022 r.	706 016,00 zł
2023 r.	763 880,00 zł

Łączna kwota dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny wyniosła 767 482 zł w tym 763 880 zł przeznaczono na dofinansowania dla osób indywidualnych z a 3 602 zł dla instytucji. Średnia wartość dofinansowania wynosiła 2 748 zł na osobę z niepełnosprawnością.

7.2.8.1.5 Wnioski

Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny realizowane jest na wniosek osób zainteresowanych tą formą pomocy. W 2023 roku kwota wydatkowana na zadanie jest wyższa o około 58 tys. w porównaniu z rokiem 2022. Biorąc pod uwagę występujące procesy demograficzne zauważa się, że grupa osób z niepełnosprawnością i starszych, wymagających przyznania pomocy w formie dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny systematycznie wzrasta.

7.2.8.2 Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego – tłumacza przewodnika

Zadanie realizowane jest od kwietnia 2012 roku. W roku 2023 dofinansowanie otrzymała jedna osoba (w roku 2018 – 2 osoby, w roku 2019 – 4 osoby, w roku 2020 – 1 osoba, w latach 2021-2022 – 0 osób).

W 2023 roku dofinansowanie dotyczyło usług tłumacza języka migowego, które były świadczone przez cały rok przez tłumaczy posiadających wpis do rejestru Wojewody. Stawka godzinowa za usługę wyniosła 100 zł.

7.2.8.3 Program „Aktywny Samorząd”

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w 2023 r. kontynuował realizację pilotażowego programu pn. „Aktywny Samorząd”, finansowanego ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Celem głównym programu jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów programu w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji poprzez:

- przygotowanie beneficjentów programu z zaburzeniami ruchu, słuchu i percepcji wzrokowej do pełnienia różnych ról społecznych, umożliwienie im włączenia się do tworzącego się społeczeństwa informacyjnego,

- przygotowanie beneficjentów programu do aktywizacji społecznej, zawodowej lub wsparcie w utrzymaniu zatrudnienia poprzez likwidację lub ograniczenie barier w poruszaniu się oraz barier transportowych,
- umożliwianie beneficjentom programu aktywizacji zawodowej poprzez zastosowanie elementów wspierających ich zatrudnienie,
- poprawa szans beneficjentów programu w rywalizacji o zatrudnienie na otwartym rynku pracy poprzez podwyższanie kwalifikacji.

Lp.	Zadanie	Kwota wydatkowana	Liczba osób objętych wsparciem
1.	pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu	143 560,00 zł	27
2.	pomoc w uzyskaniu prawa jazdy	8 895,00 zł	5
3.	pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania	1 120 208,00 zł	137
4.	dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach Programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania	23 560,00 zł	11
5.	pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego, zakupionego w ramach Programu	3 300,00 zł	2
6.	pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym	172 995,00 zł	11
7.	pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym	19 140,00 zł	9
8.	pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości	198 839,00 zł	9
9.	pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości	22 182,00 zł	4
10.	pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego	60 374,00 zł	8
11.	opieka nad dzieckiem (opłata za pobyt dziecka w żłobku lub przedszkolu albo inny koszt zapewnienia opieki nad dzieckiem)	78 352,00 zł	45
12.	uzyskanie wykształcenia na poziomie wyższym	631 852,00 zł	156
Suma		2 483 257,00 zł	424*

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

* w ramach 424 dofinansowań wsparcia udzielono 313 osobom

Wykonanie na dzień 31 grudnia 2023 r. Nabór wniosków rozpoczął się 1 marca 2023 r. Ostateczne rozliczenie Programu „Aktywny Samorząd” nastąpi po zakończeniu programu, tj. do 15 kwietnia 2024 r.

W 2023 r. złożono łącznie 636 wniosków, podpisano 424 umowy. Dofinansowaniem objęto 313 osób. Na realizację programu „Aktywny Samorząd” wydatkowano łącznie kwotę: 2 483 257,00 zł⁹⁰.

7.2.8.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.8.3.2 Kadra

Zadanie realizuje 3 pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej (w ramach 3 etatów).

⁹⁰ Wykonanie na dzień 31.12.2023 r. Ostateczne zakończenie programu 15.04.2024 r.

7.2.8.3.3 Nakłady finansowe

Na realizację programu „Aktywny Samorząd” MOPS wykorzystał dotację PFRON w następujących wysokościach:

Rok	Kwota
2018 r.	1 923 297,00 zł
2019 r.	2 698 281,00 zł
2020 r.	2 374 892,00 zł
2021 r.	2 438 898,00 zł
2022 r.	1 991 517,00 zł *
2023 r.	2 483 257,00 zł *

*stan na 31.12.2023 r.

7.2.8.3.4 Wnioski

Program Aktywny Samorząd realizowany jest od 2012 roku. Realizacja programu „Aktywny Samorząd” przyczynia się do ograniczania skutków niepełnosprawności poprzez aktywizację osób z niepełnosprawnością. Konsekwentnie prowadzi do zmniejszenia się liczby osób, które z powodu wielu barier mają trudności: z pozyskaniem pracy, osiągnięciem życiowej samodzielności oraz z dostępem do edukacji.

Co roku najliczniejsze grono beneficjentów ma Moduł II programu tj. dofinansowanie do uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym. W 2023 roku znaczącą grupę w ramach Modułu I programu stanowiły osoby z dysfunkcją wzroku i słuchu, które skorzystały z dofinansowania do zakupu sprzętu elektronicznego, jego elementów oraz oprogramowania.

7.2.8.4 Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełnosprawnością

W 2023 roku podpisano 34 umowy na dofinansowanie ze środków PFRON przedsięwzięć organizowanych przez organizacje pozarządowe, z czego 34 zostało zrealizowanych. W dofinansowanych przedsięwzięciach wzięło udział 1 487 osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów.

Wnioski na realizację powyższych przedsięwzięć zostały złożone w MOPS do 30 listopada 2022 roku.

Natomiast na realizację zadania w 2023 r. organizacje pozarządowe złożyły 34 wniosków, które będą realizowane w 2024 roku.

7.2.8.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.8.4.2 Kadra

Zadanie realizuje jeden pracownik Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w ramach etatu obsługującego również inne zadania m.in. program „Aktywny Samorząd”.

7.2.8.4.3 Nakłady finansowe

Wysokość środków finansowych PFRON przeznaczonych na dofinansowanie wynosiła:

Rok	Kwota
2018 r.	137 881,00 zł
2019 r.	134 000,00 zł
2020 r.	81 513,00 zł
2021 r.	162 844,00 zł
2022 r.	201 973,00 zł
2023 r.	229 266,00 zł

7.2.8.4.4 Wnioski

W 2023 roku kwota wydatkowana na zadanie jest wyższa o 27 293 zł w porównaniu z rokiem 2022.

7.2.8.5 Inne Programy Rady Nadzorczej PFRON

W ramach podpisanych umów z PFRON w 2023 roku MOPS realizował 2 inne Programy Rady Nadzorczej PFRON tj.:

- Program „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Mieszkanie dla absolwenta. W grudniu 2022 r. MOPS zawarł umowę z PFRON na realizację programu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Mieszkanie dla absolwenta. Celem programu jest wsparcie osób z niepełnosprawnościami poprzez pokrycie kosztów wynajęcia lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego beneficjenta w celu zwiększenia jego niezależności oraz ułatwienia mu aktywności zawodowej i społecznej poprzez zapewnienie samodzielnego mieszkania spełniającego jego indywidualne kryterium dostępności. W 2023 r. zostało złożonych 6 wniosków w ramach programu, podpisano 1 umowę.
- Program „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Dostępne mieszkanie. W grudniu 2022 r. MOPS zawarł umowę z PFRON na realizację programu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Dostępne mieszkanie. Celem programu jest wsparcie osób z niepełnosprawnościami poprzez dofinansowanie kosztów zamiany lub zakupu mieszkania pozbawionego barier architektonicznych, umożliwiającego samodzielne opuszczanie budynku do poziomu zero przed budynkiem. W 2023 r. nie został złożony żaden wniosek w ramach programu.

7.2.8.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.8.5.2 Kadra

Zadanie realizowane było przez jednego pracownika MOPS (w ramach 0,5 etatu).

7.2.8.5.3 Nakłady finansowe

Wysokość środków finansowych PFRON przeznaczonych na dofinansowanie wynosiła

Program "Samodzielność - Aktywność-Mobilność!" Mieszkanie dla absolwenta	0 zł
Program "Samodzielność - Aktywność-Mobilność!" Dostępne mieszkanie	109 530 zł

7.2.8.6 System Obsługi Wsparcia

System Obsługi Wsparcia (dalej: SOW) przygotowany przez PFRON to platforma, za pomocą której osoby z niepełnosprawnością mogą elektronicznie składać wnioski o wsparcie finansowane ze środków PFRON za pośrednictwem jednostki samorządu terytorialnego.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w 2023 r. przyjmował przez SOW wnioski o dofinansowanie ze środków PFRON do uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym, zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się, technicznych, zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, tłumacza języka migowego, a także w ramach programu „Aktywny Samorząd”.

Pracownicy MOPS zaangażowani w prace związane z obsługą systemu przesyłali szereg uwag do PFRON dotyczących prawidłowego działania systemu.

8 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej

8.1 Praca socjalna z rodzinami z dziećmi

W ramach pracy socjalnej podejmowane są działania na rzecz rodzin przeżywających trudności w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczych i wychowawczych. Pracownicy socjalni inicjują działania ukierunkowane na wzmacnianie lub odzyskanie zdolności rodziny do zapewniania dzieciom prawidłowych warunków rozwojowych, dążą do uzyskania przez rodzinę wsparcia adekwatnego do identyfikowanych potrzeb.

Informację na temat pracy socjalnej zawiera rozdział 3: „Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna”.

8.2 Usługa „Pomoc w domu”

Usługa „Pomoc w domu” dedykowana jest opiekunom osób z orzeczoną znaczną stopniem niepełnosprawności oraz rodzinom, w których wychowywane jest dziecko z niepełnosprawnością charakteryzującą się wskazaniami dotyczącymi konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji. Realizacja usługi wynika z Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”, a jej celem, obok udzielania wsparcia rodzicom i opiekunom osób z niepełnosprawnością w realizacji codziennych obowiązków domowych, jest aktywizacja osób bezrobotnych wykonujących usługę w ramach prac społecznie użytecznych. W 2023 r. usługa została zrealizowana w łącznym wymiarze 95 godzin. Z pomocy skorzystała rodzina z dzieckiem do lat 18.

8.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.2.2 Kadra

Usługę wykonywała uczestniczka Klubu Integracji Społecznej w ramach prac społecznie użytecznych.

8.2.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację usługi wydatkowano:

- w 2018 r.: 5033,30 zł – wydatki w całości były refundowane przez GUP na mocy Porozumienia o współpracy z 4 września 2017 roku dotyczącego określenia zasad współpracy w związku z realizacją priorytetu 3.4 uchwały nr 160 Rady Ministrów w sprawie Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”;
- w 2019 r.: 10 265,90 zł – wydatki w całości były refundowane przez GUP na mocy Porozumienia o współpracy z dnia 4 września 2017 r. dotyczącego określenia zasad współpracy w związku z realizacją priorytetu 3.4 uchwały nr 160 Rady Ministrów w sprawie Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”;
- w 2020 r.: 2193,50 zł – wydatki w całości były refundowane przez GUP na mocy Porozumienia o współpracy z dnia 4 września 2017 r. dotyczącego określenia zasad współpracy w związku z realizacją priorytetu 3.4 uchwały nr 160 Rady Ministrów w sprawie Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”;
- w 2021 r.: 5691,00 zł. – wydatki w całości były refundowane przez GUP na mocy Porozumienia o współpracy z dnia 4 września 2017 r. dotyczącego określenia zasad współpracy w związku z realizacją priorytetu 3.4 uchwały nr 160 Rady Ministrów w sprawie Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”;

- w 2022 r. : 4252,50 zł – wydatki w całości były refundowane przez GUP na mocy Porozumienia o współpracy z dnia 4 września 2017 r. dotyczącego określenia zasad współpracy w związku z realizacją priorytetu 3.4 uchwały nr 160 Rady Ministrów w sprawie Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”;
- w 2023 r.: 902,50 zł. - wydatki w całości były refundowane przez GUP na mocy Porozumienia o współpracy z dnia 4 września 2017 r. dotyczącego określenia zasad współpracy w związku z realizacją priorytetu 3.4 uchwały nr 160 Rady Ministrów w sprawie Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”.

8.2.4 Wnioski

„Usługa „Pomoc w domu” poprzez ułatwianie radzenia sobie z codziennymi obowiązkami domowymi pełni uzupełniającą rolę oferty pomocowej. Wymiar jej realizacji w 2023 roku jest niższy z uwagi na trudności w pozyskiwaniu kandydatów do wykonywania tego rodzaju usługi.

8.3 Usługa asystenta rodziny

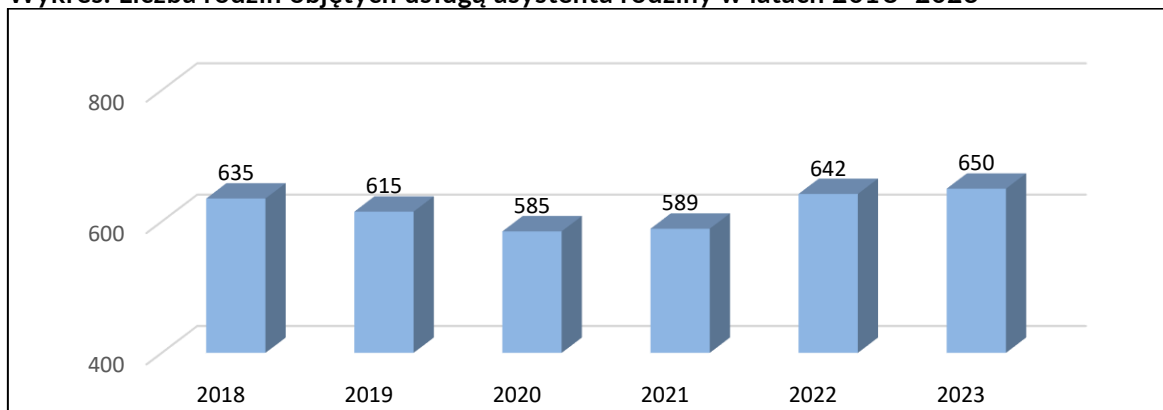
Asystentura rodziny stanowi cenną pomoc dla całej rodziny w procesie przezwyciężania trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczych i wychowawczych. Asystenci rodziny realizują zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. Pomagają także tym rodzicom, którzy dążą do powrotu swoich dzieci pod ich bezpośrednią opiekę. Wspierają i koordynują różnorodne usługi kierowane do kobiet w ciąży, szczególnie w przypadku ciąży powikłanej, rodzin dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie, nieodwracalne upośledzenie lub nieuleczalną chorobę zagrażającą ich zdrowiu i życiu, powstałe w prenatalnym okresie rozwoju dziecka albo w czasie porodu.

8.3.1 Rodziny korzystające z usługi asystenta rodziny

W 2023 r. z asystenturą rodziny zostały objętych 650 rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze i różnorodne kryzysy życia rodzinnego, w tym 14 rodzin skorzystało z tej formy pomocy w ramach ustawy „Za Życiem”. W 2023 r. zainicjowano badanie ankietowe, którego wyniki zostaną wykorzystane w celu doskonalenia jakości usług dzięki uznaniu opinii odbiorców asystentury rodziny.

Asystenci rodziny zatrudniani są wyłącznie na podstawie umowy o pracę. W 2023 r. usługę świadczyło ogółem 37 asystentów, a jej realizacja była współfinansowana w ramach: projektu dofinansowanego ze środków europejskich pn. „Zawsze Rodzina”, programu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pn. „Program asystent rodziny na rok 2023”.

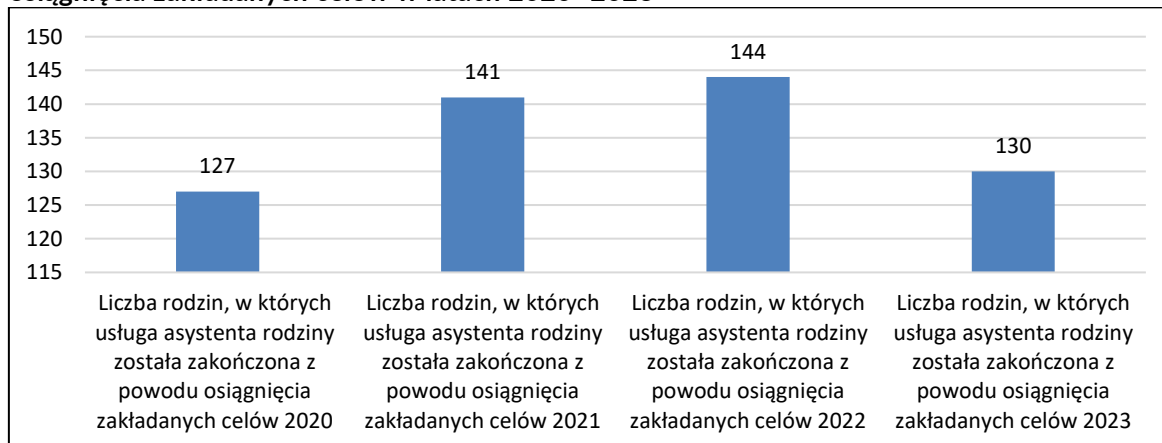
Wykres: Liczba rodzin objętych usługą asystenta rodziny w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2023 roku, zaobserwowano spadek w zakresie liczby sytuacji, w przypadku których usługa asystenta rodziny została zakończona ze względu na osiągnięcie zakładanych celów, przy jednoczesnym wzroście ogólnej liczby rodzin objętych asystenturą. Poniższy wykres prezentuje porównanie przywołanych wskaźników ilościowych na przestrzeni ostatnich lat:

Wykres: Liczba rodzin, w których usługa asystenta rodziny została zakończona z powodu osiągnięcia zakładanych celów w latach 2020–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.3.3 Kadra

Usługa realizowana jest przez pracowników MOPS.

8.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację usługi wydatkowano:

- w 2018 roku ze środków budżetu państwa 299 158,08 zł, ze środków Funduszu Pracy (środki pozabudżetowe) 117 651,35 zł, ze środków Unii Europejskiej 189 461,47 zł, ze środków Gminy Miejskiej Kraków 1 272 893,08 zł;
- w 2019 roku łącznie 1 866 205,39, w tym dotacja MUW w ramach programu 422 000 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków 1 400 706,75, ze środków Unii Europejskiej 43 498,64 zł;
- w 2020 roku łącznie 1 965 871,23 zł w tym dotacja MUW w ramach programu Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej pn. „Program asystent rodziny 2020” 37 586,28 zł, ze środków Gminy Miejskiej Kraków 1 772 048,60 zł, ze środków Unii Europejskiej 156 236,35 zł;
- w 2021 r. usługa była współfinansowana w ramach: projektu współfinansowanego ze środków europejskich pn. „Zawsze Rodzina”, programu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pn. „Program asystent rodziny na rok 2021”. Łącznie wydatkowano na ten cel 2 291 277,94 zł;
- w 2022 r. 2 687 622,07 zł, w tym dotacja MUW w ramach programu Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej pn. „Program asystent rodziny na rok 2022” 76 425,00 zł, ze środków Gminy Miejskiej Kraków 1 490 212,76 zł, ze środków Unii Europejskiej 1 120 984,31 zł;
- w 2023 roku wydatkowano łącznie 2 864 043,22 zł, w tym dotacja w ramach programu Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej pn. „Program asystent rodziny na rok 2023” 277 451,77 zł, ze środków Gminy Miejskiej Kraków 1 693 971,46 zł, ze środków Unii Europejskiej 892 619,77 zł.

8.3.5 Wnioski

W 2023 roku nastąpił kolejny wzrost liczby rodzin korzystających z asystentury (650 w roku 2023, 642 w roku 2022, 589 w roku 2021, 585 w roku 2020), natomiast zmniejszył się wymiar sytuacji, w przypadku których usługa została zakończona ze względu na osiągnięcie zakładanych celów. Wpływ na obserwowane wahania mogą mieć różne czynniki, w tym fluktuacja kadr, natomiast ustalenie ich źródeł będzie przedmiotem głębszej analizy, która uwzględni również badanie jakościowe.

8.4 Placówki wsparcia dziennego

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w celu wsparcia rodziny dziecko może zostać objęte nieodpłatną opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego, prowadzonej w formie:

- opiekuńczej;
- specjalistycznej;
- pracy podwórkowej.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej zapewnia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawę, zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań. Placówka wsparcia dziennego prowadzone w formie specjalistycznej oprócz zapewnienia opieki i wychowania organizuje również zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne i logopedyczne oraz realizuje indywidualny program korekcyjny, program psychoedukacyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię. Natomiast placówka prowadzona w formie pracy podwórkowej realizuje działania animacyjne i socjoterapeutyczne. W zakresie realizowanych zadań, placówki wsparcia dziennego są zobowiązane do współpracy z rodzicami lub opiekunami dziecka oraz placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi.

Pobyt w placówkach jest dobrowolny, z wyłączeniem przypadków gdy dziecko zostanie skierowane do placówki przez sąd rodzinny⁹¹. Podstawowym zadaniem realizowanym przez placówki wsparcia dziennego jest zapewnienie wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych poprzez pomoc w opiece i wychowaniu dziecka. Placówki wsparcia dziennego zaspokajają niezbędne potrzeby dziecka: bytowe, rozwojowe, emocjonalne, społeczne. Proponując i ukazując właściwe postawy i wartości, których niejednokrotnie brakuje w rodzinie biologicznej dziecka, placówka zapobiega powielaniu negatywnych wzorców i tworzeniu pokoleniowej patologii. Zadaniem placówek jest nie tylko bezpośrednia praca z dzieckiem, ale również praca z rodzinami wychowanków. Dzieci uczestniczą w zajęciach edukacyjnych, specjalistycznych i rekreacyjnych, mają również zapewniony posiłek w formie poczęstunku. Placówki organizowały swoim wychowankom również wypoczynek letni oraz zimowy w formie np. wyjazdów kolonijnych, obozów sportowych, czy językowych. Placówki funkcjonują przez cały rok, we wszystkie dni robocze.

8.4.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w 2023 r. funkcjonowały 28 placówki, w których liczba miejsc wyniosła łącznie 1895 w tym: 20 placówek w formie opiekuńczej zapewniające 825 miejsc, 5 w formie specjalistycznej zapewniające 950 miejsc oraz 3 w formie podwórkowej zapewniające 120 miejsc. Placówki prowadzone były przez organizacje pozarządowe na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

Ponadto w 2023 roku zgodnie z art. 19 i art. 20 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w oparciu o wydaną przez Prezydenta Miasta Krakowa prowadzonych było 19 placówek wsparcia dziennego. Jedna organizacja

⁹¹Art. 18 ust. 1, art. 23, art. 24 ust. 1–4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2022 r. poz. 447 z późn. zm.).

prowadziła 18 placówek wsparcia dziennego w formie pracy podwórkowej, zapewniających 270 miejsc (15 miejsc każda placówka). Również jedna organizacja prowadziła placówkę wsparcia dziennego w formie opiekuńczo-specjalistycznej, zapewniającej 30 miejsc.

Tabela: Charakterystyka placówek wsparcia dziennego prowadzonych na zlecenie GMK

Lp.	Typ placówki	Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba osób korzystających	Środki finansowe wydatkowane na realizację zadania
1.	Placówki wsparcia dziennego w formie opiekuńczej	20	825	1348	3 673 758,52 zł
2.	Placówki wsparcia dziennego w formie specjalistycznej	5	950	1313	5 985 000,00 zł
3.	Placówki wsparcia dziennego w formie pracy podwórkowej	3	120	750	662 400,00 zł
Suma		28	1895	3411	10 321 158,52 zł

8.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych placówek wsparcia dziennego na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Miejski Krakowski, Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka, Stowarzyszenie Na Rzecz Integracji, Zgromadzenie SS św. Michała Archanioła, Salezjański Ruch Troski o Młodzież, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Stowarzyszenie Pomocy Młodym Rita, Stowarzyszenie Siemacha, Parafia pw. św. Maksymiliana Kolbe, Fundacja Pomocy Rodzinie w Wychowaniu „Dom dla Dziecka”, Centrum Profilaktyki i Edukacji Społecznej Parasol, Fundacja Nowe Centrum, Fundacja Ukryte Skrzydła.

8.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2023 zaangażowanych było ponad 220 osób w organizacjach pozarządowych posiadających kwalifikacje, o których mowa w art. 25–27 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Dodatkowo przy zapewnieniu opieki nad dziećmi oraz w wykonywaniu innych czynności w placówce pracę zatrudnionych pracowników wspierali wolontariusze.

8.4.4 Dzieci i młodzież korzystająca ze świadczeń w formie pobytu w placówkach wsparcia dziennego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba dzieci i młodzieży, które w 2023 r. skorzystały ze świadczeń oferowanych przez placówki wsparcia dziennego w formie opiekuńczej i specjalistycznej wynosiła 2661. Około 7% uczestników placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej to dzieci i młodzież z rodzin z problemem alkoholowym. Analogiczny odsetek dla placówek prowadzonych w formie opiekuńczej wynosi około 5%. Adresatami działań realizowanych przez placówki wsparcia dziennego w formie podwórkowej są dzieci i młodzież do 18 roku życia – osoby spędzające czas w przestrzeni publicznej (podwórko, ulica, środowisko wirtualne – Internet). Przyczyną takiego trybu życia są często problemy w rodzinie, tj. mieszkaniowe, uzależnienia, przemoc, bezrobocie, brak wsparcia ze strony rodziców czy opiekunów. Opisywana grupa dzieci i młodzieży często alienuje się z otoczenia, doświadcza

problemów szkolnych, emocjonalnych, jest zagrożona uzależnieniami, wchodzi w konflikt z prawem. W 2023 r. placówki podwórkowe objęły swoimi działaniami 750 dzieci.

8.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność placówek wsparcia dziennego w ramach środków Gminy Miejskie Kraków wyniosły:

- w 2018 r.: 9 700 687 zł;
- w 2019 r.: 9 883 276,21 zł;
- w 2020 r.: 9 208 163,04 zł;
- w 2021 r.: 9 873 514,99 zł;
- w 2022 r.: 10 194 221,67 zł;
- w 2023 r.: 10 321 158,52 zł.

8.4.6 Wnioski

Placówki wsparcia dziennego dla dzieci stanowią skuteczny instrument wspierania rodzin, szczególnie tych, które doświadczają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Realizują prawidłowo swoje zadania, a ich praca przynosi wymierne pozytywne efekty w zakresie rozwoju osobowości dziecka, postępów w nauce oraz kształtowania relacji społecznych opartych na wzajemnej pomocy, współpracy i solidarności. Placówki zapewniają wychowankom wszechstronne wsparcie, począwszy od potrzeb podstawowych, jak: opieka, bezpieczeństwo, wyżywienie, przez pomoc w nauce, wsparcie emocjonalne w sytuacjach trudnych, aż po ciekawe zajęcia rozwojowe.

Infrastruktura jednostek realizujących zadania wspierania rodziny powinna być sukcesywnie rozbudowywana z uwzględnieniem potrzeb wynikających między innymi z faktu powstawania nowych osiedli, w rejonie których nie funkcjonują placówki wsparcia dziennego.

Ważne jest także aby podejmować działania informacyjne i promocyjne mające na celu stworzenie pozytywnego obrazu placówki na zewnątrz.

8.5 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi⁹². Zadanie to jest realizowane z zakresu pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób. Ponadto na zlecenie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej realizowane jest również zadanie w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej i w ramach projektu unijnego „Zawsze Rodzina” pn. Specjalistyczne usługi dla rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością (patrz szerzej rozdz. 15 „Działania w ramach projektu Zawsze Rodzina”).

Pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością przeznaczona jest dla rodzin zamieszkałych w Krakowie, w których wychowywane jest przynajmniej jedno dziecko niepełnosprawne i które w związku z niepełnosprawnością dziecka wymagają specjalistycznego wsparcia.

Celem przyznania tej formy pomocy jest ograniczenie negatywnego wpływu niepełnosprawności dziecka na kształtowanie wzajemnych relacji pomiędzy członkami rodziny oraz na funkcjonowanie rodziny w otoczeniu społecznym.

⁹²Art. 17 ust.1 pkt 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.).

Adresatami pomocy są niepełnosprawne dzieci, które mają zdiagnozowane różnego rodzaju dysfunkcje, między innymi autyzm i inne zaburzenia zachowania i rozwoju, dziecięce porażenie mózgowie oraz inne choroby uwarunkowane genetycznie.

Specyfika opisywanej formy pomocy polega na tym, że usługi skierowane są nie tylko do dziecka niepełnosprawnego, ale przede wszystkim – do całej jego rodziny (rodzice, rodzeństwo, także dziadkowie). Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością świadczone mogą być przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym, posiadające wykształcenie psychologa, pedagoga, logopedy, asystenta osoby niepełnosprawnej, terapeuty zajęciowego, pielęgniarki, pracownika socjalnego lub innego zawodu dającego wiedzę i umiejętności pozwalające świadczyć wymagane usługi.

W uzasadnionych przypadkach specjalistyczne usługi mogą być świadczone przez osoby, które zdobywają wymagane kwalifikacje zawodowe i posiadają co najmniej roczny staż w pracy w: placówce terapii lub placówce oświatowej, do której uczęszczają dzieci z zaburzeniami rozwoju lub upośledzeniem umysłowym, ośrodku terapeutyczno-edukacyjno-wychowawczym, zakładzie rehabilitacji, szpitalu psychiatrycznym, jednostce organizacyjnej pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi i innej jednostce świadczącej specjalistyczne usługi opiekuńcze.

Dobór opiekuna o określonych kwalifikacjach podyktowany jest zdiagnozowanymi potrzebami rodziny.

Zakres usług uzależniony jest od sytuacji rodziny, która ma zostać objęta pomocą, w tym w szczególności: liczby osób niepełnosprawnych w rodzinie, stanu zdrowia osób niepełnosprawnych oraz pozostałych członków rodziny, sytuacji zawodowej członków rodziny, a także innych czynników mogących mieć wpływ na zakres koniecznego wsparcia ze strony osób drugich. Maksymalny czas świadczenia usług wynosi 20 godzin tygodniowo, w szczególnie uzasadnionych przypadkach może zostać wydłużony do 30 godzin.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone na terenie Gminy Miejskiej Kraków polegają w szczególności na:

- wspieraniu rodziny w uczeniu i rozwijaniu u dziecka niepełnosprawnego umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia (kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania; motywowanie do aktywności, leczenia, rehabilitacji; prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych; wspieranie w codziennych czynnościach życiowych),
- interwencji i pomocy w życiu w środowisku i rodzinie (pomoc w radzeniu sobie w sytuacjach kryzysowych; ułatwianie rodzinie dostępu do edukacji i kultury; doradztwo w zakresie możliwości uzyskania pomocy ze strony innych instytucji; pomoc w załatwianiu spraw urzędowych; kształtowanie pozytywnych relacji w rodzinie oraz odpowiednich postaw wobec dziecka niepełnosprawnego),
- wspieraniu i treningu rodziny w zakresie wspomagania procesu leczenia (treningi dotyczące pielęgnacji dziecka, podawania leków, zachowania terminów badań; pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia oraz placówek rehabilitacyjnych).

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością mogą być również świadczone poprzez przejęcie czasowej opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym w celu umożliwienia rodzicom załatwienia spraw związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego, spraw urzędowych, zadbania o własne zdrowie, a także celem umożliwienia rodzicom odpoczynku. Osoba świadcząca specjalistyczne usługi opiekuńcze może również przejąć czasową opiekę nad dzieckiem z niepełnosprawnością celem odprowadzenia bądź przyprowadzenia dziecka do/z przedszkola lub szkoły.

Za świadczone specjalistyczne usługi opiekuńcze rodzina ponosi odpłatność, której wysokość zależy od posiadanego dochodu. Szczegółowe zasady ustalania wysokości odpłatności za specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz tryb ich pobierania, a także zasady częściowego lub całkowitego zwolnienia z opłat określa Załącznik Nr 2 do uchwały Nr LXXIV/941/09 Rady Miasta Krakowa z dnia 3 czerwca 2009 r. (z późn. zm.).

W przypadku rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym, w których dochód na osobę w rodzinie nie przekracza 200% kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej, usługi świadczone są nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach stosuje się tabelę odpłatności zamieszczoną w ww. uchwale.

W 2023 roku zrealizowano 1 776 godzin usług dla 5 rodzin.

8.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W roku 2023 zadanie realizowane było przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

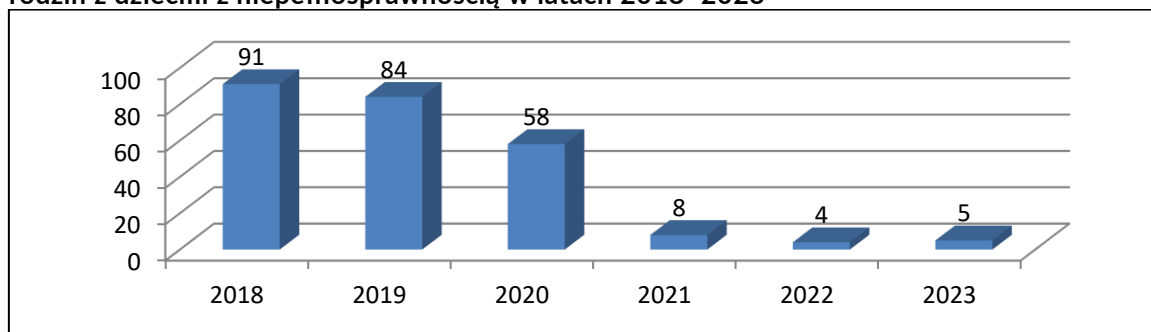
8.5.2 Kadra

W 2023 r. specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością świadczyli 4 specjaliści.

8.5.3 Rodziny korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Pomoc w powyższej formie adresowana jest do rodzin. W 2020 r. liczba rodzin wyniosła 58. W 2021 r. specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone były dla 8 rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością, w 2022 r. wsparcia udzielono 4 rodzinom, a w 2023 r. z ww. pomocy skorzystało 5 rodzin. Należy zaznaczyć, że od 2021 r. rodziny z dziećmi z niepełnosprawnością do 18 roku życia, które miały problemy opiekuńczo-wychowawcze mogą również skorzystać ze wsparcia MOPS w formie specjalistycznych usług realizowanych w ramach projektu „Zawsze Rodzina”. Z tej formy pomocy w 2023 r. skorzystało aż 137 rodzin. (patrz szerzej rozdz. 15 „Działania w ramach projektu Zawsze Rodzina”).

Wykres: Liczba rodzin objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z uwagi na małą liczebność próby, nie dokonano szczegółowej charakterystyki świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością, ustalono jedynie najbardziej charakterystyczne cechy tej grupy świadczeniobiorców.

Z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością korzystają przede wszystkim rodziny: małżeństwa i matki z dziećmi. Prawie 90% świadczeniobiorców pomocy (w rozumieniu osób będących podmiotami decyzji przyznającej pomoc) legitymują się wykształceniem co najmniej średnim. Wszystkie rodziny uzyskują dochody pochodzące przede wszystkim z niezarobkowych źródeł utrzymania.

8.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków przekazanej na realizację zadania wynosiła:

- w 2018 r.: 508 838 zł;
- w 2019 r.: 457 210 zł;
- w 2020 r. : 275 092,26 zł;
- w 2021 r.: 57 455,04 zł;
- w 2022 r.: 63 796,78 zł;
- w 2023 r.: 71 351 zł.

8.5.5 Wnioski

Świadczone specjalistyczne usługi opiekuńcze wpływają znacząco na poprawę jakości życia dzieci niepełnosprawnych w rodzinach. Pozwalają na kształtowanie pozytywnych relacji pomiędzy członkami rodziny, odciążają rodziców/opiekunów dzieci z niepełnosprawnością, zwiększają samodzielność dzieci i pobudzają do aktywności, ponadto usprawniając funkcjonowanie w otoczeniu społecznym.

8.6 Usługa asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością

Realizacja zadania polegającego na świadczeniu usługi asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością obejmuje w szczególności:

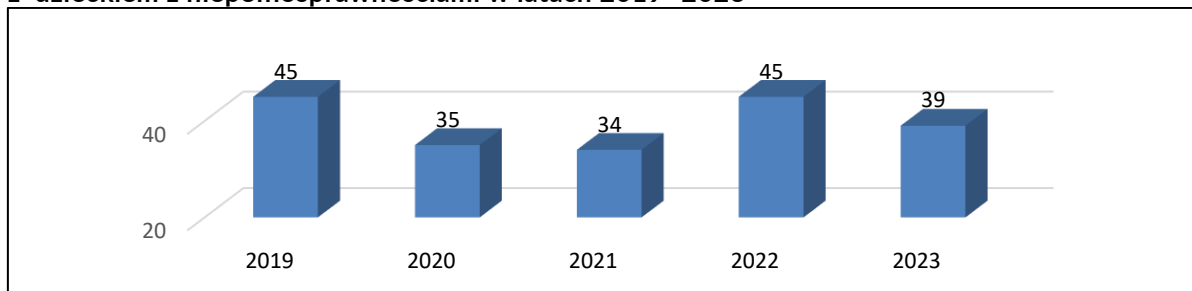
- 1) sprawowanie opieki nad dzieckiem z niepełnosprawnością na czas nieobecności rodzica, obejmujące:
 - a) wykonywanie czynności opiekuńczych, tj. pomoc dziecku w skorzystaniu z posiłku, toalecie, przemieszczaniu się w obrębie miejsca zamieszkania, pomoc dziecku w dotarciu do podmiotów realizujących na jego rzecz działania w zakresie zdrowotnym, rehabilitacyjnym, edukacyjnym, opiekuńczym, aktywizującym, itp.,
 - b) towarzyszenie dziecku w kontaktach z rówieśnikami,
 - c) towarzyszenie dziecku w trakcie zajęć edukacyjnych, rehabilitacyjnych w zastępstwie rodzica, który w tym czasie realizuje własne potrzeby zdrowotne, zawodowe, edukacyjne lub podejmuje sprawy urzędowe;
- 2) pomoc dziecku w nauce i/lub przyswojeniu podstawowych umiejętności życiowych i społecznych;
- 3) towarzyszenie rodzicowi w czynnościach opiekuńczych, w kontaktach ze służbą zdrowia, czy też innymi podmiotami istotnymi dla rozwoju dziecka, o ile stan dziecka wymaga pomocy rodzica i drugiej osoby, lub rodzic jest w sytuacji zdrowotnej uzasadniającej pomoc osoby trzeciej;
- 4) udzielanie informacji rodzicom w zakresie pozyskiwania wiedzy o formach i podmiotach mogących udzielić pomocy dziecku, np. zajęciach specjalistycznych, ośrodkach świadczących pomoc, itp.;
- 5) udzielanie informacji rodzicom w zakresie możliwości samopomocy;
- 6) realizację działań na rzecz rodziny takich, jak np. reprezentowanie ich interesów w instytucjach, działania związane z uzyskaniem dostępu do usług, z których rodziny mogłyby dodatkowo skorzystać.

8.6.1 Rodziny korzystające z usługi asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Usługa świadczona jest w godzinach 7-19, siedem dni w tygodniu. Za świadczone usługi rodzina nie ponosi odpłatności.

W 2023 r. ze wsparcia asystentów skorzystało 39 rodzin z dziećmi z niepełnosprawnościami.

Liczba rodzin z dziećmi z niepełnosprawnościami korzystająca z usługi asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnościami w latach 2019–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wsparcie jakie zapewniał asystent przynosi wymierne korzyści zarówno dla członków rodzin objętych wsparciem, jak i społeczności lokalnej. Odciążenie rodziców dzieci z niepełnosprawnościami daje bowiem możliwość wygospodarowania dodatkowych zasobów czasowych, a tym samym pozwala rodzicom na zwiększenie zakresu ich aktywności społecznej. Kształtowanie w rodzicach pozytywnych postaw aktywności społecznej pozwala z kolei na to, aby dzieci z niepełnosprawnościami objęte wsparciem asystenta miały większą możliwość budowania własnej przestrzeni poza środowiskiem rodzinnym (nowe hobby, wyjścia do kina, wyjazdy na wycieczki bez rodzica) oraz nabywania umiejętności niezbędnych w życiu codziennym (np. samodzielne zakupy, gotowanie).

Dzięki zwiększeniu aktywności społecznej rodzin dzieci z niepełnosprawnościami, a co za tym idzie również wzroście stopnia udziału w aktywnościach społecznych (również samych dzieci z niepełnosprawnościami), wzrasta świadomość w zakresie niepełnosprawności i możliwości aktywnego współuczestniczenia osób z niepełnosprawnościami w życiu społeczeństwa.

8.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W 2023 r. zadanie realizowane było przez Fundację Sustinae. Podmiot wyłoniony zostały w ramach otwartego konkursu ofert.

8.6.3 Kadra

Na stanowisku asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością fundacja Sustinae zatrudniała w 2023 r. 32 osoby w oparciu o umowę zlecenie. Ponadto w realizację zadania zaangażowanych było 4 wolontariuszy. Koordynator zadania zatrudniony był na 1/3 etatu.

8.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania dotyczącego świadczenia usługi asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością wydatkowano:

- w 2019 r.: 30 067,65 zł w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”, 130 377,08 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2020 r.: 168 081,13 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2021 r.: 179 804,81 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2022 r.: 180 739,30 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2023 r. : 170 756,05 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków.

8.6.5 Wnioski

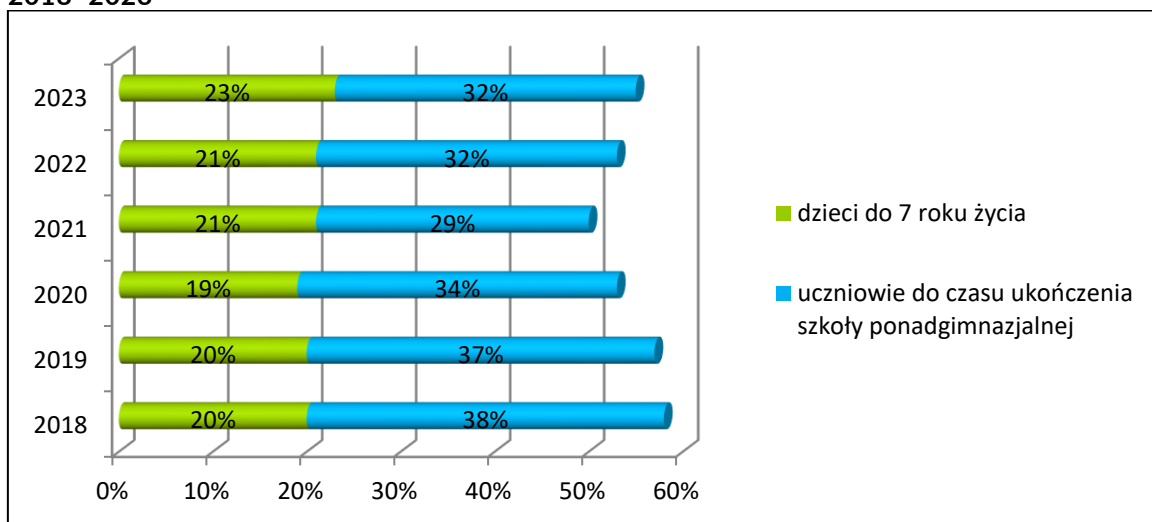
Dotychczasowe doświadczenia związane z realizacją usługi asystenta w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością wskazują na potrzebę kontynuacji realizacji zadania. Jest to uzasadnione zarówno zainteresowaniem rodzin możliwością korzystania ze tej formy wsparcia, jak również dalszą potrzebą utrwalania pozytywnych wzorców i przełamania barier w świadomości społecznej.

8.7 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku

Wskazana forma pomocy została opisana w rozdziale 11 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom i rodzinom o niskich dochodach, podrozdział 11.2.3.

Należy podkreślić, że szczególną grupą odbiorców Programu dożywiania są dzieci i młodzież⁹³. Udział dzieci i uczniów w ogólnej liczbie osób otrzymujących pomoc w formie posiłku wyniósł 55% w skali roku (2 048 osób). Dzieci do 7 r.ż. stanowiły 23% świadczeniobiorców, natomiast odsetek uczniów w wieku od lat 7 do ukończenia szkoły ponadpodstawowej w ogólnej liczbie świadczeniobiorców wyniósł około 32%. W 2023 roku udział dzieci i uczniów w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w formie posiłków był wyższy niż w roku poprzednim.

Wykres: Udział dzieci w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w formie posiłków latach 2018-2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy uczeń albo dziecko korzystające z zajęć w ramach rocznego przygotowania przedszkolnego w szkole lub przedszkolu wyraża chęć zjedzenia posiłku, dyrektor szkoły lub przedszkola udziela pomocy w formie posiłku, informując jednocześnie ośrodek pomocy społecznej, właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ucznia lub dziecka, o udzieleniu pomocy. Przyznanie pomocy, o której mowa powyżej, nie wymaga ustalania sytuacji rodziny w drodze rodzinnego wywiadu środowiskowego oraz wydania przez ośrodek pomocy społecznej decyzji administracyjnej. Środki na zakup posiłku, są przekazywane przez ośrodek pomocy społecznej na podstawie sporządzonej listy uczniów lub dzieci oraz liczby spożytych posiłków w przyjętym okresie rozliczeniowym. W 2023 r. z posiłków przyznawanych na podstawie decyzji dyrektora szkoły skorzystało 566 dzieci i uczniów.

⁹³Dzieci do 7 roku życia oraz uczniowie do ukończenia szkoły ponadpodstawowej stanowią blisko 32% wszystkich osób korzystających z Programu.

8.7.1 Wnioski

Analiza danych dotyczących realizacji programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania za lata 2014–2023 wskazuje, że dzieci do 7 roku życia oraz uczniowie do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej stanowią znaczącą grupę odbiorców Programu. Pomoc w postaci dożywiania dzieci i uczniów w placówkach oświatowych jest ważnym elementem przeciwdziałania niedożywienia wśród dzieci oraz wsparcia finansowego rodzin z dziećmi.

8.8 Kluby Rodziców

W 2023 r. w ramach Działu Rewitalizacji Społecznej funkcjonowały dwa Kluby Rodziców – przy ul. Dąbrówki 7/4 oraz na os. Na Skarpie 35. Celem działań klubów było wzmocnienie więzi i kształtowanie pozytywnych relacji rodziców i dzieci oraz podnoszenie kompetencji rodzicielskich. Kluby tworzyły otwartą i przyjazną przestrzeń dla rodziców, którzy szukali możliwości wymiany doświadczeń i zdobycia nowych umiejętności, bazując na wiedzy innych rodziców bądź specjalistów działających w ramach Klubu.

W Klubach Rodziców można było skorzystać m.in. z warsztatów relaksacyjnych dla rodziców i opiekunów dzieci, warsztatów ceramicznych, nauki szycia na maszynie, z zajęć ruchowych „Zdrowy kręgosłup”, z zajęć logorytmicznych dla dzieci, konsultacji psychologicznych, z położną (on-line), a także wziąć udział w piknikach rodzinnych, w spotkaniach okolicznościowych np. z okazji Dnia Dziecka i Pożegnania Lata.

W ramach Klubu Rodziców zrealizowano 219 godzin.

8.9 Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów: stypendia szkolne, zasiłki szkolne

W 2023 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizował zadanie polegające na przyznawaniu pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zgodnie z Uchwałą Nr LVIII/1238/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 23 listopada 2016 r. w sprawie regulaminu udzielania pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie Gminy Miejskiej Kraków (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2016 r. poz. 7695). Pomoc materialna o charakterze socjalnym przyznawana jest w formie stypendium szkolnego oraz zasiłku szkolnego.

Pomoc w formie stypendium szkolnego adresowana była do uczniów z rodzin, w których miesięczna wysokość dochodu na osobę w rodzinie nie przekraczała kwoty, o której mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. W 2023 r. wysokość tego kryterium wynosiła: 600 zł.

W 2023 r. wypłacono łącznie 635 świadczeń w formie stypendiów szkolnych.

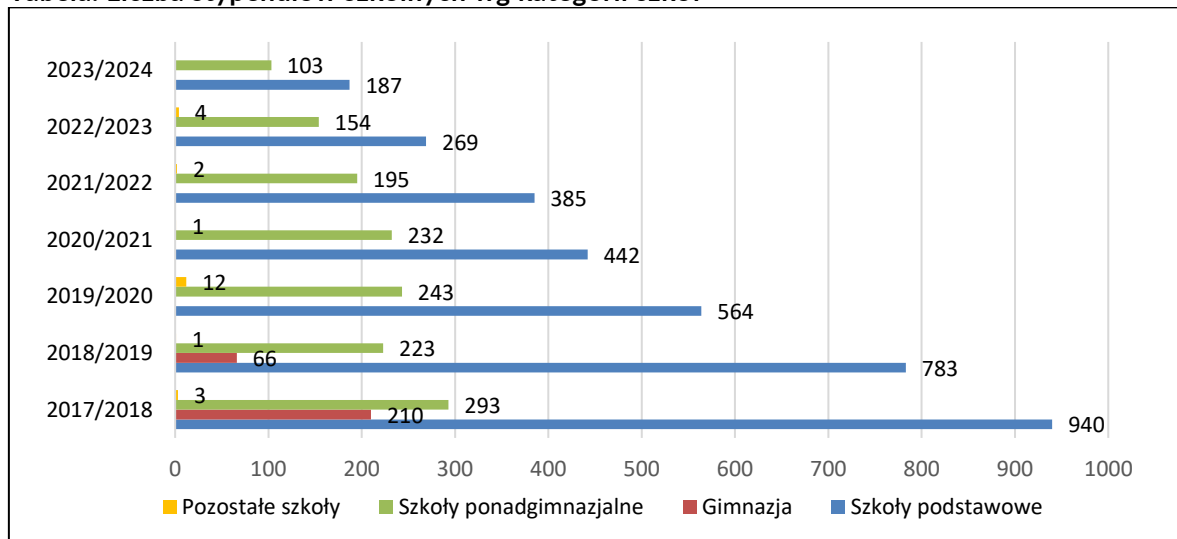
Tabela: Liczba uczniów, którym udzielono stypendia szkolne w I semestrze roku szkolnego, 2017/2018, 2018/2019, 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022, 2022/2023, 2023/2024

I semestr roku szkolnego	Szkoły Podstawowe	Gimnazja	Szkoły ponadgimnazjalne	Pozostałe szkoły	Suma
2017/2018	940	210	293	3	1 446
2018/2019	783	66	223	1	1 073
2019/2020	564	0	243	12	819
2020/2021	442	0	232	1	675
2021/2022	385	0	195	2	582
2022/2023	269	0	154	4	427
2023/2024	187	0	103	0	290

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z zebranych danych wynika, że w 2023 r. (I semestr roku szkolnego 2023/2024) nastąpił spadek liczby uczniów, którym wypłacono świadczenie w formie stypendium szkolnego, w stosunku do lat ubiegłych. Liczba ta spada rokrocznie. Największą grupę osób objętych tą formą wsparcia w 2023 r. stanowili uczniowie szkół podstawowych (64% ogólnej liczby uczniów).

Tabela: Liczba stypendiów szkolnych wg kategorii szkół

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Drugim ze świadczeń w formie pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów jest zasiłek szkolny. Może on zostać przyznany uczniowi znajdującemu się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego, tj. zdarzenia nagłego, nieprzewidywanego, niezależnego od wnioskodawcy, które wywoła przynajmniej przejściową trudną sytuację materialną rodziny ucznia.

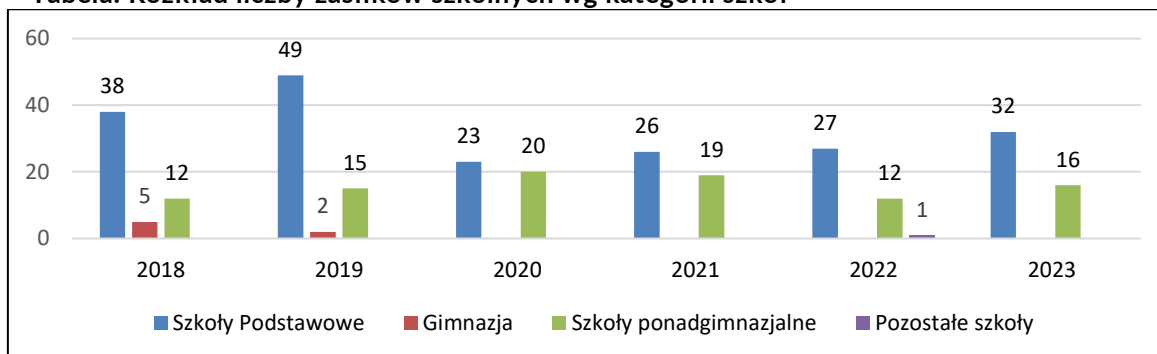
W 2023 r. wypłacono łącznie 48 świadczeń w postaci zasiłku szkolnego. Szczegółowe dane w podziale na rodzaje szkół, do których uczęszczały osoby objęte pomocą w formie zasiłku szkolnego, przedstawia poniższa tabela oraz poniższy wykres.

Tabela: Liczba uczniów, którym udzielono zasiłki szkolne w latach 2018-2023

Rok	Szkoły Podstawowe	Gimnazja	Szkoły ponadgimnazjalne	Pozostałe szkoły	Suma
2018	38	5	12	0	55
2019	49	2	15	0	66
2020	23	0	20	0	43
2021	26	0	19	0	45
2022	27	0	12	1	40
2023	32	0	16	0	48

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Tabela: Rozkład liczby zasiłków szkolnych wg kategorii szkół

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.9.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.9.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.9.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania przeznaczono:

- w 2018 r.: 1 637 949,69 zł, w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 336 460,00 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 1 301 489,69 zł;
- w 2019 r.: 1 304 171,61 zł, w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 275 667,81 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 1 028 503,80 zł;
- w 2020 r.: 946 786,20 zł, w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 200 784,65 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 746 001,55 zł.;
- w 2021 r.: 817 498,67 zł, w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 173 287,62 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 644 211,05 zł;
- 2022 r. 693 839,78 zł w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 140 230 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 553 609,78 zł;
- 2023 r. 491 697,10 zł w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 106 959,99 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 384 737,11 zł.

8.9.4 Wnioski

Dokonując analizy ilości wypłaconych świadczeń w postaci stypendium szkolnego w ostatnich latach wnioskować można, iż tendencja spadkowa może utrzymać się w kolejnych latach. Może być to powiązane ze zmieniającą się sytuacją społeczną, na którą wpływ mają takie czynniki, jak np. zmiana poziomu życia rodzin z dziećmi po uzyskaniu świadczenia wychowawczego, wprowadzenie jednorazowego świadczenia „300+” oraz przede wszystkim niskie kryterium dochodowe uprawniające do świadczeń.

Zakres udzielanej pomocy w kolejnych latach w formie zasiłku szkolnego jest również trudny do oszacowania. Wynika to z faktu uwarunkowania wypłaty świadczenia wystąpieniem zdarzenia losowego, co jest niemożliwe do przewidzenia.

8.10 Realizacja rządowego program pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2023–2025. (W latach ubiegłych program funkcjonował pod nazwą „Wyprawka szkolna”)

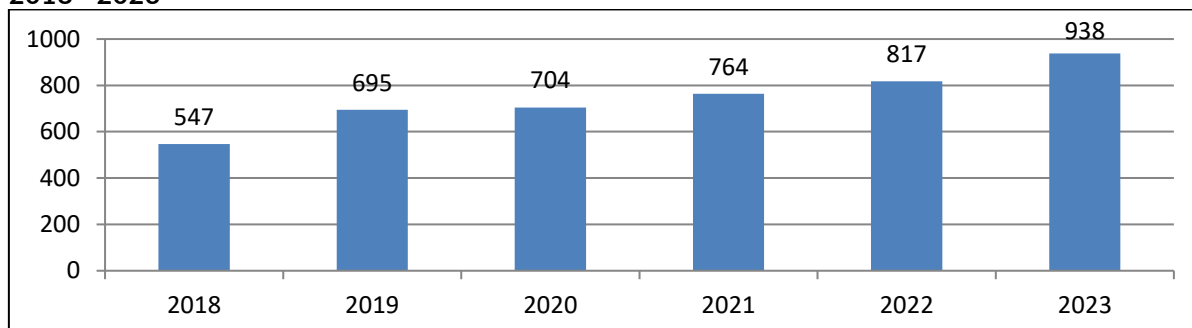
W ramach Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w 2023 r. udzielano pomocy w formie dofinansowania zakupu podręczników oraz materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych do kształcenia ogólnego, w tym do kształcenia specjalnego lub do kształcenia w zawodach wyłącznie dla uczniów niepełnosprawnych, którzy posiadali orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i uczęszczali w roku szkolnym 2023/2024 do szkół ponadpodstawowych.

Wnioski o przyznanie pomocy na zakup podręczników i materiałów składane były w szkołach przez rodziców, opiekunów prawnych ucznia lub pełnoletnich uczniów. Po weryfikacji wniosków, Dyrektorzy szkół przekazali do MOPS listy uczniów zakwalifikowanych do objęcia pomocą w ramach programu. Na podstawie tych list MOPS przekazał środki finansowe szkołom z przeznaczeniem na wypłatę świadczeń. W przypadku szkół prowadzonych przez inne podmioty niż GMK wypłaty pomocy dokonywał, na podstawie posiadanego pełnomocnictwa PMK, bezpośrednio MOPS.

W ramach programu uczniowie mogli ubiegać się o dofinansowanie wahające się w zależności od typu szkoły i typu niepełnosprawności pomiędzy 225,00 zł a 445,00 zł. Ostateczna kwota dofinansowania była uzależniona od przedłożonych dokumentów potwierdzających poniesione wydatki za zakup podręczników i materiałów edukacyjnych oraz materiałów ćwiczeniowych.

Pomoc finansową w ramach programu przyznano łącznie dla 938 uczniów uczęszczających do 73 szkół na terenie Krakowa, w łącznej wysokości 317 837,64 zł.

Tabela: Liczba uczniów, którzy otrzymali pomoc w ramach programu rządowego w latach 2018– 2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Liczba świadczeń w stosunku do roku nieznacznie wzrosła. Jest to związane z określeniem tej samej grupy uczniów, która była uprawniona do otrzymania pomocy w ramach Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w ubiegłym roku. W 2023 r. udzielano pomocy w formie dofinansowania zakupu podręczników oraz materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych wyłącznie uczniom posiadającym orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i uczęszczającym do szkół ponadpodstawowych.

8.10.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.10.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.10.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację programu przeznaczono w ramach środków z budżetu państwa:

- w 2018 r. kwotę: 132 868 zł;
- w 2019 r. kwotę: 195 355,19 zł;
- w 2020 r. kwotę: 201 376,93 zł;
- w 2021 r. kwotę 227 517,58 zł;
- w 2022 r. kwotę 264 751,92 zł;
- w 2023 r. kwotę 317 837,64 zł.

8.10.4 Wnioski

Pomoc na zakup podręczników oraz materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych dla uczniów realizowana jest w oparciu o program rządowy. W 2023 r. możliwość otrzymania pomocy na dofinansowanie podręczników i materiałów edukacyjnych mieli wyłącznie uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, uczęszczający do szkół ponadpodstawowych. Zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 maja 2023 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2023-2025 (Dz. U z 2023 r., poz.1046), w następnych latach pomoc w zakresie Rządowego programu pomocy uczniom – „Wyprawka szkolna” będzie dotyczyła nadal wyłącznie dzieci, które posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i uczęszczają do szkół ponadpodstawowych.

8.11 Prowadzenie na oddziałach ginekologiczno-położniczych oraz w szkołach rodzenia usługi „przewodniczki” dla kobiet w ciąży i rodziców nowo narodzonych dzieci mieszkających w Krakowie

Prowadzenie na oddziałach ginekologiczno-położniczych oraz w szkołach rodzenia usługi „przewodniczki” dla kobiet w ciąży i rodziców nowonarodzonych dzieci obejmuje w szczególności:

- informowanie o przysługujących uprawnieniach, formach pomocy finansowej i pozafinansowej, usługach społecznych i zdrowotnych;
- udzielanie indywidualnego poradnictwa dostosowanego do potrzeb Uczestników zadania;
- udzielanie wsparcia emocjonalnego;
- doradztwo formalno-prawne w zakresie procedur niezbędnych do spełnienia przez młodych rodziców i wsparcie w załatwieniu formalności związanych z narodzinami dziecka;
- propagowanie właściwych postaw zdrowotnych, zmiany postaw wobec badań profilaktycznych z biernej na czynną, kontroli stanu zdrowia matki po porodzie i zdrowia dziecka w okresie niemowlęcym.

Usługa „przewodniczki” świadczona jest w szpitalach i szkołach rodzenia, z którymi Gmina Miejska Kraków zawarła porozumienie o współpracy.

Zadanie realizowane jest w oparciu o założenia zawarte w publikacji pn. „Rodzicu, nie jesteś sam – wdrażanie programu wsparcia dla kobiet w ciąży i rodziców dzieci w wieku do 12 miesięcy” oraz publikacji pn. „Instrukcja wdrożenia modelu wsparcia kobiet w ciąży i rodziców dzieci w wieku do 12 miesięcy dla jednostek administracji publicznej, organizacji pozarządowych, szpitali z oddziałami ginekologiczno-położniczymi”, opracowanych w ramach projektu pn. „Rodzicu, nie jesteś sam”, który był realizowany w okresie od 1 października 2017 r. do 30 września 2020 r. ze środków Unii Europejskiej.

8.11.1 Osoby objęte usługą „przewodniczki”, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Odbiorcami usługi są wszystkie kobiety w ciąży, matki i ojcowie przeżywający kryzys w związku z narodzinami dziecka, rodziny z dziećmi do ukończenia przez nie 1 roku życia, w których występują lub mogą wystąpić problemy ekonomiczne, zawodowe, emocjonalne i inne, mające wpływ na funkcjonowanie rodziny, w szczególności:

- kobiety w ciąży fizjologicznej i przebiegającej z powikłaniami, które przebywają na oddziałach ginekologiczno-położniczych lub uczęszczają do szkoły rodzenia;
- rodzice dziecka w wieku 0-12 miesięcy z niepełnosprawnością lub zagrożonego niepełnosprawnością, w tym również rodzice z niepełnosprawnością;
- ojcowie dzieci w wieku do 12 miesięcy;
- rodzice doświadczający krytycznych wydarzeń związanych w prokreacją, tj. niepowodzeń położniczych, wad rozwojowych płodu, śmierci dziecka po urodzeniu.

Wsparcie udzielane jest niezależnie od sytuacji materialnej.

W 2023 roku z usługi skorzystało 1232 uczestników (w roku 2022: 466 uczestników). Usługa realizowana była przez wykwalifikowaną kadrę na oddziałach szpitali, w szkołach rodzenia, w miejscu zamieszkania Uczestników oraz w razie konieczności również telefonicznie.

8.11.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W 2023 roku zadanie polegające na prowadzeniu na oddziałach ginekologiczno-położniczych oraz w szkołach rodzenia usługi „przewodniczki” dla kobiet w ciąży i rodziców nowonarodzonych dzieci realizowane było na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego.

8.11.3 Kadra

W 2023 r. usługi „przewodniczki” świadczyło 3 specjalistów.

8.11.4 Nakłady finansowe na realizację zadania.

Wysokość dotacji w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków

- w 2022 r. wyniosła 172 141 zł;
- w 2023 r. wyniosła 243 169,56 zł.

8.11.5 Wnioski

Realizacja usługi „przewodniczki” dla kobiet w ciąży i rodziców nowonarodzonych dzieci, miała pozytywny wpływ na wzrost kompetencji rodzicielskich Uczestników oraz wzrost ich wiedzy na temat dostępnych form pomocy dedykowanych kobietom w ciąży i rodzinom z małym dzieckiem. Dzięki realizacji ww. usługi rodziny otrzymały również wsparcie w przewycięzaniu trudności przeżywanych w okresie ciąży i porodu.

Usługi stanowiły formę wsparcia krótkoterminowego lub długoterminowego, w zależności od indywidualnej sytuacji uczestnika.

8.12 Specjalistyczne usługi wspierania rodziny

Specjalistyczne usługi wspierania rodziny skierowane są do rodzin z dziećmi do 18 roku życia, które wymagają wsparcia z uwagi na to, że co najmniej jeden z rodziców jest osobą dotkniętą problemem zaburzeń psychicznych, niepełnosprawności intelektualnej lub uzależnienia. Realizacja zadania obejmuje indywidualne oraz grupowe formy wsparcia takie, jak: poradnictwo psychospołeczne, poradnictwo rodzinne, trening umiejętności społecznych i grupy edukacyjno-wspierające. Usługi świadczone są w postaci bezpośrednich, osobistych

spotkań specjalistów z członkami rodzin objętych wsparciem i uwzględniają realizację usług w następującym zakresie:

- rozwój umiejętności prowadzenia gospodarstwa domowego i gospodarowania budżetem domowym,
- rozwój umiejętności opiekuńczo – wychowawczych,
- wsparcie rodziny w budowaniu i utrzymywaniu więzi społecznych,
- rozwijanie kompetencji członków rodziny (np. w zakresie komunikacji interpersonalnej, kontrolowania emocji, wzajemnego rozumienia i respektowania tożsamości, potrzeb i uczuć drugiej osoby),
- kształtowanie i wzmacnianie więzi pomiędzy członkami rodziny,
- wsparcie rodziny w kontaktach z instytucjami,
- poradnictwo rodzinne poszerzające wiedzę rodziców o procesach zachodzących w systemie rodzinnym,
- inne, jak np. motywowanie do aktywności, leczenia i rehabilitacji, pomoc w zrozumieniu istoty choroby (ze szczególnym uwzględnieniem zaburzeń psychicznych, niepełnosprawności intelektualnej i uzależnienia) i jej wpływu na funkcjonowanie członków rodziny.

W 2023 r. ze specjalistycznych usług wspierania rodziny skorzystały 52 rodziny (w 2022 - 74 rodziny).

8.12.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków, zadanie realizowane było przez Fundację Sustinae.

8.12.2 Kadra

Zadanie realizowane było przez kadrę zatrudnioną przez Fundację Sustinae (26 osób).

8.12.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania Fundacja Sustinae przeznaczyła:

- w 2022 r.: 192 815,65 zł dotacji;
- w 2023 r.: 137 127,57 zł dotacji.

8.12.4 Wnioski

Specjalistyczne usługi wspierania rodziny, w zakresie w jakim są świadczone, stanowią istotne wsparcie dla odbiorców, do których są skierowane. W 2023 r. zrealizowano 66,43% założonego na ten rok wskaźnika, który wynosił 4 500 godzin usług. Założony wskaźnik nie został osiągnięty pomimo tego, że od września 2022 r. obniżony został o 50% w stosunku do lat poprzednich. Dalsza obserwacja poziomu realizacji usług pozwoli na określenie rzeczywistych potrzeb środowiska w tym zakresie, jak i określenie dalszego kierunku działań związanych z realizacją tego typu wsparcia.

8.13 Rodziny wspierające

Pomoc ze strony rodzin wspierających stanowi jedną z form wsparcia na rzecz rodzin przeżywających trudności związane z opieką i wychowaniem, także w przypadku dzieci z niepełnosprawnością, prowadzeniem gospodarstwa domowego. Do ich zadań należy również pomaganie dzieciom w nauce, a także wsparcie w organizowaniu czasu wolnego. Rodziny wspierające wyłaniane są z bezpośredniego otoczenia dziecka z rodziny wspieranej. W 2023 roku ustanowiono jedną rodzinę wspierającą.

8.13.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.13.2 Nakłady finansowe na realizację zadania

Kwota wydatkowana na realizację tego zadania

- w 2018 r. wyniosła 5 000 zł;
- w 2019 r. wyniosła 2 346,88 zł;
- w 2022 r. wyniosła 1 827,20 zł;
- w 2023 r. wyniosła 3 982,12 zł.

8.13.3 Wnioski

Mając na uwadze misję oddziaływania opierającego się na bezpośrednich interakcjach pomiędzy rodziną wpierającą a wspieraną, kontynuowane będą działania promujące tego rodzaju pomoc w przewyżnianiu trudności w opiece i wychowaniu. Zwrócona zostanie również uwaga na przyczyny powodujące bariery w procesie pozyskiwania kandydatów do pełnienia funkcji rodziny wspierającej. Dotychczasowe obserwacje pokazują, iż niewątpliwie istotną rolę pełnią w tym obszarze społeczno-kulturowe przekonania o tym, że tego rodzaju wsparcie nie wymaga żadnego umocowania formalnego. Może być ono postrzegane jako przejaw kontroli nad relacjami rodzinnymi, przyjacielskimi, sąsiedzkimi, powodującej ryzyko ponoszenia odpowiedzialności w przypadku niepowodzeń, trudności.

8.14 Rodzinna Piecza Zastępcza

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej na terenie Gminy Miejskiej Kraków jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

Rodzinna piecza zastępcza jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców biologicznych. Jest to przejściowa forma opieki nad dzieckiem. W rodzinach zastępczych umieszcza się dzieci, których rodzice zostali trwale lub czasowo pozbawieni praw rodzicielskich lub gdy władza ta została im ograniczona. Formy rodzinnej pieczy zastępczej to:

- rodziny zastępcze spokrewnione,
- rodziny zastępcze niezawodowe,
- zawodowe rodziny zastępcze w tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego oraz typu specjalistycznego,
- rodzinne domy dziecka.

Tabela: Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej realizowane przez MOPS w 2023 r.

Wybrane działania o charakterze indywidualnym		
Udzielanie rodzinom zastępczym pomocy w wypełnianiu ich funkcji	Liczba rodzin zastępczych objętych pomocą koordynatorów	324
	Liczba rodzin zastępczych objętych pomocą pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej	120
	Liczba konsultacji ze specjalistami	2507
	Liczba wizyt u rodzin zastępczych	4066
	Liczba posiedzeń ds. oceny sytuacji dziecka	788

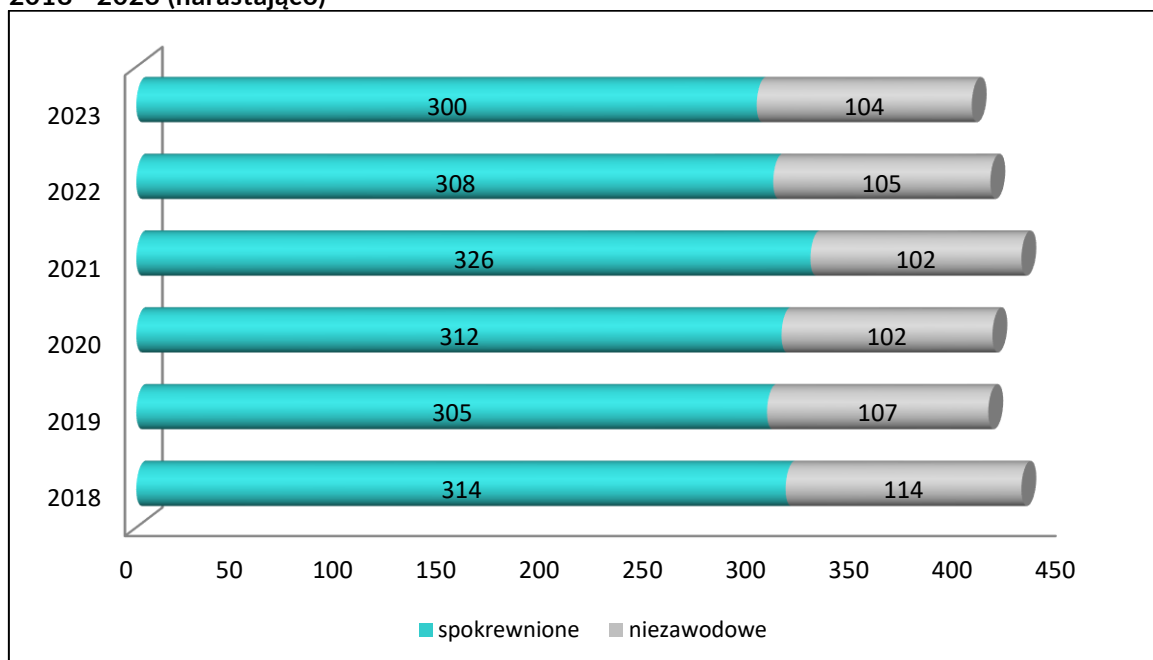
	Liczba pism do sądów rodzinnych w sprawie dzieci przebywających w rodzinnych formach pieczy zastępczej	1572
	Liczba opracowanych planów i modyfikacji planów pomocy dziecku	555
	Liczba rodzin pomocowych	29
	Liczba dzieci objętych pomocą wolontariuszy	17
Zapewnienie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, zapewnienie badań psychologicznych osobom sprawującym pieczę	Liczba dzieci objętych indywidualnym poradnictwem psychologicznym	431
	Liczba rodzin objętych indywidualnym poradnictwem psychologicznym	432
	Liczba porad psychologicznych	3070
	Liczba testów psychologicznych	93
	Liczba osób skierowanych do ośrodków poradnictwa i terapii	30
	Liczba rodzin, które skorzystały z pomocy prawnej w MOPS	68
Udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba indywidualnych planów usamodzielnienia oraz ich modyfikacji	74
	Liczba wizyt u wychowanków	303
	Liczba działań mających na celu motywowanie wychowanków do kontynuowania nauki	134
	Liczba działań mających na celu poprawę sytuacji mieszkaniowej	45
Kwalifikowanie kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba przeprowadzonych procedur kwalifikacyjnych	70
Wybrane działania o charakterze grupowym		
Organizowanie grup wsparcia dla rodzin zastępczych	Liczba grup wsparcia/liczba spotkań grup wsparcia	2/14
	Liczba rodzin uczestniczących w grupach wsparcia	35
Szkolenia dla kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba zrealizowanych godzin szkoleniowych w roku	240
Wybrane działania skierowane do społeczności lokalnej		
Nabór osób do sprawowania funkcji rodziny zastępczej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka, promocja rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba przedsięwzięć promujących idee rodzicielstwa zastępczego	14
	Liczba rozpropagowanych ulotek	700
	Liczba publikacji prasowych/ internetowych/materiałów radiowych/ telewizyjnych/spotkań	45

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.14.1 Rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem

Rodziny zastępcze spokrewnione, tworzą wyłącznie wstępni lub rodzeństwo dziecka, natomiast w rodzinach zastępczych niezawodowych opiekunami są dalsi krewni lub osoby niespokrewnione z dzieckiem⁹⁴.

Wykres: Spokrewnione i niezawodowe rodziny zastępcze objęte pomocą ośrodka w latach 2018 –2023 (narastająco)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

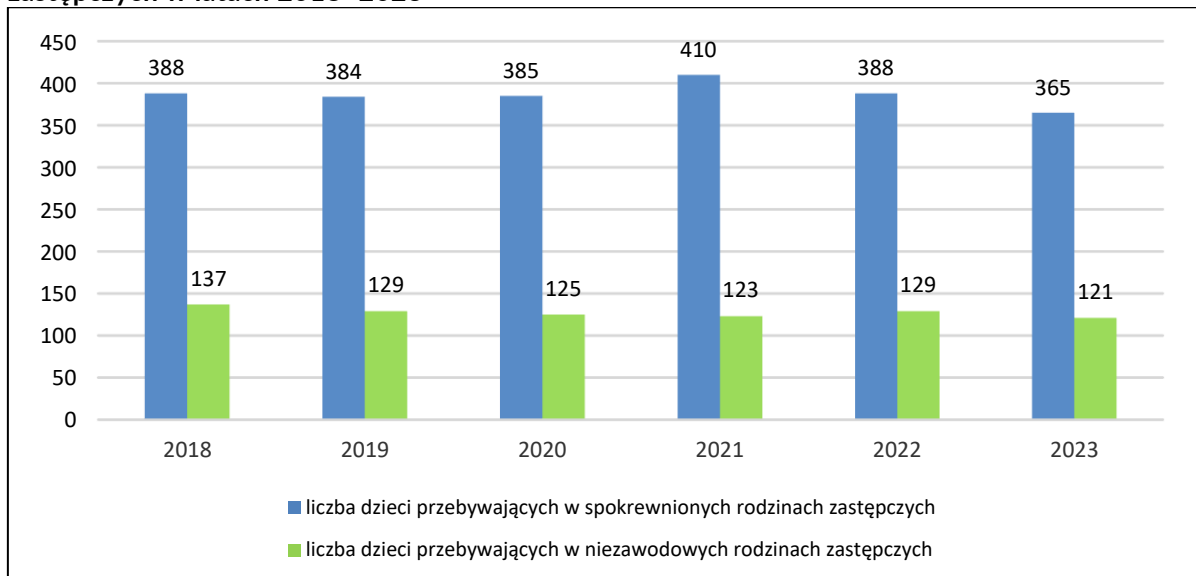
W 2023 roku 486 (365 w spokrewnionych i 121 w niezawodowych – narastająco) małoletnich dzieci i osób, które ukończyły pełnoletność, przebywało pod opieką spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, zamieszkujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków (4 dzieci przechodziła między typami rodzin). W 2023 roku 55 dzieci zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych, a 21 w rodzinach zastępczych niezawodowych.

Na mocy obowiązujących przepisów dziecko może pozostawać w rodzinie zastępczej do 18 roku życia. Natomiast pełnoletni wychowanek może pozostać w dotychczasowej rodzinie zastępczej nie dłużej niż do 25. roku życia w przypadku, gdy uczy się bądź posiada umiarkowany lub znaczny stopień niepełnosprawności. Powody opuszczenia przez dziecko rodziny zastępczej przed osiągnięciem pełnoletności to: powrót do rodziny biologicznej, umieszczenie w rodzinie adopcyjnej lub w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

W okresie od 2011 r. do 2023 r. 43 rodziny zastępcze wyprowadziły się z Krakowa co było podyktowane poprawą warunków mieszkaniowych. W samym 2023 roku 8 rodzin zastępczych wyprowadziło się z Krakowa.

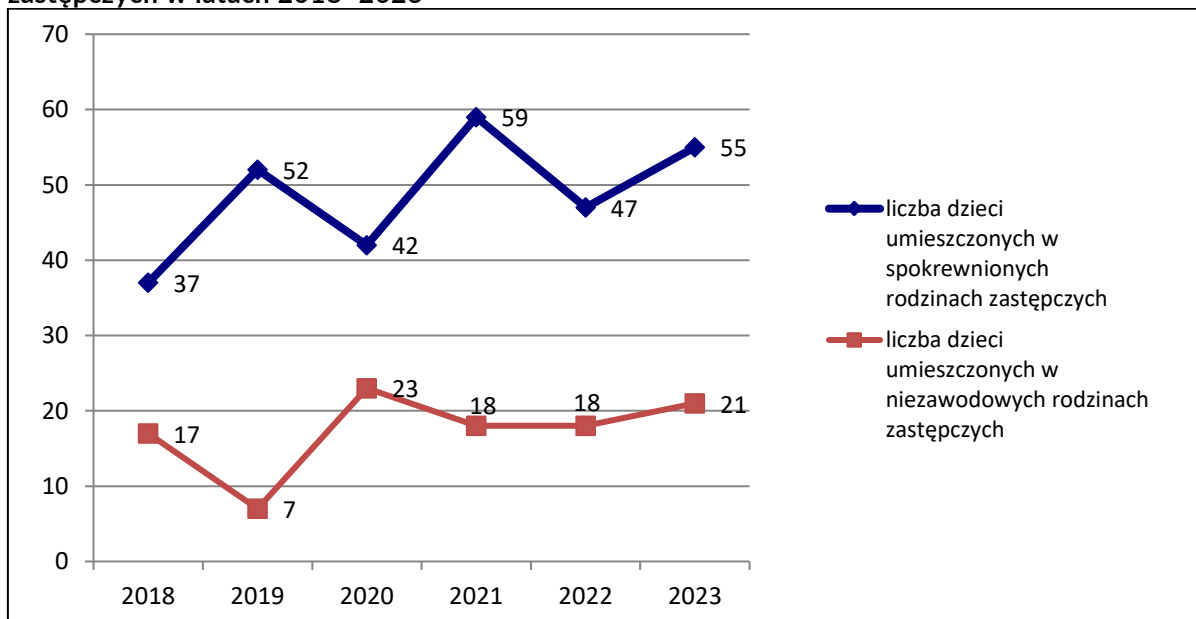
⁹⁴ Art. 41 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2022 r. poz.447 z późn.zm.).

Wykres: Liczba dzieci przebywających w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres: Liczba dzieci umieszczanych w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wszystkie rodziny zastępcze objęte są wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, który na mocy Zarządzenia z dnia 6 grudnia 2011 r. Nr 2918/2011 Prezydenta Miasta Krakowa, został wyznaczony na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

8.14.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

MOPS w ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie pieczy zastępczej realizował w 2023 r. umowę z:

- Fundacją Nowe Centrum o wsparcie realizacji zadania publicznego na prowadzenie Programu Aktywności Lokalnej dla rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka oraz dzieci w nich przebywających z terenu Gminy Miejskiej Kraków.

Dodatkowo w 2023 r. w ramach wsparcia dla rodzin zastępczych nawiązana została współpraca z:

- Fundacją Robinson Crusoe w ramach projektu „Wehikuł Usamodzielnienia”,
- Fundacja Praesterno – grupa socjoterapeutyczna,
- Fundacją Jacka i Piotra Michalskich w zakresie szkoleń dla rodzin zastępczych,
- Stowarzyszeniem Piękne Anioły, które odremontowało mieszkanie rodzinie zastępczej,
- Fundacją Mała Przystań – realizacja zadania Rodzina z serca,
- Stowarzyszeniem SIEMACHA – realizacja zadania Mocni wsparciem oraz organizacja spotkania mikołajkowego dla dzieci.

8.14.1.2 Kadra

W 2023 r. 37 pracowników MOPS (35,95 etatów) realizowało zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, mające na celu zapewnienie warunków sprzyjających funkcjonowaniu istniejących i tworzeniu nowych rodzin zastępczych. Przy czym wsparcie dla rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych realizowane jest przez 16 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, 4 pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz 5 psychologów.

8.14.1.3 Rodziny korzystające ze świadczeń dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Z opracowań własnych MOPS wynika, że wiek wychowanków w rodzinach zastępczych spokrewnionych wg. stanu na dzień 31 grudnia 2023 r. przedstawia się następująco: dzieci do 13 roku życia stanowiły 50% ogółu dzieci przebywających w rodzinach zastępczych spokrewnionych, w wieku 14–17 lat stanowiły 28%, a 22% stanowiły dzieci w wieku 18 lat i powyżej. Wiek dzieci przebywających w rodzinach zastępczych niezawodowych kształtował się następująco: dzieci w wieku do 13 roku życia stanowiły 48% dzieci przebywających na dzień 31 grudnia 2022 r. w niezawodowych rodzinach zastępczych, 31% dzieci było w wieku 14–17 lat, a dzieci w wieku 18 lat i więcej stanowiły 21%.

Tabela: Osoby pozostające w rodzinach zastępczych, a świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania w latach 2018 – 2023

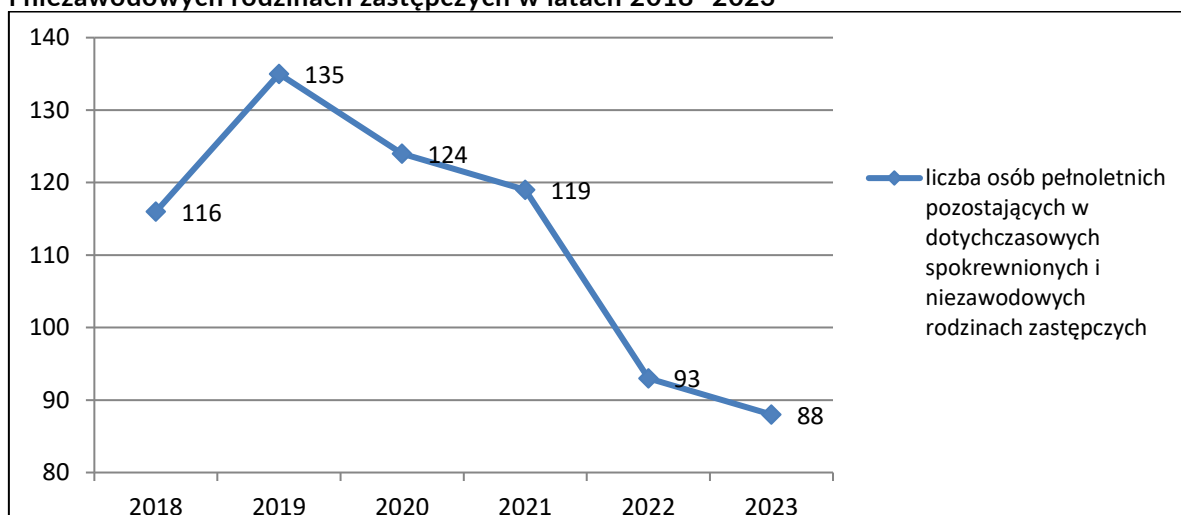
Rok		2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.	2023 r.
Dzieci w rodzinach zastępczych -razem	Liczba dzieci	626	641	640	663	671	637
	Świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania dzieci	5430738,51zł	5353247,56 zł	5769509,15 zł	5969757 zł	6291950,28 zł	6830157,27 zł
Pełnoletni pozostający w dotychczasowych rodzinach zastępczych	Liczba osób pełnoletnich	116	135	124	119	93	88
	Świadczenia na pokrycie utrzymania osób pełnoletnich	1230416,86 zł	1025403,26 zł	1123317,66 zł	1075217,91 zł	882752,3009 zł	1043125,81 zł

Osoby usamodzielniające się z rodzin zastępczych	Liczba osób usamodzielniających się	141	131	110	89	97	99
	Pomoc na kontynuowanie nauki	5 696 222,94 zł	4 713 310,07 zł	3 583 306,76 zł	3 472 282 zł	3 725 535 zł	4 193 331 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Do 2016 roku corocznie wzrastał łączny koszt utrzymania osób pełnoletnich w dotychczasowych rodzinach zastępczych, co wynikało ze zwiększenia liczby osób pozostających po osiągnięciu pełnoletniości w dotychczasowych rodzinach zastępczych. Tendencja ta w roku 2017 uległa zahamowaniu i obserwowana jest również w kolejnych latach. W roku 2023 liczba pełnoletnich wychowanków, pozostających w dotychczasowych rodzinach zastępczych, zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego.

Wykres: Liczba osób pełnoletnich pozostających w dotychczasowych spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.14.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowity koszt świadczeń przyznanych spokrewnionym i niezawodowym rodzinom zastępczym wyniósł:

- w 2018 r: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 767 942 zł oraz w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 2 105 810 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na świadczenie „Dobry start”: 100 800 zł.

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano:

- świadczenie „Dobry start” dla dzieci umieszczonych w niezawodowych rodzinach zastępczych: 84.
- świadczenie „Dobry start” dla dzieci umieszczonych w spokrewnionych rodzinach zastępczych: 252.
- w 2019 r: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 474 431,50 zł oraz w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 2 001 262,50 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na świadczenie „Dobry start”: 96 300 zł.

Przyznano:

- świadczenie „Dobry start” dla 71 dzieci umieszczonych w niezawodowych rodzinach zastępczych;

- świadczenie „Dobry start” dla 250 dzieci umieszczonych w spokrewnionych rodzinach zastępczych.
 - w 2020 r: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 567 768,53 zł oraz w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 2 038 081,78 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na świadczenie „Dobry start”: 98 700,00 zł.
Przyznano:
 - świadczenie „Dobry start” dla 68 dzieci umieszczonych w niezawodowych rodzinach zastępczych;
 - świadczenie „Dobry start” dla 261 dzieci umieszczonych w spokrewnionych rodzinach zastępczych.
- Ponadto w ramach projektu pn. „Wsparcie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w okresie epidemii COVID-19” przekazano 190 sztuk sprzętu komputerowego o wartości 510 215,70 zł dla 336 rodzin zastępczych oraz do 2 rodzinnych domów dziecka.
- w 2021 r: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 610 537,40 zł oraz w ramach dotacji z budżetu państwa 2 019 542,56 zł, w tym na dodatek wychowawczy: 1 989 023,09 zł.
 - w 2022 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 666 932,98 zł oraz w ramach dotacji z budżetu państwa 843 654,45 zł, w tym na dodatek wychowawczy: 788 304,45 zł, w ramach Funduszy Pomocy 11 966,70 zł.
 - w 2023 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 921 062,74 zł oraz w ramach dotacji z budżetu państwa 61 308 zł, w ramach Funduszy Pomocy 86 340,25 zł.

8.14.1.5 Wnioski

Charakteryzując rodzinną pieczę zastępczą w zakresie pieczy sprawowanej przez rodziny spokrewnione i niezawodowe należy przeanalizować wiele czynników. Jednym z nich jest aspekt związany z powodami umieszczenia dzieci w pieczy rodzinnej. Z reguły dzieci umieszczane są w pieczy w sytuacji wystąpienia nie jednego, a kilku powodów. Przyczyny są ze sobą powiązane i nieraz wynikają jedna z drugiej. Najczęstszą przyczyną umieszczania dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz uzależnienie rodziców.

Analizując rodzinną pieczę zastępczą należy również uwzględnić trudności występujące w związku ze sprawowaną opieką. Na podstawie danych własnych MOPS można stwierdzić, iż trudności uzależnione są od typu rodziny zastępczej.

W rodzinach zastępczych spokrewnionych, w których pieczę zastępczą sprawują dziadkowie, występują głównie problemy wynikające z różnicy pokoleń, niepełnosprawności, kłopotów zdrowotnych, braku sił fizycznych i obniżonej sprawności psychicznej związanej ze starszym wiekiem opiekunów. Innego rodzaju trudności mogą się pojawić, kiedy funkcję rodziny zastępczej spokrewnionej pełni rodzeństwo. W tym przypadku różnica wieku jest często nieznaczna, opiekunowie są osobami bardzo młodymi, nieposiadającymi doświadczenia pozwalającego na bycie autorytetem dla młodszego rodzeństwa.

Natomiast rodziny zastępcze zawodowe napotykać problemy w komunikacji z rodzicami biologicznymi, będące skutkiem występujących u tych rodziców deficytów. Kolejnym problemem w grupie rodzinnej pieczy zastępczej jest przedłużający się czas pobytu dziecka w pogotowiu rodzinnym.

Mając na uwadze przedstawioną powyżej charakterystykę rodzinnych form pieczy zastępczej, można stwierdzić, iż w celu zapewnienia prawidłowego funkcjonowania rodzin oraz optymalnego zaspokojenia potrzeb dzieci, niezbędne jest funkcjonowanie systemu, który będzie udzielał wsparcia zarówno wychowankom, jak i osobom sprawującym pieczę.

8.14.2 Rodziny zastępcze zawodowe i rodzinne domy dziecka

Rodziny zastępcze zawodowe, to rodziny niebędące krewnymi dziecka, z którymi została zawarta umowa o pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej. W ramach tych rodzin funkcjonują również:

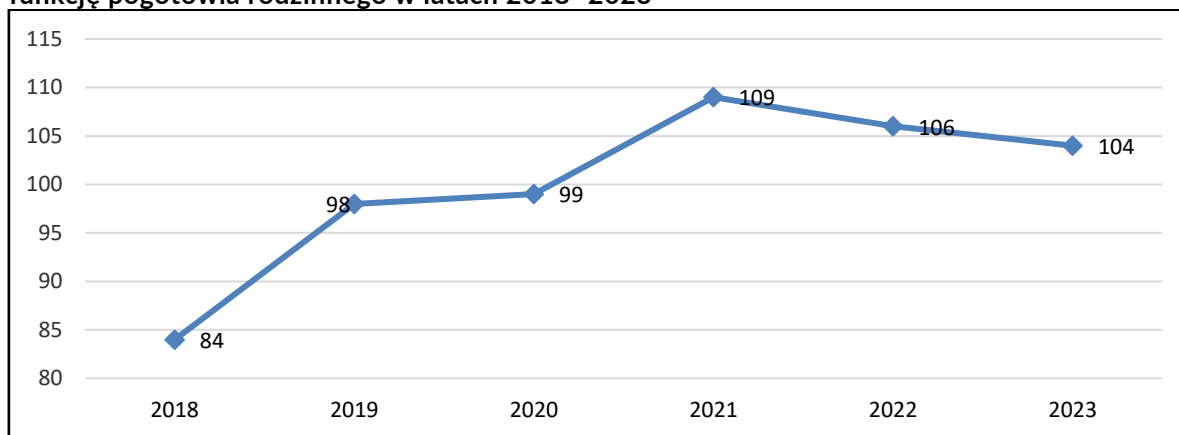
- rodziny zastępcze zawodowe specjalistyczne, w których umieszcza się w szczególności: dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, dzieci na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, małoletnie matki z dziećmi,
- rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcje pogotowia rodzinnego; w tej formie dzieci przebywają do czasu unormowania ich sytuacji prawnej, nie dłużej jednak niż na okres 4 miesiące, w szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może być przedłużony do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego.

W Gminie Miejskiej Kraków funkcjonują wszystkie 3 typy ww. zawodowych rodzin zastępczych.

Odrębną formą rodzinnej pieczy zastępczej są rodzinne domy dziecka, które tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim. W powyższej formie sprawowana jest opieka nad łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osobami, które osiągnęły pełnoletność, przebywając w pieczy zastępczej.

W roku 2023 w Krakowie funkcjonowało łącznie 35 zawodowych rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego (według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r. – 35), dysponujących 74 miejscami. Według stanu na ostatni dzień okresu sprawozdawczego przebywało w nich 73 dzieci, z tego 13 rodzin zapewniało miejsce dla 1 dziecka, 7 rodzin – dla 2 dzieci, oraz 10 rodzin dla 3 dzieci, oraz 4 rodziny dla 4 dzieci ponadto 1 rodzina pozostawała w gotowości do przyjęcia dziecka. W roku 2023 z tej formy rodzinnej pieczy zastępczej skorzystało łącznie 104 dzieci.

Wykres: Liczba dzieci przebywających w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Zawodowa specjalistyczna rodzina zastępcza to forma rodzinnej pieczy zastępczej, której zadaniem jest zapewnienie opieki szczególnej grupie dzieci. Umieszcza się w nich dzieci z różnego typu problemami, w tym:

- dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- dzieci na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich;
- małoletnie matki z dziećmi⁹⁵.

⁹⁵ Art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2022 r. poz. 447 z późn zm.).

W roku 2023 funkcjonowało 18 zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych (stan na dzień 31 grudnia 2023 r.: 14 rodzin) zapewniających 24 miejsca. Spośród zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych 5 rodzin sprawuje opiekę nad 1 dzieckiem, 8 rodzin ma pod opieką 2 dzieci, natomiast 1 rodzina ma pod opieką 3 dzieci. W powyższej formie pieczy zastępczej przebywały dzieci z problemami zdrowotnymi, wymagające szczególnej opieki i pielęgnacji (m. in. Dzieci zespołem Downa, Zespołem Alkoholowym Płodu). W roku 2023 z tej formy rodzinnej pieczy zastępczej skorzystało łącznie 32 dzieci.

W roku 2023 funkcjonowały 2 zawodowe rodziny zastępcze (stan na dzień 31 grudnia 2023 r.: 2 rodziny zapewniają opiekę dla 2 dzieci). W roku 2023 z tej formy rodzinnej pieczy zastępczej skorzystało łącznie 5 dzieci.

W roku 2023 funkcjonowały 3 rodzinne domy dziecka, w których przebywało łącznie 26 dzieci.

8.14.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie wsparcia dla rodzin zastępczych. Szczegółowe informacje znajdują się w podrozdziale 8.14.1.1.

8.14.2.2 Kadra

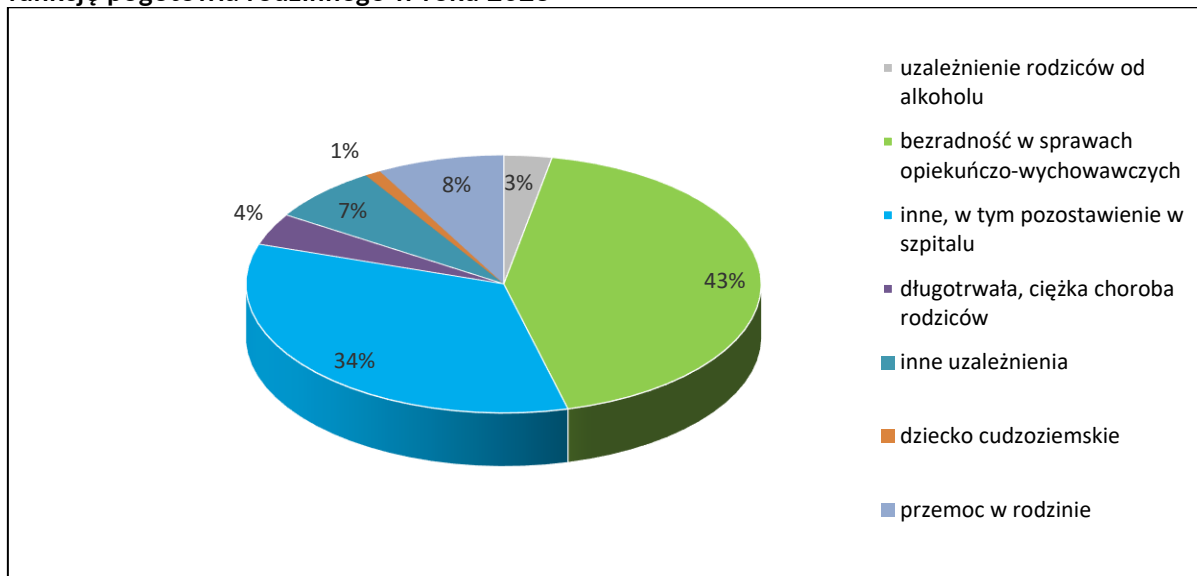
Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w ramach Zespołu ds. Rodzinnej Pieczy Zastępczej realizuje 37 (35,95 etatów) pracowników zatrudnionych w MOPS. Przy czym wsparcie dla rodzin zastępczych zawodowych i rodzinnych domów dziecka realizowane jest przez 5 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, 2 pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz 3 psychologów. Dodatkowo do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich zatrudniono 12 osób.

8.14.2.3 Dzieci umieszczone w zawodowych rodzinach zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r. 60% dzieci przebywających w pogotowiach rodzinnych miało od 0 do 3 lat, natomiast 29% dzieci zawiera się w przedziale pomiędzy 4–6 lat, a 11% dzieci w przedziale 7–13 lat.

Umieszczenie dziecka w zawodowej rodzinie zastępczej, pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego, spowodowane jest głównie: bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych skutkującą zaistnieniem sytuacji zagrażających zdrowiu i życiu dziecka, pozostawieniem noworodka przez matkę w szpitalu, uzależnieniem rodziców od alkoholu oraz ciężką i długotrwałą chorobą rodziców uniemożliwiającą sprawowanie opieki nad dzieckiem.

Wykres: Przyczyny umieszczenia dzieci w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w roku 2023

Zródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań wydanych w roku 2022

Wśród dzieci przebywających w dniu 31 grudnia 2023 r. w zawodowych specjalistycznych rodzinach zastępczych, 8% było w wieku od 0 do 3 lat, 25% było w wieku od 4 do 6 lat, 42% stanowiły dzieci w wieku 7 do 13 lat, 17% stanowiły dzieci w przedziale wiekowym 14 do 17,8% stanowiły dzieci w przedziale wiekowym 18 lat i powyżej.

Wśród dzieci przebywających w dniu 31 grudnia 2023 r. w zawodowych rodzinach zastępczych 47% było w wieku od 0 do 3 lat, 27% było w wieku 4 do 6 lat, 18% stanowiły dzieci w wieku 7 do 13 lat, oraz 6% stanowiły dzieci w przedziale wiekowym 14 do 17 lat. oraz 2% stanowiły dzieci w przedziale wiekowym 18 lat i powyżej.

8.14.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków wydatkowanych przez Gminę Miejską Kraków na funkcjonowanie zawodowych rodzin zastępczych oraz rodzinnego domu dziecka wyniosła łącznie:

- w roku 2018: 1 785 696 zł w tym; w ramach dotacji z budżetu państwa: 39 366 zł, w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 377 977 zł oraz w ramach świadczenia „Dobry start”: 3300 zł.

W przypadku zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej, dodatek został przyznany dla 105 dzieci, w tym w przypadku rodzin specjalistycznych – dla 15 dzieci, natomiast w odniesieniu do rodzinnych domów dziecka – dla 8 dzieci.

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano świadczenie dla 11 dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych.

- w roku 2019: 2 088 941 zł w tym; w ramach dotacji z budżetu państwa: 28 625,04 zł, w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 445 285,97 zł oraz w ramach świadczenia „Dobry start”: 2700 zł.

W przypadku zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej, dodatek został przyznany dla 130 dzieci, w tym w przypadku rodzin specjalistycznych – dla 18 dzieci, natomiast w odniesieniu do rodzinnych domów dziecka – dla 10 dzieci.

Świadczenie „Dobry start” przyznano dla 9 dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych.

- w roku 2020: 2 485 378,40 zł w tym: w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 549 103,92 zł (nie uwzględniono wydatków na dzieci przebywające w rodzinie pomocowej nie będącej jednocześnie rodziną zawodową) oraz w ramach świadczenia „Dobry start”: 5100,00 zł.

W przypadku zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej dodatek wychowawczy został przyznany dla 132 dzieci, w tym w przypadku rodzin specjalistycznych – dla 24 dzieci, natomiast w odniesieniu do rodzinnych domów dziecka – dla 14 dzieci.

Świadczenie „Dobry start” przyznano dla 17 dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych oraz rodzinnych domach dziecka.

- w roku 2021: 2 687 786,10 zł w tym: w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 601 355,20 zł.

W przypadku zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej dodatek wychowawczy został przyznany dla 147 dzieci, w tym: w przypadku rodzin specjalistycznych dla 23, w przypadku rodzin zastępczych, pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, dla 108 dzieci, w przypadku zawodowych rodzin zastępczych dla 8 dzieci, natomiast w odniesieniu do rodzinnych domów dziecka dla 12 dzieci.

Na wynagrodzenia dla zawodowych rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinne domy dziecka, osób do pomocy oraz rodzin pomocowych 3 582 215,83 zł, w tym: w ramach dotacji 21 657,08 zł.

- w roku 2022: 6 637 003,49 zł w tym w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 214 176,00 zł.

W przypadku zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej dodatek wychowawczy został przyznany dla 100 dzieci, w tym: w przypadku rodzin specjalistycznych dla 23, w przypadku rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego dla 65 dzieci, w przypadku zawodowych rodzin zastępczych dla 3 dzieci, natomiast w odniesieniu do rodzinnych domów dziecka dla 9 dzieci.

Na wynagrodzenia dla zawodowych rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinne domy dziecka, osób do pomocy oraz rodzin pomocowych 4 007 052,65 zł, w tym: w ramach dotacji 31 455,20 zł.

- w roku 2023: 7 923 506,36 zł. Na świadczenia dla zawodowych rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka oraz rodzin pomocowych wydano: 3 393 906,64 zł, w tym w ramach dotacji: 21 582,25 zł.

Na wynagrodzenia dla zawodowych rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinne domy dziecka, osób do pomocy oraz rodzin pomocowych: 4 529 599,72 zł, w tym w ramach dotacji: 32 903,21 zł, w ramach Funduszu Pracy: 686 300,00 zł.

8.14.2.5 Wnioski

Zgodnie z aktualnym stanem prawnym ustawodawca zakłada rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej w miejsce pieczy instytucjonalnej. Zgodnie z tym założeniem, wszystkie dzieci do 10 roku życia, które nie mogą pozostawać w rodzinach biologicznych winny być umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej. Dlatego też konieczne jest prowadzenie ciągłych działań propagujących ideę rodzicielstwa zastępczego w celu pozyskania kandydatów do prowadzenia rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, a tym samym zwiększania ich liczby. Mimo prowadzonych działań promocyjnych, potrzeby w tym zakresie są niezmiennie, gdyż rodziny z racji osiągnięcia wieku emerytalnego, rozwiązują umowy z Gminą Miejską Kraków, a corocznie pojawiają się nowe dzieci, które winny być objęte pieczą rodzinną. W 2023 roku podpisano umowy z 3 rodzinami zastępczymi zawodowymi pełniącymi funkcję pogotowia rodzinnego dla 8 dzieci (umowy aneksowane).

8.15 Placówki opiekuńczo-wychowawcze

Dziecko pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej, po wyczerpaniu możliwości udzielenia pomocy w rodzinie naturalnej lub umieszczenia w rodzinie zastępczej, może zostać umieszczone w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu:

- interwencyjnego,
- rodzinnego,
- socjalizacyjnego,

- specjalistyczno–terapeutycznego.

Placówki opiekuńczo–wychowawcze zobowiązane są do zapewnienia dziecku całodobowej opieki i wychowania oraz zaspokajania niezbędnych potrzeb w szczególności emocjonalnych, rozwojowych, zdrowotnych, bytowych, społecznych i religijnych⁹⁶.

8.15.1 Infrastruktura

Według stanu na 31 grudnia 2023 r. w Krakowie funkcjonowało łącznie 38 placówek opiekuńczo–wychowawczych, zapewniających 417 miejsc. 17 placówek prowadzonych było na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez organizacje pozarządowe, a 21 placówek funkcjonowało jako jednostki publiczne.

W roku 2023 krakowski system instytucjonalnej pieczy zastępczej tworzyły 42 placówki:

- 3 placówki typu interwencyjnego, zapewniające doraźną opiekę nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia opieki – do czasu wydania przez sąd postanowienia o umieszczeniu dziecka w placówce, rodzinie zastępczej, adopcyjnej lub powrocie do rodziny biologicznej. W placówkach tego typu w roku 2023 przebywało łącznie 211 dzieci;
- 16 placówek typu socjalizacyjnego, zapewniające opiekę łącznie 159 dzieciom;
- 7 placówek typu rodzinnego, w których w 2023 roku przebywało łącznie 51 dzieci;
- 16 placówek typu specjalistyczno–terapeutycznego zapewniających opiekę nad dziećmi o indywidualnych potrzebach w tym: legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności lub umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności; wymagających stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii oraz wymagających wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych.

W placówkach tego typu w roku 2023 przebywało łącznie 196 dzieci.

W roku 2023 placówki opiekuńczo–wychowawcze łącznie zapewniły opiekę i wychowanie 617 dzieciom.

Zgodnie z założeniami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2022 poz. 447 z późn.zm.), w placówce opiekuńczo–wychowawczej nie powinno przebywać więcej niż 14 dzieci. W wyniku podejmowanych w latach 2016–2023 działań mających na celu dostosowanie placówek do obowiązujących przepisów standard liczby miejsc został osiągnięty w wszystkich 38 placówkach funkcjonujących w dniu 31.12.2023 r.

Zgodnie z Ustawą o pomocy dla obywateli Ukrainy, którzy przekroczyli granice Rzeczypospolitej Polskiej w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa w okresie po 24 lutego 2022 r., za zgodą Starosty i Wojewody Małopolskiego, w placówkach opiekuńczo–wychowawczych mogą przebywać małoletni obywatele Ukrainy, przebywający na terytorium RP, których pobyt na terytorium RP jest uznany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1 specustawy. W roku 2023 w 6 placówkach opiekuńczo–wychowawczych przebywali małoletni obywatele Ukrainy ponad limit.

8.15.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi w 2023 roku zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych placówek opiekuńczo–wychowawczych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. W. a Paulo, Towarzystwo „Nasz Dom”, Dom Zakonny Zgromadzenia Sióstr św. Jana Chrzciciela z siedzibą w Krakowie, Dom Zakonny Zgromadzenia Sióstr św. Jana Chrzciciela w Pasierbcu, Krakowskie Stowarzyszenie Na Rzecz Młodzieży „Nowa Droga”, Stowarzyszenie „SIEMACHA”, Caritas Archidiecezji Krakowskiej,

⁹⁶ Art. 93 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2022 r. poz. 447 z późn zm.).

Fundacja Projekt ROZ, Prowincja Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego, Fundacja im. Św. Scholastyki, Fundacja Rodzina Plus, Fundacja im. Jacka i Piotra Michalskich.

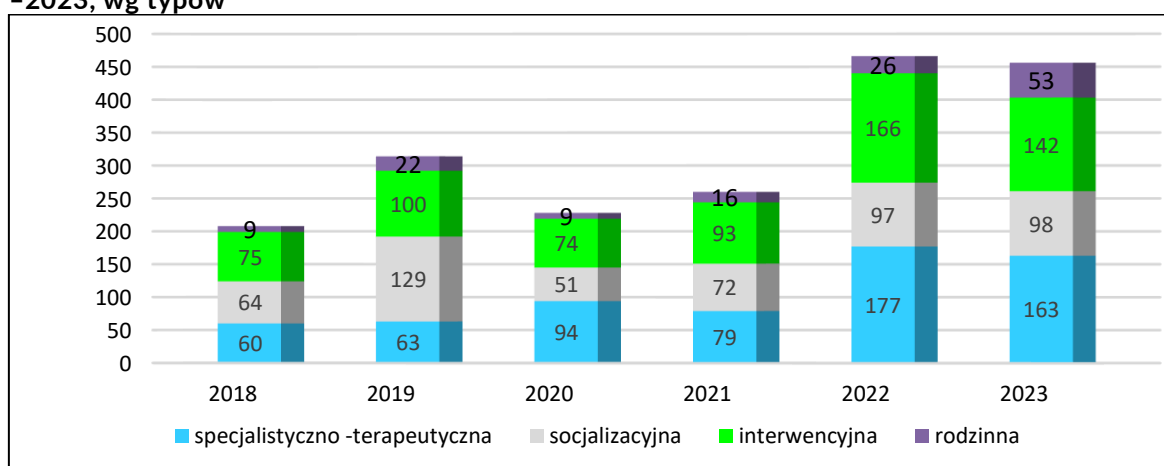
8.15.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania (praca z dzieckiem), na dzień 31 grudnia 2023 r., zaangażowane było 129 osób w organizacjach pozarządowych i 213 pracowników jednostek budżetowych.

8.15.4 Dzieci i młodzież skierowana do całodobowych placówek opiekuńczo - wychowawczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2023 liczba dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej wynosiła 617 i wzrosła w stosunku do roku 2022 o 40 osób.

Wykres: Liczba skierowań do placówek opiekuńczo - wychowawczych wydanych w latach 2018 -2023, wg typów

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do placówek opiekuńczo - wychowawczych

Spośród wszystkich dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na dzień 31 grudnia 2023 r.: 50% stanowiły dzieci w wieku 14-17 lat, 31% w wieku 7-13 lat, 8% to dzieci w wieku 4-6 lat, 7% stanowiły dzieci poniżej 3 roku życia, dzieci powyżej 18 lat stanowiły prawie 4%.

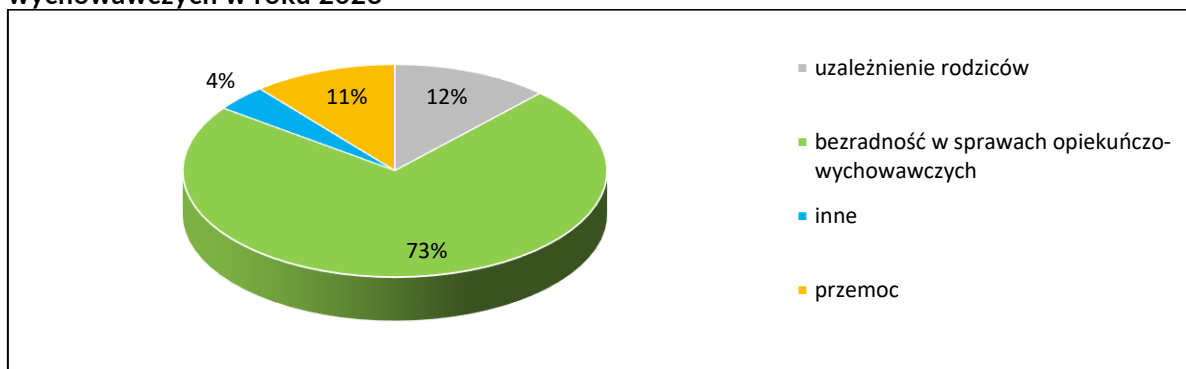
Tabela: Wiek dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo -wychowawczych na dzień 31 grudnia 2023 r.

Wyszczególnienie	w placówkach opiekuńczo - wychowawczych				
	ogółem	typu socjaliza- cyjnego	typu interwen- cyjnego	typu specjalistyczno- terapeutycznego	typu rodzinnego
Dzieci w pieczy zastępczej w wieku:	420	135	38	198	49
poniżej 1 roku	7	0	0	6	1
od 1 roku - 3 lat	24	0	0	14	10
4 -6 lat	32	3	8	10	11
7 - 13 lat	132	42	11	60	19
14 - 17 lat	209	83	19	99	8
18 - 24 lat	16	7	0	9	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do placówek opiekuńczo - wychowawczych

Na podstawie analizy przyczyn, z powodu których małoletni przebywają w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, należy stwierdzić, że największą grupę – 73% stanowią dzieci i młodzież z rodzin, które wykazują bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, skutkującą często nierealizowaniem obowiązku szkolnego. Kolejne pod względem liczebności są dzieci z rodzin z problemem uzależnień 12%. W przypadku 11% dzieci i młodzieży przemoc w rodzinie jest powodem umieszczenia w pieczy. 4% dzieci i młodzieży przemoc w rodzinie jest powodem umieszczenia w pieczy.

Wykres: Przyczyny umieszczenia dzieci w całodobowych placówkach opiekuńczo-wychowawczych w roku 2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych wydanych w roku 2023

8.15.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na utrzymanie placówek opiekuńczo-wychowawczych wyniosły:

- w roku 2018: 30 314 104 zł, w tym: w ramach środków GMK: 29 895 714 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 418 390 zł.

Zgodnie z ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195), osobom prowadzącym placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego przysługuje dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego na każde umieszczone dziecko, które nie ukończyło 18. roku życia. Pomocą w formie dodatku do zryczałtowanej kwoty na dzieci umieszczone w tego typu placówkach objęto 44 wychowanków. Wypłacono 437 świadczeń na kwotę 208 375 zł.

Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano świadczenie „Dobry start” dla 289 dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej na kwotę 86 700 zł.

- w roku 2019: 29 552 874,82 zł, z czego 15 190 591,44 zł to wydatki miejskich jednostek organizacyjnych. Pomocą w formie dodatku do zryczałtowanej kwoty na dzieci umieszczone w tego typu placówkach objęto 331 wychowanków. Wypłacono 522 świadczeń na kwotę 250 327 zł. Przyznano świadczenie „Dobry start” dla 318 dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej na kwotę 95 400 zł.
- w roku 2020: 30 434 450,85 zł, z czego 17 148 700,86 zł to wydatki miejskich jednostek organizacyjnych.

W placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego pomocą, w formie dodatku do zryczałtowanej kwoty, objęto 48 wychowanków. Wypłacono 491 świadczeń na kwotę 229 897,09 zł.

W placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego oraz socjalizacyjnego pomocą, w formie dodatku w wysokości świadczenia wychowawczego, objęto 443 wychowanków. Przyznano 3605 świadczeń na kwotę 1 709 574,49 zł.

Przyznano świadczenie „Dobry start” dla 315 dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej na kwotę 94 500,00 zł.

Ponadto w roku 2020 placówki opiekuńczo-wychowawcze skorzystały z możliwości dofinansowania działań, mających na celu niwelowanie skutków stanu epidemii i pozyskały

środki zewnętrzne w ramach projektu pn. „Małopolska Tarcza Antykryzysowa – Pakiet Społeczny. Bezpieczny dom”. Kwota dofinansowania wyniosła 159 578,13 zł oraz 23 936,87 zł z budżetu Gminy Miejskiej Kraków, stanowiące wkład własny do projektu. Łącznie na przeciwdziałanie skutkom epidemii placówki opiekuńczo-wychowawcze przeznaczyły 236 201,72 zł.

– w roku 2021: 30 191 772,33 zł, z czego 18 934 547,90 zł to wydatki miejskich jednostek organizacyjnych.

W placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego pomocą, w formie dodatku do zryczałtowanej kwoty, objęto 38 wychowanków. Wypłacono 389 świadczeń na kwotę 183 744 zł.

W placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego oraz socjalizacyjnego pomocą w formie dodatku w wysokości świadczenia wychowawczego, objęto 360 wychowanków. Przyznano 3265 świadczeń na kwotę 1 433 725 zł.

– w roku 2022: 33 115 356,30 zł, z czego 22 495 196,13 zł to wydatki miejskich jednostek organizacyjnych. W tym za pobyt 41 małoletnich obywateli Ukrainy, którzy przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa wykorzystano środki z funduszu pomocy na kwotę 1 418 002,98 zł.

W placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego pomocą, w formie dodatku do zryczałtowanej kwoty, objęto 29 wychowanków. Wypłacono 149 świadczeń na kwotę 70 101,00 zł.

W placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego oraz socjalizacyjnego pomocą, w formie dodatku w wysokości świadczenia wychowawczego, objęto 244 wychowanków. Przyznano 1142 świadczeń na kwotę 542 381 zł.

– w roku 2023: 35 848 509,45 zł, z czego 24 869 911,83 zł to wydatki miejskich jednostek organizacyjnych. W tym za pobyt 35 małoletnich obywateli Ukrainy, którzy przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa wykorzystano środki z funduszu Pomocy na kwotę 1 947 825,88 zł.

8.15.6 Wnioski

Mając na uwadze założenia ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, główne działania w zakresie zapewniania dzieciom i młodzieży opieki w ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej powinny skupiać się na sukcesywnym zmniejszaniu liczby dzieci poniżej 10 roku życia umieszczanych w pieczy instytucjonalnej. Ponadto przekształcenia systemu powinny zostać ukierunkowane na zwiększanie liczby placówek typu specjalistyczno-terapeutycznego, aby możliwe było zapewnienie opieki i wychowania rosnącej liczbie dzieci, wykazujących szerokie spektrum zaburzeń.

8.16 Pomoc dla osób usamodzielnianych

Osoby opuszczające, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinną lub instytucjonalną pieczę zastępczą, a także m.in. młodzieżowe ośrodki socjoterapii, młodzieżowe ośrodki wychowawcze lub zakłady poprawcze, obejmuje się pomocą mającą na celu ich życiowe usamodzielnienie. Osoby usamodzielniane wymagają pomocy w przezwyciężeniu trudnych sytuacji życiowych, w szczególności w obszarze kwalifikacji zawodowych i wykształcenia, sytuacji mieszkaniowej i bytowej (w tym uzyskania uprawnień do przysługujących świadczeń). Szczegółowe cele i działania służące ich realizacji, są określone w indywidualnym programie usamodzielnienia opracowywanym przez osobę usamodzielnianą, opiekuna usamodzielnienia oraz pracownika socjalnego lub koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Działania prowadzone przez pracowników MOPS w obszarze edukacji i zdobycia kwalifikacji zawodowych przez osoby usamodzielniane to m.in.

motywowanie do kontynuowania nauki, weryfikacja frekwencji na zajęciach szkolnych, osobiste rozmowy z pracownikami szkół (rzecznictwo), skierowanie do doradcy zawodowego lub na warsztaty autoprezentacji.

Pomoc w zakresie poprawy sytuacji mieszkaniowej osób usamodzielnianych jest realizowana m.in. poprzez: pomoc w sporządzeniu wniosku o najem lokalu z zasobów gminy i zgromadzeniu wymaganej dokumentacji, pisma popierające wniosek do UMK, rzecznictwo w sprawach o spłatę zaległości mieszkaniowych, skierowanie po poradę prawną.

Jedną z form pomocy dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych jest mieszkanie chronione (od 1 listopada 2023, w związku z nowelizacją ustawy o pomocy społecznej, zmianie uległa nazwa mieszkania chronione na mieszkanie treningowe i wspomagane). Głównym celem pobytu w mieszkaniach chronionych jest doprowadzenie do pełnej samodzielności wychowanków we wszystkich sferach dotyczących życia społecznego, rodzinnego i zawodowego. Wsparcie dla mieszkańców stanowią prowadzone treningi psychoedukacyjne, mające na celu rozwijanie umiejętności społecznych i przygotowanie do samodzielnego, dorosłego życia. Poprzez treningi wychowankowie uczą się m. in. jak prowadzić gospodarstwo domowe i gospodarować budżetem domowym.

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym korzysta średniorocznie 17 usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych.

Osoby usamodzielniane otrzymują comiesięczną pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki, która w przypadku osób usamodzielnianych na mocy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, jest niezależna od dochodu osiąganego przez świadczeniobiorcę oraz pomoc na zagospodarowanie i po zakończeniu nauki – pomoc na usamodzielnienie.

8.16.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowały w 2023 roku trzy mieszkania chronione dla 17 usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych. Z tej formy pomocy w roku 2023 skorzystało 20 osób.

8.16.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Pomoc w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej realizowana była we współpracy z Fundacją „Ukryte Skrzydła” oraz Krakowskim Stowarzyszeniem Na Rzecz Młodzieży „Nowa Droga”.

8.16.3 Kadra

W zakresie pomocy finansowej i rzeczowej dla osób usamodzielnianych zadanie realizowali pracownicy MOPS. W realizację zadania w roku 2023 zaangażowanych było 3 pracowników (w ramach 3 etatów). W realizację pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym zaangażowany był personel zatrudniony w organizacjach pozarządowych (3 osoby zatrudnione).

8.16.4 Osoby objęte pomocą na usamodzielnienie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

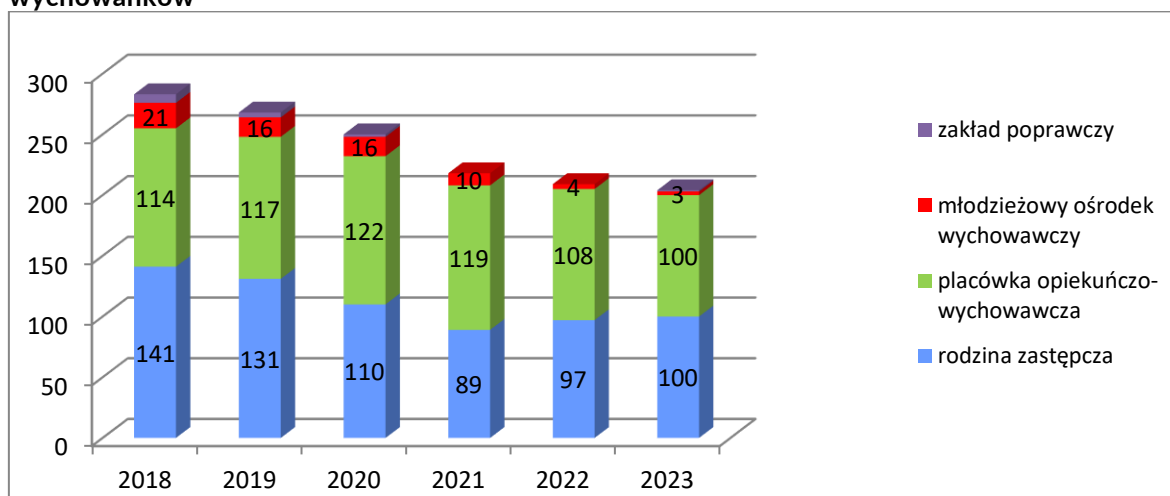
W roku 2023 udzielono pomocy finansowej i rzeczowej związanej z usamodzielnieniem dla 204 wychowanków rodzin zastępczych oraz osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze, a także młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz zakład poprawczy.

Tabela: Usamodzielnianie wychowanków rodzin zastępczych i placówek

Lp.	Podstawa przyznawania pomocy	Liczba osób usamodzielnianych objętych pomocą w 2022 r.
1.	Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej	200
2.	Na zasadach ustawy o pomocy społecznej (przepisy przejściowe z ustawy o wspieraniu rodziny)	0
3.	Ustawy o pomocy społecznej	4
Suma		204
Miejsce pobytu osoby usamodzielnianej przed usamodzielnieniem		Liczba osób usamodzielnianych objętych pomocą w 2022 r.
1.	Rodziny zastępcze	100
2.	Placówki opiekuńczo - wychowawcze	100
3.	Młodzieżowe ośrodki wychowawcze	3
4.	Specjalny ośrodek szkolno - wychowawczy	0
5.	Schronisko dla nieletnich i zakład poprawczy	0
6.	Zakłady poprawcze	1
Suma		204

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Osoby usamodzielniane to przede wszystkim wychowankowie rodzin zastępczych, którzy stanowią 49% ogółu oraz wychowankowie placówek opiekuńczo -wychowawczych, którzy stanowią 49% ogółu. Najmniejszy odsetek wychowanków objętych pomocą na usamodzielnienie to osoby opuszczające młodzieżowe ośrodki wychowawcze i zakłady poprawcze - 2%.

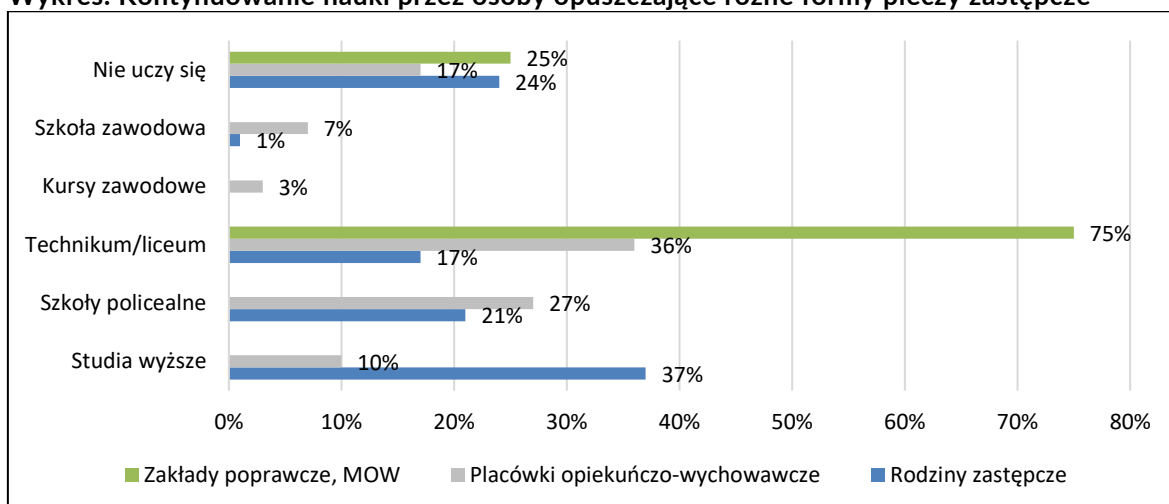
Wykres: Liczba osób usamodzielnionych w latach 2018–2023 wg miejsca poprzedniego pobytu wychowanków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Aspiracje edukacyjne osób usamodzielnianych z rodzin zastępczych są znacznie wyższe niż opuszczających instytucjonalne formy pieczy zastępczej, młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz zakłady poprawcze oraz schroniska dla nieletnich 37% wychowanków rodzin zastępczych kontynuuje naukę na studiach. Natomiast spośród osób, które opuściły instytucjonalne formy pieczy zastępczej zaledwie 10% jest słuchaczami wyższych uczelni. 75% z pośród osób opuszczające zakłady poprawcze i młodzieżowe ośrodki wychowawcze uczy się w liceum/technikum. Należy jednocześnie zauważyć, że 17% osób opuszczających placówki opiekuńcze i 24% osób opuszczających rodziny zastępcze zaprzestało kontynuacji nauki.

Poziom edukacji, na którym kontynuują naukę osoby usamodzielniane jest zróżnicowany ze względu na formy pieczy zastępczej, w której osoby te przebywały – ilustruje to poniższy wykres.

Wykres: Kontynuowanie nauki przez osoby opuszczające różne formy pieczy zastępczej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Sytuacja osób opuszczających różne formy pieczy zastępczej różni się również pod względem posiadanych przez te osoby zasobów mieszkaniowych. 38% wychowanków, którzy opuścili rodziny zastępcze ma uregulowaną sytuację mieszkaniową, to znaczy są najemcami lub właścicielami mieszkania lub figurują w umowie najmu jako osoby uprawnione do zamieszkiwania w lokalu. W takiej sytuacji jest 30% wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych. 27% opuszczających rodziny zastępcze wynajmuje lokal na wolnym rynku oraz 22% osób opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze jest w takiej samej sytuacji. 32% wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej mieszka nadal u rodziny, natomiast 30% wychowanków po opuszczeniu placówki opiekuńczo – wychowawczej zamieszkuje u rodzin biologicznych. Spośród osób usamodzielnianych 1% wychowanków rodzin zastępczych i 4% osób opuszczających placówki mieszka w internacie, mieszkaniu chronionym, lokalu zajmowanym bez tytułu prawnego lub po wyroku eksmisyjnym. 2% wychowanków, którzy opuścili rodziny zastępcze decyduje się zamieszkać w mieszkaniu chronionym, oraz 14% wychowanków, którzy opuścili placówki opiekuńczo-wychowawcze.

Tabela: Sytuacja mieszkaniowa osób opuszczających różne formy pieczy zastępczej

Sytuacja mieszkaniowa	Osoby, które opuściły placówki opiekuńczo – wychowawcze. Udział procentowy w stosunku do wszystkich opuszczających daną formę pieczy zastępczej.	Osoby, które opuściły rodziny zastępcze. Udział procentowy w stosunku do wszystkich opuszczających daną formę pieczy zastępczej.
Zamieszkiwanie u rodziny (biologicznej lub dotychczasowej rodziny zastępczej)	30%	32%
Wynajmowanie mieszkania /pokoju na wolnym rynku	22%	27%
Uregulowana sytuacja mieszkaniowa – posiadające własny lokal/zamieszkujące w lokalu, którego są najemcą	30%	38%
Inne w tym: Internat, bursa, lokal komunalny bez tytułu prawnego, lokal komunalny po wyroku eksmisyjnym	4%	1%
Przebywające w mieszkaniu chronionym	14%	2%

Źródło: opracowanie własne MOPS na podstawie danych za 2023 r. Dane dotyczą wychowanków, którzy po opuszczeniu pieczy zastępczej oraz MOW pozostają w kontakcie z pracownikami MOPS.

8.16.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowite koszty pomocy na rzecz usamodzielniających się wychowanków wynosiły:

- w 2018 roku łącznie 1 546 995 zł (w tym: 125 820 zł na funkcjonowanie mieszkań chronionych – kwota przekazana podmiotom).
Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” z dnia 1 czerwca 2018 r. przyznano:
 - świadczenie dobry start dla usamodzielnianych wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych: 20;
 - świadczenie dobry start dla usamodzielnianych wychowanków rodzin zastępczych: wypłacono kwotę 6 600 zł.
- w 2019 roku łącznie 1 394 728 zł (w tym: 128 520 zł na funkcjonowanie mieszkań chronionych – kwota przekazana podmiotom).
Przyznano: świadczenie „Dobry start” dla 36 usamodzielnianych wychowanków. Wypłacono kwotę 10 800 zł.
- w 2020 roku łącznie 1 421 178,08 zł (w tym: 128 199,51 zł wydatkowano na utrzymanie mieszkań chronionych).
Przyznano: świadczenie „Dobry start” dla 33 usamodzielnianych wychowanków. Wypłacono kwotę 9 900 zł.
- w 2021 roku łącznie 1 236 258,40 zł (w tym: 137 589,40 zł wydatkowano na utrzymanie mieszkań chronionych).
Przyznano: świadczenie „Dobry start” dla 1 usamodzielnianego wychowanka. Wypłacono kwotę 300 zł.
- w 2022 roku łącznie 1 359 829,20 zł (w tym: 183 326,49 zł wydatkowano na utrzymanie mieszkań chronionych).
- W 2023 roku łącznie 1 303 829,19 zł. (w tym: 160 020,42 zł wydatkowano na utrzymanie mieszkań chronionych).

8.16.6 Wnioski

Analiza dotycząca sytuacji osób usamodzielnianych pozwala na wskazanie dwóch najważniejszych obszarów, w których osoby te wymagają wsparcia: jest to pomoc w uzyskaniu wykształcenia i kwalifikacji pozwalających na podjęcie pracy zawodowej oraz w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych.

9 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej

9.1 Przeciwdziałanie przemocy domowej

Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej są realizowane w oparciu o ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz formularzy „Niebieska Karta”, a także w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków. W czerwcu 2023 r. powyższe przepisy prawa tj. ustawa oraz rozporządzenie zostały znowelizowane.

Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków na lata 2021–2027 został przyjęty uchwałą nr LX/1778/21 Rady Miasta Krakowa z dnia 30 czerwca 2021 r. W realizację Programu zaangażowani zostali członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz przedstawiciele instytucji reprezentowanych w Zespole.

Funkcjonujący od 2011 roku Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie do września 2023 r. zajmował się realizacją działań zarówno na poziomie ogólnomiejskim – Zespół Strategiczny, jak i na poziomie dzielnic – dziewięć Zespołów ds. działań lokalnych, których obszar działania pokrywał się z rejonami poszczególnych Filii MOPS. Zarządzeniem Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 12 września 2023 r. w sprawie powołania Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej został powołany nowy Zespół Interdyscyplinarny na 3 letnią kadencję, gdzie zrezygnowano z podziału na podzespoły.

W przypadku sytuacji podejrzenia, że osoba doznaje przemocy domowej, przedstawiciel jednej z pięciu instytucji, tj. policji, pomocy społecznej, oświaty, ochrony zdrowia lub komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, zobowiązanych do realizacji procedury „Niebieskie Karty”, wszczyna procedurę. Jest to początek bezpośredniej pracy z rodzinami dotkniętymi przemocą, która ma na celu przerwanie przemocy domowej oraz udzielenie stosownej pomocy członkom danej rodziny. Działania te realizują członkowie grup diagnostyczno-pomocowych, w skład których wchodzi przedstawiciele instytucji będący w bezpośrednim kontakcie z rodziną, m.in. przedstawiciele MOPS, policji, oświaty, ochrony zdrowia, a także kuratorzy i psycholodzy. Grupa diagnostyczno-pomocowa powoływana jest również do rozeznania oraz zdiagnozowania sytuacji rodziny, której dotyczy zgłoszenie o podejrzeniu wystąpienia przemocy domowej.

Realizacja Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w 2023 roku odbywała się poprzez:

- zapewnienie wsparcia dla osób dotkniętych przemocą domową, w tym zapewnienie schronienia osobom doznającym przemocy domowej,
- prowadzenie grup wsparcia dla osób doznających przemocy domowej,
- udzielanie poradnictwa psychologicznego i prawnego dla osób dotkniętych przemocą domową,
- podejmowanie działań informacyjno-edukacyjnych z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej,
- prowadzenie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową,
- organizację szkoleń oraz superwizji dla pracowników instytucji zobowiązanych do przeciwdziałania przemocy domowej w Gminie Miejskiej Kraków.

Osoby dotknięte przemocą domową miały możliwość korzystania z dostępnych na terenie Krakowa form wsparcia, terapii i poradnictwa.

W stosunku do osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie podejmowane oddziaływania polegały m.in. na wizytach pracowników socjalnych w miejscu zamieszkania rodziny, motywowaniu osób stosujących przemoc w rodzinie do zmiany zachowania wobec najbliższych oraz do uczestnictwa w spotkaniach grupy korekcyjno-

edukacyjnej. W sytuacjach przemocy w rodzinie, gdzie dochodziło do zachowań noszących znamiona przestępstwa, składane były zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Rodzinom, w których wystąpił problem przemocy, udzielono również pomocy finansowej i rzeczowej. W 2023 roku MOPS na podstawie decyzji administracyjnych przyznał pomoc dla 221 rodzin, w których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” (Interwencja kryzysowa zob. podrozdział 4.3).

9.1.1 Infrastruktura

Realizacja Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków w zakresie realizacji przez MOPS odbywa się we własnych zasobach lokalowych ośrodka.

9.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane we współpracy z instytucjami działającymi na terenie Krakowa oraz z organizacjami pozarządowymi w zakresie przewidzianym ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty”.

9.1.3 Kadra

Pracownicy MOPS oraz instytucji i organizacji pozarządowych działających na terenie Krakowa.

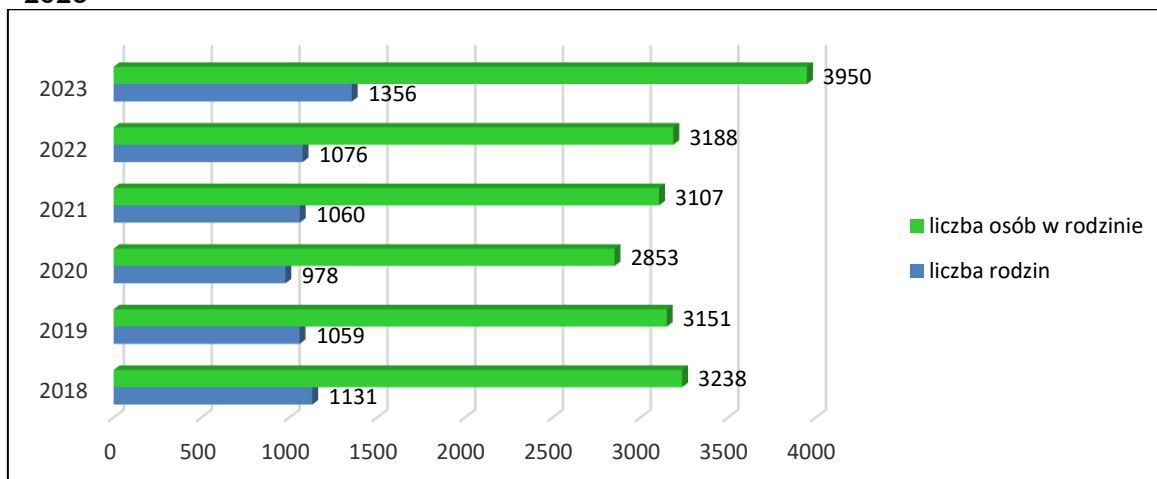
9.1.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie

Formularze Niebieska Karta – A po wszczęciu procedury przez uprawnione do tego instytucje (policja, jednostki pomocy społecznej, oświata, ochrona zdrowia, komisja rozwiązywania problemów alkoholowych) są przekazywane do Przewodniczącej Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. W Gminie Miejskiej Kraków osobami upoważnionymi przez Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w zakresie przyjmowania formularzy Niebieska Karta – A do września 2023 r. byli Przewodniczący Zespołów ds. działań lokalnych a obecnie Zastępczyni Przewodniczącej Zespołu Interdyscyplinarnego. Procedurę wszczyna się w sytuacji powzięcia podejrzenia o zaistnieniu przemocy w rodzinie, a następnie działania realizują członkowie grup diagnostyczno-pomocowych powoływanych w przypadku poszczególnych sytuacji przemocy w rodzinie. Grupa diagnostyczno-pomocowa powoływana jest również w przypadku wpłynięcia zgłoszenia o podejrzeniu wystąpienia przemocy domowej. W pierwszych latach od wejścia w życie Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty” (2013–2015) skala wszczynanych procedur corocznie zwiększała się. W ostatnich latach (2016–2020) zauważamy spadek liczby wszczynanych procedur, co obrazują poniższe dane: 2013 r. – 697 wszczętych procedur Niebieskie Karty, 2014 r. – 883, 2015 r. – 940, 2016 r. – 880, 2017 r. – 850, 2018 r. – 831, 2019 r. – 809, 2020 r. – 732. Od 2021 r. zauważalny jest ponowny wzrost wszczynanych procedur. W 2021 r. było ich 813, w 2022 r. 841 a w 2023 r. aż 1 181 procedur „Niebieskie Karty”.

W związku z zaistnieniem podejrzenia przemocy w rodzinie oraz realizacją procedury Niebieskie Karty, w 2023 r. pomocą objęto 1 356 rodzin, w tym 3 950 osób.

Część z rodzin, w których doszło do zaistnienia przemocy, oprócz pomocy prawnej i psychologicznej otrzymuje również pomoc finansową. W 2023 r. Ośrodek przyznał pomoc finansową dla 221 rodzin, w których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty”.

Wykres: Liczba rodzin i osób objętych pomocą w sytuacji przemocy w rodzinie w latach 2018 -2023

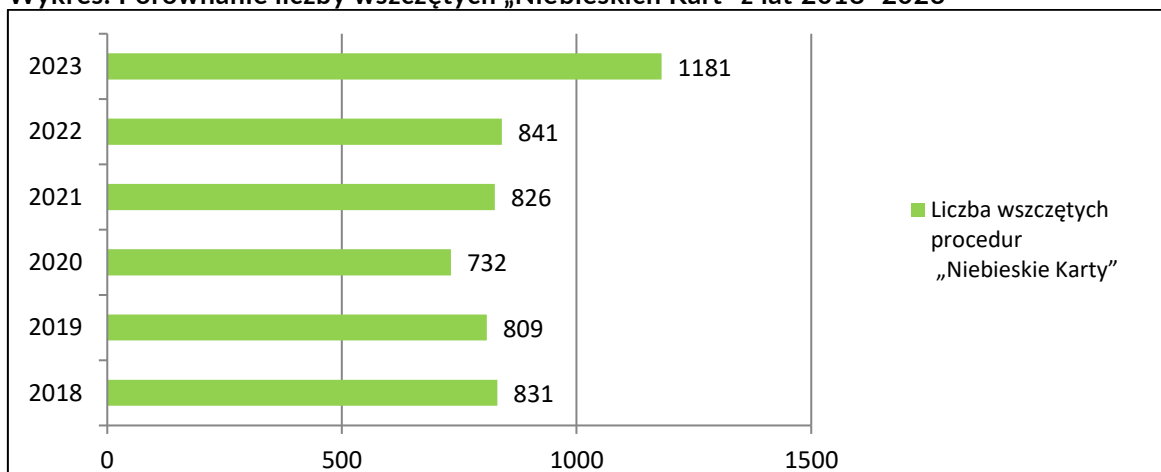
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2023 roku pracownicy socjalni wszczęli 406 procedur „Niebieskie Karty”, a z innych instytucji zobowiązanych do wszczęcia procedury do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wpłynęły 775 „Niebieskie Karty”, w tym: 600 – policja, 123 – oświata, 50 – ochrona zdrowia, 2 – Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, co łącznie stanowi liczbę 1181 procedur „Niebieskie Karty”.

W 2023 roku realizowanych było 1 523 procedury „Niebieskie Karty”, obejmujących procedury wszczęte w 2023 roku oraz kontynuowane z lat poprzednich. Zakończono 1030 procedur „Niebieskie Karty”.

Poniższy wykres obrazuje liczbę wszczętych „Niebieskich Kart”, w oparciu o które udzielana była pomoc rodzinom dotkniętym przemocą w 2023 roku i w latach ubiegłych.

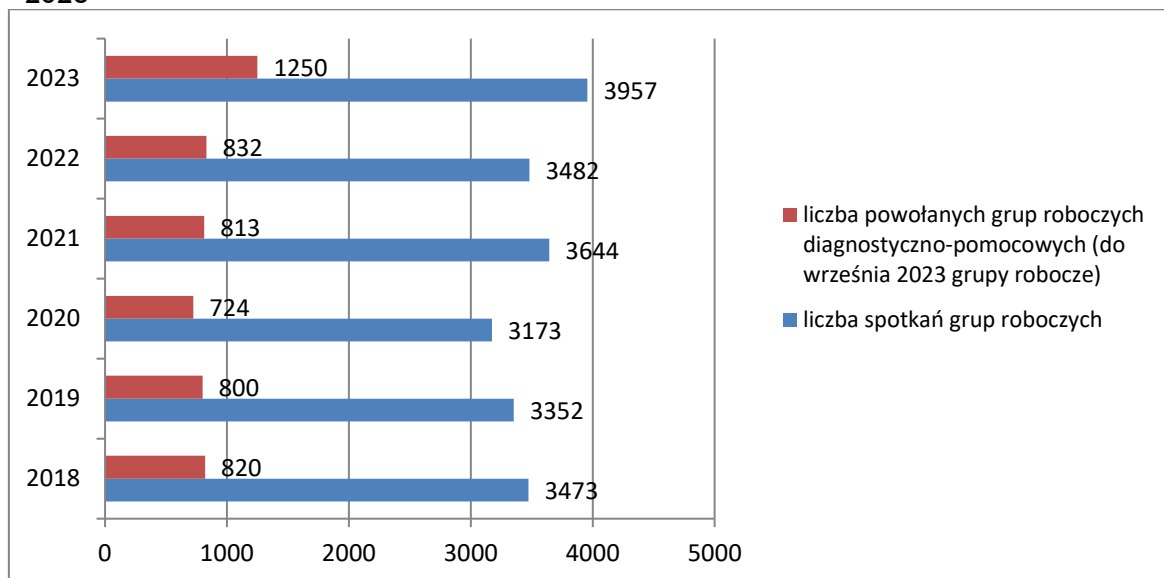
Wykres: Porównanie liczby wszczętych „Niebieskich Kart” z lat 2018-2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2023 r. powołano 1 250 nowych grup diagnostyczno-pomocowych (do września 2023 r. grup roboczych), które realizowały działania w ramach procedury „Niebieskie Karty” lub diagnozowały sytuacje rodzin, których dotyczyło zgłoszenie o podejrzeniu występowania przemocy domowej. Łączna liczba grup diagnostyczno-pomocowych realizujących swoje działania w 2023 r. wyniosła 1 698, z czego 448 powołanych w latach poprzednich. Członkowie grup roboczych spotykali się 3 957 razy na posiedzeniach w ramach realizacji swoich zadań.

Wykres: Liczba powołanych grup roboczych oraz liczba zrealizowanych spotkań w latach 2018 –2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

9.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

- w 2018 roku koszt realizacji zadań w zakresie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przez MOPS wyniósł 1 172 022,33 zł, w tym: 58 149,91 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków obejmujące środki przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomani. Ponadto na zadanie realizacji programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będącego elementem PPPwR, z budżetu wojewody została przyznana dotacja w wys. 22 828,24 zł (od 1 stycznia 2016r. program korekcyjno-edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie) oraz sfinansowana została superwizja dla prowadzących grupę korekcyjno-edukacyjną w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na kwotę 3 000 zł;
- w 2019 roku koszt realizacji zadań w zakresie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przez MOPS wyniósł 1 276 155,49 zł. Ponadto na zadanie realizacji programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będącego elementem PPPwR, z budżetu wojewody została przyznana dotacja w wys. 16 920 zł (od 1 stycznia 2016 r. program korekcyjno-edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie), natomiast ze środków własnych Gminy Miejskiej Kraków sfinansowana została superwizja dla prowadzących grupę korekcyjno-edukacyjną jak również wynagrodzenie dla współprowadzącego oddziaływania, łącznie wyniosło to 28 310,42 zł.
- w 2020 roku koszt realizacji zadań w zakresie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przez MOPS wyniósł 1 852 880,30 zł, w tym: 46 745,70 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków, obejmujące środki przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomani. Ponadto na zadanie realizacji programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będącego elementem PPPwR, z budżetu wojewody została przyznana dotacja w wys. 18 989,34 zł. Część kosztów realizacji programu w tym superwizja dla prowadzących grupę korekcyjno-edukacyjną została zrealizowana ze środków

- w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na kwotę 20 470 zł;
- w 2021 roku koszt realizacji zadań w zakresie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przez MOPS wyniósł 2 101 194,50 zł, w tym: 141 000 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków obejmujące dodatkowe środki przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomani. Ponadto na zadanie realizacji programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będącego elementem PPPwR, z budżetu wojewody została przyznana dotacja w wys. 12 000 zł (od 1 stycznia 2016 r. program korekcyjno – edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie);
 - w 2022 roku koszt realizacji zadań w zakresie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przez MOPS wyniósł 1 950 207 zł, w tym: 114 726 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków, obejmujące dodatkowe środki przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomani. Ponadto na zadanie realizacji programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będącego elementem PPPwR wydatkowano 65 097 zł (z budżetu Wojewody została przyznana dotacja w wys. 35 684 zł, 18 500 zł przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomani, 10 913 zł środki własne OIK (od 1 stycznia 2016 r. program korekcyjno-edukacyjny jest realizowany przez ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie);
 - w 2023 roku koszt realizacji zadań w zakresie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przez MOPS wyniósł 3 597 134 zł, w tym: 54 652 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków. Ponadto na zadanie realizacji programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będącego elementem PPPwR wydatkowano 71 588 zł (z budżetu Wojewody została przyznana dotacja w wys. 41 685 zł, 29 953 środki własne OIK). Od 1 stycznia 2016 r. program korekcyjno – edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie.

9.1.6 Wnioski

Skala ujawnianych sytuacji przemocy w rodzinie oraz zakres realizowanych działań w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wymaga zaangażowania instytucji przeciwdziałających przemocy w rodzinie, w tym MOPS, który pełni rolę organizacyjno – techniczną w odniesieniu do prac Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie oraz prac grup diagnostyczno-pomocowych. W zakresie bezpośredniej pomocy rodzinom dotkniętym przemocą swoje zadania realizują pracownicy MOPS powołani do grup diagnostyczno-pomocowych.

Infrastrukturę służącą zapewnieniu specjalistycznej pomocy oraz schronienia dla osób doznających przemocy i pomocy udzielanej w toku realizacji procedury „Niebieskie Karty” należy ocenić jako wystarczającą wobec istniejącego w środowisku zapotrzebowania, a zakres udzielanej pomocy jest sukcesywnie rozszerzany w odniesieniu do diagnozowanego poziomu potrzeb.

9.2 Działalność Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej.

Od 1 grudnia 2018 r. w miejsce dotychczas prowadzonego Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą, os. Krakowiaków 46 został uruchomiony Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia

dla Osób Doznających Przemocy Domowej (wcześniej Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Osób Doświadczających Przemocy w Rodzinie).

Ośrodek jest całodobową placówką udzielającą specjalistycznej pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie, w tym zapewnia 25 miejsc schronienia na okres do 3 miesięcy, z możliwością przedłużenia w uzasadnionych przypadkach. W Ośrodku zapewniona jest pomoc psychologiczna, prawna, pedagogiczna oraz pomoc pracownika socjalnego dla osób doświadczających przemocy w rodzinie. Prowadzone są grupy wsparcia, grupy terapeutyczne, wsparcie grupowe dla dzieci, a także terapia indywidualna ukierunkowana na wsparcie osoby doświadczającej przemocy w rodzinie oraz nabycie umiejętności ochrony przed osobą stosującą przemoc w rodzinie.

Do Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej mogą zgłaszać się osoby doznające przemocy z terenu całego kraju. Nie jest wymagane skierowanie, nie są w tym zakresie wydawane decyzje administracyjne. Pomoc jest udzielana bezpłatnie. Zadanie jest finansowane z budżetu Państwa. Prowadzenie Ośrodka przez podmiot niepubliczny zlecone zostało po przeprowadzonym otwartym konkursie ofert, w okresie od 1 stycznia 2023 r. do 31 grudnia 2023 r.

9.2.1 Infrastruktura

W Gminie Miejskiej Kraków funkcjonuje jedna placówka udzielająca schronienia osobom doświadczającym przemocy prowadzona na zlecenie gminy przez organizację pozarządową.

Tabela: Liczba miejsc w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia

Nazwa i adres jednostki	liczba miejsc 2018*	liczba miejsc 2019	liczba miejsc 2020	liczba miejsc 2021	liczba miejsc 2022	liczba miejsc 2023
Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia os. Krakowiaków 46	25*	25	25	25	25	25

wg danych na 31 grudnia danego roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

9.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia był prowadzony na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

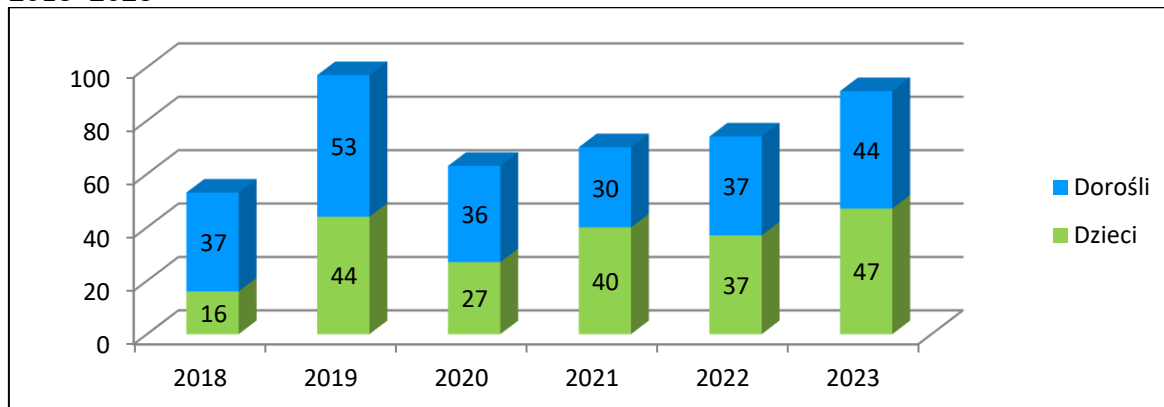
9.2.3 Kadra

W realizację zadania w 2023 roku zaangażowane były 4 osoby.

9.2.4 Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia

W roku 2023 Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia udzielił schronienia 91 osobom, w tym 47 dorosłych i 44 dzieci. Z pomocy w formie ambulatoryjnej skorzystało 497 osób.

Wykres: Liczba osób objętych schronieniem w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

9.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

- w 2019 r. wysokość dotacji z budżetu państwa przekazanej na realizację zadania prowadzenia Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie wynosiła łącznie 420 000 zł;
- w 2020 r. wysokość dotacji z budżetu państwa przekazanej na realizację zadania prowadzenia Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie wynosiła łącznie 490 000 zł.
- w 2021 r. wysokość dotacji z budżetu państwa przekazanej na realizację zadania prowadzenia Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie wynosiła łącznie 480 000 zł. Dodatkowo ze środków Gminy Miejskiej Kraków wydatkowano 41 582,61 zł na doposażenie ośrodka.
- W 2022 r. wysokość dotacji z budżetu państwa przekazanej na realizację zadania prowadzenia Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie wynosiła łącznie 555 000 zł;
- W 2023 r. wysokość dotacji z budżetu państwa przekazanej na realizację zadania prowadzenia Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej wynosiła łącznie 731 000 zł.

9.2.6 Wnioski

Zakres udzielanego wsparcia i liczba miejsc schronienia w SOW jest wystarczająca do zaspokojenia potrzeb mieszkańców GMK w zakresie pomocy specjalistycznej i udzielenia schronienia w sytuacji przemocy w rodzinie.

9.3 Mieszkania chronione dla kobiet i kobiet z dziećmi

(od 1 listopada 2023, w związku z nowelizacją ustawy o pomocy społecznej, zmianie uległa nazwa na mieszkania treningowe dla kobiet i kobiet z dziećmi)

W 2023 r. zadanie pod nazwą mieszkania treningowe dla kobiet i kobiet z dziećmi (wcześniej mieszkania chronione treningowe dla kobiet i kobiet z dziećmi) realizuje MOPS. Mieszkanie treningowe przeznaczone jest w szczególności dla osób opuszczających Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia, które po wykorzystaniu trzymiesięcznego okresu schronienia w ramach interwencji kryzysowej potrzebują dalszego wsparcia, pomocy i wzmocnienia w powrocie do funkcjonowania w środowisku bez przemocy.

9.3.1 Infrastruktura

W Gminie Miejskiej Kraków funkcjonują 4 mieszkania treningowe dla kobiet i kobiet z dziećmi zapewniające 27 miejsc.

9.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Mieszkania treningowe dla kobiet i kobiet z dziećmi w 2023 r. były prowadzone przez pracowników MOPS.

9.3.3 Kadra

W realizacji zadania w 2023 r. zaangażowani byli pracownicy MOPS.

9.3.4 Osoby i rodziny korzystające z mieszkań chronionych treningowych dla kobiet i kobiet z dziećmi

Z pomocy w tej formie:

- w roku 2020 skorzystało 36 osób, w tym 16 osób dorosłych i 20 dzieci;
- w roku 2021 skorzystało 42 osoby, w tym 19 osób dorosłych i 23 dzieci;
- w roku 2022 skorzystało 46 osób, w tym 21 osób dorosłych i 25 dzieci;
- w roku 2023 skorzystało 38 osób, w tym 18 osób dorosłych i 20 dzieci.

9.3.5 Nakłady finansowe

Na realizację zadania polegającego na prowadzeniu mieszkania chronionego dla kobiet i kobiet z dziećmi wydatkowano:

- w 2019 r.: 150 000 zł na okres styczeń – październik 2019 roku, koszt realizacji zadania przez okres listopad – grudzień 2019 roku wyniósł 15 258,90 zł;
- w 2020 r.: 158 335,99 zł;
- w 2021 r.: 219 098, 47 zł;
- w 2022 r.: 154 073 zł.

Na realizację zadania polegającego na prowadzeniu mieszkania treningowego dla kobiet i kobiet z dziećmi wydatkowano:

- w 2023 r.: 138 000 zł.

9.3.6 Wnioski

Prowadzone mieszkania treningowe dla kobiet i kobiet z dziećmi umożliwiają osobom, które potrzebują wsparcia oraz konieczności zapewnienia schronienia, w tym kobietom uprzednio korzystającym ze schronienia w ramach interwencji kryzysowej oraz w SOW, podjęcie próby usamodzielnienia w wychodzeniu z trudnej sytuacji. Obecnie zapewniona liczba 27 miejsc w mieszkaniach chronionych jest wystarczająca i zabezpiecza potrzeby mieszkańców GMK w tym zakresie. Zasadna jest dalsza realizacja zadania w obecnym zakresie.

10 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom bezrobotnym

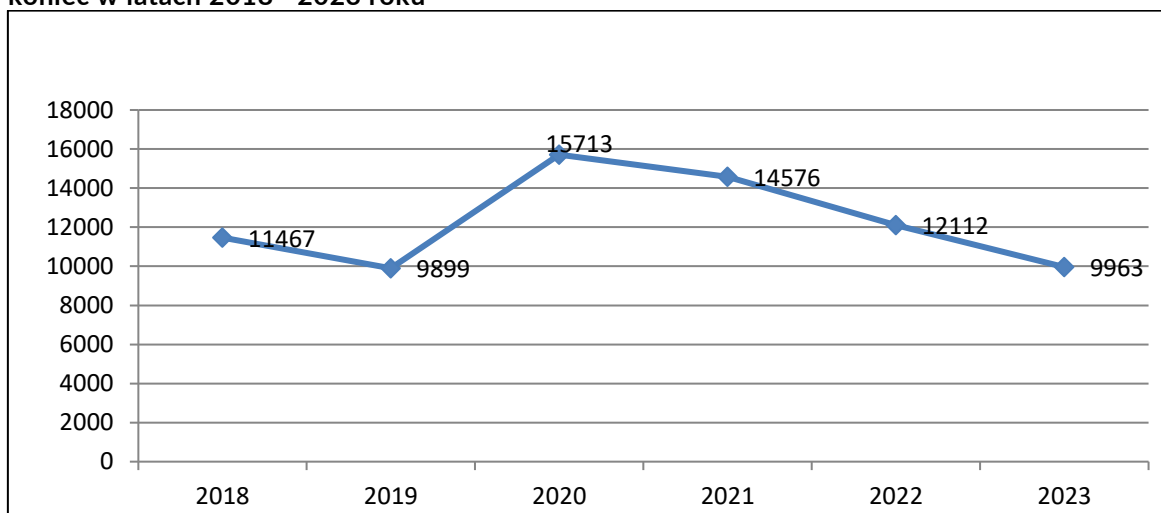
10.1 Bezrobocie w Krakowie

Stan aktywności ekonomicznej według Narodowego Spisu Powszechnego oraz porównanie z wynikami z 2011 r. pokazują rozwój, jaki nastąpił w okresie dziesięciu lat na rynku pracy w Polsce. Przeobrażenia, jakie miały miejsce w tym okresie, były korzystne dla społeczeństwa. Wśród pozytywnych zmian należy wymienić m.in.: znaczne zmniejszenie poziomu bezrobocia, zarówno liczby bezrobotnych, jak i stopy bezrobocia, wzrost liczby pracujących i ich odsetka, a także zmniejszenie odsetka osób biernych zawodowo. Liczba bezrobotnych między 2011 r. a 2021 r. zmniejszyła się o 1310,4 tys. osób (tj. o 63,9%), do 739,7 tys. osób. Stopa bezrobocia, która w skali kraju zmniejszyła się o 7,9 p. proc. i wyniosła 4,1% w 2021⁹⁷.

W 2023 roku liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy wyniosła 9963 osób. Stopa bezrobocia w Krakowie wynosiła na dzień 31 grudnia 2023 r. – 1,9%, dla Małopolski – 4,2%⁹⁸, dla Polski – 5,1%⁹⁹.

W stosunku do roku poprzedniego ilość osób bezrobotnych w Krakowie zmalała o 2149 osób. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych zmniejszył się o ponad 17%.

Wykres: Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy wg danych na koniec w latach 2018– 2023 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

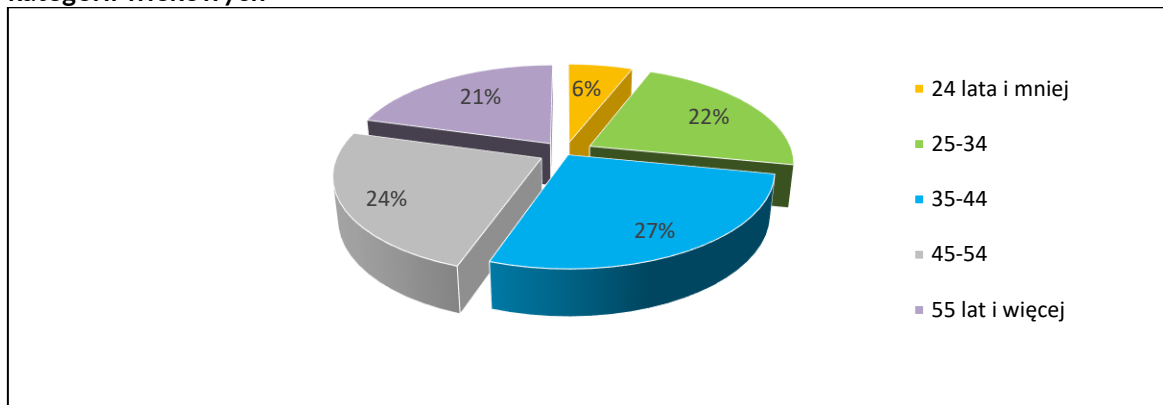
Biorąc pod uwagę strukturę osób bezrobotnych wg wieku, należy stwierdzić, że w ostatnich kilkunastu latach zaznacza się wzrost odsetka osób bezrobotnych w wieku 55 i więcej lat, a więc szczególnie narażonych na bezrobocie długotrwałe. W roku 2000 krakowscy bezrobotni w tej grupie wiekowej stanowili – 1,7% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, w roku 2010 już – 13%, a w roku 2023 – 21%. Podobnie jak w roku ubiegłym największy odsetek osób bezrobotnych stanowią osoby w wieku 35–44 lat, w stosunku do ogółu bezrobotnych to 27%. W ujęciu rocznym nie odnotowano zmian w strukturze wieku bezrobotnych w porównaniu do roku 2022.

⁹⁷ Ludność na rynku pracy w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszka 2021, GUS, Warszawa 2023 r., strona 15, 16

⁹⁸ <https://krakow.stat.gov.pl/>

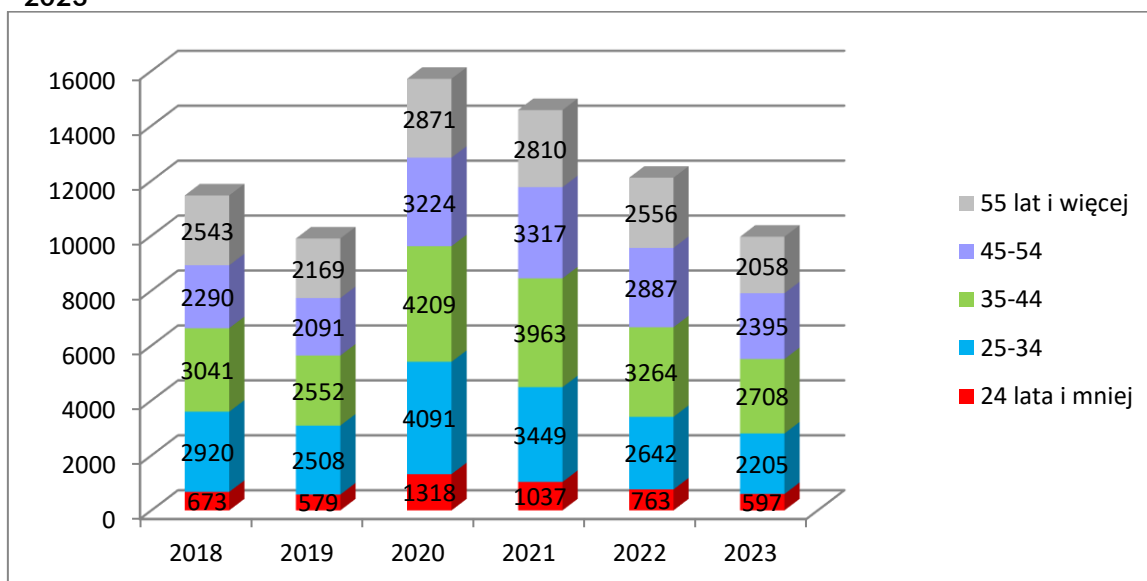
⁹⁹ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-latach-1990-2023,4,1.html>.

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie w roku 2023 – procentowy udział kategorii wiekowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie wg kategorii wiekowych w latach 2018 –2023

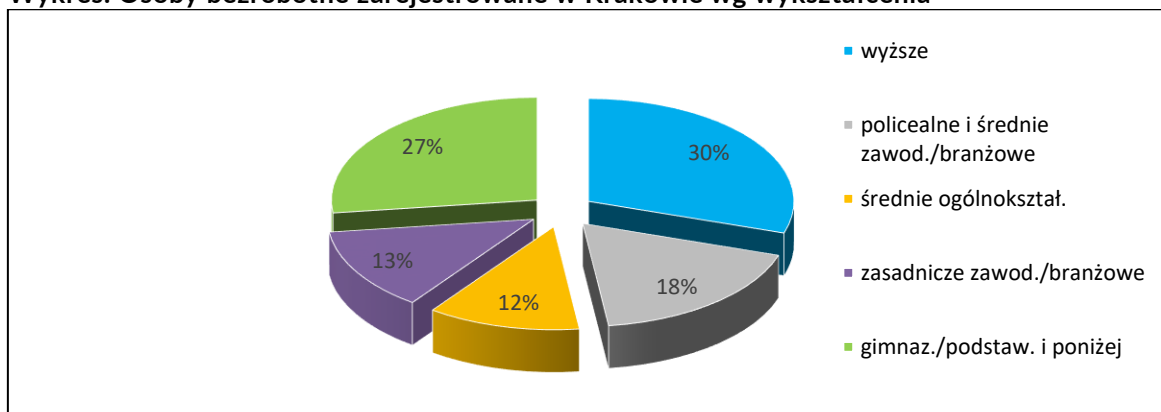

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Znaczącym zmianom podlega struktura osób bezrobotnych wg wykształcenia. W roku 2000 największy odsetek bezrobotnych legitymował się wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym - łącznie 56,7%. Bezrobotni z wykształceniem wyższym stanowili jedynie 9,1% ogółu. Jednak już dziesięć lat później wśród krakowskich bezrobotnych dominowały osoby najlepiej wykształcone – z wykształceniem wyższym 23,7% i policealnym oraz średnim zawodowym 23,8%.

W 2023 roku osoby z wykształceniem wyższym i policealnym oraz średnim zawodowym/branżowym stanowiły w sumie 48% bezrobotnych. Najmniej zarejestrowanych osób bezrobotnych niezmiennie posiada wykształcenie średnie ogólnokształcące. Powodem tego jest prawdopodobnie fakt, iż młodzież po ukończeniu nauki w szkołach ogólnokształcących kontynuuje w trybie zaocznym edukację na poziomie wyższym. W porównaniu do roku 2022 wzrosła liczba bezrobotnych z wykształceniem wyższym o 4%, a zmniejszyła się o 4% liczba osób z wykształceniem gimnazjalnym/podstawowym i poniżej

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie wg wykształcenia

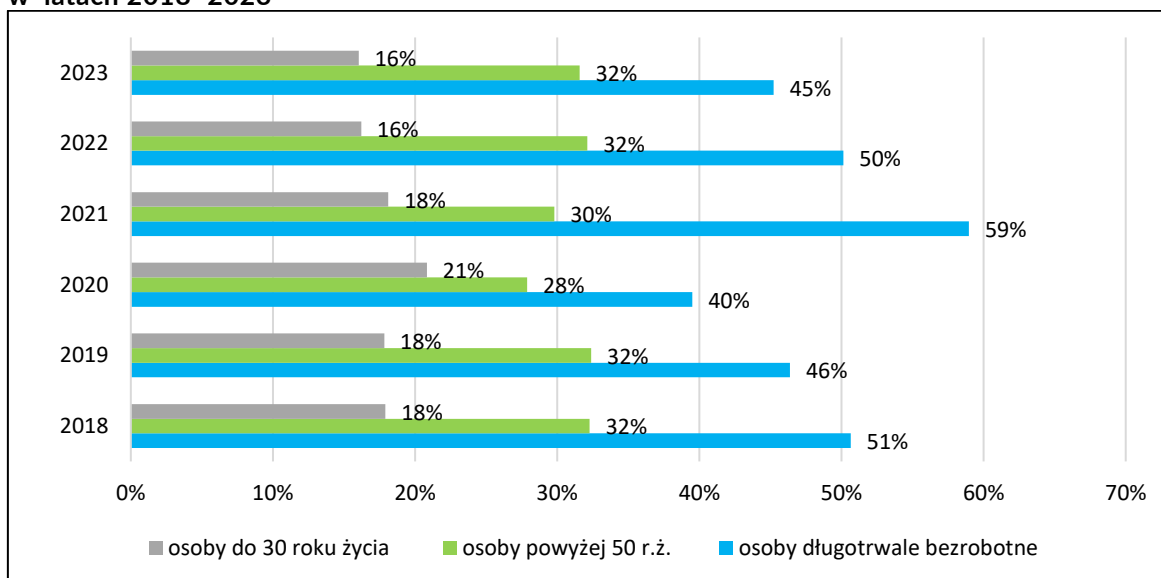

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Dla zobrazowania struktury osób bezrobotnych należy także dodać charakterystykę osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, do których zaliczają się: osoby do 30. roku życia, osoby długotrwale bezrobotne, osoby powyżej 50. roku życia, osoby korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej, osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia lub co najmniej jedno dziecko z niepełnosprawnością do 18. roku życia oraz osoby z niepełnosprawnością. Niska aktywność zawodowa tych osób rodzi szereg negatywnych konsekwencji, zarówno dla nich samych, jak i dla społeczeństwa.

Wśród osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy największy odsetek stanowią: osoby długotrwale bezrobotne, osoby do 30. roku życia, osoby powyżej 50. roku życia.

Wykres: Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Jak wskazuje powyższy wykres, poza osobami długotrwale bezrobotnymi, duży odsetek bezrobotnych stanowią osoby powyżej 50. roku życia. Osoby pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy, szczególnie te będące już w wieku produkcyjnym niemobilnym, mają najmniejsze szanse na znalezienie zatrudnienia. Jedną z przyczyn przedłużania się okresu pozostawania bez pracy większości osób długotrwale bezrobotnych, jest także brak kwalifikacji zawodowych, doświadczenia zawodowego lub wykształcenia średniego. Z danych GUP wynika, że osoby długotrwale bezrobotne stanowiły w 2023 r. 45% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych, natomiast osoby powyżej 50 roku życia – 32%.

Wśród osób bezrobotnych, znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, należy zwrócić uwagę na grupę osób z niepełnosprawnością. Kategorię bezrobotnych z niepełnosprawnością opisano w podrozdziale 7.1: Osoby z niepełnosprawnością w społeczności Miasta Krakowa. Grupa ta wymaga szczególnej uwagi – bezrobotni z niepełnosprawnością bardzo silnie odczuwają trudności związane z pozyskaniem, wykonywaniem i utrzymaniem pracy.

Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 populacja pracujących liczyła 17 164,2 tys. i była o 14% (czyli o 2 113,5 tys.) większa niż w 2011 r. Na rynku pracy w okresie dekady liczba pracujących wzrosła wśród mężczyzn o 889,4 tys., a kobiet o 1 224,2 tys. (odpowiednio o 10,8% i 18%¹⁰⁰).

W porównaniu z wynikami spisu z 2011 r. odnotowano znaczący wzrost liczby pracujących, wynoszący 2,1 mln osób, na co wpływ miało przede wszystkim szereg czynników zaistniałych w okresie międzyspisywym. Zwiększenie liczby pracujących zanotowano zarówno wśród mężczyzn, jak i kobiet. Istotną zmianą wartą podkreślenia jest ponad dwukrotny wzrost odsetka pracujących w wieku poprodukcyjnym, co jest wynikiem z jednej strony starzenia się ludności w Polsce, a co za tym idzie także zasobów pracy, ale też zmian w prawie, umożliwiających wydłużanie aktywności zawodowej, m.in. poprzez łączenie pracy zawodowej z pobieraniem świadczeń emerytalnych¹⁰¹.

10.2 Świadczenia na rzecz osób bezrobotnych

10.2.1 Praca socjalna z osobami bezrobotnymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest praca, przy czym obejmuje on także działania związane z faktem pozostawania bez zatrudnienia.

10.2.2 Zatrudnienie socjalne

W odniesieniu do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym MOPS, poza zadaniami wynikającymi z przepisów zawartych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej realizuje również zadania z zakresu integracji i reintegracji zawodowej i społecznej wynikające z ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym. Zadania określone w ustawie realizowane są poprzez zatrudnienie socjalne, przez co należy rozumieć zapewnienie osobom wymienionym poniżej możliwości uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej oraz zatrudnieniu wspieranym. Zadania te adresowane są w szczególności do osób:

- 1) bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- 2) uzależnionych od alkoholu,
- 3) uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających,
- 4) chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego;
- 5) długotrwale bezrobotnych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- 6) zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- 7) uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;

¹⁰⁰ Ludność na rynku pracy w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021, GUS, Warszawa 2023 r., strona 39.

¹⁰¹Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Raport z wstępnych wyników, Główny Urząd Statystyczny Warszawa 2022, strona 13.

8) niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, którzy podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

MOPS realizuje zadania z zakresu integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w oparciu o ustawę o zatrudnieniu socjalnym, w ramach klubów integracji społecznej oraz centrów integracji społecznej.

10.2.2.1 Kluby Integracji Społecznej (KIS)

Klub Integracji Społecznej może być prowadzony przez gminę lub organizację pozarządową. W ramach klubu można organizować w szczególności:

- 1) działania mające na celu pomoc w znalezieniu pracy na czas określony, w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy u pracodawców, wykonywania usług na podstawie umów cywilnoprawnych oraz przygotowanie do podjęcia zatrudnienia lub podjęcia działalności w formie spółdzielni socjalnej;
- 2) prace społecznie użyteczne;
- 3) roboty publiczne;
- 4) poradnictwo prawne;
- 5) działalność samopomocową w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych;
- 6) staże, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

10.2.2.1.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w 2023 roku funkcjonował:

- Klub Integracji Społecznej będący w strukturze organizacyjnej MOPS
- Klub Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością, prowadzony przez organizację pozarządową.

10.2.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Klub Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością prowadzony był w 2023 r. przez Fundację Sustinae.

10.2.2.1.3 Kadra

W KIS działającym w strukturze MOPS w 2023 r. zadania na rzecz mieszkańców Miasta Krakowa realizowało 25 pracowników. W KIS dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością zadania realizowało 11 specjalistów zatrudnionych przez Fundację Sustinae.

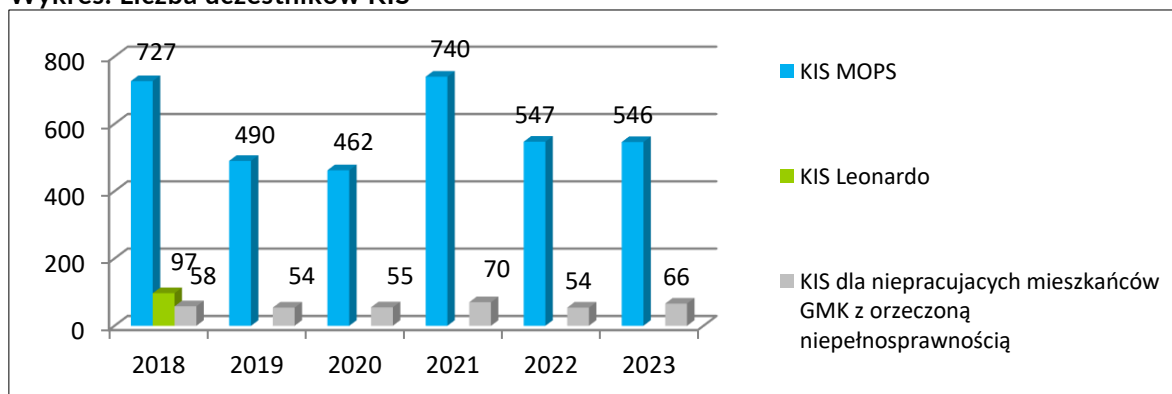
10.2.2.1.4 Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2023 r. w zajęciach KIS w strukturze MOPS uczestniczyło 546 osób. Ponad połowę uczestników stanowili mężczyźni 61%. Kobiety stanowiły natomiast 39% ogółu uczestników.

Liczba uczestników korzystających ze wsparcia w 2023 roku w stosunku do 2022 roku pozostała na takim samym poziomie. W wyniku udzielonego wsparcia zatrudnienie podjęto łącznie 104 osób – 19% ogółu osób uczestniczących w KIS MOPS w 2023 r.

W zajęciach KIS dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością w 2023 r. wzięło udział 66 uczestników, spośród których 7 osób podjęło zatrudnienie na otwartym rynku pracy. W stosunku do roku 2022 nastąpił wzrost liczby uczestników o około 22%.

Wykres: Liczba uczestników KIS

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

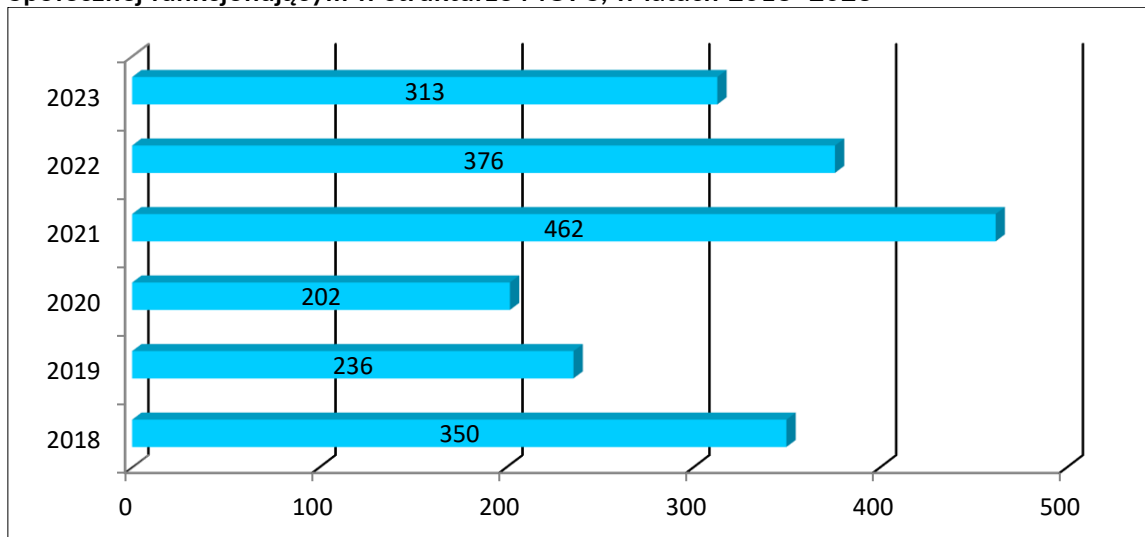
Uczestnicy KIS MOPS byli objęci działaniami na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej realizowanymi przez pracowników socjalnych, specjalistów (psycholog, prawnik, doradca zawodowy) i pracowników na zasadach trenera zatrudnienia wspieranego:

1. Wsparcie i poradnictwo indywidualne – wszyscy uczestnicy byli objęci wsparciem indywidualnym pracowników socjalnych KIS oraz poradnictwem specjalistycznym, w ramach którego psycholog i prawnik udzielili 784 porad.
2. Wsparcie grupowe, z którego skorzystało 396 uczestników KIS. Zajęcia prowadzone były w formie grup: wsparcia i samopomocy oraz warsztatów. Łączna liczba spotkań w ramach w/w działań wyniosła 447. Każde spotkanie trwało od 2 do 3 godzin.

Uczestnicy KIS MOPS wykonywali również prace społecznie użyteczne. Prace te wykonywane są przez osoby bezrobotne bez prawa do zasiłku korzystające z pomocy społecznej. Prace są organizowane przez Gminę Miejską Kraków w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, organizacjach lub instytucjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej. Czas pracy w ciągu tygodnia nie może przekroczyć 10 godzin. Świadczenie dla osób wykonujących prace społecznie użyteczne wypłacane jest ze środków Gminy Miejskiej Kraków w 2023 r. w pierwszym półroczu w kwocie 9,50 zł natomiast w drugim półroczu w kwocie 10,90 zł za godzinę, świadczenia refundowane są z Funduszu Pracy. MOPS proponuje osoby, które mogłyby być skierowane do poszczególnych rodzajów prac oraz wypłaca im świadczenia.

W 2023 r. w 47 podmiotach w tym m.in. w Urzędzie Miasta Krakowa, domach pomocy społecznej, szkołach, przedszkolach oraz stowarzyszeniach (m.in. Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Bank Żywności, Graal, Gaudium et Spes, TKKF) prace społecznie użyteczne realizowało łącznie 313 osób. Liczba ta w porównaniu do roku 2022 zmniejszyła się o ponad 16%.

Wykres: Liczba osób wykonujących prace społecznie użyteczne w Klubie Integracji Społecznej funkcjonującym w strukturze MOPS, w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

1. Program Oddłużenie

Program realizowany jest od 2013 roku w oparciu o porozumienie zawarte w dniu 8 lutego 2013 r. pomiędzy Zarządem Budynków Komunalnych, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej oraz Grodzkim Urzędem Pracy.

Program realizowany jest poprzez wsparcie udzielane uczestnikom przez pracowników MOPS KIS ukierunkowane na reintegrację społeczną i zawodową. Uczestnicy otrzymują możliwość wykonywania prostych prac na terenie nieruchomości fortecznych, dzięki którym z zarobionych pieniędzy, pozyskanych świadczeń spłacają istniejące zobowiązania wobec ZBK.

W 2023 r. w programie uczestniczyło 17 osób zadłużonych. Kwota spłaconego na rzecz gminy zadłużenia wyniosła 72 916,80 zł, w tym 5 345,45 zł zostało spłacone przez 5 osób wykonujących prace społecznie użyteczne, a 67 571,35 zł zostało spłacone przez 12 osób, które pracowały w ramach umowy o pracę.

Dla Gminy Miejskiej Kraków realizacja programu, poza efektami ekonomicznymi, przynosi efekty społeczne w postaci zmiany postaw osób zadłużonych, które stają się aktywne w dążeniu do poprawy swojej sytuacji. Osobom kończącym udział w programie przekazywane są oferty pracy na wolnym rynku.

2. Usługa „Pomoc w domu”

Usługa realizowana w ramach programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”. W 2023 r. w ramach w/w programu z usług realizowanych w ramach prac społecznie użytecznych skorzystała 1 rodzina z dziećmi do lat 18. Pracę „Pomoc w domu” wykonywała 1 uczestniczka MOPS KIS, wypracowując łącznie 95 godzin usług. Łączna wysokość kosztów poniesionych na realizację usługi 902,50 zł (szerzej zob. podrozdział 8.2).

3. Realizacja programu „Złota Rączka”

Program „Złota Rączka” realizowany jest od 18 czerwca 2018 r. przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie oraz Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia w Krakowie. Celem programu jest zapewnienie nieodpłatnej pomocy seniorom w drobnych domowych naprawach. Program dedykowany jest osobom w wieku powyżej 60 r.ż., w pierwszej kolejności samotnym i niepełnosprawnym, prowadzącym jednoosobowe gospodarstwo domowe, zamieszkującym na terenie miasta Krakowa.

Zakres pomocy obejmuje drobne naprawy, niewymagające natychmiastowej interwencji, specjalistycznej wiedzy i uprawnień. Prace realizowane są wyłącznie w lokalu zamieszkiwanym przez osobę ubiegającą się o pomoc. Materiały potrzebne do wykonania prac, np. uszczelki, nowy zawias/zamek, farbę, gniazdko zapewnia osoba ubiegająca się o pomoc. Narzędzia do wykonania prac zapewnia MOPS. W szczególnych przypadkach osoby

skierowane do wykonania rzeczonych usług towarzyszą seniorom w zakupie niezbędnych materiałów.

W 2023 r. z usług skorzystało 496 seniorów, wykonano łącznie 1894 usług w tym: 343 elektrycznych (m.in. wymiana żarówek, gniazdek, wyłączników, naprawa lamp, kinkietów), 523 hydraulicznych (m.in. wymiana uszczelki w przeciekających kranach, udrożnienie odpływów), 99 ślusarskich (m.in. montaż i wymiana zamków, zawiasów), 300 stolarskich (m.in. naprawa zepsutych krzeseł), 32 malarskich (m.in. podmalowanie małych powierzchni z zaszpachlowaniem drobnych ubytków), 597 innych (m.in. wymiana karniszy, powieszenie obrazów, uszczelnianie okien i drzwi, wieszanie półek). W/w prace w ramach umowy zlecenia wykonywały dwie osoby wypracowując łącznie 2765 godzin.

4. Prace realizowane na terenie miejskich cmentarzy

Uczestnicy KIS dbają o utrzymanie w należytej estetyce i porządku grobów osób pochowanych na koszt Gminy Miejskiej Kraków na terenie cmentarza Prądnik Czerwony (tzw. cmentarz Batowice) - około 1500 grobów oraz na terenie cmentarza Podgórkę Tynieckie około 200 grobów. W 2023 r. pracami naprawczymi, obejmującymi regularne nadsypywanie ziemi, odchwaszczanie i odtwarzanie pierwotnych kształtów mogił ziemnych, objęto 450 grobów na terenie cmentarza Batowice oraz 125 grobów na terenie cmentarza Podgórkę Tynieckie. Dokonano naprawy łącznie 94 sztuk drewnianych krzyży oraz wymieniono łącznie na nowe 35 krzyży. Na bieżąco sprzątano wszystkie mogiły, zbierając z nich nawiewane liście i śmieci. Przez cały rok, przy wsparciu pracownika KIS, pracę w ramach prac społecznie użytecznych realizowało 13 osób.

5. Wsparcie Seniora

W ramach kontynuacji działań z obszaru wspierania seniorów, zapoczątkowanych w październiku 2020 r., w związku z realizacją rządowego programu „Wspieraj Seniora”, w okresie od 1 stycznia 2023 do 28 lutego 2023 uczestnicy MOPS KIS realizowali zadanie polegające na dostarczaniu ciepłych posiłków potrzebującym seniorom. Pomocy udzielono 3 seniorom, do realizacji zadania zaangażowanych było 2 pracowników KIS oraz 4 uczestników.

Klub Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością zapewnia uczestnikom możliwość skorzystania ze wsparcia w postaci usługi pracy socjalnej, doradztwa zawodowego, poradnictwa prawnego, treningów umiejętności psychospołecznych i zawodowych, szkoleń zawodowych i budujących kompetencje uczestnika oraz staży.

10.2.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na działalność Klubu Integracji Społecznej dla niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków z orzeczoną niepełnosprawnością w ramach projektu współfinansowanego ze środków unijnych pn. „Bariery zamieniamy na szanse” wydatkowano:

- w 2018 roku: 418 140,24 zł;
- w 2019 roku: 106 532,71 zł.

Na realizację powyższego zadania w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków wydatkowano:

- w 2019 r. - 229 727,24zł;
- w 2020 r. - 359 844,37 zł;
- w 2021 r. - 366 883,29 zł;
- w 2022 r. - 424 475,63 zł;
- w 2023 r. - 463 962,98 zł.

10.2.2.2 Zadania realizowane przez Centra Integracji Społecznej

Centra Integracji Społecznej (CIS) realizują reintegrację zawodową i społeczną poprzez następujące usługi:

- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych, dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu,
- nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych,
- naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą,
- uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

10.2.2.2.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w 2023 roku funkcjonowało:

- Centrum Integracji Społecznej dla mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków
- Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością, bez pracy

10.2.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Centrum Integracji Społecznej dla mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków było prowadzone przez Fundację „Przestrzeń Rozwoju”.

Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością było prowadzone przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio.

10.2.2.2.3 Kadra

Do realizacji zadania polegającego na prowadzeniu Centrum Integracji Społecznej dla mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków zaangażowanych zostało 22 pracowników Fundacji Przestrzeń Rozwoju oraz współpracujący z Fundacją wolontariusze.

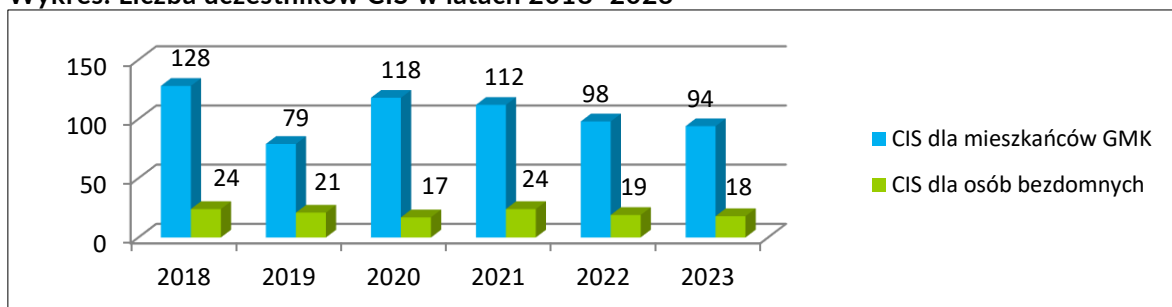
W Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością zadanie realizowało 8 osób (ok. 4 etatów) oraz 4 współpracujących wolontariuszy.

10.2.2.2.4 Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze wsparcia Centrum Integracji Społecznej dla mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków, prowadzonego przez Fundację Przestrzeń Rozwoju w 2023 r. skorzystały 94 osoby, spośród których 12 podjęło zatrudnienie na otwartym rynku pracy.

W 2023 r. w zajęciach Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością uczestniczyło 18 osób, z których 4 podjęły zatrudnienie.

Wykres: Liczba uczestników CIS w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Przedstawione powyżej dane wskazują na to, że od 2018 r. do 2019 r. liczba uczestników Centrów Integracji Społecznej systematycznie spadała. W roku 2020 odnotowano wzrost o 35%. W 2022 roku liczba osób korzystających z pomocy Centów Integracji Społecznej zmniejszyła się o 14% w stosunku do roku 2021. W 2023 liczba osób korzystających z pomocy CIS nieznacznie spadła o 5 osób.

Uczestnicy Centrum Integracji Społecznej dla mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków korzystali z indywidualnego wsparcia specjalistycznego prowadzonego przez doradcę zawodowego, psychologa i pracownika socjalnego.

Tabela: Liczba porad udzielonych uczestnikom CIS dla mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków w roku 2023

Indywidualne konsultacje, w tym:	Liczba godzin konsultacji
psychologiczne	86
socjalne	240
zawodowe	246
łącznie	572

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W ramach reintegracji społecznej uczestnicy CIS brali również udział w spotkaniach grupowych, które miały charakter spotkań warsztatowych o różnorodnej tematyce, w tym np.:

- kompetencje a kwalifikacje,
- aktywne poszukiwanie pracy,
- bliżej siebie – 4 typy temperamentu,
- przepisy prawne dotyczące zadłużeń,
- porozumienie bez przemocy,
- podstawy dobrej kondycji psychicznej,
- branie odpowiedzialności za własne odczucia,
- zdrowy styl życia,
- relacje z drugim człowiekiem.

Dodatkowo, Centrum zapewniło beneficjentom możliwość udziału w grupach wsparcia oraz zajęciach integracyjnych, w tym np. wyjście na targi pracy.

W ramach reintegracji zawodowej, uczestnicy Centrum brali udział w zajęciach praktycznych, wzmacniających kompetencje niezbędne do podjęcia zatrudnienia. Wykonywali pracę na takich stanowiskach, jak np.: pracownik porządkowy, pracownik gospodarczy, asystent personelu zespołu terapii i pomocy specjalistycznej, monter instalacji sieciowej, pracownik administracyjno-biurowy, portier, pomoc kuchenna. Zajęcia praktyczne odbywały się w podmiotach, które zadeklarowały chęć współpracy z Centrum, w tym np. domy pomocy społecznej, Morele.net Sp. z o.o., Wojskowy Klub Sportowy „Wawel”, Przedsiębiorstwo Produkcyjne OknoPlus Sp. z o.o., Fundacja On Life. Podczas zajęć praktycznych Uczestnicy CIS pozostawali pod nadzorem opiekuna w miejscu pracy, jak i mogli korzystać ze wsparcia Specjalistów CIS (trenerzy zatrudnienia wspieranego /instruktorzy zawodu).

Centrum Integracji Społecznej prowadzone przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio zapewniło w 2023 r. 10 miejsc dla osób bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością, bez pracy. W ramach zadania prowadzone były usługi z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej. Celem podejmowanych działań było odbudowanie i podtrzymanie u uczestników Centrum zdolności do samodzielnego funkcjonowania na rynku pracy m.in. poprzez przyuczenie do wykonywania zawodu, podwyższanie kwalifikacji oraz prowadzenie zajęć praktycznych u pracodawców. Uczestnicy realizujący Indywidualne Programy Zatrudnienia Socjalnego 4 razy w tygodniu biorą udział w zajęciach reintegracji zawodowej realizowanych w zakładach

pracy współpracujących z CIS oraz raz w tygodniu w zajęciach reintegracji społecznej realizowanych bezpośrednio w siedzibie CIS.

W ciągu roku 2023 z uczestnikami CIS zrealizowano 500 godzin konsultacji indywidualnych, w tym:

- 221 konsultacji socjalnych,
- 248 konsultacji zawodowych,
- 31 konsultacji psychologicznych.

W ramach zajęć reintegracji społecznej zrealizowano 187 spotkań grupowych, które łącznie trwały 365 godzin.

10.2.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków przeznaczonych na sfinansowanie zadania polegającego na prowadzeniu Centrum Integracji Społecznej:

- w roku 2018: wyniosła 464 925,94 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2019 przekazano dotację w kwocie 508 955,00 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2020 przekazano dotację w kwocie 496 625,00 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2021 wydatkowano kwotę 485 700,97 zł;
- w roku 2022 r. wydatkowano kwotę 548 506,08 zł.
- w roku 2023 wydatkowano kwotę 675 180,00 zł.

Na realizację zadania na prowadzenie Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych prowadzonego w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” z dotacji wydatkowano:

- w 2018 r.: 164 405,20 zł;
- w 2019 r.: 53 945,90 zł.

Natomiast na kontynuację zadania w postaci Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością ze środków Gminy Miejskiej Kraków wydatkowano:

- w 2019 roku z dotacji 46 580,00 zł (roczny koszt to 53 430 zł, w tym 6850 zł za grudzień 2019 r. wypłacone w styczniu 2020 r.);
- w 2020 roku z dotacji 93 160,00 zł (roczny koszt to 94 530 zł, w tym 8220 zł za grudzień 2020 r. wypłacone w styczniu 2021 r.);
- w 2021 roku kwotę w wysokości 97 365,79 zł;
- w 2022 roku kwotę w wysokości 89 600 zł;
- w 2023 roku kwotę w wysokości 125 730 zł.

10.2.2.2.6 Wnioski

Celem realizacji zadania polegającego na prowadzeniu Klubu Integracji Społecznej dla osób z orzeczoną niepełnosprawnością jest wzrost aktywności beneficjentów, uzyskanie umiejętności radzenia sobie z problemami, a także podniesienie kwalifikacji zwiększających szanse na podjęcie zatrudnienia. Z przeprowadzonej analizy wynika, że występuje deklaratywne zainteresowanie udziałem w tego typu wsparciu, natomiast rzeczywisty poziom aktywności Uczestników w zajęciach Klubu jest niski. Sytuacja ta wskazuje na potrzebę weryfikacji sposobu realizacji dalszych działań związanych z prowadzeniem tego typu wsparcia.

Analiza realizacji zadania polegającego na prowadzeniu Centrum Integracji Społecznej dla mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków wskazuje na różnorodny profil beneficjentów, którzy wymagają udziału w procesie reintegracji społeczno-zawodowej. W 2023 r., ze wsparcia CIS korzystało miesięcznie od 44 do 50 Uczestników. Systematyczność codziennego udziału w zajęciach jest ściśle monitorowana przez kadrę Centrum. W 2023 r. udział w CIS zakończyło około 55 osób i pomimo tego faktu, do udziału w tej formie

wsparcia, w sposób systematyczny zgłaszają się nowe osoby. Fakt ten wskazuje na zasadność kontynuacji realizacji zadania polegającego na prowadzeniu Centrum.

W przypadku osób bezdomnych analiza wskazuje, że mając na uwadze niski poziom bezrobocia i łatwość znalezienia zatrudnienia w okresie ostatnich kilku lat, a z drugiej strony pojawiające się problemy zdrowotne, szczególnie u osób bezdomnych powyżej 45 roku życia, które uniemożliwiają aktywność zawodową, zmniejsza się liczba chętnych do udziału w CIS. W związku z tym od 1 maja 2019 roku zlecono kontynuację usługi, ale w mniejszym zakresie, tj. CIS dla osób bezdomnych na 10 zamiast 20 miejsc. Analizując przebieg rekrutacji i podpisywania nowych IPZS w latach 2021-2023 uznać należy, że taka liczba miejsc jest wystarczająca. W 2023 roku liczba uczestników w porównaniu latami 2021 i 2022 pozostała bez większych zmian, a zwalniane w Centrum miejsca są zajmowane przez kandydatów przygotowywanych wcześniej w ramach Centrum do podjęcia zajęć. Śladem ubiegłych lat, celem na 2024 rok jest utrzymanie na wysokim poziomie standardu realizowanych usług.

11 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom i rodzinom o niskich dochodach

11.1 Ubóstwo

Ubóstwem określamy sytuację, w której gospodarstwo domowe nie dysponuje wystarczającymi środkami pieniężnymi pozwalającymi na zaspokojenie swoich podstawowych potrzeb. Ubóstwo jest złożonym zjawiskiem społecznym, uwarunkowanym przez czynniki społeczno-ekonomiczne i demograficzne, a w szczególności przez problem bezrobocia, liczbę rodzin wielodzietnych i niepełnych, wskaźnik rodzin żyjących z osobą niepełnosprawną lub długotrwale chorą, podeszły wiek oraz bezdomność. Ubóstwo jest więc wspólnym problemem, który w całej swej rozciągłości dotyka praktycznie wszystkie grupy społeczne oraz większość kategorii osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej.

Dla potrzeb niniejszego opracowania w części tej omówiono wyłącznie pomoc w formie świadczeń finansowych i w naturze.

11.2 Świadczenia dla osób i rodzin o niskich dochodach

11.2.1 Zasiłek okresowy

Wypłacanie zasiłków okresowych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego:

- osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny.

Zasiłek okresowy jest świadczeniem obowiązkowym i podstawowym narzędziem pomocy społecznej ograniczającym zakres i głębokość ubóstwa.

11.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

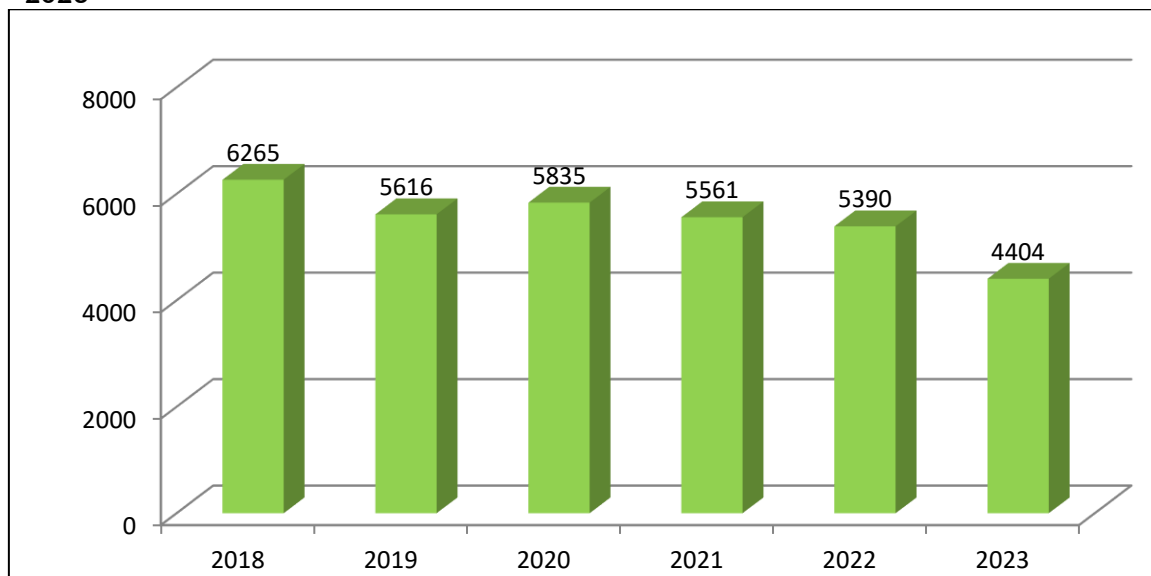
11.2.1.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

11.2.1.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku okresowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Na liczbę gospodarstw domowych (rozumianych jako osoby samotnie gospodarujące oraz rodziny) otrzymujących pomoc w formie zasiłku okresowego wpływa przede wszystkim wysokość kryteriów dochodowych obowiązujących w danym roku kalendarzowym, a następnie pozostałe czynniki wpływu jak np. sytuacja na rynku pracy. W 2023 r. nastąpił znaczący spadek liczby rodzin objętych pomocą w stosunku do roku 2022 r. W roku 2023 liczba gospodarstw domowych wymagających wsparcia z powodu ubóstwa spadła o 18,2 % w stosunku do roku 2022. Wartość ta jest najniższą licząc od 2010 r.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, którym wypłacono zasiłek okresowy w latach 2018 -2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Analiza powodów przyznawania pomocy w formie zasiłku okresowego do roku 2013 wskazywała tendencję wzrostową liczby gospodarstw domowych, które otrzymały pomoc w związku z występowaniem bezrobocia (z 2 819 w 2009 r. do 4 320 w 2013 r.).

Od roku 2014 w wyniku poprawy sytuacji na rynku pracy i zmniejszenia stopy bezrobocia, liczba gospodarstw domowych objętych zasiłkiem okresowym z tego tytułu spadła o 57,6% (z 4 320 w 2013 r. do 1834 w 2019 r.). W 2021 r. podobnie jak w 2020 r. nie utrzymała się ta tendencja. W 2021 r. nastąpił ponowny wzrost liczby rodzin otrzymujących zasiłek okresowy z powodu bezrobocia w stosunku do 2020 r. o 4% a w stosunku do 2019 o 30%. Liczba ta wzrosła to poziomu zbliżonego do poziomu z 2018 r. Natomiast od 2022 r. nastąpił ponowny spadek liczby gospodarstw objętych pomocą, a w 2023 r. liczba gospodarstw była najniższa od 2010 r.

Analiza wykazuje również spadek liczby gospodarstw otrzymujących zasiłek z powodu niepełnosprawności w 2023 r. w stosunku do roku poprzedniego o 11% z 1884 do 1501.

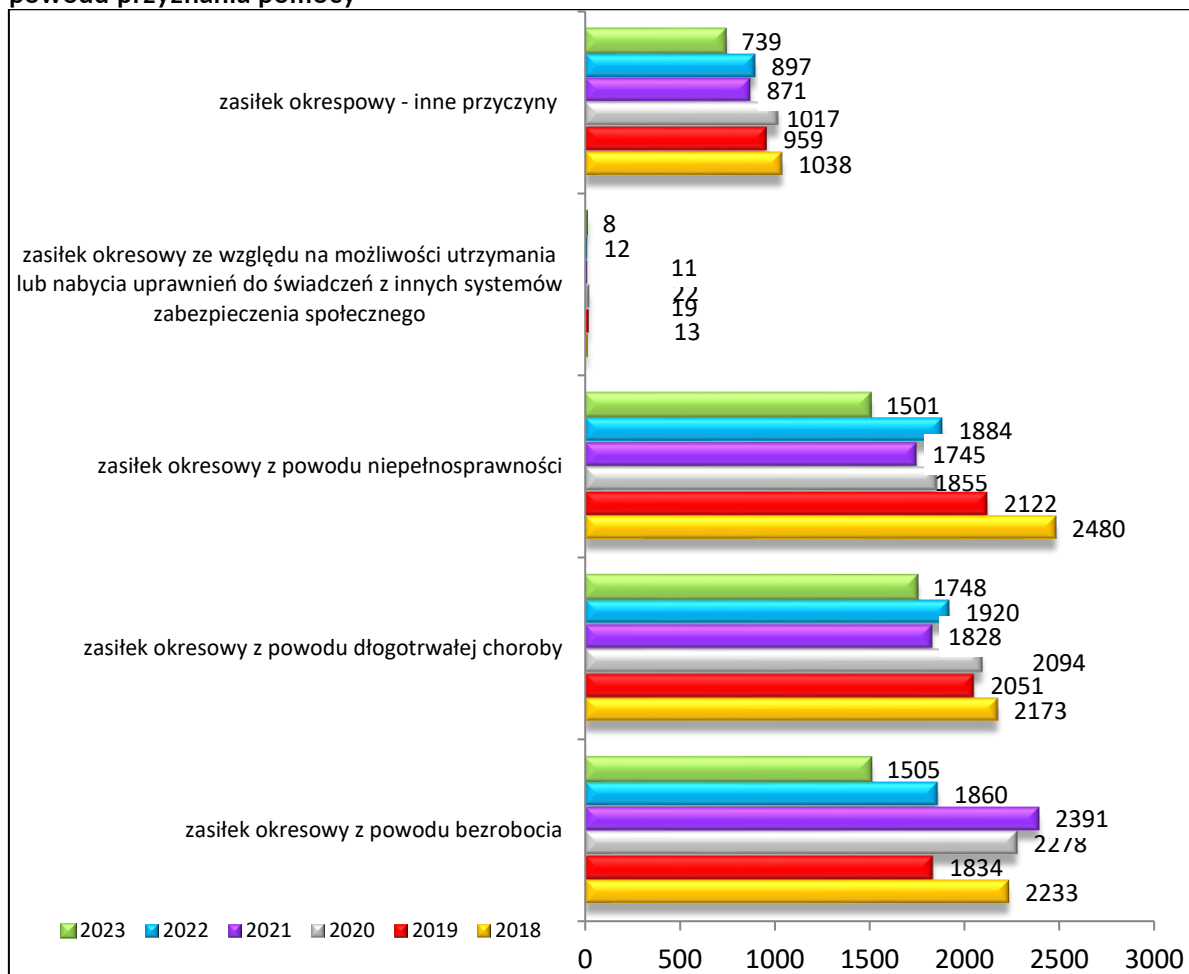
W 2023 r. w stosunku do 2022 r. nastąpił również spadek liczby rodzin którym przyznano pomoc z powodu długotrwałej choroby (o 9%). Z tej przyczyny z pomocy zasiłku okresowego w 2023 r. korzystało najwięcej gospodarstw domowych.

Znikoma jest liczba gospodarstw, które kwalifikują się do zasiłku okresowego z uwagi na możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego (w latach 2009-2022 od 1 do 22 osób rocznie).

Liczba gospodarstw domowych objętych zasiłkiem okresowym z innych powodów jest najniższa począwszy od 2010 r.

Należy mieć na uwadze, że prezentowane dane liczbowe nie są rozłączne tzn. w trakcie roku jedno gospodarstwo domowe mogło otrzymać zasiłek okresowy z każdego, z wyżej wymienionych powodów.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały zasiłek okresowy z uwzględnieniem powodu przyznania pomocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

W 2023 roku spośród podmiotów decyzji (5226 osób), którym przyznano zasiłek okresowy 53% stanowili mężczyźni.

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych	kobiety	mężczyźni	ogółem
Wiek			
0-24	4,7%	1,3%	2,9%
25-34	22,3%	7,1%	14,3%
35-44	33,1%	18,0%	25,1%
45-59	31,6%	41,3%	36,7%
60-64	3,8%	21,4%	13,2%
65 i więcej	4,5%	10,9%	7,8%
Wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	7,2%	4,4%	5,7%
gimnazjalne i poniżej	30,5%	29,4%	29,9%
zasadnicze zawodowe	24,7%	36,1%	30,7%
średnie ogólne i zawodowe	28,2%	23,6%	25,8%
policealne	2,5%	0,7%	1,5%
wyższe	7,1%	5,8%	6,4%

Stan cywilny			
panna/kawaler	41,6%	52,3%	47,2%
konkubina/konkubent	0,8%	0,3%	0,5%
rozwidziona/rozwidziony	21,7%	29,9%	26,0%
separowana/separowany	1,6%	1,8%	1,7%
wdowa/wdowiec	5,5%	2,9%	4,3%
zamężna/żonaty	28,8%	12,8%	20,3%

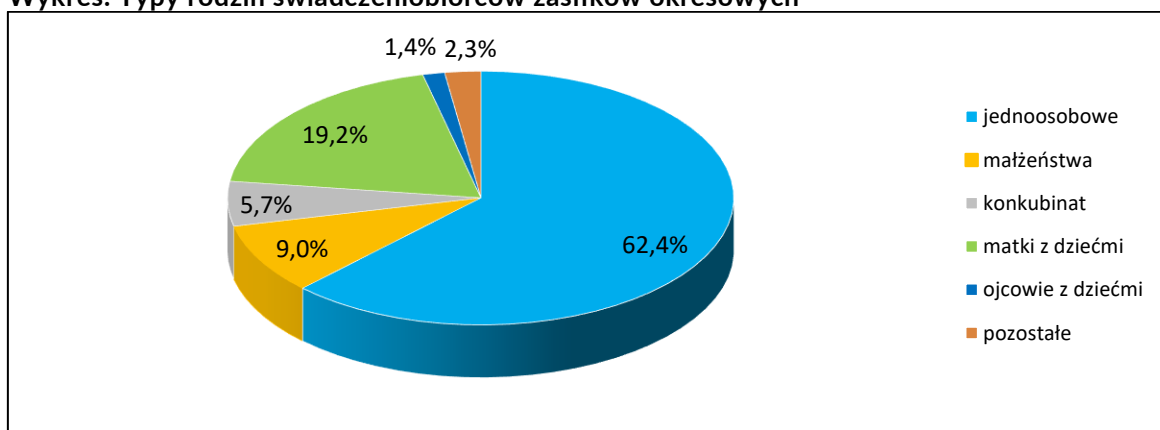
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największą grupę odbiorców, tj. 36,7%, reprezentują osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w tym wieku stanowią 31,6%, natomiast mężczyźni 41,3%.

Wśród ogółu świadczeniobiorców 30,7% legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym, a 29,9% posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe. Odsetek osób z wykształceniem średnim wynosi 25,8%.

Pod względem stanu cywilnego zarówno wśród kobiet i mężczyzn najwięcej jest osób stanu wolnego, kobiet 41,6%, a mężczyzn 52,3%.

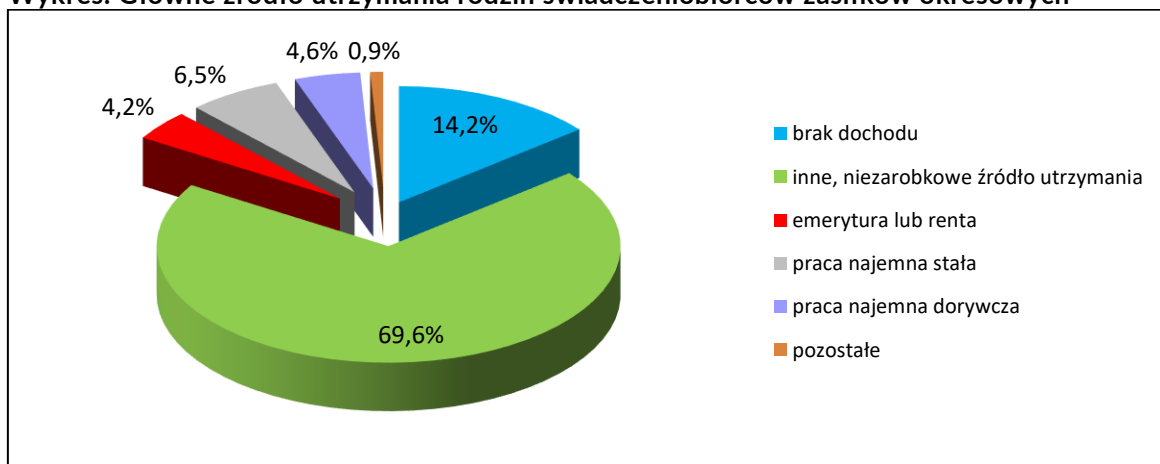
Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców zasiłków okresowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Gospodarstwa domowe, korzystające z pomocy w formie zasiłków okresowych, to w przeważającej części gospodarstwa jednoosobowe – 62,4%. Wśród rodzin korzystających z tych zasiłków małżeństwa stanowią 9%, a rodziny matek wychowujących samotnie dzieci 19,2%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków okresowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków okresowych należą przede wszystkim do rodzin, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 69,6%.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych (w zł)

Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych	
bez dochodu*	14,1%
1-499 zł	10%
500 zł i powyżej	75,9%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

24,1% gospodarstw domowych nie wykazuje żadnych dochodów lub ich dochód nie przekracza 499 zł. 75,9% osiąga dochód 500 zł i powyżej.

Głównymi problemami występującymi w gospodarstwach domowych świadczeniobiorców zasiłków okresowych są kolejno: ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezrobocie. Zaznaczyć należy, że w jednej rodzinie występuje zwykle kilka powodów trudnej sytuacji.

W porównaniu z rokiem 2022 cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych pozostają na podobnym poziomie.

11.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Zgodnie z art. 147 pkt. 7 ustawy o pomocy społecznej, gminy otrzymują dotację celową na pokrycie wydatków na zasiłki okresowe w części określonej w art. 38 ust. 3 ustawy, to jest w wysokości 50% różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, a w przypadku rodziny – między kryterium dochodowym rodziny a dochodem tej rodziny. Ponieważ finansowanie pozostałej części zasiłku leży w gestii gminy, w celu zapewnienia pełnej skuteczności udzielania pomocy w tej formie, która zgodnie z celem ustawodawcy ma wyrównywać dochody do kryterium dochodowego, konieczne jest współfinansowanie pozostałej części zasiłku.

Na realizację zadania wydatkowano środki finansowe w następującej wysokości:

- 2018 r. 12 507 739,01 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 8 460 696,16 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 188 zł;
- 2019 r. 12 285 129,31, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 8 256 021,99 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 196 zł;
- 2020 r. 13 583 296,96 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 9 361 787,61 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 213 zł;
- 2021 r. 13 417 641,07 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 8 991 778,79 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 213 zł;
- 2022 r. 13 597 078,38 zł w tym w części finansowanej z budżetu państwa 8 443 611,69 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 235 zł;
- 2023 r. – 11 543 060,78 zł w tym w części finansowanej z budżetu państwa 7 286 342,75 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 227 zł.

11.2.1.5 Wnioski

Liczba rodzin objętych świadczeniem w formie zasiłku okresowego w danym roku jest w głównej mierze wypadkową:

- obowiązujących wysokości kryteriów dochodowych (art. 8 ustawy o pomocy społecznej), w szczególności ich niskiej wysokości w stosunku do minimalnej wysokości wynagrodzenia za pracę czy minimalnej wysokości emerytury.
- dynamiki zmian stopy bezrobocia (w tym okresowych przyływów i odpływów osób bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy),
- dynamiki zmian uprawnień do świadczenia z powodów innych niż bezrobocie (głównie spadku liczby osób legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności oraz wzrostu liczby osób długotrwale lub ciężko chorych),

Szacuje się, że na ogólną liczbę świadczeniobiorców zasiłków okresowych w kolejnych latach będą wpływać:

- stopa bezrobocia i warunki na rynku pracy;
- zmiana struktury wiekowej mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków. Zgodnie z prognozami GUS Kraków za kilka lat osiągnie jeden z najwyższych udziałów mieszkańców powyżej 65 roku życia w województwie. W ostatnich latach systematycznie wzrasta liczba zasiłków przyznawanych z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby;
- wysokość kryterium dochodowego w stosunku do wynagrodzeń czy kwot emerytur.

Tendencje dotyczące kosztów zasiłków okresowych:

- spadek nakładów finansowych w części finansowanej z budżetu państwa na realizację zadania w związku z mniejszą liczbą rodzin objętych pomocą;
- największy jednostkowy koszt świadczenia w części obligatoryjnej dotyczy zasiłków przyznanych z powodu bezrobocia – w 2023 r. średnia wysokość świadczenia z tego tytułu wynosiła ok. 381 zł (średnio 1,8 osoby w 1 rodzinie). Kolejno średnia wysokość zasiłku, którego powodem przyznania były:
 - inne problemy określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej, w tym bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych, przemoc w rodzinie, alkoholizm i bezdomność wynosiła ok. 347 zł (średnio 2,3 os./rodzinę),
 - długotrwała lub ciężka choroba wynosiła ok. 268 zł (średnio 1,4 os./rodzinę),
 - niepełnosprawność wynosiła ok. 71 zł (średnio 1,2 os./rodzinę).

Z uwagi na skalę udzielanej pomocy, przede wszystkim dynamiczne zmiany w zakresie liczby gospodarstw domowych z problemem bezrobocia, znacząco wpływają na ogólną roczną kwotę przyznanych świadczeń.

Ponieważ łączny udział kosztów Gminy w całkowitym koszcie zasiłków okresowych w poprzednich latach ulegał marginalizacji, a tym samym spadała skuteczność pomocy, aby zapewnić osobom i rodzinom objętym tym świadczeniem skuteczniejsze wsparcie polegające na wyrównywaniu wysokości dochodu do kryterium dochodowego pomocy społecznej, w 2023 r. udział środków własnych gminy w łącznym koszcie realizacji zadania wyniósł 36 % a środki własne gminy w stosunku do dotacji wyniosły 58%.

11.2.2 Zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy

Wypłacanie zasiłków celowych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek celowy przyznawany jest w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, m.in. na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opatu, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu. Zasiłek przyznawany jest osobie lub rodzinie, której dochód nie przekracza kryterium dochodowego. Kryterium dochodowe dla osoby samotnie gospodarującej wynosi 776 zł, natomiast dla osoby w rodzinie wynosi 600 zł (kryterium dochodowe rodziny to iloczyn liczby osób we wspólnym gospodarstwie domowym i kwoty kryterium dochodowego na osobę w rodzinie).

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe może być przyznany specjalny zasiłek celowy w wysokości nieprzekraczającej odpowiednio kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej lub rodziny, który nie podlega zwrotowi¹⁰².

11.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

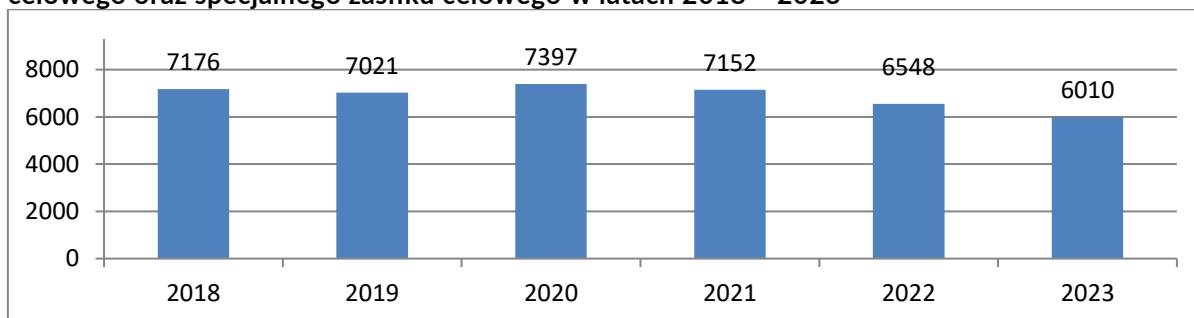
11.2.2.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

11.2.2.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy¹⁰³

W ciągu ostatnich 13 lat najwięcej gospodarstw domowych otrzymało zasiłek celowych i specjalny zasiłek celowy w roku 2010. Od tego czasu przez 3 kolejne lata liczba gospodarstw utrzymywała się na nieco niższym ale podobnym poziomie, by następnie spadać rok do roku do roku 2019. W roku 2020 nastąpił wzrost liczby rodzin objętych pomocą w stosunku do roku 2019 o 5,3 % (z 7021 do 7397). Poziom ten jest był wyższy niż ten odnotowany w 2018 r. W 2023 r. nastąpił ponowny spadek rodzin objętych pomocą w stosunku do 2022 r. o 8,2 %.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, którym wypłacono świadczenie w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego w latach 2018 – 2023

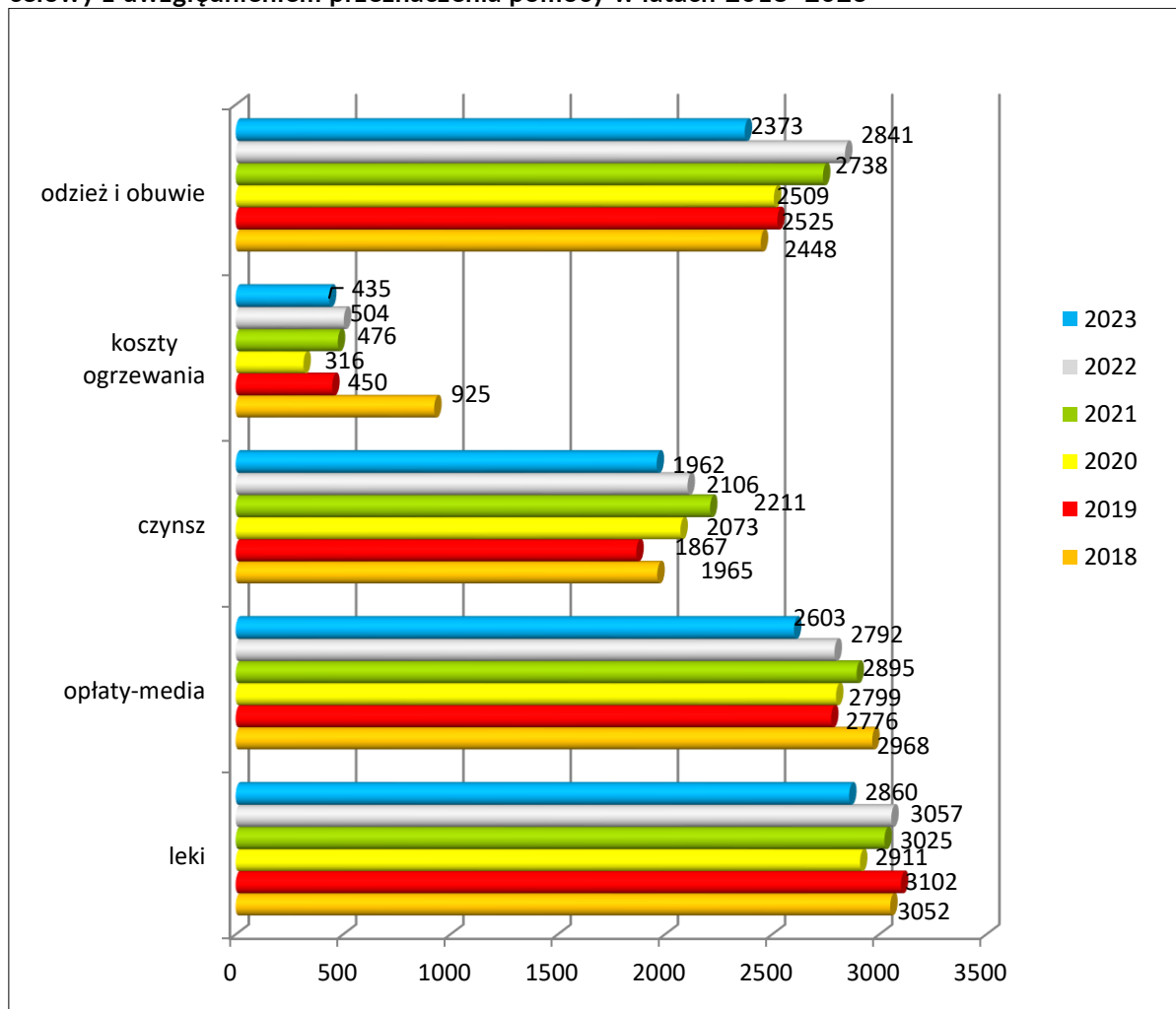
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

¹⁰² Art. 17 ust. 1 pkt 5, art. 39 ust. 1-2, art. 41 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz.901 z późn. zm.).

¹⁰³ Prezentowane dane nie obejmują informacji o Lokalnym Programie Ostonowym dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych, który został opisany w podrozdziale. 11.2.6.

Analizując cele, na jakie przyznawane są zasiłki celowe i specjalne zasiłki celowe stwierdzić można, że w latach 2010-2023 najczęściej osób otrzymywało zasiłki z przeznaczeniem na zakup leków. Znaczna część osób korzystała również z pomocy finansowej na czynsz, media, odzież i obuwie. Należy zaznaczyć, że jedna osoba mogła w ciągu roku otrzymać każdy rodzaj zasiłku.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy z uwzględnieniem przeznaczenia pomocy w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2023 r. spośród podmiotów decyzji, którym przyznano pomoc w formie zasiłku celowego i specjalnego zasiłku celowego, kobiety i mężczyźni stanowili podobny procent odbiorców tych świadczeń.

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0-24	5,0%	3,0%	4,0%
25-34	13,9%	5,0%	9,7%
35-44	24,0%	14,5%	19,5%
45-59	27,2%	35,7%	31,2%
60-64	8,2%	21,2%	14,3%

65 i więcej	21,7%	20,6%	21,3%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	6,0%	4,9%	5,5%
gimnazjalne i poniżej	29,4%	28,5%	29,0%
zasadnicze zawodowe	23,6%	36,5%	29,7%
średnie ogólne i zawodowe	30,5%	23,6%	27,2%
policealne	2,2%	0,7%	1,5%
wyższe	8,3%	5,8%	7,1%
stan cywilny			
panna/kawaler	36,6%	50,4%	43,1%
konkubina/konkubent	0,6%	0,4%	0,5%
rozwidziona/rozwidziony	24,0%	29,4%	26,6%
separowana/separowany	1,5%	2,0%	1,7%
wdowa/wdowiec	12,3%	4,2%	8,5%
zamężna/żonaty	25,0%	13,6%	19,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

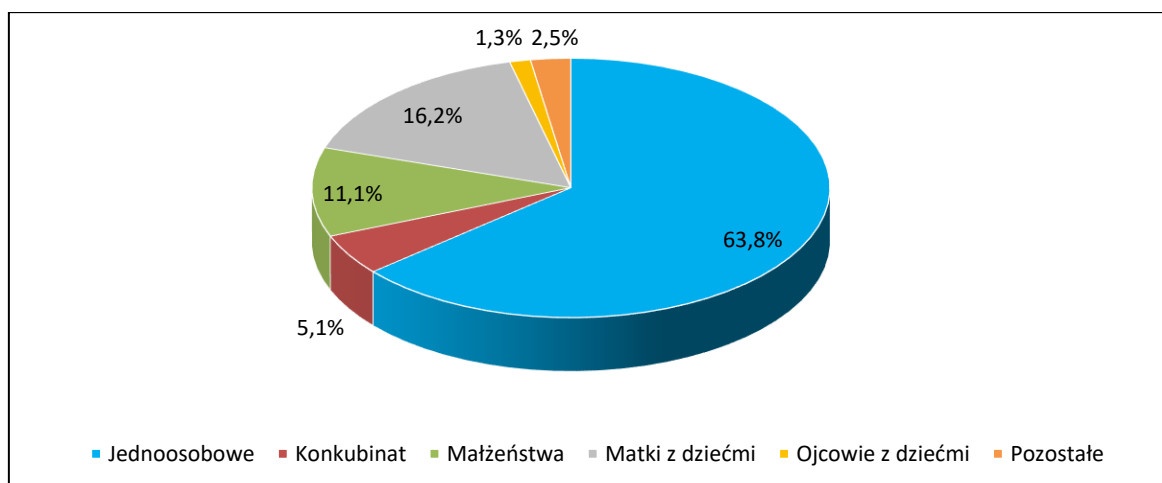
Największą grupę odbiorców 31,2%, reprezentują osoby w wieku między 45–59 rokiem życia. Kobiety wieku 45–59 lat stanowią 27,2%, natomiast mężczyźni 35,7%.

Wśród ogółu świadczeniobiorców najwięcej jest osób z wykształceniem: zasadniczym zawodowym 29,7%, oraz gimnazjalnym i poniżej 29%.

Pod względem stanu cywilnego, zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn najwięcej jest osób stanu wolnego: panien 36,6%, kawalerów 50,4%.

W porównaniu z rokiem 2022, cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych pozostają na podobnym poziomie.

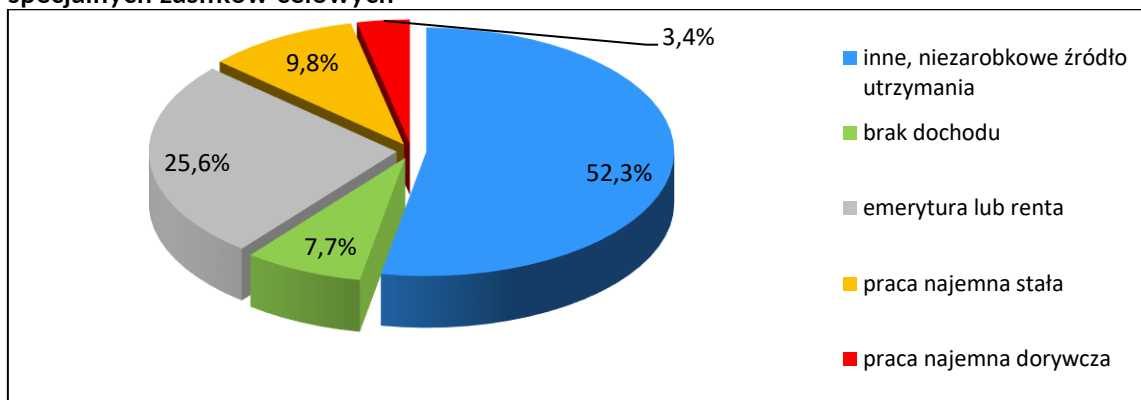
Wykres: Typy gospodarstw domowych świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród gospodarstw domowych, korzystających z pomocy w formie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych, prawie 64% stanowią gospodarstwa jednoosobowe. Wśród rodzin największą grupę reprezentują matki samotnie wychowujące dzieci 16,2% oraz małżeństwa 11,1%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy w formie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych najczęściej osiągają głównie dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania 52,3% lub świadczeń emerytalno-rentowych 25,6%.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych (w zł)

Wysokość dochodu w rodzinie	% z ogólnej liczby świadczeniobiorców
bez dochodu*	7,7%
1-499	6,0%
500 i powyżej	86,3%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

86,3% gospodarstw domowych, korzystających z pomocy w formie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych, osiąga dochód na osobę w rodzinie przekraczający kwotę 500 zł. Ponad 7% to gospodarstwa bez własnego dochodu.

Do najistotniejszych problemów, występujących w gospodarstwach domowych świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych należą: długotrwała lub ciężka choroba, ubóstwo, niepełnosprawność, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, bezdomność. Należy zaznaczyć, że w jednej rodzinie może równocześnie występować kilka problemów. W porównaniu z rokiem 2022 cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych pozostają na podobnym poziomie.

11.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na wypłatę zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków wydatkowano kwotę:

- w 2018 r. – 6 678 781 zł;
- w 2019 r. – 7 014 800 zł;
- w 2020 r. – 7 110 206,71 zł;
- w 2021 r. – 8 003 808,49 zł;
- w 2022 r. – 9 075 116,31 zł;
- w 2023 r. – 9 227 808 zł.

11.2.2.5 Wnioski

W roku W roku 2023 wypłacono około 12,3 tys. świadczeń z przeznaczeniem na dofinansowanie do uregulowania opłat mieszkaniowych (mediów), około 13,3 tys. świadczeń na dofinansowanie do zakupu leków i leczenia, około 12,8 tys. świadczeń na zaspokojenie innych potrzeb (np. zakup środków czystości), około 10,5 tys. świadczeń na dofinansowanie do czynszu, około 4,6 tys. świadczeń na dofinansowanie do zakupu odzieży i obuwia oraz około 1 tys. świadczeń na dofinansowanie do ogrzewania.

Szacuje się, że w 2024 roku w ogólnej skali udzielanej pomocy największy udział będą miały, jak dotychczas, wydatki związane z utrzymaniem mieszkania, to jest opłatami za czynsz i media.

Zauważyć należy, że 52% gospodarstw domowych korzystających z tej formy pomocy jest nią objęta z powodu ubóstwa, a więc są to rodziny o szczególnie trudnej sytuacji bytowej. Udzielanie świadczeń w formie zasiłków celowych specjalnych umożliwi natomiast pomoc finansową tej grupie odbiorców, która pomimo przekroczenia kryteriów dochodowych znajduje się w trudnej sytuacji życiowej wynikającej z braku możliwości samodzielnego zaspokojenia potrzeb z powodu ograniczeń związanych najczęściej z niepełnosprawnością, długotrwałą chorobą i bezrobociem w rodzinie.

11.2.3 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy zapewnienie posiłku¹⁰⁴. Zadanie to jest realizowane na podstawie Uchwały nr XCV/1425/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 15 stycznia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu ostonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania (tekst jedn. Dz. Urz. Woj. Małop. z 2021 r. poz. 4958 ze zmianami). Uchwała Rady Miasta Krakowa powstała z uwzględnieniem Uchwały Nr 221 Rady Ministrów z 10 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014–2020. 15 października 2018 r. Rada Ministrów podjęła Uchwałę w sprawie ustanowienia wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019–2023, który od 1 stycznia 2019 r. zastąpił dotychczas obowiązujący wieloletni program wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Zakres pomocy przewidziany w krakowskim programie ostonowym jest szerszy, niż przewiduje to program rządowy.

Uchwała Rady Ministrów do 2023 r. dopuszczała możliwość udzielania pomocy w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, jeżeli dochód na osobę nie przekraczał kwoty 150% kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ustawy o pomocy społecznej, tj. dla osoby samotnie gospodarującej 1 164 zł, a w przypadku rodziny 900 zł. Uchwałą Rady Ministrów nr 264 z dnia 28 grudnia 2022 r. podwyższono kryterium dochodowe uprawniające do pomocy w zakresie dożywiania na 200%, tj. 1 552 zł w przypadku osoby samotnie gospodarującej i 1 200 zł w przypadku rodziny.

Gmina Miejska Kraków, na podstawie uchwały Rady Miasta Krakowa, zwiększyła dostęp do pomocy w formie posiłków dla dzieci i uczniów poprzez podniesienie górnej granicy kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymania wsparcia do 250%, tj. dla osoby samotnie gospodarującej 1 940 zł, a dla osoby w rodzinie 1 500 zł, którzy mogli zostać objęci pomocą w formie posiłku pod warunkiem zwrotu 50% kosztów świadczenia.

Ponadto na podstawie § 8 uchwały RMK, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy uczeń albo dziecko korzystające z zajęć w ramach rocznego przygotowania przedszkolnego w szkole lub przedszkolu, wyraża chęć zjedzenia posiłku, dyrektor szkoły lub przedszkola może udzielić pomocy w formie posiłku, informując jednocześnie ośrodek pomocy społecznej właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ucznia lub dziecka o udzieleniu

¹⁰⁴Art. 17 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.).

pomocy. Pomoc przyznawana jest bez konieczności ustalania sytuacji materialnej rodziny ucznia.

Program osłony dotyczący udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania, z uwagi na skalę realizacji, jest ważnym elementem wsparcia finansowego osób i rodzin w środowisku lokalnym.

Gospodarstwom domowym nieobjętym programem osłonowym w ramach dożywiania z powodu przekroczenia kryterium dochodowego oraz gospodarstwom objętym programem a wymagającym dodatkowego wsparcia, MOPS udzielał pomocy finansowej w formie zasiłku na zakup żywności lub posiłku poza programem osłonowym. Pomocą objęto 607 gospodarstw domowych na łączną kwotę 344 525 zł, średnia roczna wartość pomocy na gospodarstwo wyniosła 566 zł.

11.2.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

11.2.3.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

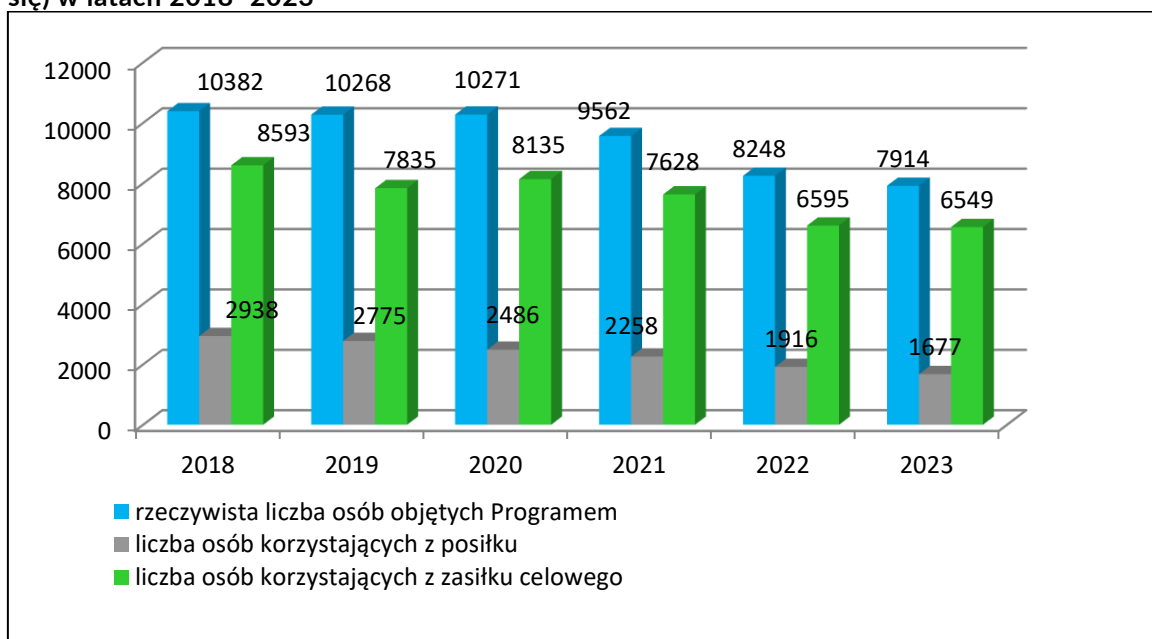
11.2.3.3 Osoby i rodziny korzystające z posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2023 w stosunku do 2022 liczba osób objętych pomocą w ramach Programu (z wyłączeniem grupy dzieci do 7 roku życia oraz uczniów, którą scharakteryzowano w rozdziale 8.7 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku) spadła o ponad 600 osób¹⁰⁵ Spadek odnotowano zarówno wśród osób otrzymujących pomoc finansową w formie zasiłku celowego na żywność, jak i osób objętych pomocą w formie posiłku.

Obserwując tendencje w zakresie liczby osób objętych pomocą w postaci dożywiania można zauważyć, że od 2014 r. ma miejsce cykliczny spadek beneficjentów programu. Spadek liczebności osób objętych pomocą można powiązać z poprawą sytuacji mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków m. in. zmniejszeniem stopy bezrobocia, wzrostem uzyskiwanych dochodów, w tym wzrostem świadczeń emerytalno-rentowych, a także wprowadzeniem od 2016 r. Programu Rodzina 500 plus.

¹⁰⁵ Osoby objęte pomocą w ramach programu, z wyłączeniem grupy dzieci do 7 roku życia oraz uczniów do ukończenia szkoły ponadpodstawowej, stanowią 68% wszystkich osób korzystających z programu.

Wykres: Liczba osób korzystających z pomocy w ramach Programu z wyłączeniem dzieci do 7. roku życia oraz uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej¹⁰⁶ (liczby nie sumują się) w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2023 r. struktura populacji ze względu na płeć wykazuje na przewagę mężczyzn 56% w stosunku do kobiet 44% objętych pomocą w formie dożywiania.

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy w zakresie dożywiania

Cechy demograficzno-społeczne pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu	kobieta	mężczyzna	ogółem
wiek			
18–24	6,8%	3,7%	5,1%
25–34	16,7%	9,1%	12,4%
35–44	24,3%	20,0%	21,9%
45–59	18,4%	22,7%	20,8%
60–64	18,3%	32,4%	26,2%
65 i więcej	15,5%	12,1%	13,6%
stan cywilny			
panna/kawaler	37,8%	49,3%	44,2%
konkubina/konkubent	0,5%	0,5%	0,5%
rozwiedziona/rozwiedziony	22,8%	27,1%	25,2%
separowana/separowany	1,5%	1,7%	1,6%
wdowa/wdowiec	10,2%	3,3%	6,4%
zamężna/zonaty	27,2%	18,1%	22,1%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	4,9%	4,7%	4,8%
podstawowe i poniżej	28,7%	29,5%	29,1%
zasadnicze zawodowe	25,0%	36,7%	31,5%

¹⁰⁶ Źródło: Pomost Std.

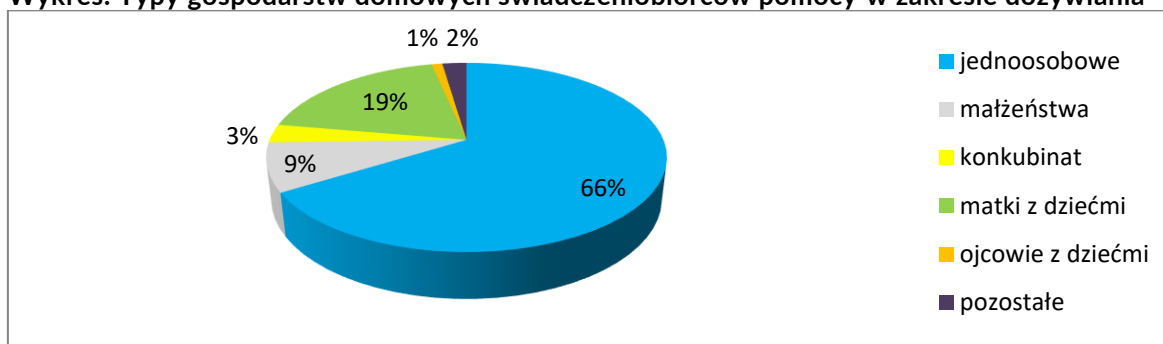
średnie ogólne i zawodowe	30,4%	23,0%	26,3%
policjalne	2,4%	0,7%	1,5%
wyższe	8,6%	5,4%	6,8%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotny	32,3%	33,0%	32,7%
bierny zawodowo	52,0%	56,7%	54,6%
pracujący	15,7%	10,3%	12,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy w zakresie dożywiania największą grupę odbiorców, tj. ponad 26% stanowią osoby w wieku między 60 a 64 lata. W przedziale wiekowym 60–64 lata kobiety stanowią 18,3%, natomiast mężczyźni 32,4%. Wysoki jest również odsetek osób w przedziale wiekowym 18–44 lata, które stanowią ponad 39% ogółu. 31,5% badanej populacji legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym. Wykształcenie podstawowe lub poniżej posiada 29,1% świadczeniobiorców. Uwzględniając stan cywilny, wśród kobiet panny stanowią 37,8%, natomiast osoby pozostające w związku małżeńskim 27,2%. Z kolei w przypadku mężczyzn największą grupą otrzymującą pomoc w ramach Programu są kawalerowie 49,3% oraz osoby rozwiedzione 27,1%. Wśród świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu 54,6% to osoby biernie zawodowo. Jest to dominująca pozycja na rynku pracy zarówno w odniesieniu do kobiet (52%) jak i do mężczyzn (56,7%). Kolejną grupą świadczeniobiorców są osoby bezrobotne. Odsetek osób bezrobotnych utrzymuje się na zbliżonym poziomie tj. około 32-33% wśród mężczyzn i wśród kobiet. Najmniej liczną grupę stanowią osoby pracujące 12,7%.

W przypadku świadczeniobiorców pomocy udzielanej w zakresie dożywiania, osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe stanowią 66% ogółu świadczeniobiorców. Wśród rodzin korzystających z pomocy w ramach Programu dominują rodziny niepełne, które stanowią 20% oraz małżeństwa stanowiące 9% ogółu. Rodziny niepełne to najczęściej matki samotnie wychowujące jedno dziecko, natomiast w przypadku małżeństw z dziećmi najwięcej jest rodziców z dwojgiem lub z czworgiem dzieci.

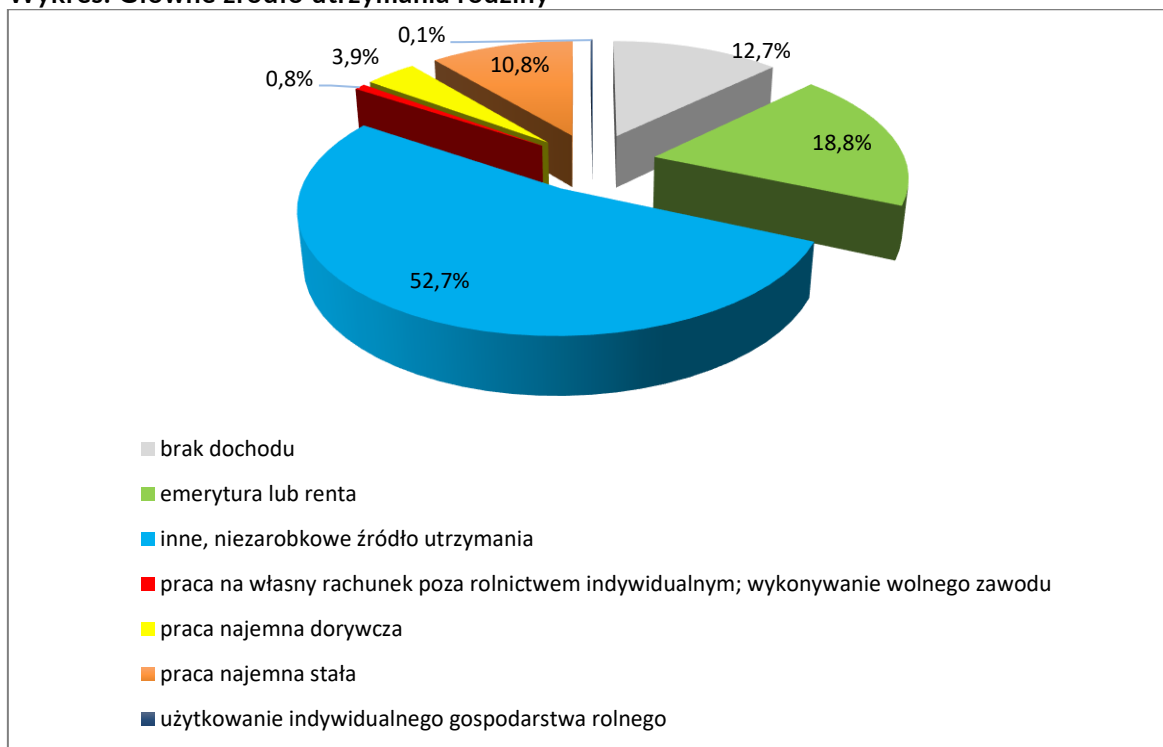
Wykres: Typy gospodarstw domowych świadczeniobiorców pomocy w zakresie dożywiania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

W omawianej zbiorowości największy odsetek świadczeniobiorców pochodzi z rodzin, w których głównym źródłem utrzymania są dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania 52,7%. Rodziny utrzymujące się przede wszystkim z renty lub emerytury stanowią 18,8% ogółu. Osoby bez dochodu stanowią 12,7%. Dla 10,8% rodzin głównym źródłem utrzymania jest praca najemna stała.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodziny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największy odsetek świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu rekrutuje się z rodzin wykazujących dochód w przedziale 501 zł–1 000 zł – 48,3% oraz z rodzin z dochodem powyżej 1 000 zł – 20,6%. Rodziny z dochodem z przedziału od 1 zł–500 zł stanowiły 18,4% świadczeniobiorców, a osoby bez dochodu 12,7% ogólnej liczby świadczeniobiorców tej formy pomocy. W stosunku do roku 2022 nastąpił spadek liczby gospodarstw domowych z dochodem powyżej 500 zł, a wzrost liczby rodzin z dochodem poniżej 500 zł.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu(w zł)

Wysokość dochodu w rodzinie	% z ogólnej liczby świadczeniobiorców
brak dochodu	12,7%
1 - 500	18,4%
501 - 1 000	48,3%
1 001 i więcej	20,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Do najistotniejszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu należą długotrwała lub ciężka choroba (60%), ubóstwo (53%), niepełnosprawność (35%) oraz bezrobocie (27%). Należy mieć na uwadze, że w jednej rodzinie może występować jednocześnie kilka problemów.

Tabela: Główne problemy występujące w rodzinach świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu

Główne problemy występujące w rodzinach	
Ubóstwo	53%
Długotrwała lub ciężka choroba	60%
Niepełnosprawność	35%

Bezrobocie	27%
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	19%
Uzależnienia	11%
Bezdomność	11%
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

11.2.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady poniesione na realizację Programu dożywiania w latach 2018–2023 przedstawia poniższa tabela:

Rok	Pomoc w formie zasiłku celowego na zakup żywności lub posiłku	Pomoc w formie posiłku	Łączna wartość udzielonej pomocy		
			Środki własne gminy	Dotacja budżetu państwa	Razem
2018	14 341 816 zł	8 168 387 zł	10 560 203 zł	11 950 000 zł	22 510 203 zł
2019	14 446 676 zł	8 076 829 zł	10 523 505 zł	12 000 000 zł	22 523 505 zł
2020	16 878 548 zł	5 371 411 zł	10 209 959 zł	12 040 000 zł	22 249 959 zł
2021	16 305 283 zł	6 379 809 zł	10 405 092 zł	12 280 000 zł	22 685 092 zł
2022	15 408 323 zł	7 112 845 zł	10 601 077 zł	11 920 000 zł	22 521 077 zł
2023	18 643 774 zł	7 724 308 zł	12 162 108 zł	14 205 974 zł	26 368 082 zł

Ponadto pomoc realizowana była w postaci zasiłków celowych przyznawanych gospodarstwom domowym nieobjętym programem osłonowym, w ramach dożywiania z powodu przekroczenia kryterium dochodowego oraz gospodarstwom objętym programem, a wymagającym dodatkowego wsparcia. Na pomoc poza programem osłonowym wydatkowano kwotę:

- w 2018 r. kwotę 84 650 zł;
- w 2019 r. kwotę 89 173 zł;
- w 2020 r. kwotę 674 107,28 zł;
- w 2021 r. kwotę 756 823,92 zł;
- w 2022 r. kwotę 1 051 891,57 zł;
- w 2023 r. kwotę 344 525 zł.

11.2.3.5 Wnioski

Dokonując analizy zasobów pomocy społecznej w kontekście realizacji pomocy w formie dożywiania należy mieć na względzie specyfikę realizacji zadania. Możliwość stosowania tej formy pomocy uzależniona jest w znacznej mierze od wysokości środków pozyskiwanych z budżetu państwa.

Pomoc jest udzielana na podstawie uchwały nr XCV/1425/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 15 stycznia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania powstałej z uwzględnieniem uchwały Rady Ministrów w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Posiłki w szkole i w domu”.

Rok 2023 był kolejnym, w którym nastąpił spadek liczby beneficjentów programu dożywiania. Natomiast nakłady za realizację programu wzrosły znacząco (o 17%) w stosunku do roku 2022. Wzrost miał miejsce zarówno w przypadku posiłków, jak i zasiłków celowych na żywność. Był to efekt wysokiej inflacji, wzrostu cen żywności, a także wprowadzonej zmiany w programie dożywiania, polegającej na zwiększeniu kryterium dochodowego uprawniającego do pomocy w ramach programu. Od lutego 2023 r. osoby z dochodem do

200% kryterium dochodowego mogły być obejmowane pomocą zarówno w postaci bezpłatnego posiłku, jak i zasiłku celowego na żywność. Do końca stycznia 2023 r. kryterium uprawniające do przyznawania świadczeń w postaci dożywiania wynosiło 150%, natomiast osoby z kryterium 150-200% mogły otrzymać pomoc w postaci posiłku, pod warunkiem zwrotu 25% kosztów posiłku.

11.2.4 Współpraca z organizacjami dystrybuującymi żywność w ramach Programu Żywnościowego dla osób najbardziej potrzebujących w Unii Europejskiej

W 2023 r. MOPS współpracował z Bankiem Żywności, Polskim Komitetem Pomocy Społecznej oraz Caritas Archidiecezji Krakowskiej. Organizacje dystrybuowały żywność w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD). Zgodnie z wytycznymi Instytucji Zarządzającej ośrodek kwalifikował osoby i rodziny do uzyskania pomocy biorąc pod uwagę ich sytuację osobistą, a w szczególności posiadany dochód. Pomoc żywnościowa w ramach FEAD przyczyniła się do poszerzenia zakresu wsparcia dla osób i rodzin znajdujących w trudnej sytuacji finansowej. Rodziny otrzymywały paczki żywnościowe, w których znajdowały się następujące produkty: makaron, powidła śliwkowe, mleko UHT, szynka wieprzowa, cukier oraz olej rzepakowy. Ponadto osoby uczestniczyły w różnego typu warsztatach kulinarno-żywnościowych dotyczących edukacji ekonomicznej i przeciwdziałaniu marnowaniu żywności. W 2023 r. realizowany był „Podprogram 2021 Plus”. Podmioty dystrybuujące żywność przekazywały również artykuły spożywcze z krótkim terminem przydatności do spożycia oraz pozyskaną od darczyńców.

W związku z koniecznością dostarczania żywności do miejsc zamieszkania, dodatkowo Bank Żywności realizował zadanie publiczne pn. „Dostarczanie żywności potrzebującym mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków, w tym osobom przebywającym na kwarantannie, w izolacji oraz osobom niesamodzielnym”. Paczki z żywnością były dostarczane bezpośrednio do miejsc zamieszkania osób potrzebujących przez pracowników i wolontariuszy Banku Żywności.

Łącznie w 2023 r. organizacje dystrybuujące żywność przekazały 1 027 299, 17 kg żywności do ponad 24 000 osób. W 2023 roku, na podstawie zawartych umów, na realizację zadania dotyczącego redystrybucji żywności przekazano łącznie 250 000,00 zł, dodatkowo przekazano do Banku Żywności kwotę 30 000,00 zł na realizację zadania polegającego na dostarczaniu żywności potrzebującym mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków, w tym osobom przebywającym na kwarantannie, w izolacji oraz osobom niesamodzielnym.

11.2.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie polegające na dystrybucji żywności dla potrzebujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków w 2023 r., na podstawie zawartych umów z GMK, było realizowane przez: Bank Żywności w Krakowie, Polski Komitet Pomocy Społecznej i Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

11.2.4.2 Kadra

Łącznie w realizację zadania polegającego na redystrybucji żywności oraz zadania polegającego na dostarczaniu żywności do miejsca zamieszkania było zaangażowanych łącznie 32 pracowników (13,5 etatu). Ponadto Bank Żywności przy realizacji zadań w 2023 r. nawiązał współpracę z 13 wolontariuszami, natomiast Polski Komitet Pomocy Społecznej z 14, zaś Caritas z 3.

11.2.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania wydatkowano:

- w roku 2018: 160 500 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2019: 154 388,89 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków (przekazane środki 157 000 zł, ale nastąpił zwrot niewykorzystanych środków przez PKPS w wysokości 2 611,11 zł);
- w roku 2020: 153 500 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków. Na realizację zadania dotyczącego redystrybucji żywności, natomiast na zadanie polegające na dostarczaniu żywności dodatkowo przekazała 5 000 zł;
- w roku 2021 Gmina Miejska Kraków, na podstawie 3 zawartych umów, na realizację zadania dotyczącego redystrybucji żywności przekazała łącznie 250 000 zł, natomiast na zadanie polegające na dostarczaniu żywności dodatkowo przekazała do Banku Żywności 60 000 zł;
- w roku 2022 Gmina Miejska Kraków, na podstawie 3 zawartych umów, na realizację zadania dotyczącego redystrybucji żywności przekazała łącznie 250 000 zł, natomiast na zadanie polegające na dostarczaniu żywności dodatkowo przekazała do Banku Żywności 60 000 zł;
- w roku 2023 Gmina Miejska Kraków, na podstawie 6 zawartych umów (od 1.07.2023 r. zostały zawarte trzy nowe umowy), na realizację zadania dotyczącego redystrybucji żywności przekazała łącznie 250 000 zł (rozliczono: 242 749,62 zł), natomiast na zadanie polegające na dostarczaniu żywności dodatkowo przekazała do Banku Żywności 30 000 zł

11.2.5 Sklep socjalny „Dobry sklep”

W ramach działań podejmowanych na rzecz osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej i ekonomicznej w 2023 roku funkcjonował przy ul. Siemaszki 41 w Krakowie sklep socjalny „Dobry sklep”. Jest to miejsce przeznaczone dla osób wymagających edukacji w zakresie racjonalnego wykorzystywania posiadanych zasobów, planowania i przygotowywania posiłków z posiadanych produktów, zasad prawidłowego żywienia. Dobry sklep jest prowadzony przez Bank Żywności na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. Zadanie umożliwi osobom skierowanym zdobycie umiejętności i nawyków racjonalnego gospodarowania zasobami pieniężnymi oraz rzeczowymi, zdrowego żywienia oraz przeciwdziałania marnowaniu żywności. Edukowanie w tym zakresie w sklepie socjalnym pomoże na lepsze funkcjonowanie osób/rodzin we własnych środowiskach, gdzie wybór właściwych produktów żywieniowych i odpowiedni sposób żywienia jest ważnym elementem codziennego życia każdego człowieka.

11.2.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie polegające na prowadzeniu sklepu socjalnego, na podstawie zawartej umowy z GMK, było realizowane w 2023 r. przez Bank Żywności w Krakowie.

11.2.5.2 Kadra

Łącznie w realizację zadania polegającego na prowadzeniu sklepu socjalnego było zaangażowanych 6 pracowników (3 etaty). Ponadto Bank Żywności przy realizacji zadania w 2023 r. nawiązał współpracę z 3 wolontariuszami.

11.2.5.3 Osoby i rodziny korzystające ze sklepu socjalnego

W 2023 r. do sklepu zostało skierowanych 313 osób korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej (w 2022: 120 osób) . Każda z osób/rodzin otrzymała kartę, na której były zapisane przyznane na dany miesiąc punkty, za które można było pozyskiwać

produkty żywnościowe. Pracownicy sklepu prowadzili doradztwo przy wyborze produktów, tak aby były one zróżnicowane, pełnowartościowe i ich wybór wiązał się z racjonalnym wykorzystywaniem przyznanych punktów. Bank Żywności na terenie sklepu socjalnego zorganizował w 2023 r. -22 warsztaty żywieniowe z zakresu przygotowywania potraw oraz zapoznania z zasadami zdrowego żywienia, w których uczestniczyło 123 osób. Ponadto prowadzone było doradztwo indywidualne min. dotyczące doboru diet. W grudniu osoby potrzebujące otrzymały dodatkowo paczki.

11.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Gmina Miejska Kraków, na podstawie zawartej umowy, na realizację zadania dotyczącego prowadzenia sklepu socjalnego przekazała

- w roku 2022 roku 300 000 zł;
- w roku 2023 roku 275 000 zł.

11.2.5.5 Wnioski

Zadanie umożliwia osobom skierowanym zdobycie umiejętności i nawyków racjonalnego gospodarowania zasobami pieniężnymi oraz rzeczowymi, zdrowego żywienia oraz przeciwdziałania marnowaniu żywności. Edukowanie w tym zakresie w sklepie socjalnym pomoże na lepsze funkcjonowanie osób/rodzin we własnych środowiskach, gdzie wybór właściwych produktów żywieniowych i odpowiedni sposób żywienia jest ważnym elementem codziennego życia każdego człowieka.

11.2.6 Lokalny Program Ośłonowy dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w 2023 r. kontynuował realizację Lokalnego Programu Ośłonowego dla osób, które ponoszą zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych. Pomoc w ramach Programu przyznawana była począwszy od 1 stycznia 2014 r., początkowo w oparciu o przepisy uchwały Nr XC/1354/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 20 listopada 2013 r., a następnie od dnia 14 sierpnia 2015 r. do 31 grudnia 2022 r. na podstawie uchwały Nr XVIII/317/15 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 czerwca 2015 r. Od 2023 r. Program jest kontynuowany w oparciu o przepisy uchwały Nr CIV/2833/23 Rady Miasta Krakowa z dnia 25 stycznia 2023 r. w sprawie lokalnego programu pomocy społecznej w postaci Lokalnego Programu Ośłonowego dla osób, które ponoszą zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych, która określa czas jego realizacji do 2026 r. Program przyjęty uchwałą, z dnia 25 stycznia 2023 r. zawiera przepisy tożsame z uchwałą poprzednią z tym zastrzeżeniem, że przewidziano zmianę wysokości stawek określonych w załączniku nr 1 do uchwały. Wysokość stawek ustalono na podstawie zmian wysokości poszczególnych cen paliw od 2015 r. Dla ogrzewania gazowego wzrost cen nastąpił na poziomie 37,08%, dla ogrzewania energią elektryczną 32,65 %, dla oleju opałowego 116,22 % a dla ogrzewania MPEC 36,67 %.

Realizacja Programu stanowi także wypełnienie zadań wynikających z uchwały w sprawie kierunków działania dla Prezydenta Miasta Krakowa w celu poprawy stanu jakości powietrza (uchwała Nr LXXXIII/1274/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 25 września 2013 r., która przewiduje m.in. przygotowanie i realizację socjalnego pakietu ośłonowego dla osób, które zakaz palenia węglem może dotknąć finansowo).

W ramach Lokalnego Programu Ośłonowego na podstawie decyzji administracyjnej przyznaje się świadczenie pieniężne w postaci zasiłku celowego, określające wysokość

pomocy i sposób jej realizacji. Pomoc przyznawana jest na dany rok kalendarzowy. W trakcie postępowania administracyjnego ustala się sytuację osoby i rodziny na podstawie wniosku i załączanych do niego, bądź pozyskiwanych w toku postępowania, dokumentów. Dopuszczalna jest kontrola w lokalu, dokonywana przez Wydział ds. Jakości Powietrza UMK, celem ustalenia braku czynnych kotłowni i palenisk węglowych. Jedną z przesłanek do uzyskania pomocy w ramach Programu jest kryterium dochodowe, które w przypadku osoby samotnie gospodarującej nie może przekroczyć 200% kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej, a w przypadku rodziny 200% kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt 3 ustawy o pomocy społecznej.

O pomoc mogą ubiegać się osoby i rodziny, które nie wcześniej niż przed dniem 14 września 2011 r. i nie później niż 10 października 2019 r. (w okresie obowiązywania Programu Ograniczania Niskiej Emisji dla Miasta Krakowa) dokonały trwałej zmiany systemu ogrzewania z ogrzewania opartego na paliwie stałym na ogrzewanie gazowe, elektryczne, olejowe (lekki olej opałowy), bądź polegające na podłączeniu do miejskiej sieci ciepłowniczej. Beneficjenci Programu muszą wykazać zobowiązanie do regulowania opłat na rzecz dostawcy energii cieplnej służącej ogrzaniu lokalu oraz faktycznie zamieszkiwać w lokalu przed i po dokonaniu trwałej zmiany systemu ogrzewania.

11.2.6.1 Organizacje pozarządowe realizujące projekt

Zadanie nie było realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

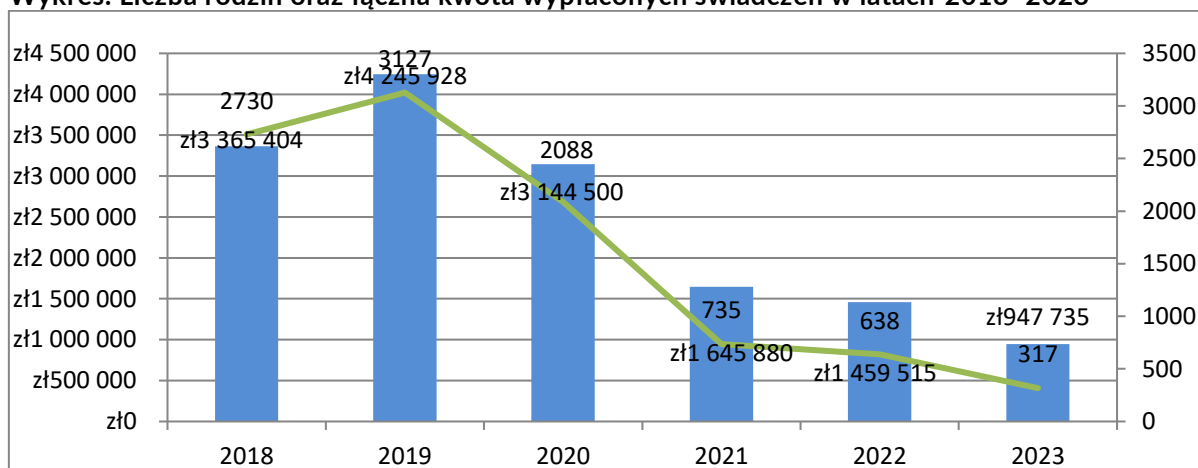
11.2.6.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

11.2.6.3 Osoby i rodziny korzystające z lokalnego programu osłonowego rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2023 roku do MOPS wpłynęły 330 wnioski o przyznanie pomocy w ramach programu. Świadczenie wypłacono 317 rodzinom na łączną kwotę 947 734,98 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy dla jednego gospodarstwa domowego wyniosła 2 990 zł.

Wykres: Liczba rodzin oraz łączna kwota wypłaconych świadczeń w latach 2018–2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Do opisu charakterystyki osób korzystających ze świadczeń w ramach lokalnego programu osłonowego wykorzystano osoby¹⁰⁷, które były podmiotami decyzji, a ich świadczenie zostało zrealizowane w 2023 roku. Osoby te należą do klientów pomocy społecznej. U pozostałych świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego nie były

¹⁰⁷ Źródło: Pomost Std.

przeprowadzane wywiady środowiskowe, stąd brak szczegółowych informacji o ich cechach demograficzno- społecznych.

Wśród świadczeniobiorców będących klientami ośrodka, kobiety i mężczyźni stanowili podobny odsetek.

Tabela: Cechy demograficzno- społeczne świadczeniobiorców lokalnego programu ostonowego

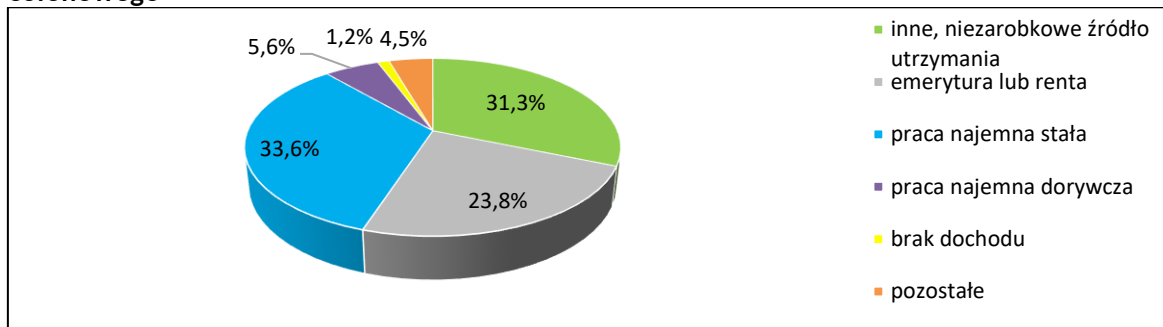
Cechy demograficzno- społeczne świadczeniobiorców programu ostonowego	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 24	43,9%	32,4%	38,4%
25-34	4,1%	2,0%	3,1%
35-44	14,9%	14,2%	14,6%
45-59	19,9%	21,6%	20,7%
60- 64	5,4%	16,2%	10,6%
65 i więcej	11,8%	13,6%	12,6%
wykształcenie			
gimnazjalne i niższe	49,3%	41,7%	45,6%
zasadnicze zawodowe	14,9%	28,9%	21,6%
średnie ogólne i zawodowe	24,4%	22,1%	23,3%
policealne	1,8%	0,0%	0,9%
wyższe	7,2%	3,4%	5,4%
nieustalony poziom wykształcenia	2,4%	3,9%	3,2%
stan cywilny			
panna/kawaler	60,2%	57,4%	58,8%
rozwidziona/rozwidziony	7,2%	8,3%	7,8%
separowana/separowany	0,5%	1,5%	0,9%
wdowiec/wdowa	6,3%	3,9%	5,2%
zamężna/zonaty	25,8%	27,9%	26,8%
konkubinat	0,0%	1,0%	0,5%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotni	13,2%	11,3%	12,2%
bierni zawodowo	71,0%	70,1%	70,6%
pracujący	15,8%	18,6%	17,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najliczniejszej grupy świadczeniobiorców należą osoby w wieku poniżej 24 lat: 38,4% oraz w wieku 45-59 lat: 19,9%. Osoby korzystające ze świadczenia, w ramach lokalnego programu ostonowego, to przede wszystkim panny i kawalerowie 58,8% oraz będące w związkach małżeńskich - 26,8%. W populacji świadczeniobiorców największą grupę tworzą osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym 45,6% oraz osoby z wykształceniem średnim i zawodowym 23,3%. Ponad 70% świadczeniobiorców to osoby biernie zawodowo.

Głównym źródłem utrzymania rodzin świadczeniobiorców lokalnego programu ostonowego jest praca najemna stała 33,6%, inne, niezarobkowe źródła utrzymania 31,3 % oraz emerytura lub renta 23,8%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców lokalnego programu ostonowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Ponad 67% osób korzystających z programu osiąga dochód od 500 do 1499 zł. Do najczęstszych problemów występujących wśród świadczeniobiorców LPO należała długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

Tabela: Wysokość dochodu osób (w zł)

0*	1,2%
1-499	20,7%
500-999	41,8%
1000-1499	25,9%
1500 i powyżej	10,4%

*obliczonego na podstawie Ustawy o pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

11.2.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

W ramach lokalnego programu ostonowego dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych wypłacono świadczenie rodzinom na łączną kwotę:

Rok	Koszt programu	Średnia wysokość świadczenia	Liczba osób/rodzin
2018	3 635 404 zł	1332 zł	2730
2019	4 245 929 zł	1358 zł	3127
2020	3 144 500 zł	1506 zł	2088
2021	1 645 880 zł	2239 zł	735
2022	1 459 515 zł	2288 zł	638
2023	947 735 zł	2990 zł	317

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

11.2.6.5 Wnioski

Zapewnianie możliwości otrzymania wsparcia finansowego w ponoszeniu zwiększonych kosztów grzewczych związanych z trwałą zmianą systemu ogrzewania, wpisuje się w działania mające na celu poprawę stanu jakości powietrza na terenie Gminy Miejskiej Kraków.

12 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom w kryzysie bezdomności

12.1 Osoby w kryzysie bezdomności w społeczności Miasta Krakowa

Osobą bezdomną, zgodnie z definicją sformułowaną na gruncie ustawy o pomocy społecznej, jest osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania¹⁰⁸.

Stan bezdomności to proces, na który składają się zarówno czynniki obiektywne, tj. niezależne od woli człowieka, jak i czynniki subiektywne, tj. współtworzone przez daną osobę. Proces ten rozłożony jest w czasie, a jego dynamika jest uzależniona od indywidualnych cech osoby i jej losów. Trzeba jednak zauważyć, że rzadko jedna przyczyna wyjaśnia sytuację osoby bezdomnej. Najczęściej przyczyny przeplatają się i wzajemnie warunkują¹⁰⁹.

Według raportu opracowanego przez Zespół Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej pt. „Wykluczenie społeczne w Małopolsce – strategię przeciwdziałania. Osoby bezdomne” na bezdomność mają wpływ „...takie czynniki jak: trudna sytuacja mieszkaniowa, utrudniony dostęp do rynku pracy, w tym długotrwałe bezrobocie, ubóstwo, pozbawienie mieszkania (eksmisja), brak miejsca do mieszkania po opuszczeniu różnego typu instytucji (np. po powrocie z zakładu karnego, opuszczeniu domu dziecka, po powrocie ze szpitala psychiatrycznego) połączony z brakiem lub niewystarczającą integracją społeczną. Do krytycznych sytuacji życiowych, które mogą wpływać na sytuację zagrożenia bezdomnością, zaliczyć należy również rozpad rodziny i patologie życia rodzinnego (często związane z przemocą domową)”¹¹⁰.

W Narodowym Spisie Powszechnym w 2021 r. podjęta została próba spisania osób bezdomnych. W związku z sytuacją związaną z pandemią wywołaną wirusem SARS-CoV-2 nie było możliwe zrealizowanie – jak to miało miejsce w poprzednich spisach – odrębnego badania osób bezdomnych. Według definicji przyjętej w spisie bezdomny to osoba, która z różnych przyczyn – ekonomicznych, rodzinnych lub administracyjnych – deklaruje brak stałego miejsca zamieszkania. Do osób bezdomnych nie należy zaliczać takich, które są pozbawione dachu nad głową z powodu wypadków losowych (kataklizmów, powodzi, pożarów itp.)¹¹¹.

Według wyników NSP 2021 spisało się w samospisie lub zostało spisanych przez rachmistrzów spisowych 27 994 osób bezdomnych. Analiza zbiorowości osób bezdomnych według cech demograficznych wskazuje, że bezdomność w Polsce jest „bezdomnością męską”. Zdecydowaną większość osób bezdomnych stanowią mężczyźni (82,2%), podczas gdy bezdomne kobiety stanowiły 17,8% badanej zbiorowości. Procesem zachodzącym wśród populacji osób bezdomnych jest jej starzenie się – mediana wieku osoby bezdomnej wyniosła 56,3 lata podczas gdy dla ludności Polski było to 41,7 lat. Dane te odzwierciedlają obserwowane w ostatnich latach zmiany demograficzne w Polsce, tj. wzrost odsetka ludzi w starszym wieku, jako efektu zaawansowanego procesu starzenia się polskiego społeczeństwa¹¹².

¹⁰⁸ Art. 6 pkt 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.).

¹⁰⁹ *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2013 r.

¹¹⁰ „Wykluczenie społeczne w Małopolsce – strategię przeciwdziałania. Osoby bezdomne”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Kraków 2013 r.

¹¹¹ Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021 Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna w świetle wyników NSP 2021, Warszawa 2023 r., strona 173.

¹¹² Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021 Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna w świetle wyników NSP 2021, Warszawa 2023 r., strona 173

O randze bezdomności wśród problemów społecznych decydują nie tylko trudne do uchwycenia parametry ilościowe, ale również dynamika zjawiska i zmiany w strukturze populacji. Jest to grupa bardzo mobilna, częściej niż inne grupy przemieszczająca się po kraju, bądź nie korzystająca z oferowanych oficjalnie form pomocy, co dodatkowo utrudnia ewidencję osób bezdomnych.

W nocy z 13 na 14 lutego 2019 r. przeprowadzono po raz piąty ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych, którego realizacja koordynowana była przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Badania liczby osób bezdomnych odbywają się co dwa lata. Ostatnie ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych przeprowadzono w lutym 2019 roku. W roku 2021 oraz 2022 ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych nie zostało przeprowadzone z powodu panującej pandemii Covid-19¹¹³. Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej czasowo zawiesiło na kolejny rok organizację badania z powodu napaści zbrojnej Rosji na Ukrainę i jej konsekwencje¹¹⁴. Informacje zbierane podczas badań są danymi szacunkowymi. Na podstawie opublikowanych przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wyników „Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (13/14 lutego 2019 r.)”, w momencie realizacji badania – zdiagnozowano 30 330 osób bezdomnych, w tym 24 323 (80,2%) osoby przebywały w placówkach instytucjonalnych, a 6007 (19,8%) osób przebywało poza nimi. Spośród wszystkich bezdomnych osób aż 82,1% stanowili mężczyźni, 14,6% kobiety oraz 3,3% dzieci. W porównaniu do danych z ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych przeprowadzonego 2017 r., liczba osób bezdomnych spadła o ponad 9%, tj. o 3 078 osób mniej.

W województwie małopolskim przebywały 1893 osoby bezdomne (spadek o 7,84% w porównaniu z badaniem z 2017 r.), w tym 1468 osób przebywało w placówkach instytucjonalnych (spadek o 9%), a 425 osób przebywało poza placówkami instytucjonalnymi (spadek o 5%). Spośród 1893 bezdomnych osób 86,8% stanowili mężczyźni (1 632 osób, spadek o 7%), 13,1% kobiety (236 osób, spadek o 15%) oraz 1,3% dzieci (25 osób, wzrost o 4%). Dzieci przebywały przede wszystkim w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz w schroniskach dla osób bezdomnych¹¹⁵.

Z badań w 2019 roku wynika, że najwięcej osób bezdomnych przebywało w województwie; mazowieckim (4278 osób), śląskim (4255 osoby) i pomorskim (3 014 osób). Najmniej w województwie podlaskim (646 osoby), świętokrzyskim (794 osoby) oraz lubuskim (812 osób). We wszystkich województwach można zaobserwować spadek liczby osób bezdomnych. Jedynie w województwie świętokrzyskim jest ich nieznacznie więcej w porównaniu do poprzedniej edycji badania (wzrost o 32 osoby).

Jako główną przyczynę swojej sytuacji życiowej osoby bezdomne podają konflikt rodzinny – 32,2%, zaraz po nim wskazywano uzależnienie – niespełna 28%. W dalszej kolejności znalazły się: eksmisja, wymeldowanie – 26,3%, a następnie rozpad związku – 18,4%.

Najwięcej osób bezdomnych zdiagnozowano w przedziale wiekowym 41–60 lat (13 801 osób, w tym 1770 kobiet i 12 031 mężczyzn), większość osób bezdomnych ma wykształcenie zawodowe (12 293 osób) oraz podstawowe (8448 osób). Najczęściej podawanym źródłem dochodu przez osoby objęte badaniem był zasiłek z pomocy społecznej (niespełna 38%). W drugiej kolejności wskazywano emeryturę/rentę (15,8%), na kolejnej pozycji zbieractwo (11,6%). Wciąż dość liczną grupę stanowią osoby, które utrzymują, iż w ogóle nie posiadają dochodu (17,8%).

¹¹³ Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym. Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej. Warszawa, grudzień 2022 r.

¹¹⁴ „Sprawozdaniu z realizacji działań na rzecz osób bezdomnych w województwach w roku 2022”, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, Departament Pomocy i Integracji Społecznej, Wydział do Spraw Pracy Środowiskowej i Programów., Warszawa, sierpień 2023 r., strona 3.

¹¹⁵ Informacja o wynikach ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych w woj. Małopolskim, Ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych w 2019 r., materiał opublikowany na stronie Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego: https://www.malopolska.uw.gov.pl/default.aspx?page=pomoc_dla_bezdomnych

Z przeprowadzonego w lutym 2019 roku badania liczby osób bezdomnych wynika, że w Krakowie w ciągu jednej nocy przebywały 1062 osoby bezdomne: 171 kobiet, 873 mężczyzn oraz 18 dzieci.

Wśród krakowskich bezdomnych – 769 osób przebywało w placówkach instytucjonalnych, 293 osoby znajdowały się poza placówkami instytucjonalnymi, z czego 171 w miejscach niemieszkalnych (klatki schodowe, dworce PKP i PKS, altany śmietnikowe, piwnice itp.) Z przeprowadzonego badania wynika, że w porównaniu z rokiem 2017 nastąpił spadek ogólnej liczby osób bezdomnych przebywających na terenie Krakowa o 11,2% (w latach 2013–2015 odnotowano wzrost o 16%, a 2015–2017 wzrost o 13%).

W 2019 roku, w porównaniu z rokiem 2017, odnotowano spadek liczby osób przebywających w placówkach o 15,77% (2013 r. – 767 osób, 2015 r. – 882 osób, 2017 r. – 913 osób, 2019 r. – 769 osób). Pomimo spadku ogólnej liczby osób bezdomnych, przebywających na terenie Krakowa, nastąpił wzrost liczby osób przebywających poza placówkami instytucjonalnymi (o 10 osób względem 2017 roku).

W opublikowanym przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej „Sprawozdaniu z realizacji działań na rzecz osób bezdomnych w województwach w roku 2022”¹¹⁶. uwzględnione zostały najistotniejsze kwestie związane z pomocą osobom doświadczającym bezdomności w czasie epidemii na przestrzeni całego 2022 roku. Ówczesna sytuacja epidemiczna nadal miała istotny wpływ na egzystencję osób doświadczających bezdomności, które wymagały szczególnego wsparcia ze względu na ograniczony dostęp do schronienia i opieki zdrowotnej oraz trudności w realizacji potrzeb higieniczno-sanitarnych. Według danych w 2022 roku grupa wszystkich zdiagnozowanych osób doświadczających bezdomności, których ostatnim miejscem zameldowania była dana gmina, liczyła 35 683 osoby. Zatem w ciągu ostatnich dwóch lat nastąpił wzrost o ponad 1,3 tys. osób. W województwie małopolskim liczba ta wynosiła 2 031, w tym 1 742 mężczyzn i 289 kobiet.

Na podstawie zebranych danych ustalono, iż w 2022 roku gminy i powiaty ze wszystkich województw opłaciły pobyt w placówkach udzielających tymczasowego schronienia w sumie 24 167 osobom doświadczającym bezdomności. Wśród nich było 3 650 kobiet i 20 517 mężczyzn. Liczebność w tej grupie, podobnie jak liczba wszystkich zdiagnozowanych osób doświadczających bezdomności, również zwiększyła się od 2020 roku – o ponad 1 tys. osób.

W województwie małopolskim liczba ta wyniosła 1 662, w tym 1 498 mężczyzn i 164 kobiet.

Szacuje się, że w ciągu roku w Krakowie liczba osób bezdomnych oscyluje wokół ok. 2,3 tysięcy osób.

W roku 2023 MOPS objął pomocą 1 749 gospodarstwa domowe osób bezdomnych (1 821 osób), w tym ze świadczeń skorzystało 1 607 rodzin (1 676 osób w rodzinach), natomiast 142 rodziny (146 osób) skorzystało z pomocy wyłącznie w formie pracy socjalnej lub innych zadań pracownika socjalnego, określonych w art. 119 ustawy o pomocy społecznej.

Głównymi miejscami pobytu osób bezdomnych są miejsca zakwaterowania przeznaczone dla osób bezdomnych tj. schroniska, schroniska z usługami opiekuńczymi, noclegownie, ogrzewalnie, mieszkania chronione lub inne podobnego charakteru.

Natomiast w przestrzeni publicznej osoby bezdomne zazwyczaj przebywają na klatkach schodowych, w altanach działkowych i śmietnikowych, barakach, pustostanach, węzłach ciepłowniczych i aktualnie bardzo rzadko na dworcach. Ze względu na zmienne warunki atmosferyczne oraz prowizoryczność schronienia „w terenie”, osoby bezdomne często zmieniają swoje miejsca pobytu. Z drugiej strony istnieje grupa osób bezdomnych zamieszkująca altany działkowe, które mają charakter domów i nie jest zainteresowana zmianą miejsca zamieszkania. Ponadto ustalono, że osoby bezdomne nie skupiają się

¹¹⁶ „Sprawozdaniu z realizacji działań na rzecz osób bezdomnych w województwach w roku 2022”, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, Departament Pomocy i Integracji Społecznej, Wydział do Spraw Pracy Środowiskowej i Programów., Warszawa, sierpień 2023 r.

w jednej części miasta lub dzielnicy Krakowa, choć zauważono, że osoby bezdomne funkcjonujące w przestrzeni publicznej, w ciągu dnia przebywają w centrum Krakowa.

Jak wynika z definicji bezdomności, głównym problemem jest brak odpowiedniego miejsca noclegowego. Poza tym, z powodu braku dostępu do lokalu mieszkalnego, osoby bezdomne mają niezaspokojone potrzeby higieniczne, nie mają możliwości przygotowania i spożycia posiłków, przechowywania rzeczy osobistych i odzieży. Ponadto ich funkcjonowanie w przestrzeni publicznej, nadużywanie alkoholu lub innych środków psychoaktywnych, nieodpowiednie odżywianie powodują, że osoby te często zapadają na różnego rodzaju choroby: infekcje, choroby skórne i zakaźne.

W 2023 roku kwalifikowanie osób do pomocy mieszkaniowej odbywało się w trybie Uchwały nr XXX/794/19 Rady Miasta Krakowa z dnia 5 grudnia 2019 roku w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej Kraków oraz tymczasowych pomieszczeń¹¹⁷.

Zgodnie z powołaną uchwałą, osoby starające się o pomoc mieszkaniową na zasadach ogólnych uprawnione są do ubiegania się o zawarcie umowy najmu socjalnego lokalu w przypadku braku tytułu prawnego do lokalu oraz udokumentowania faktu osiągnięcia niskich dochodów¹¹⁸.

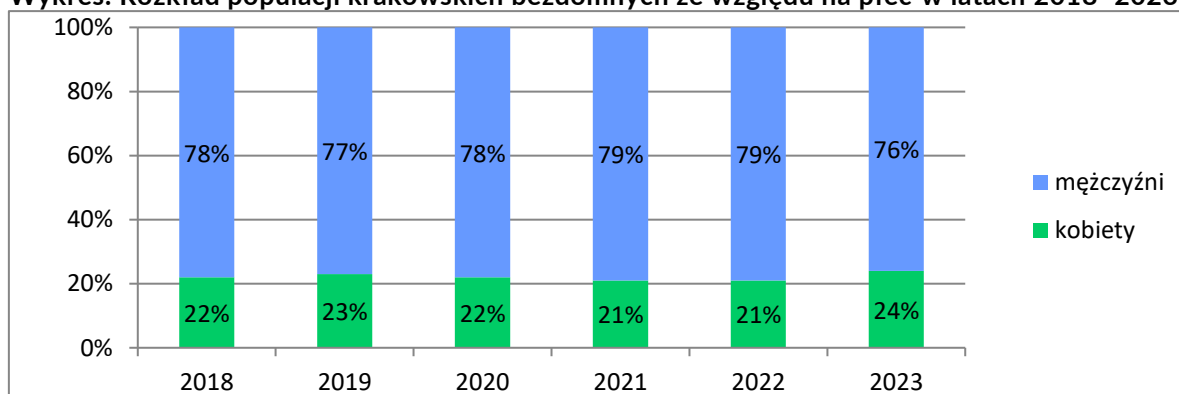
Osoby wnioskujące o pomoc mieszkaniową powinny również wykazać fakt posiadania „centrum życiowego” w gminie, czyli faktyczne zamieszkiwanie na terenie Gminy Miejskiej Kraków¹¹⁹.

Zgodnie z danymi Wydziału Mieszkalnictwa Urzędu Miasta Krakowa, w wyniku pozytywnej weryfikacji wniosków złożonych w 2023 r. z tytułu niezaspokojonych potrzeb mieszkaniowych (tj. braku tytułu prawnego do lokalu mieszkalnego lub innej nieruchomości) oraz osiągnięcia niskich dochodów wstępnie do ubiegania się o pomoc mieszkaniową zakwalifikowało się 394 osób/rodzin.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r. na propozycję zawarcia umowy najmu w związku z objęciem ostateczną listą mieszkaniową (w 2023 r. i latach ubiegłych) oczekują 463 osoby/rodziny.

Spośród próby 1431 osób bezdomnych¹²⁰, objętych pomocą społeczną w 2023 r., pod względem płci dominują mężczyźni, których jest ponad 76%. W stosunku do ostatnich lat zwiększył się o 3% udział kobiet wśród osób w kryzysie bezdomności.

Wykres: Rozkład populacji krakowskich bezdomnych ze względu na płeć w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Procesem zachodzącym w zbiorowości osób bezdomnych jest jej starzenie się. Prawie 71% to osoby w wieku powyżej 45 lat, a wśród mężczyzn prawie 75%. Fakt ten jest o tyle istotny,

¹¹⁷ Dziennik Urzędowy Województwa Małopolskiego z 2019 r., poz. 9006 z późn zm.,

¹¹⁸§ 12 uchwały Nr XXX/794/19 Rady Miasta Krakowa z dnia 5 grudnia 2019 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej Kraków oraz tymczasowych pomieszczeń.

¹¹⁹§ 13 uchwały Nr XXX/794/19 Rady Miasta Krakowa z dnia 5 grudnia 2019 r.

¹²⁰ Źródło: Pomost Std.

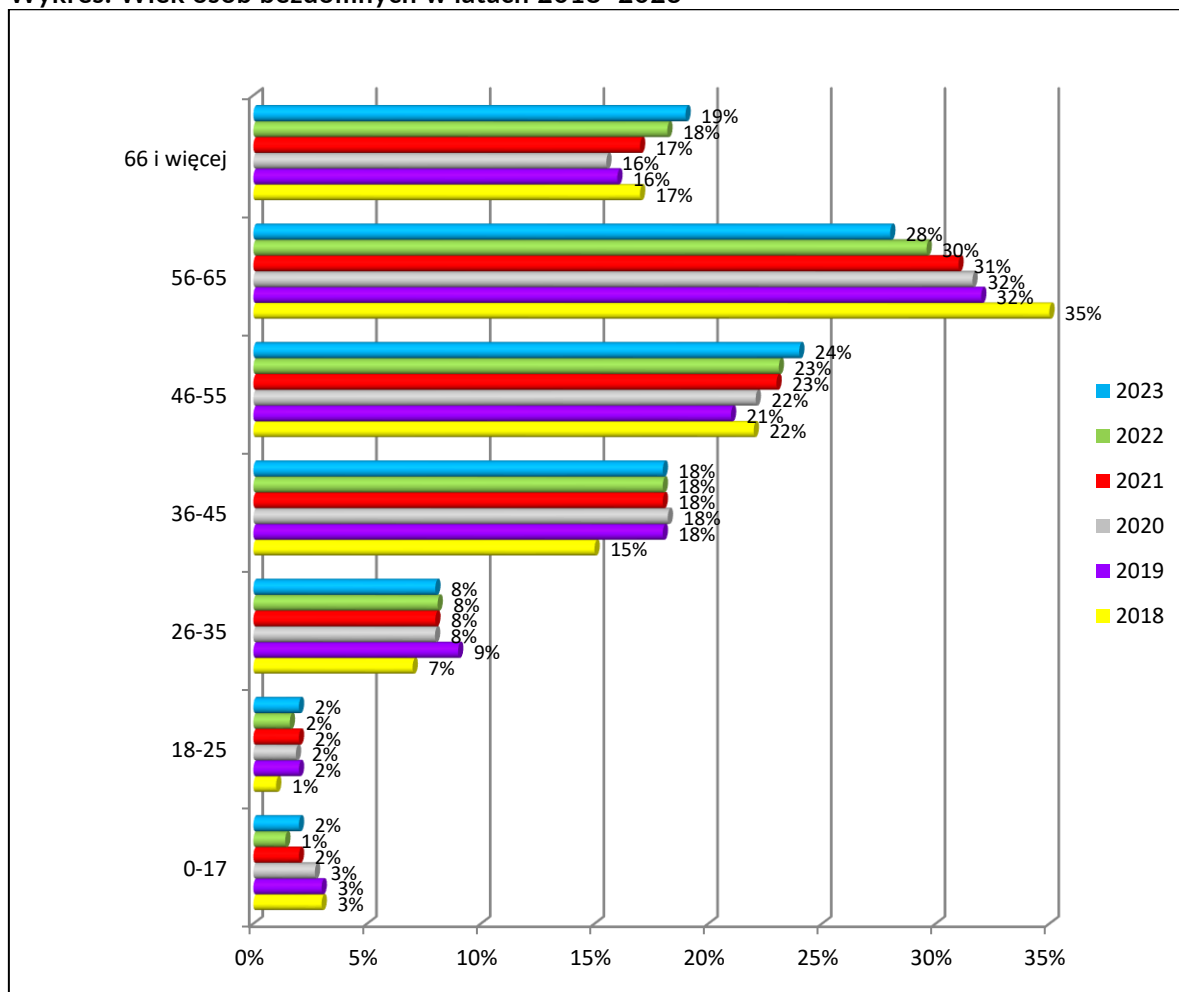
że wraz z upływem kolejnych lat w Krakowie będziemy mieli do czynienia prawdopodobnie z pogarszaniem się stanu zdrowia osób bezdomnych, a w konsekwencji ich mniejszą aktywnością zawodową. Oznacza to, że w najbliższym czasie należy się spodziewać, że odbiorcą pomocy kierowanej przez ośrodki pomocy społecznej oraz organizacje pozarządowe do osób bezdomnych w dużej mierze staną się osoby w podeszłym wieku oraz w pogarszającym się stanie zdrowia.

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne osób bezdomnych w Krakowie

Cechy demograficzno-społeczne osób bezdomnych w Krakowie	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0-17	4,1%	1,2%	1,9%
18-25	2,4%	1,5%	1,7%
26-35	16,9%	5,6%	8,2%
36-45	20,1%	16,8%	17,6%
46-55	24,9%	23,2%	23,6%
56-65	15,6%	31,9%	28,1%
66 i więcej	16,0%	19,8%	18,9%
wykształcenie			
gimnazjalne i niższe	39,6%	31,0%	33,1%
zasadnicze zawodowe	26,3%	42,0%	38,3%
średnie ogólne i zawodowe	25,7%	20,8%	21,9%
policealne	0,9%	0,4%	0,5%
wyższe	4,7%	3,9%	4,1%
nieustalony poziom wykształcenia	2,8%	1,9%	2,1%
stan cywilny			
panna/kawaler	41,4%	49,0%	47,2%
rozwidziona/rozwidziony	32,1%	36,8%	35,8%
separowana/separowany	0,9%	1,3%	1,2%
wdowiec/wdowa	10,9%	3,8%	5,5%
zamężna/zonaty	13,6%	9,1%	10,1%
konkubinat	0,9%	0,0%	0,2%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotni	30,5%	23,8%	25,4%
bierni zawodowo	60,4%	72,1%	69,3%
pracujący	9,1%	4,1%	5,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Wykres: Wiek osób bezdomnych w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Bezdomne kobiety to przede wszystkim panny – stanowią 41,4% ogółu bezdomnych kobiet, rozwiedzione 32,1%, zamężne 13,6%. W odniesieniu do mężczyzn sytuacja kształtuje się następująco: najczęściej jest kawalerów 49% oraz osób po rozwodzie 36,8%. Analizując stan cywilny osób bezdomnych na przestrzeni na lat 2018–2023 wartości te są podobne.

Jednorodność populacji osób bezdomnych przejawia się również w poziomie wykształcenia. Jest to zbiorowość osób posiadających niski poziom wykształcenia. Wykształcenie osób bezdomnych to przede wszystkim wykształcenie zasadnicze zawodowe oraz gimnazjalne i niższe reprezentowane przez 71% populacji. W 2023 roku największą zbiorowość pod względem wykształcenia stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

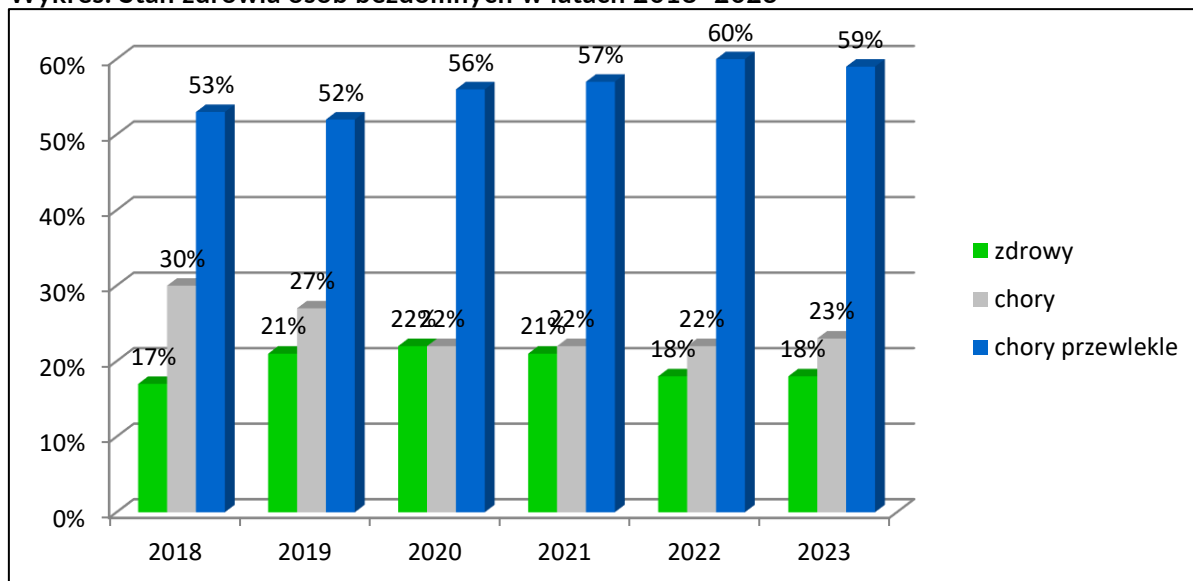
Tabela: Poziom wykształcenia osób bezdomnych w latach 2018–2023

wykształcenie	2018	2019	2020	2021	2022	2023
nieustalony poziom wykształcenia	4%	5%	2%	2%	2%	2%
gimnazjalne i poniżej	34%	33%	34%	33%	34%	33%
zasadnicze zawodowe	38%	36%	38%	39%	39%	38%
średnie ogólne i zawodowe	20%	21%	21%	22%	20%	22%
policealne	1%	1%	1%	0%	1%	1%
wyższe	3%	4%	4%	4%	4%	4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Analizując stan zdrowia osób bezdomnych w Krakowie, można zauważyć wzrost osób bezdomnych chorych przewlekle od 2018 r. Osoby chore i przewlekle chore w 2023 roku stanowiły 82% osób bezdomnych. Podobna sytuacja miała miejsce w 2022 r.

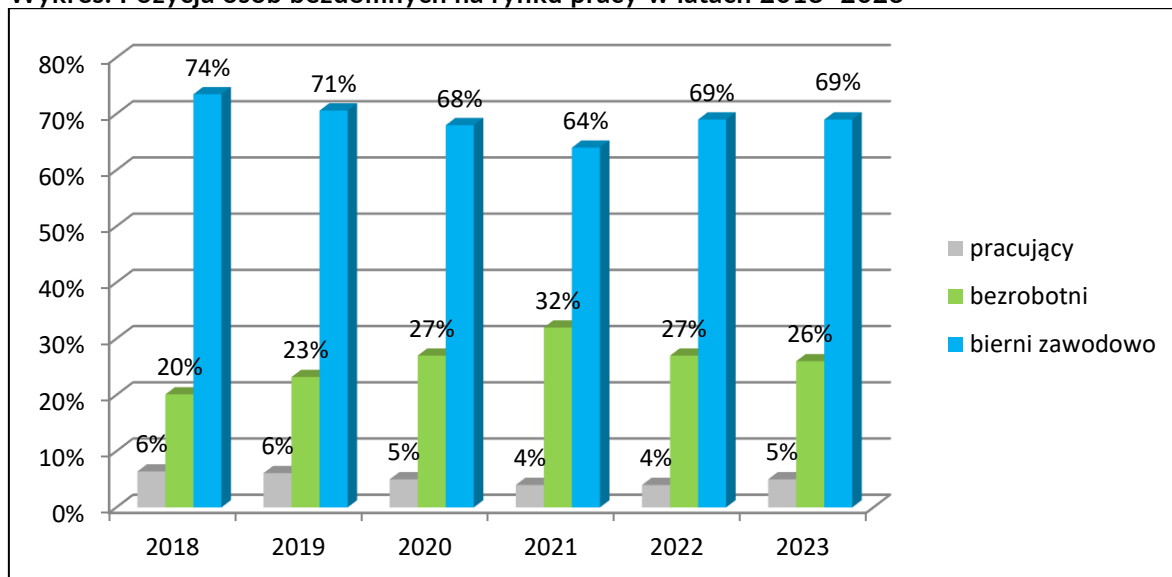
Wykres: Stan zdrowia osób bezdomnych w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Zły stan zdrowia osób bezdomnych coraz bardziej utrudnia im również podejmowanie pracy. Odsetek osób pracujących w ogólnej populacji osób bezdomnych w Krakowie jest generalnie bardzo mały, w 2023 roku wyniósł 5%. Najliczniejszą grupą osób bezdomnych są osoby biernie zawodowo, stanowili oni w latach 2018–2023 średnio 68% ogółu.

Wykres: Pozycja osób bezdomnych na rynku pracy w latach 2018–2023

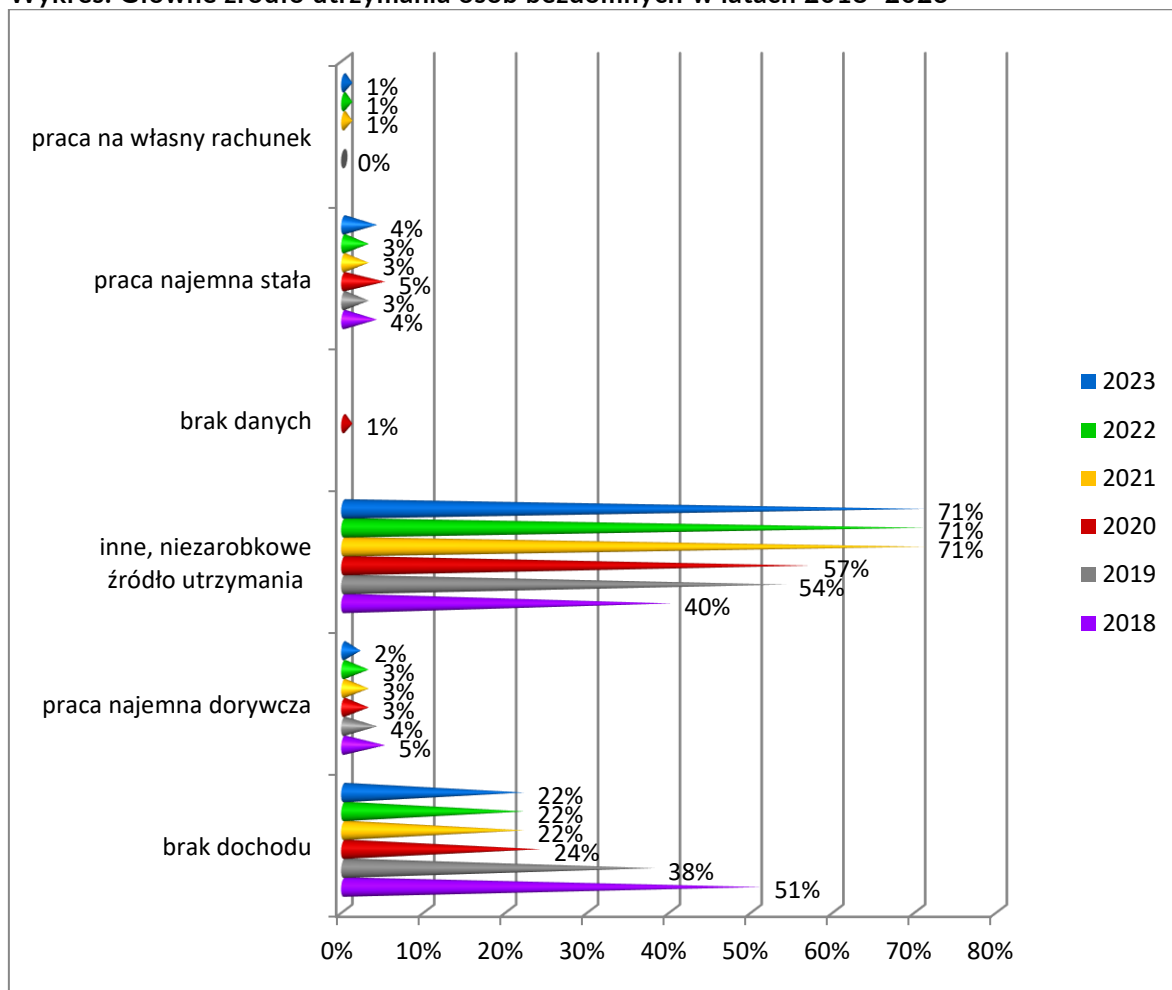

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby bezdomne to przede wszystkim osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe 86%. Osoby bezdomne zazwyczaj nie posiadają własnego źródła dochodu, zatem utrzymują się głównie z pomocy społecznej.

W przypadku posiadania jakiegokolwiek dochodu, zauważano, że osoby bezdomne to przede wszystkim osoby utrzymująca się z innych, niezarobkowych źródeł utrzymania 71% oraz pozostające bez własnego źródła dochodu 22%.

Wykres: Główne źródło utrzymania osób bezdomnych w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

W porównaniu z rokiem 2022 cechy demograficzno-społeczne osób w kryzysie bezdomności pozostają na podobnym poziomie.

12.2 Świadczenia na rzecz osób bezdomnych

12.2.1 Zapewnienie usług związanych z zabezpieczaniem schronienia i noclegu osobom bezdomnym

Udzielenie tymczasowego schronienia należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Osoba lub rodzina ma prawo do schronienia, jeżeli jest tego pozbawiona. Udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca w noclegowniach, schroniskach dla osób bezdomnych, schroniskach dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi lub w formie ogrzewalni¹²¹.

12.2.1.1 Infrastruktura

Pomoc w formie tymczasowego schronienia realizowana jako zadanie z zakresu pomocy społecznej.

Gmina Miejska Kraków w roku 2023 zlecała podmiotom niepublicznym prowadzenie 2 placówek zapewniających tymczasowe schronienie dla osób bezdomnych:

¹²¹ Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 3, art. 48a ust. 1 i 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm).

1. **Schronisko z usługami opiekuńczymi dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13c w Krakowie** – przeznaczone dla pełnoletnich bezdomnych kobiet oraz dzieci. Schronisko dysponuje 50 miejscami, w tym 44 miejscami schroniskowymi i 6 miejscami z usługami opiekuńczymi. W 2023 r. z placówki przy ul. Sołtysowskiej skorzystało 95 osób, w tym z miejsc z usługami opiekuńczymi 13 osób. Na funkcjonowanie placówki w 2023 r. przekazano dotację w wysokości 1 216 840 zł.
2. **Noclegownia i Schronisko z usługami opiekuńczymi dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a w Krakowie** – przeznaczone dla pełnoletnich mężczyzn, bezdomnych lub czasowo pozbawionych schronienia. W 2023 r. z pomocy schroniska z usługami opiekuńczymi skorzystało łącznie 173 osoby, w tym z miejsc z usługami opiekuńczymi 73 osoby. Z noclegowni skorzystało 473 osoby. W sytuacjach kryzysowych, w szczególności w okresie występowania niskich temperatur lub całorocznie w sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia osoby bezdomnej, placówka przyjmuje osoby bezdomne ponad ustalony limit miejsc. W roku 2023 r. placówka udzieliła 4981 dodatkowych osobonoclegów w ramach schroniska oraz 6440 w ramach noclegowni. W placówce realizowany jest Program wspierania osób uzależnionych, finansowany w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii.
W ramach Programu w 2023 r. pomocą objęto 359 osób bezdomnych z problemem alkoholowym. Na bieżącą działalność placówki w roku 2023 przekazano dotację w wysokości 2 810 700 zł.

Dodatkowo Gmina Miejska Kraków wykupiła miejsca dla osób bezdomnych, dla których właściwą do udzielenia pomocy jest GMK, a przebywają poza terenem Krakowa.

- 2 miejsca w Schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi "Betsaida" Jankowice 38b w gminie Ożarów;
- 1 miejsce w Schronisku dla osób bezdomnych Przemienienia Pańskiego, Jankowice 38 w gminie Ożarów.

W 2023 r. z miejsc w ww. schroniskach skorzystały 3 osoby, w tym 2 osoby skorzystały z miejsc ze schroniska z usługami opiekuńczymi. Łączne koszty pobytu osób w w/w schroniskach wyniosły 58 020 zł.

Ponadto MOPS prowadził w 2023 r. dwie Ogrzewalnie dla Bezdomnych Mężczyzn (budynek A i budynek B) przy ul. Księcia Józefa 52 w Krakowie, zapewniające łącznie 78 miejsc.

W okresie występowania niskich temperatur uruchamiano również interwencyjne miejsca dodatkowe. W 2023 r. z ogrzewalni skorzystało - 459 osób. Koszty prowadzenia placówek w 2023 r. wyniosły 781 708,26 zł.

W ramach zadań z zakresu interwencji kryzysowej w lokalizacji na os. Krakowiaków 46, prowadzonych jest 10 miejsc interwencyjnego schronienia dla kobiet na czas niskich temperatur. W 2023 r. łącznie z tej formy pomocy skorzystało 36 osób.

Tabela: Placówki udzielające pomocy w formie schronienia prowadzone na zlecenie GMK w ramach w ramach pomocy społecznej

Placówka	Liczba miejsc w placówce w poszczególnych latach					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Dom Matki i Dziecka ul. Żywiecka 16	40	40	40*	0	0	0
Noclegownia i Schronisko z usługami opiekuńczymi dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Makuszyńskiego 19 a	180	180	180	180	180	180
Schronisko z usługami opiekuńczymi dla Bezdomnych Kobiet ul. Sołtysowska 13c	55	55	55/50**	50	50	50
Schronisko dla osób bezdomnych – starszych i niepełnosprawnych przy ul. Koprowej 4	16	16	0	0	0	0

Schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi „Betsaida” Jankowice 38B, Ożarów oraz Schronisko dla osób bezdomnych "Przemienienia Pańskiego" Jankowice 38, Ożarów	0	0	5	5	3	3
suma	291	291	275/270	235	233	233

*Dom Matki i Dziecka w Krakowie – Schronisko dla kobiet z dziećmi funkcjonowało do 31.03.2020 r.

**Schronisko dla Bezdomnych Kobiet ul. Sottysowska 13c funkcjonowało do 31.03.2020 r. zapewniając 55 miejsc, a od 1.04.2020 r. zostało przekształcone w Schronisko z usługami opiekuńczymi dla bezdomnych kobiet zapewniające 50 miejsc.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Pomoc w formie schronienia realizowana w ramach wspierania działalności charytatywnej w zakresie pomocy bezdomnym

Gmina Miejska Kraków wspiera organizacje pozarządowe, które w ramach działalności charytatywnej prowadzą placówki zapewniające noclegi osobom bezdomnym oraz miejsca dziennego pobytu. W ramach tej działalności w 2023 r. funkcjonowało 6 placówek (5 zadań zleconych) wspierających osoby bezdomne, które udzieliły schronienia lub dziennego pobytu 564 osobom. Wsparcie w łącznej wysokości 739 880 zł otrzymały:

- 1) Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdomnym „Dom Łazarza” przy ul. Nowogródzkiej 8 w Krakowie – ośrodek całodobowego pobytu, zapewniający 30 miejsc noclegowych. W 2023 r. placówka udzieliła schronienia 76 osobom bezdomnym. Dodatkowo przy ośrodku, od 1 kwietnia 2022 r., działała Świetlica dla osób bezdomnych zapewniająca 10 miejsc dziennego schronienia. W 2023 r. z pomocy świetlicy korzystały średnio 23 osoby w miesiącu, najwięcej w listopadzie 2023 r. – 29 osób. Na funkcjonowanie obu placówek w 2023 r. wydatkowano dotację w wysokości 110 880 zł.
- 2) Dom Św. Brata Alberta przy ul. Saskiej 9 a w Krakowie – placówka w formie mieszkania wspomaganego, zapewniająca schronienie dla 47 mężczyzn wychodzących z bezdomności. W 2023 r. placówka udzieliła schronienia 61 osobom bezdomnym. Na funkcjonowanie placówki w 2023 r. wydatkowano dotację w wysokości 60 000 zł.
- 3) Przytulisko Św. Brata Alberta dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Malborskiej 64 b w Krakowie – placówka zapewnia 62 miejsca noclegowe. W 2023 r. placówka udzieliła schronienia 128 bezdomnym kobietom. Na funkcjonowanie placówki w roku 2023 wydatkowano dotację w wysokości 204 000 zł.
- 4) Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Skawińskiej 6 w Krakowie – placówka zapewnia 80 miejsc noclegowych, w tym 10 miejsc dla osób niepełnosprawnych, przewlekłe chorych, niewymagających opieki oraz 6 miejsc dla przyjęć prewencyjnych – do dyspozycji dyżuru nocnego policji, straży miejskiej i pogotowia ratunkowego. W 2023 r. placówka udzieliła schronienia 249 bezdomnym mężczyznom. Na funkcjonowanie placówki w 2023 r. wydatkowano dotację w wysokości 355 000 zł.
- 5) Krakowska Fundacja Pomocy Potrzebującym „Nasz Dom” im. Św. Brata Alberta – placówka na podstawie art. 19a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, realizowała w okresie od 1 grudnia 2023 r. do 31 grudnia 2023 r. program pod tytułem „W Naszym Domu wspieramy osoby bezdomne w okresie chłódów jesienno–zimowych”. W ramach zadania Fundacja zapewniła całodobowe schronienie dla 20 mężczyzn dotkniętych bezdomnością oraz zabezpieczyła podstawowe potrzeby socjalno–bytowe, w tym wyżywienie, możliwość zabiegów higienicznych a także wsparcie pracownika socjalnego. Z programu skorzystało 21 osób, a na jego realizację w 2023 r. wydatkowano dotację w wysokości 10 000 zł.

Tabela: Placówki zlecone przez GMK w ramach działalności charytatywnej udzielające schronienia osobom bezdomnym w latach 2018–2023

Placówka	Liczba miejsc w 2018 r.	Liczba miejsc w 2019 r.	Liczba miejsc w 2020 r.	Liczba miejsc w 2021 r.	Liczba miejsc w 2022 r.	Liczba miejsc w 2023 r.
Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdomnym „Dom Łazarza” ul. Nowogródzka 8	35	35	35	35	30	30
Dom Św. Brata Alberta ul. Saska 9a	47	47	47	47	47	47
Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 4 i 6, od 1 lipca 2015 r.	80	80	80	80	80	80
Przytulisko Św. Brata Alberta dla Bezdomnych Kobiet ul. Malborska 64 b	62	62	62	62	62	62
Schronisko dla bezdomnych mężczyzn, ul. Nad Fosą 32 (zadanie realizowane w trybie art.19a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie)	0	0	0	0	20	20
Świetlica Dzienna dla Osób Bezdomnych (od 1 kwietnia 2022 działa przy Chrześcijańskim Ośrodku Pomocy Bezdomnym „Dom Łazarza”)	30	20	20	0	10	10
Centrum Integracji Pro Domo ul. Rzepakowa 4 (zadanie realizowane od 1 lipca do 20 września 2021 r.)	0	0	0	10	0	0
Schronienie dla osób bezdomnych należących do grup mniejszościowych narażonych na dyskryminację – Fundacja „Głos Serca”, os. Wandy 18/U5 (zadanie realizowane od 1 listopada 2019 r.)	0	12	12	12	12	0
suma	254	256	256	246	261	249

*Ogólna liczba miejsc noclegowych nie stanowi sumy miejsc we wszystkich placówkach, ponieważ w niektórych placówkach następowało przekształcenie i zmiana liczby miejsc w ciągu roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

12.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie polegające na prowadzeniu na zlecenie GMK placówek zapewniających tymczasowe schronienie osobom bezdomnym realizowane było przez Polski Komitet Pomocy Społecznej – Małopolski Zarząd Wojewódzki.

W ramach wspierania działalności charytatywnej polegającej na prowadzeniu placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnych podmiotami prowadzącymi placówki były następujące Podmioty: Stowarzyszenie Dobroczynne „Betlejem”, Zgromadzenie Braci Albertynów, Zgromadzenie Sióstr Albertynek Postępujących Ubogim – Dom Zakonny w Krakowie, Krakowska Fundacja Pomocy Potrzebującym „Nasz Dom” im. św. Brata Alberta.

Dodatkowo w 2023 r. Gmina Miejska Kraków zawarła umowę ze Stowarzyszeniem Wspólnota Chleb Życia z siedzibą w Warszawie na zapewnienie 2 miejsc w schronisku z usługami opiekuńczymi oraz 1 miejsc schroniskowych poza Gminą dla osób bezdomnych, których ostatnim miejscem zameldowania jest Gmina Miejska Kraków.

Ogrzewalnie dla bezdomnych mężczyzn przy ul. Księcia Józefa 52 prowadzone były przez MOPS.

Zadanie z zakresu interwencji kryzysowej (10 miejsc interwencyjnego schronienia dla kobiet na czas niskich temperatur.) w okresie styczeń-marzec oraz w okresie listopad-grudzień 2023 r. zostało zlecone przez Gminę Miejską Kraków podmiotowi niepublicznemu, wyłonionemu w trybie otwartego konkursu ofert.

12.2.1.3 Kadra

W realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK placówek zapewniających schronienie dla osób bezdomnych w 2023 roku zaangażowanych było około

57 pracowników, w tym 22 osoby na umowę o pracę w ramach ok. 13 etatów oraz 35 osób na umowy cywilno-prawne. Dodatkowo zaangażowani byli wolontariusze i praktykanci.

W realizację zadania związanego z udzielaniem schronienia osobom bezdomnym w ramach wspierania działalności charytatywnej zaangażowanych było około 41 pracowników (w ramach ok. 22 etatów) w tym 30 wolontariuszy.

Do pracy w Ogrzewalniach przy ul. Księcia Józefa 52 zaangażowane były 22 osoby (w ramach ok. 9 etatów).

W miejscach interwencyjnego schronienia dla kobiet w okresach niskich temperatur zadanie realizowane było przez 5 osób.

Pracę socjalną wobec osób przebywających w placówkach prowadzonych w ramach wspierania działalności charytatywnej świadczyli pracownicy socjalni MOPS, natomiast w ośrodkach wsparcia funkcjonujących w ramach zlecenia zadań z zakresu pomocy społecznej praca socjalna i wsparcie było prowadzone głównie przez pracowników socjalnych zatrudnionych w placówkach przy współudziale innych specjalistów (np. asystent osoby bezdomnej, psycholog, terapeuta ds. uzależnień, prawnik). Pracownicy socjalni MOPS odpowiadali za przyznanie świadczeń i skierowanie do osób/rodzin bezdomnych odpowiednich usług z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej.

12.2.1.4 Osoby objęte pomocą w formie schronienia, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2023 z pomocy w formie schronienia (placówki z zakresu pomocy społecznej ogrzewalnia, noclegownia, schroniska) skorzystały 993 osób (967 gospodarstw domowych). W przypadku Noclegowni i Schroniska z usługami opiekuńczymi dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a w sytuacjach kryzysowych, w szczególności w okresie występowania niskich temperatur lub całorocznie w sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia osoby bezdomnej placówka przyjmuje osoby bezdomne ponad ustalony limit miejsc. W roku 2023 placówka udzieliła łącznie 11 421 dodatkowych osobonoclegów. Z placówek prowadzonych w ramach działalności charytatywnej skorzystało w ciągu roku łącznie 564 osoby w tym 29 osób ze schronienia dziennego tj. świetlicy dla osób bezdomnych przy Domu Łazarza na ul. Nowogródzkiej 8. Danych osób korzystających ze schronienia w ramach pomocy społecznej i działalności charytatywnej nie można sumować, ponieważ mogą z nich korzystać te same osoby.

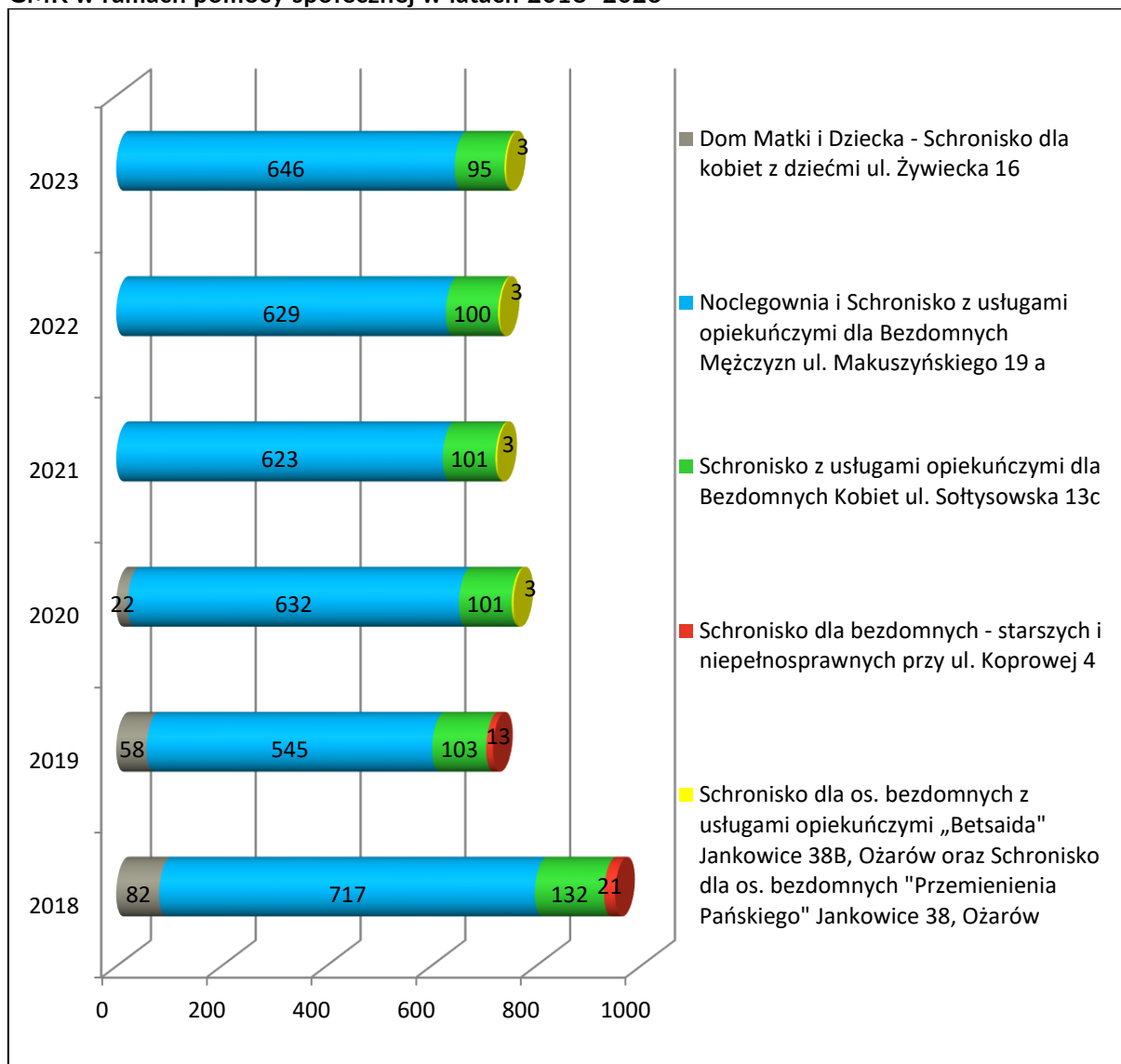
Ze Schroniska z usługami opiekuńczymi dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13c korzystają zarówno samotne kobiety i kobiety z dziećmi.

Zauważano, że osoby starsze (mężczyźni i kobiety), mające problemy zdrowotne częściej korzystają z pomocy w formie schronienia w formie schroniskowej i ich okresy pobytu są dłuższe. Nadal wykorzystywane są miejsca z usługami opiekuńczymi.

W 2023 r. z ogrzewalni skorzystało 459 osób. Osoby bezdomne chętnie korzystają z Ogrzewalni, przede wszystkim osoby przyjeżdżające do Krakowa z całej Polski, a także w przypadku konieczności opuszczenia placówki całonoclegowej lub noclegowni (złamanie regulaminu).

W placówkach niskoprogowych dla mężczyzn (ogrzewalnia, noclegownia) liczba osób zależy w dużej mierze od warunków atmosferycznych.

Wykres: Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach prowadzonych na zlecenie GMK w ramach pomocy społecznej w latach 2018–2023

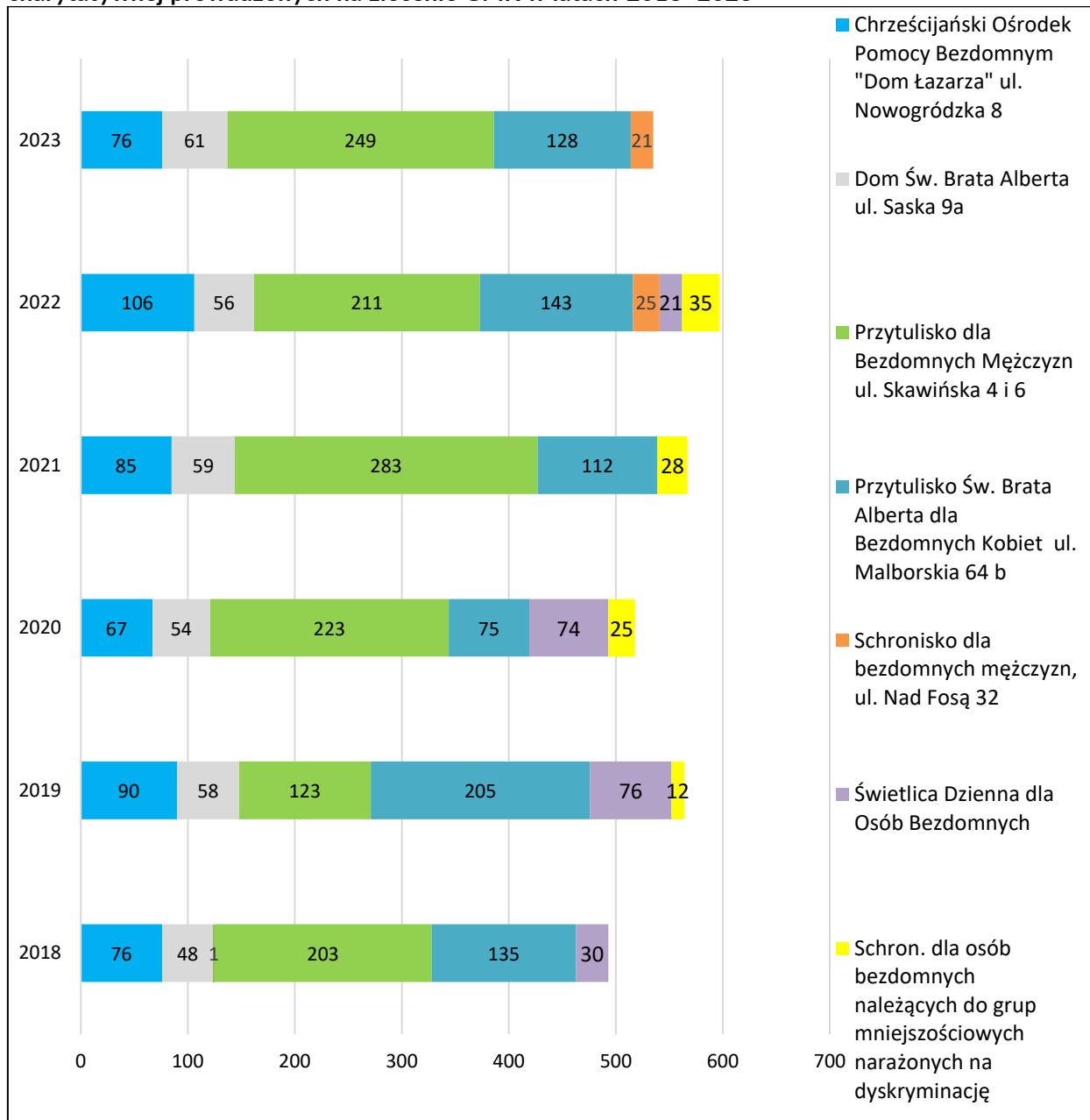
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Ze schronisk prowadzonych na zlecenie GMK od lat korzysta podobna liczba osób, co wskazuje, że liczba dotowanych miejsc jest w pełni wykorzystywana.

Pomimo funkcjonujących od kilku lat i cieszących się dużym zainteresowaniem wśród osób pozbawionych schronienia Ogrzewalni, nadal utrzymuje się duża liczba osób korzystających z Noclegowni przy ul. Makuszyńskiego 19 a. Dodatkowo w roku 2023 znacząco wzrosła liczba noclegów ponad limit miejsc udzielanych na Noclegowni w okresach, gdy warunki atmosferyczne, szczególnie niskie temperatury mogą zagrażać życiu i zdrowiu osób pozbawionych schronienia (2238 w 2022 roku, 6440 w 2023 roku). Wynika to z jednej strony z wydłużających się okresów niekorzystnych warunków atmosferycznych, jak również zakończeniem okresu pandemii.

Liczba osób korzystających ze schronienia w ramach działalności charytatywnej w latach 2021 do 2023 pozostaje na zbliżonym poziomie. Można natomiast zauważyć, że ze schronienia tego typu coraz częściej korzystają cudzoziemcy, w tym osoby z Ukrainy.

Wykres: Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach w ramach działalności charytatywnej prowadzonych na zlecenie GMK w latach 2018–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2023 r. do MOPS wpłynęło 69 wniosków (dotyczących łącznie 123 osób) w sprawie wskazania noclegowni, schroniska lub innej placówki zapewniającej miejsce noclegowe dla dłużników, wobec których została orzeczona eksmisja bez prawa do lokalu socjalnego. W 2023 r. z miejsc w proponowanych placówkach spośród osób eksmitowanych skorzystało 6 osób.

Populacja osób bezdomnych w Krakowie została szczegółowo scharakteryzowana w podrozdziale 12.1 „Osoby w kryzysie bezdomności w społeczności Miasta Krakowa” na podstawie bazy danych osób bezdomnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, w tym również schronienia w placówkach prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. W związku z powyższym w niniejszym podrozdziale zostały omówione tylko najbardziej istotne cechy świadczeniobiorców.

Z analizy próby 716¹²² osób, które otrzymały świadczenie w formie schroniska i noclegowni, jeśli w ich przypadku został przeprowadzony wywiad środowiskowy wynika, że prawie 85% to mężczyźni. Najliczniejszą grupę stanowią osoby w przedziale wiekowym powyżej 60 lat (36%) oraz 50–59 lat (22%). Osoby bezdomne korzystające z tej formy pomocy to przede wszystkim kawalerowie i panny 52% oraz osoby po rozwodach – 33%. Najwięcej osób posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe 38% oraz gimnazjalne i poniżej 33%.

12.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania z zakresu prowadzenia placówek (powierzenie i wspieranie realizacji zadania) udzielających schronienia osobom bezdomnym wynosiła:

- w 2018 r.: 2 929 522,00 zł;
- w 2019 r.: 2 830 384,00 zł;
- w 2020 r.: 2 635 020,16 zł;
- w 2021 r.: 3 010 954,84 zł;
- w 2022 r.: 3 389 437,47 zł;
- w 2023 r.: 4 085 560,00 zł.

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania dotyczącego wspierania działalności charytatywnej polegającej na zapewnieniu schronienia osobom bezdomnym wynosiła:

- w 2018 r.: 470 200 zł;
- w 2019 r.: 513 800 zł;
- w 2020 r.: 638 000 zł;
- w 2021 r.: 542 000 zł;
- w 2022 r.: 634 160 zł;
- w 2023 r.: 739 880 zł.

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na prowadzenie ogrzewalni:

- w 2019 r. wyniosła: 303 985,40 zł;
- w 2020 r. wyniosła: 370 329,02 zł;
- w 2021 r. wyniosła: 605 024,34 zł;
- w 2022 r. wyniosła: 659 385,29 zł;
- w 2023 r. wyniosła: 781 708,26 zł.

Ze środków Gminy Miejskiej Kraków na realizację zadania: miejsca interwencyjnego schronienia dla kobiet w okresach niskich temperatur przeznaczono:

- w 2019 r.: 7 993,55 zł (styczeń – październik 2019 r.), koszt realizacji zadania przez okres listopad – grudzień 2019 r. wyniósł 4 801,81 zł.;
- w 2020 r.: 38 433,78 zł, w okresie listopad – grudzień koszt 8 500 zł.;
- w 2021 r.: 29 520 zł;
- w 2022 r.: 31 300 zł;
- w 2023 r.: 32 780 zł.

12.2.1.6 Wnioski

Analiza danych dotyczących populacji osób bezdomnych w Krakowie oraz zakresu świadczonej przez Gminę pomocy w formie schronienia, wraz z liczbą osób korzystających, a także mając na uwadze wprowadzone standardy, określone w Rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie minimalnych standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, schronisk dla osób z usługami opiekuńczymi i ogrzewalni, wskazuje na deficyty w zakresie zapewnienia odpowiedniej liczby miejsc noclegowych.

¹²² Źródło: Pomost Std

Zauważono (już od 2013 r.), że większość osób bezdomnych chętnie korzysta z pomocy w formie schronienia, przebywa w placówkach dłużej i systematycznie (we wszystkie dni tygodnia) oraz że występuje mniejsza rotacja w placówkach. Przyczyną takiej sytuacji jest to, że z pomocy korzysta więcej osób starszych, chorych, które mają trudności ze znalezieniem własnego mieszkania na wolnym rynku. Sytuacja ta powoduje, że okresowo, nawet w okresie letnim, są problemy z zabezpieczeniem schronienia, w szczególności dla mężczyzn w formie całodobowego pobytu. W związku z tym uruchamia się miejsca interwencyjne w placówkach świadczących pomoc w formie tymczasowego schronienia.

Podsumowując, aktualnie istotne jest kontynuowanie zapewnienia odpowiedniej liczby miejsc w ogrzewalniach i noclegowniach dla osób bezdomnych oraz zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc i pomocy dla osób starszych i chorych w ośrodkach wsparcia – schroniskach dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, z miejscami schroniskowymi.

System placówek dla osób bezdomnych uzupełniają mieszkania treningowe, o czym mowa w podrozdziale 12.2.2.

Należy jednocześnie podkreślić, że na terenie Krakowa funkcjonują dodatkowo miejsca pomocy dla osób bezdomnych, finansowane ze źródeł innych niż budżet Gminy. Stanowią one istotne uzupełnienie oferty wsparcia dla osób bezdomnych, zagrożonych bezdomnością i ubóstwem oraz znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

12.2.2 Mieszkania chronione dla osób bezdomnych

(od 1 listopada 2023, w związku z nowelizacją ustawy o pomocy społecznej, zmianie uległa nazwa na mieszkanie treningowe i wspomagane)

Ogólne zasady przyznawania i charakterystykę pomocy w formie pobytu w mieszkaniu treningowym przedstawiono w podrozdziale 6.2.1: Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Dla osób bezdomnych funkcjonują mieszkania treningowe. Adresatami tej formy wsparcia są osoby bezdomne lub zagrożone bezdomnością, zameldowane ostatnio na pobyt stały na terenie Krakowa, posiadający stałe źródło dochodu i podejmujący działania w kierunku wyjścia z bezdomności i uzależnień oraz uzyskania samodzielnego mieszkania. Grupie osób bezdomnych przebywających w mieszkaniach treningowych, w celu usamodzielnienia, zapewnia się usługi bytowe oraz naukę, rozwijanie lub utrwalanie samodzielności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną. Istotną charakterystyką tej formy pomocy jest fakt, że pobyt w mieszkaniu treningowym przyznawany jest wyłącznie na czas określony.

12.2.2.1 Infrastruktura

W 2023 roku w Krakowie funkcjonowało 6 mieszkań treningowych zapewniających 27 miejsc dla bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością mężczyzn i 5 miejsc dla bezdomnych kobiet, posiadających ostatnie miejsce zameldowania na pobyt stały na terenie Krakowa. 3 mieszkania treningowe (dla 16 bezdomnych mężczyzn) prowadzone były przez organizację pozarządową, a 3 kolejne (w tym 2 dla bezdomnych mężczyzn z łączną liczbą 11 miejsc oraz 1 dla 5 bezdomnych kobiet) prowadzone były przez MOPS.

Tabela: Mieszkania chronione dla osób bezdomnych w latach 2018–2023

Nazwa jednostki	Liczba miejsc w poszczególnych latach wg stanu na 31 grudnia danego roku					
	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.	2023 r.
Mieszkania treningowe dla bezdomnych oraz zagrożonych bezdomnością mężczyzn	16	16	16	16	16	16

Mieszkania chronione dla bezdomnych kobiet i mężczyzn w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”	16	0	0	0	0	0
Mieszkania treningowe dla bezdomnych kobiet i mężczyzn prowadzone przez MOPS	-	16	16	16	16	16

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

12.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

3 mieszkania treningowe dla bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością mężczyzn prowadzone były na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio.

12.2.2.3 Kadra

W realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK 3 mieszkań treningowych dla bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością mężczyzn zaangażowanych było 5 osób (ok. 2 etatów), oraz 5 wolontariuszy.

W realizację zadania polegającego na prowadzeniu 3 mieszkań treningowych dla bezdomnych kobiet i mężczyzn przez MOPS zaangażowana była 1 osoba (1 etat).

12.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu treningowym dla bezdomnych mężczyzn, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Szczegółowe informacje dotyczące osób bezdomnych zostały zamieszczone w podrozdziale 12.1 „Osoby w kryzysie bezdomności w społeczności Miasta Krakowa”, gdzie na ich podstawie została scharakteryzowana populacja osób bezdomnych w Krakowie. Zostały one przygotowane na podstawie bazy danych osób korzystających z pomocy społecznej, tym samym są one reprezentatywne również dla osób bezdomnych korzystających z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym.

W 2018 roku z miejsc w mieszkaniach chronionych skorzystały łącznie 42 osoby (37 bezdomnych mężczyzn oraz 5 kobiet), w tym w ramach projektu „Bariery zmieniamy na szanse” 17 osób (5 nowych oraz 12 kontynuujących uczestników projektu), w tym 5 kobiet. W 2019 roku z mieszkań chronionych skorzystały łącznie 44 osoby (8 kobiet i 36 mężczyzn), w tym w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” 15 osób kontynuujących udział w projekcie z 2018 roku (4 kobiety i 11 mężczyzn). W 2020 roku z mieszkań chronionych skorzystało łącznie 39 osób (5 kobiet i 34 mężczyzn), w 2021 roku - 42 osoby (8 kobiet i 34 mężczyzn), w 2022 roku - 44 osoby (7 kobiet i 37 mężczyzn), w 2023 roku 46 osób (6 kobiet i 40 mężczyzn).

12.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na działalność mieszkań chronionych dla bezdomnych osób, prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków wynosiła:

- w roku 2018: 81 040 zł oraz na realizację zadania z dotacji w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” 86 400 zł;
- w roku 2019: 90 800 zł przekazanych w formie dotacji na prowadzenie 3 mieszkań chronionych, 28 800 zł przekazanych w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” oraz 62 988,60 zł środków własnych na prowadzenie 3 mieszkań chronionych treningowych przez MOPS.

Na realizację zadania w 2020 r. Gmina Miejska Kraków wydatkowała środki własne w wysokości 93 145,81 zł, natomiast organizacja pozarządowa wydatkowała 98 000 zł z dotacji przekazanej przez Gminę Miejską Kraków.

Na realizację zadania w 2021 r. Gmina Miejska Kraków wydatkowała środki własne w wysokości 99 916,33 zł, natomiast organizacja pozarządowa wydatkowała z dotacji przekazanej przez Gminę Miejską Kraków kwotę 100 560 zł.

Na realizację zadania w 2022 r. Gmina Miejska Kraków wydatkowała środki własne w wysokości 125 895,12 zł, natomiast organizacja pozarządowa wydatkowała z dotacji przekazanej przez Gminę Miejską Kraków kwotę 135 560 zł.

Na realizację zadania w 2023 r. Gmina Miejska Kraków wydatkowała środki własne w wysokości 151 615,41 zł, natomiast organizacja pozarządowa wydatkowała z dotacji przekazanej przez Gminę Miejską Kraków kwotę 170 560 zł.

W 2018 roku miesięczny koszt utrzymania wyniósł 422 zł, natomiast w ramach projektu wyniósł około 450 zł.

W 2019 roku średniomiesięczny koszt utrzymania w mieszkaniach dotowanych wynosił 473 zł, 450 zł w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” i 492 zł w mieszkaniach prowadzonych przez MOPS.

W 2020 roku średniomiesięczny koszt utrzymania w mieszkaniach dotowanych wynosił 510 zł, a w mieszkaniach prowadzonych przez MOPS 485zł.

W 2021 roku średniomiesięczny koszt utrzymania w mieszkaniach dotowanych wynosił 523,75 zł, a w mieszkaniach prowadzonych przez MOPS 520,39 zł.

W 2022 roku średniomiesięczny koszt utrzymania w mieszkaniach dotowanych wynosił 706,04 zł (kwota z rocznej dotacji), a w mieszkaniach prowadzonych przez MOPS – 642,17 zł, ustalony na podstawie planu finansowego na rok 2022.

W 2023 roku średniomiesięczny koszt utrzymania w mieszkaniach dotowanych wynosił 888,33 zł, a w mieszkaniach prowadzonych przez MOPS 789,66 zł.

12.2.2.6 Wnioski

Analiza potrzeb osób bezdomnych w Krakowie wskazuje na konieczność prowadzenia usługi wspierającej ich w wychodzeniu z bezdomności. Aktualnie funkcjonuje 6 mieszkań treningowych, które przygotowują osoby bezdomne lub zagrożone bezdomnością do samodzielnego życia. Mieszkanie treningowe to forma wsparcia, która stwarza osobom bezdomnym najlepsze warunki do zwiększania własnej aktywności w zakresie zmiany sytuacji życiowej oraz usamodzielnienia się. Planuje się współpracę z organizacjami, które prowadzą mieszkania treningowe, wspomagane, readaptacyjne w ramach własnej działalności lub działalności charytatywnej, dofinansowywanej przez gminę.

12.2.3 Praca socjalna z osobami bezdomnymi metodą streetworkingu

Pracownicy socjalni pracujący metodą streetwork obejmują pomocą osoby bezdomne przebywające w przestrzeni publicznej, niekorzystające ze wsparcia instytucjonalnego lub korzystające z niego w sposób nieregularny, z uwagi na swoje wykluczenie społeczne lub brak motywacji do zmiany swojej sytuacji życiowej. W 2023 r. pracownicy socjalni przeprowadzili 530 dyżurów w terenie, których celem było prowadzenie indywidualnej pracy socjalnej z osobami bezdomnymi, diagnozowanie nowych miejsc pobytu i nawiązywanie kontaktów z osobami bezdomnymi, które nie zostały jeszcze objęte pracą socjalną i udzielenie im informacji lub poradnictwa (nawiązano kontakt ze 174 osobami bezdomnymi – osoby zidentyfikowane). W trakcie wszystkich dyżurów nawiązano bezpośrednio 1 656 kontaktów.

Istotnym elementem pracy pracowników socjalnych, pracujących metodą streetwork, były interwencje w sprawie przebywających na terenie Gminy Miejskiej Kraków osób bezdomnych, podejmowane w odpowiedzi na zgłoszenia osób prywatnych, firm i instytucji.

W 2023 roku pracownicy socjalni podjęli 154 interwencje. Streetworkerzy współpracowali z różnymi podmiotami, instytucjami działającymi w obszarze pomocy osobom bezdomnym, m.in. ze Strażą Miejską, Policją oraz Strażą Ochrony Kolei. W okresie zimowym

podejmowano działania, których celem było zmniejszenie ryzyka zamarznięcia osób bezdomnych. Łącznie zrealizowano 50 wspólnych dyżurów terenowych.

W 2023 r. osoby bezdomne miały możliwość skorzystania z konsultacji w punkcie konsultacyjnym – w siedzibie streetwork przy ul. Rakowickiej 21. Z konsultacji skorzystały 102 osoby.

12.2.3.1 Organizacje pozarządowe

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

12.2.3.2 Kadra

W MOPS zatrudnionych było w 2022 r. 4 pracowników socjalnych – streetworkerów (4 etaty).

12.2.3.3 Wnioski

Realizowanie pracy socjalnej metodą streetworkingu pozwala na dotarcie i udzielenie odpowiedniej pomocy osobom najbardziej wykluczonych społecznie, które odmawiają lub nie potrafią skorzystać z pomocy. Ważnym elementem pracy streetworkerów jest również współpraca ze Strażą Miejską i Policją oraz Służbą Ochrony Kolei. Zatem zasadne jest kontynuowanie tego typu wsparcia dla osób bezdomnych.

12.2.4 Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej

Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej polega na indywidualnym, dostosowanym do zdiagnozowanych potrzeb, wsparciu osoby bezdomnej w procesie pokonywania kryzysu bezdomności. Asystent towarzyszy osobie w jej codziennym życiu, motywuje do zmiany, wspiera. Zakres usługi asystenta osoby bezdomnej obejmuje, jedną lub więcej z niżej wymienionych form wsparcia: pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, wsparcie w zakresie poprawy sytuacji finansowej (regulowanie zadłużeń, wyjaśnienie spraw alimentacyjnych), pomoc w aktywizacji zawodowej, wsparcie w próbie odbudowania więzi z najbliższymi, pomoc w dbaniu o zdrowie (doradztwo w kwestiach higieny, motywowanie do leczenia i rehabilitacji, uzyskania stopnia niepełnosprawności lub niezdolności do pracy), motywowanie do podejmowania leczenia uzależnień oraz wytrwania w abstynencji, naukę przestrzegania norm społecznych, dbania o siebie, higienę osobistą oraz miejsce aktualnego pobytu. Współpraca osoby w kryzysie bezdomności oraz wspierającego ją w tym asystenta prowadzić ma do podjęcia przez osobę bezdomną samodzielnego życia.

12.2.4.1 Infrastruktura

W 2023 roku usługa Asystenta Osoby Bezdomnej była realizowana przez MOPS. Wsparciem objęto 19 osób bezdomnych.

12.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W 2023 roku zadanie nie było realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

12.2.4.3 Kadra

W 2023 r. Usługę Asystenta Osoby Bezdomnej realizowała w ramach działalności MOPS 1 osoba (w ramach 1 etatu).

12.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania:

- w 2018 roku z dotacji w ramach projektu wydatkowano 59 400 zł;
- w 2019 roku z dotacji w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” wydatkowano 20 400 zł, a w ramach projektu „Aktywni zawodowo – aktywni społecznie” wydatkowano 23 610,28 zł;
- w 2020 roku w ramach projektu „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie” wydatkowano 48 177,72 zł;
- w 2021 roku w ramach projektu „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie” wydatkowano 48 194,28 zł;
- w 2022 roku w ramach projektu „Aktywni Zawodowo – Aktywni Społecznie” wydatkowano 20 570,98 zł;
- w 2023 roku usługa była realizowana w ramach zasobów kadrowych MOPS.

12.2.4.5 Wnioski

Usługa asystenta osoby bezdomnej stanowi istotne uzupełnienie systemu wsparcia osób bezdomnych i zasadne jest kontynuowanie jej świadczenia na terenie Gminy Miejskiej Kraków.

12.2.5 Pomoc w formie gorącego posiłku

W ramach wsparcia realizacji zadania z zakresu działalności charytatywnej, polegającego na prowadzeniu kuchni w zasobach lokalowych oferenta na terenie Gminy Miejskiej Kraków, w 2023 r. gmina dofinansowywała 4 kuchnie, które wydają około 700 posiłków dziennie.

W 2023 r. liczba osób, które skorzystały z tego typu pomocy wyniosła około 3 641. Łączna liczba wydanych posiłków w 2023 r. wyniosła 213 452. Łączna kwota dotacji przekazana na realizację zadania wyniosła 178 200 zł.

Tabela: Liczba posiłków wydawanych w kuchniach w latach 2018 – 2023

Dane liczbowe z podziałem na lata	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.	2023 r.
Liczba osób korzystających z posiłków	4777	4746	3588*	2700*	3800*	3 641
Liczba wydanych posiłków	257 394	247 266	278 327	245 623	229 916	213 452

*Liczba może być zaniżona. Ze względu na ograniczenie czasu kontaktu z klientami podczas trwania stanu epidemii w części kuchni zawieszono czasowo prowadzenie ewidencje osób, a notowano jedynie liczbę wydanych porcji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

12.2.5.1 Infrastruktura

W roku 2023 realizacja zadania odbywała się w ramach wspierania działalności charytatywnej i obejmowała 4 kuchnie:

Nazwa placówki	Liczba osób korzystających zgodnie z ofertą
Kuchnia św. Brata Alberta – Caritas ul. Dietla 48	ok. 134 osoby dziennie
Kuchnia im. Św. Brata Alberta Stowarzyszenie Przyjaciół im. Św. Brata Alberta ul. Reformacka 3	ok. 100 osób dziennie
Parafia Rzymskokatolicka pw. Miłosierdzia Bożego Pl. Prezydenta Edwarda Raczyńskiego 1	ok. 20 osób dziennie
Kuchnia – Fundacja Po Pierwsze Człowiek ul. Woronicza 3B	ok. 82 osoby dziennie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Jeśli jest taka potrzeba i możliwość kuchnie mogą wydawać podwójne porcje zupy osobom.

Pomoc w formie ciepłego posiłku jest realizowana również przez inne podmioty i organizacje, które nie były dofinansowane przez GMK np. kuchnie przyparafialne lub kuchnie prowadzone przez zgromadzenia zakonne.

12.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie było realizowane przez następujące podmioty: Fundację „Po Pierwsze Człowiek”, Parafię Rzymskokatolicką pw. Miłosierdzia Bożego, Stowarzyszenie Przyjaciół im. Św. Brata Alberta, Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

12.2.5.3 Kadra

Za zasoby kadrowe odpowiedzialne są podmioty prowadzące kuchnie. Do działań w zakresie prowadzenia kuchni są również zaangażowani wolontariusze. Zgodnie z wymaganiami kadra ma obowiązek posiadać odpowiednie kwalifikacje oraz badania wymagane przepisami. W realizację zadania zaangażowane były 63 osoby (około 9 etatów), w tym 56 wolontariuszy (około 7 etatów).

12.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Łącznie Gmina Miejska Kraków przekazała na realizację zadania:

- w 2018 r.: 190 620 zł;
- w 2019 r.: 197 500 zł;
- w 2020 r.: 187 520 zł;
- w 2021 r.: 157 600 zł;
- w 2022 r.: 157 600 zł;
- w 2023 r.: 178 200 zł.

12.2.5.5 Wnioski

Z posiłków w kuchniach społecznych prowadzonych przez ww. organizacje korzystają nie tylko osoby bezdomne, ale również rodziny, osoby bezrobotne oraz inne, które wymagają takiej formy pomocy. Rodzaje wydawanych posiłków są zróżnicowane w zależności od podmiotu prowadzącego kuchnię. Posiłki wydawane przez kuchnie stanowią uzupełnienie świadczeń przyznawanych na podstawie ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. w formie jednego gorącego posiłku.

12.2.6 Łaźnia dla osób bezdomnych

Zapewnienie dostępu do usług higienicznych oraz możliwości wyprania i wymiany odzieży realizowane jest przez dwie organizacje: Dzieło Pomocy św. Ojca Pio w Centrum Pomocy przy ul. Smoleńsk 4 oraz od 1 grudnia 2020 r. przez Zgromadzenie Braci Albertynów przy ul. Skawińskiej 4.

W ramach zadań funkcjonują łaźnie, pralnie oraz magazyny odzieży. Działania obejmują możliwość wykąpania się, wyprania ubrań lub zmiany odzieży, a także strzyżenie, golenie, oraz w razie konieczności odwszawianie i wspomaganie leczenia przeciw świerzbowego.

Tabela: Liczba zabiegów w łaźni w latach 2018–2023:

Dane liczbowe z podziałem na lata	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.	2023 r.
Liczba zabiegów higienicznych	6896	7062	4714	10 062	11 577	12 124
Liczba usług w formie pralni	2987	3124	1580	3708	5721	6 678
Liczba usług wymiany odzieży	7067	6610	4340	9476	11 397	11 824

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

12.2.6.1 Infrastruktura

Od 1 marca 2014 r. funkcjonuje łaźnia dla osób bezdomnych w Centrum Pomocy przy ul. Smoleńsk 4. 1 grudnia 2020 r. została uruchomiona druga łaźnia przy ul. Skawińskiej 4.

12.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie było realizowane przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio oraz Zgromadzenie Braci Albertynów w ramach wsparcia działalności charytatywnej na zlecenie GMK.

12.2.6.3 Kadra

W 2023 r. w realizację powyższego zadania zaangażowanych było 15 osób (ok. 7 etatów) w tym 7 wolontariuszy (ok. 3,5 etatu).

12.2.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na realizację zadania pn. „Zapewnienie możliwości dokonywania zabiegów higienicznych dla osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej” wynosiła:

- w roku 2018: 55 000 zł;
- w roku 2019: 55 000 zł;
- w roku 2020: 59 583 zł;
- w roku 2021: 113 800 zł;
- w roku 2022: 117 600 zł;
- w roku 2023: 137 600 zł.

12.2.6.5 Wnioski

W ramach działalności łaźni osoby bezdomne przebywające w przestrzeni publicznej mają możliwość dokonania zabiegów higienicznych, wyprania lub wymiany odzieży. Z usług samej łaźni prowadzonej przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio korzystały średnio 34 osoby dziennie, Zgromadzenia Braci Albertynów średnio 26 osób dziennie. Osoby bezdomne chętnie korzystają również z pralni i magazynu odzieżowego. Realizacja tego typu działalności daje możliwość podniesienia higieny osób bezdomnych i obniżenia zagrożenia schorzeniami wynikającymi z niskiego poziomu higieny.

12.2.7 Zapewnienie pomocy medycznej i zaopatrzenia w leki dla osób bezdomnych

Gmina dofinansowywała działalność charytatywną w formie Przychodni dla Osób Bezdomnych oraz Punktu Wydawania Leków, w ramach której udzielana jest doraźna pomoc przedmedyczna, pomoc lekarska i wydawanie leków. Lekarze w przychodni przyjmowali pacjentów z objawami chorób ostrych, przewlekłych, w tym również zakaźnych. Poprzez udzielenie pomocy przedmedycznej i lekarskiej udało się również zapobiec niebezpiecznym powikłaniom, szczególnie w przypadku przewlekłych schorzeń dermatologicznych. Wszystkie te działania przyczyniły się także do uświadomienia zasad profilaktyki i higieny osobistej.

Drugim zadaniem dofinansowanym przez Gminę w tej dziedzinie jest działalność Fundacji Przystań Medyczna, polegająca na zapewnieniu pomocy medycznej i przedmedycznej w formie dyżurów, osobom bezdomnym przebywającym w przestrzeni publicznej Gminy Miejskiej Kraków, a także w placówkach dla osób bezdomnych, tj. w i Noclegowni i Schronisku z usługami opiekuńczymi dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a, Schronisku z usługami opiekuńczymi dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13c oraz w Ogrzewalniach dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Księcia Józefa 52.

Tabela: Liczba konsultacji lekarskich, opatrunków i drobnych zabiegów pielęgniarских oraz wydanych leków i materiałów opatrunkowych w latach 2018–2023

Dane liczbowe z podziałem na lata	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.	2023 r.
Liczba konsultacji lekarskich	2873	4737	5109	4275	4887	4 715
Liczba opatrunków i drobnych zabiegów pielęgniarских	2417	3611	4925	4520	5623	4 882
Liczba wydanych leków i materiałów opatrunkowych	9535	9824	9940	10 785	21 505	15 121

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

12.2.7.1 Infrastruktura

Przychodnia dla Osób Bezdomnych i Apteka Darów prowadzona była przez Stowarzyszenie Lekarzy Nadziei. Przychodnia znajduje się przy ul. Smoleńsk 4, a Apteka Darów na os. Dywizjonu 303, paw. 1.

Dyżury lekarskie zapewnione przez Fundację „Przystań Medyczna” odbywały się jeden/dwa razy w tygodniu w miejscach przebywania osób bezdomnych w przestrzeni publicznej w tym w Ogrzewalniach dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Księcia Józefa 52 oraz stacjonarnie dwa/trzy razy w tygodniu na terenie placówki Noclegowni i Schroniska z usługami opiekuńczymi dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a i raz w miesiącu na terenie Schroniska z usługami opiekuńczymi dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13c.

12.2.7.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadania były realizowane przez Stowarzyszenie Lekarzy Nadziei oraz Fundację Przystań Medyczna w ramach wsparcia działalności charytatywnej na zlecenie GMK.

12.2.7.3 Kadra

W 2023 r. w realizację powyższych zadań zaangażowanych było 147 osób w tym 132 wolontariuszy (ok. 3 etatów), 5 osób w ramach umowy o pracę (ok.1,5 etatu) oraz 10 osób na umowy cywilno-prawne.

12.2.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na działalność charytatywną polegającą na świadczeniu pomocy przedmedycznej, lekarskiej i wydawaniu leków wynosiła:

- w roku 2018: 250 666,66 zł;
- w roku 2019: 320 000 zł;
- w roku 2020: 365 000 zł;
- w roku 2021: 410 000 zł;
- w roku 2022: 510 000 zł;
- w roku 2023: 527 000 zł.

12.2.7.5 Wnioski

Realizacja zadania publicznego obejmującego świadczenie pomocy przedmedycznej, lekarskiej i wydawaniu leków zabezpiecza potrzeby osób bezdomnych i ubogich w zakresie uzyskania doraźnej pomocy i poprawy zdrowia, a także jest formą profilaktyki przenoszenia chorób zakaźnych. Pozwala również zaopatrzyć osoby bezdomne, instytucje w podstawowe leki oraz materiały medyczne. Z pomocy w tej formie korzystają nie tylko osoby bezdomne, ale również inne osoby, które z różnych przyczyn nie mają możliwości skorzystania z publicznej służby zdrowia. Przychodnia współpracuje z łaźnią Dzieła Pomocy Św. Ojca Pio prowadzoną w tym samym budynku. Uzupełnieniem tej formy były konsultacje lekarskie i pielęgniarskie dla osób bezdomnych, przebywających w przestrzeni publicznej Miasta Krakowa oraz w placówkach, które mają trudności w skorzystaniu z pomocy świadczonej przez podmioty lecznicze.

Realizacja zadania na dotychczasowym poziomie jest wystarczająca, ponieważ zgodnie z przepisami, w tym ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, większość osób jest objęta ubezpieczeniem zdrowotnym lub ma przyznane prawo do korzystania z publicznej służby zdrowia. Istotne jest zapewnienie doraźnej pomocy medycznej i pielęgniarskiej osobom, które mają ograniczony dostęp w ramach opieki zdrowotnej.

12.2.8 Wigilia dla bezdomnych i samotnych

W roku 2023 po raz kolejny Caritas Archidiecezji Krakowskiej zorganizował Wigilię Świąt Bożego Narodzenia dla osób bezdomnych i samotnych w dniu 24 grudnia na terenie Gminy Miejskiej Kraków. W ramach uroczystości została przygotowana wieczerza wigilijna dla 700 osób w Starej Zajezdni Kraków by DeSilva oraz 700 paczek świątecznych zawierających produkty żywnościowe, w tym konserwy, pieczywo, słodycze, kawę, herbatę, kakao oraz owoce.

12.2.8.1 Infrastruktura i organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W roku 2023 zadanie publiczne polegające na zorganizowaniu Wigilii Świąt Bożego Narodzenia dla osób bezdomnych i samotnych w dniu 24 grudnia na terenie Gminy Miejskiej Kraków realizował Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

Ponadto na terenie GMK, bez wsparcia finansowego Gminy, inne organizacje przygotowywały spotkania wigilijne oraz paczki świąteczne dla osób bezdomnych.

12.2.8.2 Kadra

W realizację powyższego zadania zaangażowanych było 7 osób zatrudnionych w ramach 1 etatu oraz 120 wolontariuszy, którzy przepracowali 462 godziny.

12.2.8.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na realizację zadania publicznego z zakresu integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, polegającego na zorganizowaniu Wigilii Świąt Bożego Narodzenia dla osób bezdomnych i samotnych na terenie Gminy Miejskiej Kraków wyniosła:

- w 2018 roku: 30 000 zł;
- w 2019 roku: 30 000 zł;
- w 2020 roku: 30 000 zł;
- w 2021 roku: 40 000 zł;
- w 2022 roku: 30 000 zł;
- w 2023 roku: 30 000 zł.

12.2.8.4 Wnioski

Celem zadania jest reintegracja społeczna osób bezdomnych i samotnych poprzez uczestnictwo w Wigilii Świąt Bożego Narodzenia w dniu 24 grudnia oraz zabezpieczenie podstawowych potrzeb życiowych – pożywienia.

Uczestnikami zadania były osoby bezdomne, samotne przebywające i mieszkające na terenie Krakowa. Realizacja zadania przyczynia się do odbudowywania i wzmocnienia umiejętności uczestniczenia w życiu społecznym oraz pełnienia ról społecznych, dlatego zasadne jest jego kontynuowanie.

12.2.9 Streetbus dla osób bezdomnych

W okresie zimowym na terenie Gminy Miejskiej Kraków realizowana jest usługa skierowana do osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej, mająca na celu zapewnienie doraźnej pomocy żywieniowej oraz możliwości ogrzania się. W okresie od stycznia do marca oraz w grudniu 2023 r. każdego dnia, w godzinach wieczornych, autobus poruszający się po Krakowie zatrzymywał się na 3 ustalonych przystankach, na których osoby bezdomne i ubogie mogły otrzymać suchy prowiant w postaci kanapek, ciepłą kawę lub herbatę oraz otrzymać odzież, koce i inne przedmioty pomocne w przetrwaniu okresu zimowego, jak np. termosy. Podczas postoju możliwe również było ogrzanie się wewnątrz autobusu. W 2023 r. w ramach usługi wydano 4875 pakietów żywnościowych. W ramach usługi zapewniono również popołudniowy dowóz osób bezdomnych do ogrzewalni oraz poranny przewóz z ogrzewalni do centrum miasta.

12.2.9.1 Infrastruktura i organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane przez MOPS, w autobusie wynajętym w trybie zamówienia publicznego od prywatnej firmy transportowej. Dostawcą pakietu żywnościowego jest również prywatna firma cateringowa, której oferta została wybrana w przetargu.

12.2.9.2 Kadra

W realizację powyższego zadania było zatrudnionych przez MOPS 14 osób (ok. 2 etatów) na umowy zlecenia.

12.2.9.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania Streetbus

- w 2020 roku wyniosła 68 285,06 zł;
- w 2021 roku wyniosła 307 570,50 zł;
- w 2022 roku wyniosła 432 505,34 zł;
- w 2023 roku wyniosła 583 262,44 zł.

12.2.9.4 Wnioski

Streetbus jest formą zapewnienia osobom bezdomnym oraz ubogim przebywającym w przestrzeni publicznej podstawowych potrzeb w postaci ciepłego napoju, pomocy żywnościowej i ciepłej odzieży w autobusie poruszającym się na terenie Gminy Miejskiej Kraków. Świadczony dodatkowo w ramach zadania transport z i do ogrzewalni zapobiega konfliktom osób w kryzysie bezdomności z mieszkańcami korzystającymi ze środków transportu miejskiego w godzinach szczytu komunikacyjnego.

12.2.10 Aktywizacja zawodowa osób bezdomnych – Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością , bez pracy

Szczegółowe informacje dotyczące Centrum Integracji dla osób bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością, bez pracy znajdują się w podrozdziale: 10.2.2.2. Zadania realizowane przez Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością, bez pracy.

13 Działania w ramach projektu „Środowiskowe Centrum Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży Kraków Południe”

W ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, oś priorytetowa IV Innowacje społeczne Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizował w terminie od dnia 1 czerwca 2021 r. do dnia 31 grudnia 2023 roku projekt partnerski „Środowiskowe Centrum Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży Kraków Południe” współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Projekt kierowany był do dzieci i młodzieży do 21 roku życia doświadczających kryzysów psychicznych, zaburzeń i chorób psychicznych z dzielnic VIII-Dębniki, IX-Łagiewniki - Borek Fałęcki oraz X – Swoszowice w podziale na 3 kategorie:

- dzieci poniżej 7 roku życia,
- dzieci i młodzież objętą obowiązkiem szkolnym nauki (od 7 – 18 lat),
- uczniów szkół ponadpodstawowych (max do ukończenia 21 roku życia).

Celem głównym projektu było skalowanie innowacji społecznej tj. Modelu Środowiskowego Centrum Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży (ŚCZPDiM) i jej implementacja poprzez uruchomienie i funkcjonowanie „Środowiskowego Centrum Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży w Krakowie Południu świadczącego zintegrowane usługi medyczne, wsparcia terapeutycznego, psychologicznego, społecznego oraz profilaktyki.

W ramach Centrum działań:

- Zespół Infolinii, organizowany i koordynowany przez MOPS w Krakowie, który odpowiedzialny był za przyjmowanie zgłoszeń do Centrum oraz przeprowadzenie wywiadu diagnostycznego w celu oceny stopnia nasilenia kryzysu psychicznego i pilności podjęcia interwencji,
- Zespół Pierwszego Kontakt (ZPK) koordynowany przez Wydział Edukacji UMK, który po otrzymaniu zlecenia od Zespołu Infolinii podejmował kontakt z osobą zgłaszającą problem (w przypadku osób nieletnich z ich opiekunami prawnymi) i sporządza wstępną diagnozę Uczestnika oraz Indywidualny Plan Zdrowienia.
- Zespół Koordynacji Międzyinstytucjonalnej (ZKM), który odpowiedzialny był za stworzenie platformy współpracy instytucji udzielających pomocy, w tym z sektora zdrowia, oświaty i pomocy społecznej, której celem jest zbudowanie sieci wsparcia dla rodziny i dziecka będących w kryzysie psychicznym.

13.1 Organizacje współrealizujące projekt

Liderem projektu był Szpital Kliniczny im. dr Józefa Babińskiego SPZOZ w Krakowie, a partnerami Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie oraz Wydział Edukacji Urzędu Miasta Krakowa.

13.2 Kadra

Pracownicy MOPS, Szpitala Klinicznego im. dr Józefa Babińskiego SPZOZ w Krakowie, Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej nr 3 w Krakowie.

13.3 Beneficjenci projektu

W okresie realizacji projektu od 1 czerwca 2021 r. do dnia 31 grudnia 2023 r. zaplanowano udzielenie wsparcia dla 2 269 osób, w tym 1 052 dzieci i młodzieży oraz 1 217 ich rodziców, prawnych opiekunów, z dzielnic Dębniki, Łagiewniki - Borek Fałęcki, Swoszowice miasta wojewódzkiego Kraków. Od stycznia do grudnia 2023 r. do projektu przyjęto 318 zgłoszeń, przeprowadzono 725 rozmów na infolinii.

13.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Środowiskowe Centrum Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży Kraków Południe”

Całkowita wartość projektu zgodnie z wnioskiem o dofinansowanie projektu na lata 2021-2023 wyniosła 13 302 409,81 zł. Kwota przeznaczona na dofinansowanie działań MOPS w Krakowie na lata 2021-2023 wynosi 758 337,44 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS w 2023 r. wydatkowano 348 049,59 zł.

13.5 Wnioski

„Środowiskowe Centrum Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży Kraków Południe” to innowacyjne, modelowe rozwiązanie, którego funkcjonowanie i skuteczność jest testowane m.in. w Krakowie. Świadczenie usług jak najbliżej miejsc zamieszkania ich odbiorców ma pomóc ograniczyć liczbę potencjalnych hospitalizacji. Powodzenie realizacji wsparcia w sposób założony w ramach modelu stworzy możliwość udzielania pomocy większej liczbie dzieci i młodzieży w miejscu zamieszkania i powszechnego wdrażania współpracy międzyinstytucjonalnej w udzielaniu wsparcia dzieciom i młodzieży doświadczającym kryzysów psychicznych, zaburzeń i chorób psychicznych.

14 Działania w ramach projektu „Sami – Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi”

Od 2019 do 30 czerwca 2023 r. Gmina Miejska Kraków realizowała projekt pn. „Sami – Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi” współfinansowany ze środków Unii Europejskiej. Celem projektu było opracowanie i przetestowanie standardu funkcjonowania mieszkań wspomaganych dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz stworzenie warunków, które umożliwią im niezależne funkcjonowanie w społeczności lokalnej. W ramach projektu świadczone były usługi o charakterze społecznym, opiekuńczo-wspierającym, zawodowym oraz pomoc psychologiczna. Wsparciem obejmowane były również rodziny i opiekunowie osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, a oferowane im usługi były dopasowane do ich indywidualnych potrzeb.

14.1 Infrastruktura

W ramach projektu uruchomiono 3 mieszkania:

- przy ul. Ludwisarzy 12. Zgodnie z wymogami projektu budynek jest pozbawiony barier architektonicznych. Warunki lokalowe umożliwiają zapewnienie pobytu dla maksymalnie 5 osób;
- przy ul. Tokarskiej 16. Zgodnie z wymogami projektu budynek jest pozbawiony barier architektonicznych. Warunki lokalowe umożliwiają zapewnienie pobytu dla maksymalnie 5 osób;
- przy ul. Ludwisarzy 22. Zgodnie z wymogami projektu budynek jest pozbawiony barier architektonicznych. Warunki lokalowe umożliwiają zapewnienie pobytu dla maksymalnie 6 osób.

14.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Działania w ramach projektu nie są realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

14.3 Kadra

Pracownicy mieszkania wspomaganego – 10 osób (w ramach 6,75 etatu).

14.4 Beneficjenci projektu

Projekt skierowany był do osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi w tym: z niepełnosprawnością fizyczną i intelektualną, głuchoniewidomych, niewidomych z niepełnosprawnością fizyczną, chorujących psychicznie z niepełnosprawnością fizyczną, które ze względu na swoje ograniczenia wymagają pomocy w codziennym życiu. Wsparciem programu objęto również rodziny i opiekunów osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, a oferowane im usługi były dopasowane do ich indywidualnych potrzeb.

Pierwsi uczestnicy zostali objęci wsparciem w mieszkaniach własnych w listopadzie 2019 r., w mieszkaniu wspomaganym treningowym przy ul. Ludwisarzy 12 w dniu 10 marca 2020 r., w mieszkaniu wspomaganym – wspieranym przy ul. Tokarskiej 16-21 lutego 2022 r., natomiast w drugim mieszkaniu wspomaganym treningowym przy ul. Ludwisarzy 22 – pierwsi mieszkańcy zamieszkali 5 stycznia 2023 r.

Łącznie w ramach projektu wsparciem objęto 61 osób: 40 w ramach mieszkań wspomaganych – treningowych, 11 w ramach mieszkania wspomaganego – wspieranego oraz 28 w ramach mieszkań własnych.

14.5 Nakłady finansowe w ramach projektu „Sami – Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi”

W ramach projektu „Sami – Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi” sfinansowana została przebudowa i dostosowanie budynków do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz bieżące utrzymanie mieszkań i świadczenie usług.

Wysokość środków zewnętrznych wydatkowanych na realizację projektu w latach 2019 –2023 przedstawia tabela poniżej:

Rok	Środki UE - wydatki bieżące	Środki UE - wydatki inwestycyjne	Suma
2019 r.	45 602,17 zł	291 269,47 zł	336 871,64 zł
2020 r.	358 792,75 zł	0,00 zł	358 792,75 zł
2021 r.	422 678,35 zł	763 967,50 zł	1 186 645,85 zł
2022 r.	685 217,66 zł	966 007,61 zł	1 651 225,27 zł
2023 r.	588 167,45 zł	0,00 zł	588 167,45 zł

14.6 Wnioski

Uruchomione mieszkania przeznaczone są dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, które ze względu na swoje ograniczenia wymagają pomocy w codziennym życiu. Osoby te otrzymały wsparcie w formie treningów umiejętności dnia codziennego, pomoc prawną, psychologiczną, terapeutyczną i socjalną. Usługi wspierające osoby z niepełnosprawnościami sprzężonymi świadczone były również w mieszkaniach tych osób. Interdyscyplinarność wsparcia umożliwiła osobom z niepełnosprawnościami funkcjonowanie w środowisku lokalnym i zmniejszyła koszty opieki instytucjonalnej.

Od lipca 2023 r. realizowana jest trwałość projektu.

15 Działania w ramach projektu „Zawsze Rodzina”

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 MOPS realizował w terminie od 1 października 2020 r. do 30 listopada 2023 r. projekt pn. „Zawsze rodzina”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Projekt kierowany był do dzieci i młodzieży oraz ich rodzin, zamieszkujących województwo małopolskie, dotkniętych kryzysem, zagrożonych dysfunkcją lub przeżywających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w celu zapobiegania wykluczeniu społecznemu.

Głównym założeniem projektu było zwiększenie na obszarze Gminy Miejskiej Kraków dostępności do usług społecznych, które zapewniają specjalistyczne wsparcie dla powyższej grupy docelowej, a także wsparcie systemu pieczy zastępczej poprzez kształcenie kandydatów na rodziny zastępcze, prowadzących rodzinne domy dziecka, jak również doskonalenie osób już sprawujących pieczę zastępczą.

W ramach projektu w 2023 r. zrealizowano następujące usługi:

- asystenta rodziny, z którego wsparcia skorzystało 151 rodzin,
- specjalistyczne usługi opiekuńcze dla dzieci z niepełnosprawnością oraz ich rodzin, z których skorzystało 137 rodzin.
- doskonalenie osób pełniących funkcję rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka, w tym:
 - szkolenia stacjonarne, z których skorzystało 65 osób,
 - warsztaty wyjazdowe, w których uczestniczyło 98 osób,
 - superwizja, którą objęto 30 osób,
 - konsultacje psychologiczne, których udzielono 46 osobom
 - konsultacje logopedyczne które uzyskało 10 uczestników.
- szkolenia dla kandydatów chcących sprawować rodzinną pieczę, w których uczestniczyło 22 kandydatów, spośród osób które ukończyły szkolenia 37 uzyskało wpis do Rejestru osób zakwalifikowanych do pełnienia lub pełniących pieczę zastępczą, a jedna rodzina sprawuje pieczę zastępczą nad powierzonym jej dzieckiem.
- konsultacje psychologiczne, nauka j. polskiego i wsparcie asystenta ds. wyrównania różnic międzykulturowych, z których skorzystało dla 21 dzieci z Ukrainy przebywających w pieczy zastępczej.

15.1 Organizacje współrealizujące projekt

Specjalistyczne usługi dla rodzin z dzieckiem z zostały zlecone organizacji pozarządowej w trybie konkursowym, zgodnie z zapisami Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Fundacja Sustinae). W trybie zamówień publicznych prowadzone były zamówienia na szkolenia podnoszące kompetencje dla rodzin zastępczych.

15.2 Kadra

Pracownicy MOPS oraz organizacji pozarządowych realizujących zadania w projekcie.

15.3 Beneficjenci projektu

Działaniami projektu w 2023 roku zostało objętych łącznie 1 185 uczestników z 5 podgrup:

- dzieci i młodzież do 18 roku życia oraz ich rodziny przeżywające trudności opiekuńczo-wychowawcze – 518 uczestników,
- dzieci i młodzież do 18 roku życia z niepełnosprawnością oraz ich rodziny – 346 uczestników,
- osoby pełniące funkcję rodzin zastępczych i prowadzące rodzinne domy dziecka – 235 osób,

- kandydaci do pełnienia funkcji rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka – 65 osoby.
- wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych, którzy przybyli na terytorium RP z Ukrainy po 24.02.2022 r. – 21 osób (projekt rozszerzono o piątą podgrupę w lipcu 2022 r. w związku z działaniami pomocowymi prowadzonymi przez MOPS na rzecz osób dotkniętych kryzysem uchodźczym, przybywających do Polski po ataku zbrojnym Rosji na Ukrainę).

15.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Zawsze Rodzina”

Całkowita wartość projektu zgodnie z wnioskiem o dofinansowanie projektu na lata 2020-2023 wyniosła 8 237 142,99 zł.

Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2020 r. wyniosła 182 078,74 zł, z czego cała kwota była przeznaczona na zadania realizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie.

Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2021 r. wyniosła 2 712 287,56 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS wydatkowano 1 980 266,13 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym przekazano 732 021,43 zł.

Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2022 r. wyniosła 2 935 009,03 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS wydatkowano 1 976 629,74 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym przekazano 958 379,29 zł.

Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektów 2023 r. wyniosła 2 410 564,36 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS wydatkowano 1 907 632,44 zł oraz na zadania zlecone podmioty niepubliczne 502 931,92 zł.

15.5 Wnioski

Projekt został zakończony. Ze względu na potrzeby środowiska Gmina Miejska Kraków kontynuuje wsparcie realizowane w projekcie albo w ramach zasobów własnych (asystent rodziny, doskonalenie osób pełniących funkcję rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka), albo poprzez zlecenie usług organizacjom pozarządowym - specjalistyczne usługi opiekuńcze dla dzieci z niepełnosprawnością oraz ich rodzin.

16 Projekt „Moc Relacji – wdrożenie zintegrowanego modelu profilaktyki przemocy domowej” – Centrum dla Rodzin

W ramach obszaru programowego 22: Rozwój lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć, program „Sprawiedliwość”, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizuje w terminie od 1 stycznia 2023 r. do 31 marca 2024 r. projekt partnerski „MOC RELACJI – wdrożenie zintegrowanego modelu profilaktyki przemocy domowej” finansowany przez Fundusz Małych Grantów, Norweski Mechanizm Finansowy 2014-2021.

Celem projektu jest wprowadzenie do profilaktyki w obszarze przemocy w rodzinie kompleksowego programu działań ukierunkowanych na wzmacnianie jakości relacji w związkach. W ramach projektu utworzone zostało dla mieszkańców Krakowa ogólnodostępne Centrum dla Rodzin. Podstawą uzyskania pomocy jest otrzymanie wyniku wskazującego na niską jakość relacji w badaniu specjalnie opracowanym narzędziem Oceny Ryzyka Relacyjnego.

W ramach projektu planuje się przygotowanie 234 specjalistów do pracy na relacjach według założeń "Zintegrowanego modelu profilaktyki przemocy domowej" oraz przetestowanie ww. modelu pracy na grupie 400 osób mających problemy z relacjami w związkach. Wsparcie realizowane jest to poprzez: poradnictwo psychologiczne, terapię wielorodzinną, małżeńską/par/rodzinną, poradnictwo rodzinne, socjalne, grupę wsparcia dla matek i ojców, szkołę dla rodziców, warsztaty dla par oczekujących narodzin dziecka, warsztaty dla par przygotowujących się do rodzicielstwa, grupę psychoedukacyjną dla rodziców, konsultacje indywidualne, warsztaty grupowe z obszaru profilaktyki uzależnień.

16.1 Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Centrum dla Rodzin, beneficjenci projektu

Projekt kierowany jest do:

- specjalistów pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej wymagających podniesienia kompetencji w zakresie oceny ryzyka wystąpienia przemocy w rodz. ze względu na jakość relacji,
- osób i rodzin, u których zaburzone relacje w związku wywierają wpływ na całościowe funkcjonowanie zwłaszcza w obszarze wychowania dzieci
- osób, rodzin i par, także byłych, zagrożonych przemocą ze względu na złą jakość relacji wymagających wsparcia w obszarze wzmocnienia kompetencji relacyjnych.

W procesie diagnozy przy wykorzystaniu Narzędzia Oceny Ryzyka Relacyjnego wzięło udział 430 beneficjentów zgłaszających się do Centrum dla Rodzin.

Z następujących form wsparcia skorzystało 409 beneficjentów (212 kobiet i 197 mężczyzn) uczestników projektu:

- Poradnictwo psychologiczne – 386 beneficjentów
- Terapia par/małżeńska/rodzinną – 164 beneficjentów (82 pary)
- Poradnictwo rodzinne i socjalne – 27 beneficjentów
- Konsultacji indywidualnych z obszaru profilaktyki uzależnień – 43 beneficjentów

W Centrum dla Rodzin organizowane są również grupowe formy wsparcia;

- I i II edycja „Szkoły dla rodziców” – 26 beneficjentów
- Warsztaty dla rodziców NASTOLATKÓW wzmacniające kompetencje rodzicielskie – 17 beneficjentów
- I i II cykl grupy wsparcia dla matek – 9 matek wraz z dziećmi
- Grupa wsparcia dla ojców – 6 beneficjentów
- I i II edycja grupy psychoedukacyjnej dla rodziców – 39 beneficjentów
- I i II cyklu warsztatów z zakresu profilaktyki uzależnień – 14 beneficjentów

Przygotowano również 239 specjalistów do pracy na relacjach według założeń "Zintegrowanego modelu profilaktyki przemocy domowej". Projekt wprowadza również innowacyjny rodzaj wsparcia merytorycznego specjalistów pracujących z uczestnikami w Centrum dla Rodzin jakim jest superwizja szkoleniowa mająca charakter merytorycznej narady nad przebiegiem procesu wsparcia prowadzonej z doświadczonym superwizorem przy włączeniu elementów szkolenia. W 2023 r. przeprowadzono 22 superwizje.

16.2 Infrastruktura

Innowacyjny charakter projektu polega na wdrożeniu modelu „pod jednym dachem”, co oznacza, że klienci mogą skorzystać z bezpłatnego specjalistycznego wsparcia relacyjnego w jednym miejscu. Rodziny i pary mogą zgłaszać się z własnej inicjatywy lub mogą zostać skierowani do Centrum. Placówka świadczy pomoc od poniedziałku do piątku od godziny 8:00-20:00, niektóre zajęcia grupowe odbywają się także w soboty.

16.3 Organizacje realizujące projekt

Projekt realizowany jest przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie w partnerstwie z Krakowską Fundacją Psychoterapii i Rozwoju „Dom Terapii” oraz Miejskim Centrum Profilaktyki Uzależnień w Krakowie.

16.4 Kadra

Usługi w Centrum dla Rodzin realizowane są przez 5 pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, 10 specjalistów zatrudnionych przez Fundację „Dom Terapii”: psycholog, psychoterapeuta, trenerzy grupowi oraz 3 specjalistów psycholog/terapeuta uzależnień z ramienia Miejskiego Centrum Profilaktyki Uzależnień w Krakowie.

16.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowita wartość projektu wynosi 2 057 372,50 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS w 2023 r. wydatkowano 901 457,04 zł. oraz na zadania realizowane przez Partnerów wydatkowano 640 978,28 zł. Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2023 r. wyniosła 1 542 435,32 zł.

16.6 Wnioski

Projekt „Moc relacji” wzbogacił ofertę Gminy Miejskiej Kraków w zakresie profilaktyki przemocy domowej w rodzinach. Dzięki opracowanemu w tym celu narzędziu oraz różnorodnych formach pomocy dostępnych w uruchomionym Centrum dla Rodzin pary, które mają wątpliwość co do jakości ich relacji mogą uzyskać szybką diagnozę i specjalistyczną pomoc. Działanie na poziomie profilaktyki pomoże pomóc rozwiązać trudności w relacji par zanim zaczną one wywoływać zachowania z zakresu przemocy domowej.

17 Projekt „Wzmocnienie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec seniorów i osób niepełnosprawnych w Krakowie”

W ramach obszaru programowego 22: Rozwój lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych, program „Sprawiedliwość”, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizuje w terminie od 1 lutego 2023 r. do 31 marca 2024 r. projekt partnerski „Wzmocnienie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec seniorów i osób niepełnosprawnych w Krakowie” finansowany przez Fundusz Małych Grantów, Norweski Mechanizm Finansowy 2014-2021.

Jego celem jest poprawa funkcjonowania lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez wprowadzenie działań skierowanych do specjalistów realizujących zadania oraz świadczących usługi w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec osób starszych/dorosłych osób z niepełnosprawnością oraz uwrażliwienie na przemoc wszystkich mieszkańców GMK, a szczególnie osób starszych/ osób z niepełnosprawnością, ich rodzin i opiekunów.

W projekcie realizowane są następujące cele:

1. Opracowanie modelu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych wraz z ewaluacją ex-ante i mid term modelu.
2. Przeprowadzono kampanię informacyjną skierowaną do mieszkańców Krakowa, w tym utworzono i wyemitowano 5 filmów informacyjnych z udziałem specjalistów dot. przemocy oraz pomocy udzielanej w instytucjach (np. OIK, SOW, PMOPS, Policja), nakręcono 4 filmy animowane obalające mity i stereotypy nt. przemocy, stworzono grafiki edukacyjne pokazujące alternatywę dla stosowania przemocy;
3. Opracowano 9 scenariuszy warsztatów/spotkań informacyjno-edukacyjnych skierowanych do 3 różnych gr. odbiorców – os. niepełnosprawnych i starszych; rodzin i opiekunów tych osób i przeprowadzono szkolenia instruktorskiego dot. realizacji warsztatów i spotkań dla 60 os.
4. Przeprowadzono 12 szkoleń podnoszącego kompetencje 398 specjalistów – przedstawicieli służb i instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz służb i instytucji świadczących usługi wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych, np. policja, straż miejska, MOPS, pedagodzy, OIK itp.
5. Zorganizowano konferencję pn. „Przemoc wobec os. starszych i niepełnosprawnych, w której udział wzięło 160 osób.

17.1 Organizacje współrealizujące projekt

Projekt jest realizowany wspólnie z Chrześcijańskim Stowarzyszeniem Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół "Ognisko".

17.2 Kadra

Pracownicy MOPS oraz organizacji pozarządowej realizującej zadania w projekcie.

17.3 Beneficjenci projektu

Odbiorcami działań zaplanowanych w projekcie są:

- specjaliści realizujący zadania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec dla osób starszych/dorosłych osób z niepełnosprawnością,
- specjaliści świadczący usługi wsparcia dla osób starszych/osób z niepełnosprawnością,
- mieszkańcy Gminy Miejskiej Kraków ze szczególnym uwzględnieniem: osób starszych/ osób z niepełnosprawnością, oraz ich rodzin i opiekunów.

17.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Wzmocnienie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec seniorów i osób niepełnosprawnych w Krakowie”

Całkowita wartość projektu wynosi 477 061 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS w 2023 r. wydatkowano 280 058,75 zł. oraz na zadania realizowane przez Partnera - Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół "Ognisko" wydatkowano 63 292,25 zł. Łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2023 r. wyniosła 343 351,00 zł.

17.5 Wnioski

Projekt „Wzmocnienie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec seniorów i osób niepełnosprawnych w Krakowie” poszerzy ofertę Gminy Miejskiej Kraków w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnością. Zaplanowane działania pomagają rozpoznawać zjawisko przemocy, szybciej docierać do rodzin, w których przemoc występuje. Poprzez upowszechnienie wiedzy nt. przemocy osób starszych i osób z niepełnosprawnością wzrósł poziom świadomości mieszkańców co wpłynęło pozytywnie na dostępność pomocy dla osób doświadczających przemocy.

18 Pomoc uchodźcom z Ukrainy

Wybuch wojny, 24 lutego 2022 r. w Ukrainie i nagły napływ dużej grupy uchodźców wojennych do Krakowa, spowodował konieczność zorganizowania systemowej pomocy dla uchodźców, która kontynuowana była w 2023 roku. W działania związane z pomocą na rzecz obywateli Ukrainy zaangażowanych było 119 osób zatrudnionych w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w ramach umowy o pracę oraz 30 osób w ramach umowy zlecenia.

Zapewnienie miejsc tymczasowego pobytu zbiorowego

W 2023 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków MOPS obsługiwał 2 miejsca zbiorowego zakwaterowania, przy ul. Wąwozowej i ul. Kapelanka. Osobom zapewniono dostęp do sanitariatów, środków higieny osobistej, napojów oraz wyżywienie.

Ze wsparcia w formie miejsc tymczasowego pobytu skorzystało łącznie 415 osób. Wydatkowano na ten cel 254 562,33 zł.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza przy ul. Moczydło 12

W związku z wybuchem wojny w Ukrainie i napływem uchodźców, w tym dzieci pozbawionych opieki, Gmina Miejska Kraków uruchomiła zbiórkę na utworzenie placówki opiekuńczo-wychowawczej.

Darowizny w wysokości 2 883 213,71 zł wpłynęły od darczyńców z:

- Tajwanu (Tajpei) – 1 885 500 zł
- Korei Płd (Daegu) – 423 490 zł
- Austrii (Wiedeń) – 503 292,80 zł
- Niderlandów – 66 784,50 zł
- z Polski – 4146, 41 zł

oraz środki własne – 10 109,19 zł.

Z zebranych pieniędzy, 26 września 2022 roku, MOPS zakupił na rzecz Gminy Miejskiej Kraków nieruchomość przy ul. Moczydło 12, z przeznaczeniem na placówkę opiekuńczo-wychowawczą. Zakupiona nieruchomość jest budynkiem mieszkalnym jednorodzinny, wolnostojącym, dwukondygnacyjnym, częściowo podpiwniczonym o pow. zabudowy 220 m², pow. użytkowej 346 m², położonym na działce o pow. 0,1221 ha.

Obiekt, który oficjalnie otwarto 12 października 2023 roku, wymagał modernizacji i dostosowania dla potrzeb osób z niepełnosprawnością oraz do obowiązujących przepisów przeciwpożarowych. Prace te zostały wykonane przez Grupę Dom Development, która przeznaczyła na ten cel ponad 1 mln złotych. W nowym domu miejsce znalazło 14 dzieci z Ukrainy, ale także z Polski.

Pomoc w formie posiłku dla dzieci w szkołach i przedszkolach

Dzieci i uczniowie – obywatele Ukrainy, uczęszczający do szkół, przedszkoli czy żłobków, zostali objęci pomocą w postaci dożywiania. W 2023 roku pomoc ta udzielana była w postaci posiłków realizowanych w ramach żywienia zbiorowego w szkole lub przedszkolu na podstawie wydanych decyzji administracyjnych. Posiłki przyznawane były, jeżeli dochód na osobę w rodzinie nie przekraczał 1200 zł oraz jeśli dochód na osobę w rodzinie był wyższy niż 1200 zł, ale nie przekraczał 1500 zł, pod warunkiem zwrotu 50% kosztów posiłku.

Łącznie w 2023 roku pomocą w postaci posiłków udzielonych dla dzieci obywateli Ukrainy w szkołach, przedszkolach czy żłobkach objęto 900 osób. Wartość udzielonej pomocy wyniosła 1 045 188,90 zł, z tego 741 442,97 zł to środki z Funduszu Pomocy Ukrainie, 303 745,93 zł – środki pozyskane w ramach porozumienia z UNICEF.

Nadzór nad wypełnianiem praw i obowiązków opiekuna tymczasowego małoletniego obywatela Ukrainy

Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy, w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, ośrodkowi pomocy społecznej powierza zadanie w postaci nadzoru nad realizacją praw i obowiązków opiekunów tymczasowych małoletnich obywateli Ukrainy. Zgodnie z prawem obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej, opiekuna tymczasowego małoletniego obywatela Ukrainy ustanawia sąd opiekuńczy właściwy ze względu na miejsce pobytu dziecka.

W 2023 r. nadzór nad sposobem wypełniania praw i obowiązków przez opiekunów tymczasowych dla 1110 małoletnich obywateli Ukrainy sprawowano wobec 1005 osób.

Realizacja zadania była finansowana na podstawie porozumienia zawartego z Funduszem Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF). W ramach realizacji zadania wykonywanie nadzorów powierzono 34 zleceniobiorcom. Łącznie wydatkowano na ten cel 94 051 zł.

Wsparcie dla opiekunów tymczasowych i dzieci pozostających pod ich opieką

W 2023 r. opiekunom tymczasowym oraz dzieciom pozostającym pod ich opieką zapewniono specjalistyczne wsparcie organizacyjno-prawne oraz psychologiczne. Wsparcia udzielono 40 osobom: 29 kobietom i 11 mężczyznom, w tym 3 dzieciom z niepełnosprawnościami. Ilość udzielonego wsparcia wyniosła 1009 godzin.

Realizacja zadania była finansowana na podstawie porozumienia zawartego z Funduszem Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF). Łącznie wydatkowano na ten cel 64 707,05 zł.

Wsparcie finansowe wydatków związane z utrzymaniem dzieci przez opiekunów tymczasowych

Dla opiekunów tymczasowych ustanowionych dla małoletnich, którzy przed przybyciem na terytorium RP byli umieszczeni w pieczy zastępczej na terytorium Ukrainy, złożono także 30 wniosków o świadczenia i dofinansowania, o których mowa w art. 26 ust 1 i 2 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.

Zapewnienie wsparcia psychologicznego

W związku z koniecznością zapewnienia wsparcia psychologicznego, Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie umożliwił uchodźcom uzyskanie pomocy przez kontakt osobisty, telefoniczny lub przez komunikatory internetowe. W ramach zadania pomocą w 2023 r. objęto 94 osoby. Na realizację zadania wydatkowano kwotę 52 107,88 zł. Zadanie finansowane było z Funduszu Pomocy Ukrainie.

Jednorazowe świadczenie pieniężne w wysokości 300 zł

MOPS przyjmował wnioski i wypłacał jednorazowe świadczenie pieniężne w wysokości 300 zł na osobę, o którym mowa w art. 31 ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Pomoc przeznaczona była dla obywateli Ukrainy, którzy przekroczyli granicę po 24 lutego 2022 r. i zostali wpisani do rejestru PESEL.

W 2023 r. pomocą objęto 4155 osób na łączną kwotę 1 270 713,20 zł (w tym koszty obsługi wyniosły 24 213,20 zł). Zadanie finansowane było z Funduszu Pomocy Ukrainie.

Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej

MOPS przyznawał obywatelom Ukrainy, którzy przekroczyli granicę po 24 lutego 2022 r. i zostali wpisani do rejestru PESEL świadczenia z pomocy społecznej na podstawie art. 29–30 ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.

Pomocy udzielono w następujących formach:

- zasiłek stały dla 319 osób na łączną kwotę 790 761,04 zł;
- zasiłek okresowy dla 435 rodzin na łączną kwotę 613 844,20 zł;
- zasiłek celowy dla 286 osób na łączną kwotę 279 472,63 zł.

Pozostałe świadczenia z pomocy społecznej tj. posiłki dla dzieci i młodzieży w szkołach, przedszkolach i żłobkach przyznane na podstawie decyzji administracyjnych, zasiłki celowe specjalne oraz zasiłki okresowe w części gminnej dla 892 osób w łącznej wysokości 751 382,82 zł. Pomocą objęto łącznie 1631 rodzin. Zadanie finansowane było z Funduszu Pomocy Ukrainie.

Ponadto MOPS zorganizował pogrzeb obywatela Ukrainy finansowany z dotacji przekazanej przez Małopolski Urząd Wojewódzki w kwocie 2550 zł.

Rozszerzenie działalności placówek wsparcia dziennego

W 2023 roku na mocy porozumienia pomiędzy Funduszem Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF), a Gminą Miejską Kraków 6 organizacji pozarządowych otrzymało środki na rozszerzenie działalności już istniejących placówek wsparcia dziennego. Zgodnie z uzgodnionym z UNICEF planem pracy placówki w ramach otrzymanych środków realizowały zadania ukierunkowane na wsparcie dzieci obywateli Ukrainy, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Łącznie swoją działalność rozszerzyło 18 placówek wsparcia dziennego w tym: 5 w formie specjalistycznej, 10 w formie opiekuńczej oraz 3 w formie pracy podwórkowej. Z pomocy skorzystało łącznie 925 dzieci obywateli Ukrainy. Przeznaczone środki finansowe na rozszerzenie działalności placówek w 2023 r. w związku z ww. porozumieniem wyniosły łącznie 2 340 300 zł.

Zapewnienie pieczy zastępczej

W 2023 r. w pieczy zastępczej przebywało 42 małoletnich obywateli Ukrainy, z czego 35 przebywało w 12 placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego oraz socjalizacyjnego, a 7 w rodzinach zastępczych. W celu zapewnienia właściwych warunków opieki i wychowania małoletnich w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, tworzone dodatkowe miejsca.

Ponadto w ramach projektu „Zawsze Rodzina” świadczone wsparcie w postaci usług nauczyciela języka polskiego, asystenta ds. wyrównywania różnic międzykulturowych oraz psychologa.

Ze środków z Funduszu Pomocy Ukrainie wykorzystano środki w wysokości: 2 034 166,13 zł, w tym na pobyt 35 małoletnich z Ukrainy w placówkach wydatkowano 1 947 825,88 zł, a na pobyt 7 w rodzinach zastępczych – 86 340,25 zł. Środki własne stanowiły kwotę 43 399,79 zł. Łącznie wydatkowano 2 077 565,92 zł.

Zapewnienie opieki w domach pomocy społecznej i wyżywienie

MOPS od początku konfliktu zbrojnego zaangażował się z działania związane z zapewnieniem całodziennego wyżywienia zbiorowego dla obywateli Ukrainy. W działania zaangażowano Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej, który dzięki swojej infrastrukturze świadczył wsparcie żywnościowe dla uchodźców z Ukrainy przebywających w Centrum Pomocy Ukrainie.

Osoby uciekające przed konfliktem zbrojnym na terenie Ukrainy, wymagające całodobowej opieki, otrzymały pomocy w formie skierowania i umieszczenia w domu pomocy społecznej. W roku 2023 w DPS na terenie Gminy Miejskiej Kraków przebywało łącznie 11 ww. osób, z czego 3 zostały umieszczone w roku 2023.

Jednostki na realizację powyższych działań poniosły wydatki w łącznej wysokości 918 366,59 zł z czego 795 282,05 zł stanowiły środki z Funduszu Pomocy Ukrainie.

Wydatki z przeznaczeniem na utrzymanie mieszkańców DPS wyniosły 663 804,26 zł (FUK – 662 543,72 zł, darowizna – 1260,54 zł).

Projekty realizowany w ramach środków UNICEF

MOPS, we współpracy z UNICEF, kontynuował w 2023 roku realizację programu „Kraków bez granic” skierowanego do dzieci i rodzin z Ukrainy i z Polski. Celem głównym projektu była integracja międzykulturowa obu społeczności. Działania podejmowano w następujących lokalizacjach PAL: Na Żabińcu, Stare Podgórze/Zabłocie, Mistrzejowice, Na Skarpie, Zesławice i Kantorowice, Na Olszy, Nad Potokiem, Ugorek.

W ramach zajęć cyklicznych prowadzono: kurs języka polskiego, warsztaty z robotyki Lego dla dzieci, warsztaty manualne dla dzieci, warsztaty z rękodzieła dla dorosłych, warsztaty florystyczne dla dorosłych, warsztaty integracyjne z wykorzystaniem metod teatralnych zakończone przedstawieniem. W ramach projektu odbyły się pikniki oraz wyjazdy integracyjne. Organizowano wyjścia grupowe, do kin, teatrów, muzeów. W grudniu dla rodzin uczestniczących w projekcie przygotowano świąteczne paczki upominkowe. Liczba godzin wsparcia wyniosła 2690,50 godziny dla 339 osób.

Na realizację programu „Kraków bez Granic”, współfinansowanego ze środków UNICEF, przeznaczono kwotę 424 628,99 zł.

Z kolei na realizację programu „Przestrzeń dla sąsiedztwa”, współfinansowanego z „Małopolskiej Tarczy Humanitarnej. Fundusze Europejskie dla Ukrainy. Wsparcie grantowe EFRR dla NGO i JST – infrastruktura społeczna” przeznaczono kwotę 222 176,58 zł.

Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów

MOPS przyznawał uczniom – obywatelom Ukrainy, którzy przekroczyli granicę po 24 lutego 2022 r. i zostali wpisani do rejestru PESEL, jednorazowe świadczenia z pomocy społecznej na podstawie art. 53 ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego Państwa.

Pomocy udzielono w następujących formach:

- stypendium szkolne dla 141 uczniów na łączną kwotę 130 290,49 zł
 - zasiłek szkolny dla 1 ucznia na łączną kwotę 620 zł
- Zadanie finansowane było z Funduszu Pomocy Ukrainie.

19 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie

MOPS działa na podstawie Statutu przyjętego uchwałą Nr LVII/1158/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 9 listopada 2016 r. oraz Regulaminu Organizacyjnego zatwierdzonego Zarządzeniem Nr 1409/2018 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 4 czerwca 2018 r. (tekst wraz ze zmianami dostępny na stronie www.mops.krakow.pl).

MOPS realizuje zadania wynikające z:

- ustawy o pomocy społecznej,
- ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- ustawy o zatrudnieniu socjalnym,
- ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- ustawy o systemie oświaty,
- ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- ustawy o ochronie zdrowia psychicznego,
- ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci,
- ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”.

W 2023 r. wsparciem MOPS zostało objętych około 5% mieszkańców Krakowa. Z pomocy MOPS skorzystało 37 416¹²³ osób, w tym: 33 464¹²⁴ to osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej (w tym 152 osoby narodowości ukraińskiej przebywające na terenie Polski w związku z konfliktem zbrojnym w Ukrainie), 4791¹²⁵ to osoby, które skorzystały z indywidualnego dofinansowania w ramach zadań z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych, finansowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych).

Ponadto 4155 osób narodowości ukraińskiej skorzystały ze wsparcia w formie jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 300 zł na osobę.

W ramach prowadzonych postępowań administracyjnych w sprawie świadczeń w 2023 r. MOPS wydał 118 797¹²⁶ decyzji administracyjnych.

W 2023 r. MOPS realizował zadania w ramach działań własnych oraz koordynacji i nadzoru nad 62 placówkami publicznymi i 111 niepublicznymi.

Placówki te to: domy pomocy społecznej, ośrodki wsparcia dla osób starszych, kluby samopomocy, środowiskowe domy samopomocy, mieszkania chronione (obecnie mieszkania treningowe i wspomagane), placówki opiekuńczo-wychowawcze, placówki wsparcia dziennego, placówki specjalistycznego poradnictwa, ośrodek interwencji kryzysowej, specjalistyczny ośrodek wsparcia dla osób doznających przemocy domowej, kluby integracji społecznej, centra integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej, schroniska, noclegownie i ogrzewalnie dla osób bezdomnych.

Zadania publiczne Gminy Miejskiej Kraków w sferach:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób,
- wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem,
- działalności charytatywnej

¹²³ Liczby nie sumują się, gdyż dana osoba mogła być objęta wsparciem w więcej niż jednej z wymienionych grup.

¹²⁴ Źródło: POMOST Std.

¹²⁵ Źródło: TYLDA

¹²⁶ Źródło: SWP MOPS. Liczba nie zawiera świadczeń finansowanych ze środków PFRON.

mogą być zlecane przez Gminę Miejską Kraków do realizacji podmiotom niepublicznym (organizacjom pozarządowym i innym podmiotom określonym w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie). Formy zlecenia to: powierzenie realizacji zadania wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie jego realizacji oraz wspieranie realizacji zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji.

W roku 2023 dotacje przekazywane realizatorom zadań ujęte były w planie finansowym Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie. Dyrektor MOPS, na podstawie pełnomocnictwa Prezydenta Miasta Krakowa, ogłaszał i rozstrzygał konkursy na realizację zadań oraz zawierał umowy na realizację zadań. Do zadań MOPS należał także nadzór nad realizacją umów, w tym kontrola realizowanych przez podmioty niepubliczne zadań oraz ich rozliczanie.

19.1 Kadra Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie

Według stanu na 31 grudnia 2023 r., w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej było zatrudnionych 726 osób, w wymiarze 717,483 etatu, w tym: 3 osoby na 2,80 etatach to personel projektu pn. „Środowiskowe Centrum Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży Kraków Południe” (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich).

Tabela: Zatrudnienie w MOPS wg stanowisk – stan na 31 grudnia danego roku

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓŁEM*					
	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.	2023
Ogółem:	763	765	745	711	700	711
z tego: dyrektor	1	1	1	1	1	1
zastępcy dyrektora	3	3	3	3	3	3
pracownicy socjalni ogółem	404	398	392	384	374	371
z tego: starszy specjalista pracy socjalnej	13	14	19	19	20	27
główny specjalista pracy socjalnej	-	-	-	-	-	1
specjalista pracy socjalnej	95	93	100	94	102	109
starszy pracownik socjalny	132	140	136	161	158	152
pracownik socjalny	164	151	137 (w tym 5 aspirantów)	110	94	82
pracownicy świadczący pracę w środowisku: w tym: pracownicy socjalni, koordynatorzy rpz** oraz AR**	363 (310+22+31)	364 (317+19+28)	368 (322+19+27)	355 (308+19+28)	390 (342+19+29)	393 (340+21+32)
pozostali pracownicy	355	367	349	323	322	336

*wykaz nie uwzględnia pracowników przebywających na urloпах wychowawczych i bezpłatnych

**koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej

** asystenci rodzin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wśród osób zatrudnionych w MOPS w Krakowie 52,1% stanowili pracownicy socjalni (bez uwzględnienia pracowników przebywających na urloпах wychowawczych bezpłatnych). Pozostałe osoby to przede wszystkim pracownicy działów merytorycznych. Spośród 371 pracowników socjalnych 91,6% świadczyło pracę w środowisku.

Na dzień 31.12.2023 r. wskaźnik zatrudnienia, o którym mowa w art. 110 ust. 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, wykazuje niedobór 32 pracowników socjalnych w przeliczeniu na pełne etaty (wskaźnik liczby pracowników na pełnych etatach

na 2000 mieszkańców, wg liczby mieszkańców Krakowa z dnia 30.06.2023 r. źródło: GUS w Krakowie).

Odsetek pracowników MOPS legitymujących się wyższym wykształceniem (w tym tych przebywających na urloпах wychowawczych i bezpłatnych) wynosi 84%, z czego 15,4% stanowią pracownicy, którzy mają ukończone także studia podyplomowe. Dwie osoby uzyskała wykształcenie na poziomie doktora nauk społecznych. Wykształceniem policealnym legitymuje się 11,2% ogółu pracowników. Wykształceniem średnim legitymuje się 4,4% pracowników, zawodowym 0,1% a podstawowym 0,3% (stan na 31.12.2023 r.).

W Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Krakowie poziom wykształcenia pracowników Ośrodka pozostaje na podobnym poziomie w stosunku do roku 2022.

W MOPS zatrudnionych było 49 osób z orzeczonym stopniem niepełnosprawności. Przez cały rok wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnością wynosił ponad 6% w stosunku do ogółu zatrudnienia, co zwalnia MOPS z ponoszenia obowiązku wpłat na rzecz PFRON.

W roku 2023 w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Krakowie 47 studentów krakowskich uczelni odbyło łącznie 2885 godzin praktyk studenckich.

W 2023r. pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie brali udział w 114 szkoleniach (płatne i bezpłatne). Środki finansowe z przeznaczeniem na realizację szkoleń wyniosły 232 122,25 zł.

Dodatkowo w MOPS przeprowadzono superwizje, w których uczestniczyło łącznie 18 pracowników socjalnych i 7 asystentów rodziny.

19.2 Plan wydatków Sytemu Pomocy Społecznej w latach 2021 – 2023

2021

Zadania GMK realizowane przez MOPS i publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2021 r.
wydatki bieżące	369 111 038 zł
środki własne	286 573 827 zł
dotacja z budżetu państwa	72 645 706 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	9 891 505 zł
wydatki inwestycyjne	30 730 568 zł
środki własne	20 058 050 zł
dotacja z budżetu państwa	1 108 931 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	9 563 588 zł
Suma	399 841 607 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2021 r.
wydatki bieżące, w tym:	196 070 311 zł
środki własne	171 485 096 zł
dotacja z budżetu państwa	21 117 416 zł

dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	3 467 799 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	20 764 770 zł
środki własne	20 016 231 zł
dotacja z budżetu państwa	748 540 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	- zł
Suma	216 835 082 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31.12.2021 r.
wydatki bieżące, w tym:	173 040 727 zł
środki własne	115 088 731 zł
dotacja z budżetu państwa	51 528 290 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	6 423 706 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	9 965 798 zł
środki własne	41 819 zł
dotacja z budżetu państwa	360 391 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	9 563 588 zł
Suma	183 006 525 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Zadania GMK, pozostające w kompetencjach MOPS, realizowane przez organizacje pozarządowe w ramach dotacji ujętych w planie finansowym UMK (Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia)

	Wykonanie 31.12.2021 r.
łącznie, w tym:	76 766 296,94 zł
wydatki bieżące	76 766 296,94 zł
środki własne	60 393 131,61 zł
dotacja z budżetu państwa	14 100 425,33 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	2 272 740,00 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Zadania realizowane przez MOPS ze środków PFRON (środki PFRON nie są ujmowane w budżecie miasta, ani w planach finansowych jednostek budżetowych)

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON	Wykonanie na 31.12.2021 r.
Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej*	920 124,98 zł
Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, w tym:	23 854 302,81 zł

1	dofinansowanie kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej	12 171 559,17 zł
2	dofinansowanie uczestnictwa osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	2 385 021,64 zł
3	dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełnosprawnością	162 843,36 zł
4	dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom z niepełnosprawnością na podstawie odrębnych przepisów	4 207 265,25 zł
5	dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnością	4 927 613,39 zł
6	dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika	0,00 zł
Suma		24 774 427,79 zł

*zadanie realizowane przez Grodzki Urząd Pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

2022

Zadania GMK realizowane przez MOPS i publiczne jednostki pomocy społecznej i pieczy zastępczej	Wykonanie 31.12.2022 r.
wydatki bieżące	432 032 488 zł
środki własne	323 693 291 zł
dotacja z budżetu państwa	102 942 333 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 396 864 zł
wydatki inwestycyjne	26 984 782 zł
środki własne	25 930 228 zł
dotacja z budżetu państwa	88 546 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	966 008 zł
Suma	459 017 270 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej i pieczy zastępczej	Wykonanie 31.12.2022 r.
wydatki bieżące, w tym:	222 108 813 zł
środki własne	195 840 833 zł
dotacja z budżetu państwa	24 681 152 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	1 586 827 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	4 906 261 zł
środki własne	4 817 715 zł
dotacja z budżetu państwa	88 546 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	- zł

Suma	227 015 073 zł
------	----------------

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31.12.2022 r.
wydatki bieżące, w tym:	209 923 675 zł
środki własne	127 852 458 zł
dotacja z budżetu państwa	78 261 181 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	3 810 037 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	22 078 521 zł
środki własne	21 112 513 zł
dotacja z budżetu państwa	- zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	966 008 zł
Suma	232 002 196 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Zadania GMK, pozostające w kompetencjach MOPS, realizowane przez organizacje pozarządowe w ramach dotacji ujętych w planie finansowym UMK (Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia)

	Wykonanie 31.12.2022 r.
Łącznie, w tym:	83 174 080,46 zł
wydatki bieżące	83 174 080,46 zł
środki własne	64 110 229,46 zł
dotacja z budżetu państwa	14 530 584,77 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	1 533 266,23 zł
dotacja z Funduszu Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (UNICEF)	3 000 000,00 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Zadania realizowane przez MOPS ze środków PFRON (środki PFRON nie są ujmowane w budżecie miasta, ani w planach finansowych jednostek budżetowych)

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON		Wykonanie na 31.12.2022 r.
Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej*		984 091 zł
Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, w tym:		26 752 120 zł
1	dofinansowanie kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej	14 579 448 zł
2	dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	1 700 000 zł
3	dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	201 973 zł
4	dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	5 971 829 zł

5	dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	4 298 870 zł
6	dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza - przewodnika	0,00 zł
Programy PFRON, w tym:		2 244 774 zł
7	„Aktywny Samorząd”**	1 991 517 zł
8	„Pomoc obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnością” - Moduł I	693 zł
9	„Pomoc obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnością” - Moduł II	90 744 zł
10	„Zajęcia klubowe w WTZ”***	161 820 zł
Suma dla zadań z zakresu rehabilitacji społecznej oraz programów PFRON		28 996 894 zł
Suma dla wszystkich zadań i programów PFRON		29 980 985 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

*zadanie realizowane przez Grodzki Urząd Pracy

**ostateczne rozliczenie programu „Aktywny samorząd” nastąpi po zakończeniu programu tj. do 15.04.2023 r.

***ostateczne rozliczenie programu „Zajęcia klubowe w WTZ” nastąpi po zakończeniu programu tj. 15.02.2023 r.

2023 r.

Wydatki jednostek publicznych pomocy społecznej i pieczy zastępczej, w tym MOPS

Zadania GMK realizowane przez MOPS i jednostki publiczne	Wykonanie 31.12.2023 r.
wydatki bieżące	537 887 937,42 zł
środki własne	420 920 517,03 zł
dotacja z budżetu państwa	110 257 014,22 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE i innych źródeł zagranicznych	6 710 406,17 zł
wydatki inwestycyjne	28 335 657,18 zł
środki własne	13 031 757,88 zł
dotacja z budżetu państwa	15 119 999,47 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE i innych źródeł zagranicznych	183 899,83 zł
Suma	566 223 594,60 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2023 r.
wydatki bieżące, w tym:	250 106 633,63 zł
środki własne	213 396 012,66 zł
dotacja z budżetu państwa	35 375 370,82 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE i innych źródeł zagranicznych	1 335 250,15 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	660 871,54 zł
środki własne	476 971,71 zł
dotacja z budżetu państwa	- zł

dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE i innych źródeł zagranicznych	183 899,83 zł
Suma	250 767 505,17 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31.12.2023 r.
wydatki bieżące, w tym:	287 781 303,79 zł
środki własne	207 524 504,37 zł
dotacja z budżetu państwa	74 881 643,40 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE i innych źródeł zagranicznych	5 375 156,02 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	27 674 785,64 zł
środki własne	12 554 786,17 zł
dotacja z budżetu państwa	15 119 999,47 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE i innych źródeł zagranicznych	- zł
Suma	315 456 089,43 zł

Zadania GMK, pozostające w kompetencjach MOPS, realizowane przez NGO

	Wykonanie 31.12.2023 r.
łącznie, w tym:	88 701 273,21 zł
wydatki bieżące	88 701 273,21 zł
środki własne	68 806 649,72 zł
dotacja z budżetu państwa	17 050 091,57 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	504 231,92 zł
dotacja z Funduszu Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (UNICEF)	2 340 300 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Zadania realizowane przez MOPS ze środków PFRON (środki PFRON nie są ujmowane w budżecie miasta ani w planach finansowych jednostek budżetowych)

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON		Wykonanie na 31.12.2023 r.
Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej*		1 070 705,19 zł
Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, w tym:		29 454 353,81 zł
1	dofinansowanie kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej	16 606 248 zł
2	dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	1 700 000 zł
3	dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	229 266,29 zł
4	dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	6 614 339,52 zł

5	dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	4 300 000 zł
6	dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza - przewodnika	4 500 zł
Programy PFRON, w tym:		2 799 817,40 zł
7	„Aktywny Samorząd”**	2 483 257,40 zł
8	„Zajęcia klubowe w WTZ”***	207 030 zł
9	„Samodzielność-Aktywność-Mobilność! Mieszkanie dla absolwenta”****	0 zł
10	„Samodzielność-Aktywność-Mobilność! Dostępne Mieszkanie”****	109 530 zł
Suma dla zadań z zakresu rehabilitacji społecznej oraz programów PFRON		32 254 171,21 zł
Suma dla wszystkich zadań i programów PFRON		33 324 876,40 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

*zadanie realizowane przez Grodzki Urząd Pracy

**ostateczne rozliczenie programu „Aktywny samorząd” nastąpi po zakończeniu programu tj. do 15.04.2024 r.

***ostateczne rozliczenie programu „Zajęcia klubowe w WTZ” nastąpi po zakończeniu programu tj. 15.02.2024 r.

**** ostateczne rozliczenie Programu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność! Mieszkanie dla Absolwenta” nastąpi po zakończeniu realizacji programu tj. po wyczerpaniu środków

*****ostateczne rozliczenie Programu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność! Dostępne Mieszkanie” nastąpi po zakończeniu realizacji programu tj. 31.12.2026 r.

Działania związane z aplikowaniem o środki w ramach konkursów zewnętrznych

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2023 r. aplikowano o środki w naborze wniosków prowadzonych w ramach projektu grantowego „Małopolska Tarcza Humanitarna. Fundusze Europejskie dla Ukrainy. Wsparcie grantowe EFRR dla NGO i JST – infrastruktura społeczna”. Wniosek został złożony na konkurs ogłoszony w I turze wniosków z terminem naboru do dnia 10 stycznia 2023 r. pt. „Przestrzeń dla sąsiedztwa”. Zarząd Województwa Małopolskiego na posiedzeniu w dniu 14 marca 2023 r. podjął uchwałę Nr 408/23 w sprawie rozstrzygnięcia i naboru wniosków o powierzenie grantu, w której Miasto Kraków – MOPS – znalazło się na liście wniosków zakwalifikowanych do otrzymania dofinansowania wraz z kwotą dofinansowania przyznaną dla danego wniosku – 224 145 zł, z tego środki wydatkowane to 222 176,58 zł.

19.3 Infrastruktura lokalowa w zarządzie MOPS oraz zadania inwestycyjne

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej pozyskuje lokale i nieruchomości w celu realizacji własnych zadań oraz zadań powierzanych innym podmiotom do realizacji.

Na koniec 2023 r. MOPS dysponował 100 lokalami i budynkami o łącznej powierzchni 33 004,54 m², w tym:

- 1) Lokal na os. Słonecznym 15 o łącznej powierzchni 187,46 m² – Środowiskowy Dom Samopomocy,
- 2) 21 lokali o łącznej powierzchni 2 239,31 m² przeznaczonymi na mieszkania treningowe, w tym:
 - a) 6 mieszkań – os. Centrum D, os. Stalowe, os. Zielone, ul. Rostworowskiego oraz 2 mieszkania przy ul. Sławka – dla osób bezdomnych,
 - b) 3 mieszkania – os. Kolorowe, ul. Kobierzyńska, ul. Zygmunta Augusta – dla usamodzielniających się wychowanków,
 - c) 4 mieszkania – os. Krakowiaków (3 lokale), ul. Bardosa – dla kobiet i kobiet z dziećmi,
 - d) 3 mieszkania – ul. Tokarska, ul. Ludwisarzy (2 mieszkania) – dla osób z niepełnosprawnością sprzężoną,
 - e) 5 mieszkań – os. Centrum C, ul. Borkowska, ul. Kobierzyńska, ul. Ludwisarzy (2 mieszkania) – dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 3) 3 lokale o łącznej powierzchni 275,80 m² przeznaczone na mieszkania wspomagane dla osób w podeszłym wieku – ul. Kobierzyńska, ul. Rydygiera, ul. Ludwisarzy,
- 4) Lokal przy ul. Borkowskiej 27 o powierzchni 114,99 m² – placówka wsparcia dziennego,
- 5) 3 budynki i 2 lokale, łączna powierzchnia lokali i budynków wynosi 1 319,21 m² – ul. Cieślowskiego 11/17–18, ul. Cieślowskiego 11/3–4, ul. Deszczowa 5, ul. Tyniecka 140A, ul. Moczydło 12 – placówki opiekuńczo-wychowawcze,
- 6) Część budynku na os. Górali 19 o powierzchni 655,55 m² – Warsztaty Terapii Zajęciowej – użytkowanego wspólnie przez komórkę organizacyjną MOPS i WTZ,
- 7) Część budynku na os. Krakowiaków 46 o powierzchni 731,19 m², w którym realizowane są też dwa inne zadania pomocy społecznej – Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej,
- 8) Lokal na os. Krakowiaków 2 o powierzchni 210,03 m² – Ośrodek terapii i poradnictwa,
- 9) 1 lokal w budynku, w którym realizowane jest również inne zadanie oraz 2 budynki o łącznej powierzchni 2 632,99 m² – ul. Sołtysowska 13C, ul. Sołtysowska 13D, al. Modrzewiowa 25 – Domy Pomocy Społecznej,
- 10) Budynek oraz części 4 kolejnych obiektów (w jednym realizowane są dwa zadania pomocy społecznej, w drugim znajduje się warsztat KIS, w trzecim – DPS, w czwartym – magazyn archiwum zakładowego i magazyn) – łączna powierzchnia wynosi 3 242,89 m² – ul. Makuszyńskiego 19A, ul. Sołtysowska 13C, ul. Księcia Józefa 52, os. Krakowiaków 46 – ośrodki, schroniska i noclegownie dla osób bezdomnych,
- 11) 1 lokal przy ul. Głowackiego 4/11-12 o łącznej powierzchni 199,00 m² – Centrum dla Rodzin, oferujące mieszkańcom Krakowa specjalistyczne wsparcie w formie poradnictwa psychologicznego, terapii rodzinnej, terapii par, poradnictwa rodzinnego i socjalnego. W lokalu MOPS realizował od lutego 2023 r. projekt pn.: „MOC RELACJI - wdrożenie zintegrowanego modelu profilaktyki przemocy domowej” realizowanego w ramach programu „Sprawiedliwość”, finansowanego ze środków norweskich i środków własnych.
- 12) 10 lokali o łącznej powierzchni 1 055,28 m² – os. Na Skarpie 35, ul. Brogi 26, ul. Dąbrówki 7/3, ul. Dąbrówki 7/4, ul. Kuczkowskiego 3/2u, ul. Morcinka 40, ul. Ugorek 1, ul. Koniecznego 2/2U, ul. Nad Potokiem 6/117, ul. Wróżeńicka 49 – programy aktywności lokalnej,

- 13) 36 lokali o łącznej powierzchni użytkowej 10 422,01 m², w tym: powierzchnia bez piwnic, przyziemia 8 497,03 m², powierzchnia piwnic i przyziemia: 1 924,98 m² oraz powierzchnia magazynów archiwum zakładowego, magazynów: 2 124,63 m² – os. Teatralne 24 (3 lokale), ul. Józefińska 14 (2 lokale), ul. Limanowskiego 13 (4 lokale), ul. Mostowa 4, ul. Na Kozłówce 10, ul. Rakowicka 21/4, os. Górali 19, ul. Makuszyńskiego 19A, os. Szkolne 34, os. Szkolne 35, ul. Mazowiecka 4-6 (3 lokale), ul. Na Kozłówce 27, ul. Praska 52, ul. Radzikowskiego 39, ul. Rzeźnicza 2, os. Krakowiaków 2, os. Krakowiaków 46, ul. Mackiewicza 15, ul. Sikorki 19, os. Szkolne 15, os. Słoneczne 15 (2 lokale), ul. Księcia Józefa 52 (2 lokale), ul. Pana Tadeusza 6 (2 lokale), ul. Ugorek 1, ul. Wąwozowa 34B – komórki organizacyjne MOPS,
- 14) 2 lokale o łącznej powierzchni 411,83 m² – al. Pod Kopcem 10a, os. Szkolne 27/3 – pomieszczenia, w których organizowane są spotkania małoletnich umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych oraz rodzinnych domach dziecka z ich rodzicami biologicznymi,
- 15) 1 lokal o powierzchni 416,88 m² – os. Zielone 15 – lokal przeznaczony na prowadzenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego,
- 16) 2 zabudowane nieruchomości o łącznej powierzchni 8 560,12 m² – ul. Widłakowa 58, ul. Praska 66 oraz 1 niezabudowana nieruchomość przy ul. Golikówka – przeznaczone do budowy obiektów na potrzeby zadań z zakresu pomocy społecznej,
- 17) 5 lokali o łącznej powierzchni 330,00 m², przeznaczonych na prowadzenie miejsc noclegowych, wraz z dostępem do sanitariatów, zapewnieniem środków higieny osobistej oraz całodziennego żywienia, w ramach realizowanej przez Gminę Miejską Kraków pomocy obywatelom Ukrainy przebywającym na terenie Miasta Krakowa w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.

W ramach zadań inwestycyjnych podjęto następujące działania:

- 1) przebudowa i rozbudowa obiektu przy al. Modrzewiowej w Krakowie wraz z budową kanalizacji opadowej. W trzecim etapie zadania zakończono zakup, dostawę oraz montaż pierwszego wyposażenia w zakresie m.in. mebli gotowych: krzesel, foteli, stolików, sof, szafek – 3 etap. Łączny koszt inwestycji w 2023 r. wyniósł 195 946,00 zł.
- 2) modernizacja budynku MOPS przy ul. Józefińskiej 14. W ramach inwestycji w trzecim etapie budowy wykonano: modernizację części pomieszczeń II piętra obejmującej m.in. wykonanie instalacji: c.o., elektrycznej, alarmowej, internetowej, wod-kan., wymiany posadzek, parkietów, stolarki drzwiowej. Wykonano również prace konserwatorskie obejmujące m.in. odnowienie istniejącej balustrady, wykonanie tynków tradycyjnych oraz wymiany okładzin podłogowych na klatce schodowej. Łączny koszt prac w 2023 r. wyniósł 1 544 950,87 zł.
- 3) budowa Domu Pomocy Społecznej przy ul. Praskiej w Krakowie. W drugim etapie zakończono budowę domu pomocy społecznej przy ul. Praskiej 27 dla 100 osób oraz zawarto umowy na zakup I wyposażenia – I etap. Zadanie uzyskało dofinansowanie – promesę w ramach Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych – kwota 30 mln zł oraz dofinansowanie w ramach środków Województwa Małopolskiego na budowę zbiornika retencyjnego w ramach zadania pn. „Małopolska Deszczówka” – kwota 120 tysięcy zł. Łączny koszt zadania w 2023 r. wyniósł 24 722 552,47 zł, w tym środki własne miasta 9 602 553,00 zł. Kontynuacja zakupu, dostaw oraz montażu pierwszego wyposażenia (2. etap) w 2024 r., procedur odbiorowych budynku oraz rozliczenia finansowego zadania.
- 4) przebudowa budynku przy ul. Praskiej 66 z przeznaczeniem na realizację zadań pomocy społecznej – Centrum Usług Społecznych. W ramach zadania została opracowana dokumentacja projektowa oraz uzyskana ostateczna decyzja pozwolenia na budowę. Ponadto wykonano roboty budowlane w zakresie budowy drogi pożarowej wraz z placem manewrowym. Łączny koszt inwestycji w 2023 r. wyniósł 1 211 336,30 zł.

W ramach remontów bieżących w 2023 r. wykonano remonty lokali i inne drobne roboty budowlane:

- 1) Remonty bieżące i inne prace budowlane w budynkach i lokalach wynajmowanych, pozostających w użyczeniu i w trwałym zarządzie MOPS:
 - a) w 7 lokalach przeznaczonych na magazyny dokumentacji archiwalnej zabezpieczone zostały instalacje wodne, kanalizacyjne i c.o. zgodnie z wymaganiami z protokołu pokontrolnego – koszt robót 38 892,17 zł,
 - b) w dwóch pomieszczeniach biurowych Filii nr 2 przy ul. Radzikowskiego 39 zlikwidowano skutki zalania. Prace obejmowały roboty malarskie, tynkarskie, posadzkowe oraz instalacje elektryczne – koszt robót 63 515,25 zł,
 - c) w 3 pomieszczeniach biurowych Filii nr 4 na os. Szkolnym 34 usunięto skutki zalania. Prace obejmowały roboty malarskie, tynkarskie oraz instalacje elektryczne – koszt robót 10 455,00 zł,
 - d) w lokalu Filii nr 7 przy ul. Mazowieckiej 4-6 wykonano ściankę działową w celu poprawy warunków pracy – koszt robót 5 891,59 zł,
 - e) w lokalu na os. Teatralnym 24 zrealizowano prace związane z naprawą posadzek i wykładzin – koszt robót 8 169,25 zł,
 - f) w lokalu przy ul. Wróżeńckiej 49 wykonano prace modernizacyjne w zakresie instalacji c.o. – koszt robót 43 050,00 zł,
 - g) w budynku ogrzewalni dla bezdomnych mężczyzn przy ul. Księcia Józefa 52 – roboty budowlane polegające na remoncie pokrycia dachowego wraz z termomodernizacją dachu, remoncie przewodów kominowych oraz kanalizacji deszczowej i hydrantowej – koszt robót 145 737,75 zł,
 - h) w budynku DPS przy ul. Sołtysowskiej 13D – dokonano wymiany zasobników ciepłej wody, miejscowych napraw elewacji uszkodzonej przez ptaki oraz wykonano prace naprawcze i malarskie w jednej z łazienek – koszt robót 86 378,93 zł,
 - i) na terenie nieruchomości ul. Księcia Józefa 52 rozebrane zostały budynki zgodnie z nakazem Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego – koszt robót 147 110,67 zł,
 - j) w Schronisku i Noclegowni dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19A – wykonano bieżące konserwacje obejmujące uzupełnienie okładzin ściennych, roboty malarskie, miejscową wymianę instalacji wody zimnej i ciepłej – koszt robót 17 969,20 zł,
 - k) w budynku przy al. Modrzewiowej 25 usunięto awarię instalacji zasilającej budynek w wodę użytkową – koszt robót 4 900,00 zł,
 - l) w budynku na os. Krakowiaków 46 w mieszkaniach treningowych dla kobiet i kobiet z dziećmi wymieniono zasobnik ciepłej wody – koszt robót 3 350,00 zł.
- 2) Remonty bieżące w lokalach przeznaczonych na potrzeby zakwaterowania uchodźców wojennych w związku z konfliktem zbrojnym w Ukrainie:
 - a) remont bieżący łazienki w lokalu mieszkalnym w budynku na os. Centrum D 2 obejmujący m.in. przeróbki instalacji wod.kan., prace malarskie i okładzinowe – koszt robót 6 480,00 zł.

Łączny koszt przeprowadzonych remontów wyniósł 581 899,81 zł.